

ALEKSANDAR MEKOL SMIT

U društvu vedrih dama

od autora PRVE DAMSKE DETEKTIVSKE AGENCIJE

SAMIZDAT BEBB

Aleksandar Mekol Smit
U DRUŠTVU VEDRIH DAMA

Prvo poglavlje

POŠTENJE, ČAJ I STVARI U KUHINJI

Mma Ramocve sedela je sama u svom omiljenom kafeu, na rubu tržnog centra na gaboronskom kraju druma koji je vodio prema Tlokvengu. Bila je subota, dan koji je volela više od svih ostalih dana, kad možete da radite onoliko mnogo ili onoliko malo koliko želite, možete da odete s prijateljicama na ručak u hotel „Prezident“ ili, kao tog dana, da sedite sami i razmišljate o događajima iz protekle nedelje i o stanju u svetu. Bilo je dobro sedeti u ovom kafeu, iz više razloga. Prvo, kafe je imao lep pogled na eukaliptusov šumarak čije je prijatno tamnozeleno lišće, kad je vetar duvao kroz njega, proizvodilo zvuk sličan šumu mora. Ili je barem Mma Ramocve tako zamišljala šum mora. Nije nikad bila na obali okeana, koji je bio daleko od kopnom opkoljene Bocvane; daleko preko Namibijske pustinje, preko crvenog peska i bezvodnih planina. Ali kad bi slušala šum eukaliptusa na vetru i zatvorila oči, mogla je da ga zamisli. Možda će ga jednog dana ipak videti i stajaće na obali, a talasi će joj zapljuskivati stopala. Možda.

Druga prednost ovog kafea bila je u tome što se on nalazio na otvorenoj verandi, gde je uvek bilo nečeg zanimljivog za posmatranje. Tog prepodneva, na primer, bila je svedok male rasprave između tinejdžerke i njenog dečka - razmene reči koje nije mogla da čuje, ali čije je značenje bilo dovoljno jasno - i videla je kad je neka žena, pokušavajući da se parkira, ogrebala susedna kola. Žena se zaustavila, na brzinu osmotrila pričinjenu štetu i potom odvezla odatle. Mma Ramocve je posmatrala, ne verujući svojim očima, i napola je ustala sa stolice da bi protestovala, ali bilo je prekasno; ženin automobil je već skrenuo za ugao i nestao, a ona nije stigla ni da mu vidi registarsku tablicu.

Ponovo je sela i sipala sebi još jednu šolju čaja. Nije bilo tačno da se tako nešto ne bi moglo desiti u staroj Bocvani - moglo je - ali bilo je nesumnjivo tačno da je danas postojala mnogo veća verovatnoća za to. Ovih dana naokolo se muvalo mnogo sebičnih ljudi, ljudi koje

kao da nije bilo briga da li će ogrebat i nečija kola ili naletati na ljude koji hodaju ulicom. Mma Ramocve je znala da je to počelo da se događa onda kad su varoši postale veće, a ljudi jedni drugima stranci; znala je i da je to posledica rastućeg prosperiteta koji - čudno - kao da je pobuđivao pohlepu i sebičnost u ljudima. Ali iako je znala zašto se sve ovo događalo, zbog toga joj nije bilo nimalo lakše. Ostatak sveta mogao je da postane neučtiv koliko mu drago, ali ovo nisu bili bocvanski običaji, a ona je oduvek branila starinske bocvanske običaje.

Život je bio mnogo bolji, pomislila je Mma Ramocve, kad smo znali ko smo. U vreme kad je ona bila učenica u Močudiju, svom rodnom selu, svi su tačno znali ko ste i često su znali ko su vam bih roditelji i roditelji vaših roditelja. Danas, kad bi se vratila u Močudi, ljudi bi je pozdravljali gotovo kao da nije ni odlazila. Čak i ovde u Gaboronu, gde je sve tako naraslo, ljudi su i dalje tačno znali ko je ona. Znali su da je ona Dragocena Ramocve, osnivačica Prve damske detektivske agencije, kćerka pokojnog Obeda Ramocvea, a sada supruga (posle poduzetog vereništva) najljubaznijeg među automehaničarima, gospodina Dž. L. B. Matekonija, vlasnika Brzih motora Tlokvenga. Neki od njih znali bi, u najmanju ruku, i da ona živi u Zebrinoj ulici, poseduje mali beli kombi i zapošljava pomoćnicu po imenu Grejs Makuci. I tako bi se odnosi i veze širili dalje, a broj stvari koje bi se mogle znati rastao bi. Neki bi mogli znati da je Mma Makuci imala brata Ričarda, koji više nije među živima; da je ostvarila dotad nedostignutih devedeset sedam procenata na završnim ispitima na Bocvanskom koledžu za sekretarice; i da se nedavno, posle uspeha Kalaharskog kursa daktilografije za muškarce, preselila u mnogo bolju kuću u Produžetku dva. Znanje ove vrste -svakodnevno, ljudsko znanje - doprinosilo je očuvanju društva i umanjivalo izgled da ogrebet tuđa kola ne osećajući ni najmanju krivicu zbog toga i ne čineći ništa da obavestite vlasnika o tome. A to izgleda nije značilo baš ništa onoj sebičnoj ženi u kolima, koja nije nikoga obavestila o ogrebotini; koju je očigledno bilo baš briga.

Ali nije bilo svrhe dizati ruke u očajanju. Ljudi su to oduvek radili - dizali ruke, slegali ramenima - no to još nikog nigde nije odvelo. Možda se svet u ponekom pogledu promenio nagore, ali je zato u svakom drugom bio mnogo bolje mesto. Svetlost se na nekim

mestima gasila, ali se zato na drugima palila. Pogledajte samo Afriku - bilo je toliko toga nad čim ste mogli da odmahujete glavom - korupcija, građanski ratovi i koješta drugo - ali bilo je i toliko toga što je sad bilo mnogo bolje. Nekad je vladalo robovlasništvo i sva patnja koju je ono donosilo, a svega nekoliko milja daleko, preko granice, vladao je surovi aparthejd, međutim, to je sada sve bila prošlost. Ranije je vladalo neznanje, ali sad je sve više ljudi učilo da piše, a mnogi su sticali univerzitetske diplome. Žene su ranije držane kao robinje, a danas su mogle da glasaju i kažu šta imaju i zahtevaju svoje pravo da žive kako žele, iako je još uvek bilo mnogo muškaraca koji nisu želeli da tako nešto postoji. Bile su to dobre stvari koje su se desile i čovek nije smeo da ih zaboravi.

Mma Ramocve je prinela usnama šolju čaja i pogledala preko njenog ruba. Na kraju parkirališta, odmah ispred kafea, nalazila se mala pijaca, s trgovačkim tezgama i stolovima punim živopisne robe. Posmatrala je dok je čovek pokušavao da ubedi mušteriju da kupi naočare za sunce. Žena ih je isprobala nekoliko, ali nije bila zadovoljna i prešla je na sledeću tezgu. Tamo je pokazala na mali komad srebrnog nakita, grivnu, a trgovac, oniži muškarac u filcanom šeširu širokog oboda, dodao joj je grivnu da je proba. Mma Ramocve je posmatrala kako žena pruža ruku i pokazuje je trgovcu, koji je s odobravanjem klimnuo glavom. Međutim, izgleda da se žena nije složila s njegovim mišljenjem i vratila mu je grivnu, pokazujući prema drugom predmetu, na drugom kraju tezge. U tom trenutku, kad se trgovac okrenuo da dohvati ono što je tražila, žena je brzo ubacila jednu od izloženih grivni u džep svoje jakne.

Mma Ramocve je preneraženo zinula. Ovog puta nije mogla da sedi i pusti da se pred njenim očima počini zločin. Ako ljudi samo sede i čute, onda nije ni čudo što su stvari sve gore. Stoga je ustala i čvrstim korakom krenula prema tezgi pored koje je sad ona žena uvlačila trgovca u žarku diskusiju o vrednosti robe koju joj je pokazivao.

„Izvinite, Mma.“

Glas se začuo iza njenih leđa i Mma Ramocve se okrenula da vidi ko joj se obraća. Bila je to konobarica, mlada žena koju Mma Ramocve dotad nije viđala da radi u kafeu.

„Da, Mma, recite?“

Konobarica je uperila prstom u nju, optužujući je.

„Ne možete tek tako da pobjegnute“, rekla je. „Videla sam vas. Hoćete da odete a da ne platite račun. Videla sam vas.“

Mma Ramocve je na trenutak zanemela od zaprepašćenja. Optužba je bila strašna, a pri tom i neopravdana. Razume se da nije pokušala da pobjegne ne plativši račun - ne bi nikad uradila tako nešto; htela je samo da pokuša da spreči da se pred njenim očima počini zločin.

Povratila se dovoljno da bi odgovorila.

„Ne pokušavam da pobjegnem, Mma“, rekla je. „Samo pokušavam da sprečim da ona osoba tamo pokrade onog čoveka. Vratila bih se da platim.“

Konobarica se znalački osmehnula.

„Svako nađe neki izgovor“, odvratila je. „Svakog dana imamo takve kao što ste vi. Dođu i jedu našu hranu i onda pobjegnu i sakriju se. Svi ste vi isti.“

Mma Ramocve je bacila pogled prema tezgi. Žena je počela da odlazi, po svoj prilici s ukradenom grivnom u džepu. Sad je već bilo verovatno prekasno da učini bilo šta, a sve zbog ove tupave žene koja je pogrešno protumačila njen postupak.

Vratila se za svoj sto i sela.

„Donesite mi račun“, rekla je. „Odmah ću ga platiti.“

Konobarica se zabaljila u nju.

„Doneću vam račun“, odvratila je. „Ali moraću da dodam i malo za sebe. Moraću da dodam ako ne želite da pozovem policiju i ispričam im kako ste pokušali da pobjegnute.“

Kad je konobarica otišla po račun, Mma Ramocve se osvrnula oko sebe, da vidi da li su ljudi za susednim stolovima primetili scenu. Za stolom pored njenog, sedela je žena s dvoje male dece koja su s očiglednim zadovoljstvom pijuckala milk-šejk iz velikih čaša. Osmehnula se Mmi Ramocve, a potom ponovo usmerila pažnju na decu. Nije videla ništa, pomislila je Mma Ramocve, ali se žena odmah zatim nagnula preko stola i obratila joj se.

„Imali ste maler, Mma“, rekla je. „Ovde su suviše pažljivi. U hotelima se mnogo lakše pobjegne.“

Mma Ramocve je nekoliko minuta sedela u potpunoj tišini, razmišljajući o onome što je videla. Neverovatno. Za vrlo kratko

vreme, prisustvovala je slučaju bezočne krađe, naletela je na konobaricu koja je smatrala da je iznuda sasvim normalna stvar, a onda je, privodeći time celu stvar sramnom kraju, žena za susednim stolom pokazala totalno nepošten pogled na svet. Mma Ramocve je bila iskreno zapanjena. Pomislila je šta bi na sve to rekao njen otac, pokojni Obed Ramocve, dobar poznavalac goveda, ali i krajnje ispravan čovek. Vaspitao ju je da bude poštena iznad svega i postideo bi se da je mogao da vidi ovakvo ponašanje. Mma Ramocve se prisetila kako je jednom, kao mala devojčica, šetala s njim po Močudiju i ugledala novčić uz ivicu druma. Oduševljeno ga je podigla i stala da ga glanca maramicom, kad je otac primetio šta se dešava i prekinuo je.

„To nije naše“, rekao je. „Taj novac pripada nekom drugom.“

Nerado mu je dala novčić, koji je ubrzo potom predat iznenađenom naredniku u močudskoj policijskoj stanici, ali je naravoučenije bilo očigledno. Mmi Ramocve je bilo teško i da zamisli kako iko može da krade od nekog drugog ili čini sve one stvari o kojima je čitala u *Bocvanskim dnevnim novinama*. Jedino objašnjenje glasilo je da ljudi koji su radili takve stvari nisu imali razumevanja za tuđa osećanja; naprosto ih nisu razumeli. Ako znate kako je drugom, kako onda možete da učinite bilo šta što će prouzrokovati patnju?

Problem je, međutim, bio u tome što je, izgleda,- bilo mnogo ljudi kojima je jednostavno nedostajala veština zamišljanja. Moguće je da su rođeni takvi - s falinkom u mozgu - ili su, može biti, postali takvi, zato što ih roditelji nisu nikad naučili da saosećaju s drugima. To je najverovatnije objašnjenje, pomislila je Mma Ramocve. Čitavo pokolenje ljudi, ne samo u Africi već i svugde naokolo, nije bilo naučeno da oseća bilo šta prema drugima, prosto zato što se njihovi roditelji nisu potrudili da ih tome nauče.

Nastavila je da razmišlja o tome vozeći se svojim malim belim kombijem natrag, kroz deo grada poznat kao Selo, pa pored Univerziteta, čiji se kompleks zgrada vazda dograđivao, i najzad Zebrinom ulicom, u kojoj je živela. Ono što je videla toliko ju je uznemirilo da je sasvim zaboravila da obavi nameravanu kupovinu i tek se nakon što je skrenula na kolski prilaz i priterala kombi uz kuhinjski zid setila da nema ništa što joj je potrebno da bi skuvala večeru. Nije imala boranije, na primer, što je značilo da neće biti

variva uz paprikaš; i neće biti krema od vanile za puding koji je planirala da pripremi deci. Sedela je za volanom kombija, razmišljajući da li da se vrati istim putem i pokupuje ono što joj je potrebno, ali jednostavno nije imala energije za to. Bila je vrućina, a kuća je delovala sveže i primamljivo. Mogla bi da uđe, skuva sebi lonče biljnog čaja i ode u spavaću sobu da malo odrema. Gospodin Dž. L. B. Matekoni i deca su otišli u Modžadit, malo selo blizu drumu prema Lobaceu, u posetu njegovoj tetki, i neće se vratiti pre šest ili sedam. Još nekoliko sati imaće kuću samo za sebe, a to će biti dobra prilika da se malo odmori. U kući je bilo više nego dovoljno hrane - čak iako nije bila od vrste potrebne za večeru koju je planirala. Umesto boranije, kao prilog uz paprikaš mogla je da servira bundevu, a deca će biti sasvim zadovoljna konzervom kompota od bresaka, umesto krema od vanile i pudinga od griza koje je mislila da napravi. Prema tome, nije bilo razloga da ponovo izlazi.

Mma Ramocve je izašla iz malog belog kombija i otišla do kuhinjskih vrata, otključavši ih da bi mogla da uđe. Dobro se sećala vremena kad niko u Bocvani nije zaključavao vrata i, odista, bilo je mnogo vrata na kojima nije ni bilo brave. Ali sada su morali da zaključavaju vrata, a bilo je i onih koji su zaključavali kapije. Pomislila je na ono što je pre kratkog vremena videla. Ona žena koja je pokrala trgovca u filcanom šeširu sa širokim obodom; živela je u nekoj sobi koju je nesumnjivo zaključavala, a opet, bila je spremna da ukrade od onog sirotog čoveka. Mma Ramocve je uzdahnula. Na ovom svetu je bilo toliko toga nad čim je čovek mogao da odmahuje glavom. Staviše, danas ste kroz život mogli mirne duše da idete neprestano odmahujući glavom, poput marionete u ruci nesigurnog lutkara.

Kuhinja je bila hladovita i Mma Ramocve je izula cipele, koje su je odnedavno žuljale (mogu li stopala da se ugoje?). Uglancan betonski pod bio je prijatan pod bosim stopalima dok je prilazila sudoperi da bi natočila sebi čašu vode. Rouz, njena kućna pomoćnica, vikendom nije bila tu, ali je sredila kuhinju u petak uveče, pre nego što je otišla. Rouz je bila savesna i održavala je sve površine besprekorno čistim. Živela je u maloj kući na drugom kraju Tlokvenga, koju je održavala isto onako rigorozno kao i kuću Mme Ramocve. Ona je jedna od onih žena, pomislila je Mma Ramocve, koje kao da poseduju

beskrajnu sposobnost za težak rad. Podizala je decu - i to valjano - uz vrlo malo pomoći od njihovih očeva. Ta deca su živela od male plate koju je zarađivala kao kućna pomoćnica i oskudnih primanja koje je dobijala od šivenja. Afrika je bila puna takvih žena, činilo se, i ako je za Afriku i bilo kakve nade, sasvim sigurno je počivala na ženama poput njih.

Mma Ramocve je napunila čajnik vodom iz kuhinjske slavine i stavila je na štednjak. Uradila je to automatski, onako kako čovek obavlja svakodnevne radnje, i tek kad je to već učinila, prisetila se da se čajnik nije nalazio na svom uobičajenom mestu.

Rouz ga je uvek ostavljala na maloj drvenoj dasci za seckanje pored sudopere, a deca, Motoleli i Puso, takođe su znala da valja da ga ostave tu. To je bilo mesto za čajnik i nikom ne bi ni na pamet palo da ga ostavi na niskoj drvenoj komodi na drugom kraju kuhinje. Gospodin Dž. L. B. Matekoni to sasvim izvesno ne bi učinio - štaviše, za ovih šest meseci njihovog braka, otkako se doselio u kuću u Zebrinoj ulici, nije nikad videla da je uzeo čajnik u ruke. Dabome, gospodin Dž. L. B. Matekoni je voleo čaj - bilo bi vrlo teško živeti u braku s čovekom koji ne voli čaj - ali ne bi se reklo da ga je sebi često kuvao. Nije ranije o tome razmišljala, ali bilo je prilično zanimljivo, zar ne, da bi neko mogao da veruje da je normalno da stalno nailazi na gotov čaj. Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije bio lenj čovek, ali kad se pomisli na to, nije li čudesno kako većina muškaraca zamišlja da će se stvari kao što su čaj i hrana prosto pojaviti, samo ako dovoljno dugo sačekaju. Uvek je u pozadini bila neka žena - majka, devojka, supruga - koja se starala da njegove potrebe budu ispunjene. To bi trebalo da se promeni, dabome, a muškarci bi trebalo da nauče da vode računa o sebi, mada je zasad izgledalo da onih koji to umeju ima vrlo malo. A ako se ima u vidu ponašanje one dvojice šegrta, nije bilo mnogo nade ni za mlađu generaciju. Oni su još uvek očekivali da se žene brinu o njima i, nažalost, izgleda da je bilo sasvim dovoljno devojaka spremnih da to čine.

Upravo dok je razmišljala o tome, Mma Ramocve je opazila da jedna od fioka u kuhinjskom ormariću ne stoji onako kako ju je ostavila. Nije bila sasvim otvorena, ali je bila sasvim sigurno izvučena i potom nije bila zatvorena do kraja. Namrštila se. Ovo je

bilo vrlo čudno. Rouz je uvek sve zatvarala posle upotrebe, a otkako je Rouz otišla, Mma Ramocve je jedina od ukućana ulazila u kuhinju. Boravila je u njoj rano izjutra, kad bi ustala da pripremi doručak za gospodina Dž. L. B. Matekonija i decu pre no što krenu za Modžadit. Potom bi ih ispratila i vraćala se u kuhinju da je sredi. Nije joj bilo potrebno ništa iz te fioke, u kojoj je držala konac, makaze i još neke stvarčice koje je samo povremeno koristila. Dakle, sasvim sigurno ju je otvorio neko drugi.

Prešla je na tu stranu kuhinje i otvorila fioku da bi pregledala njen sadržaj. Izgleda da je sve bilo tu, osim... uto je primetila kalem kanapa koji je stajao na ormariću. Uzela ga je i razgledala. Jeste, to je bio njen kalem kanapa, a iz fioke ga je izvadila i na ormariću ostavila ista osoba koja je, verovala je, pomerila čajnik s njegovog uobičajenog mesta.

Mma Ramocve je nepomično stajala. Palo joj je na pamet da bi to mogao biti neki uljez i da je tu osobu koja je ušla u kuću, ko god ona bila, morao omesti njen povratak. Ta osoba je, kad je ona ušla u kuhinju, mogla pobeći kroz vrata na prednjem delu kuće, ali opet, ta vrata, koja su predstavljala jedini način za izlazak na toj strani kuće, bila su zaključana. To je značilo da je uljez možda još unutra.

Nekoliko časaka pitala se šta da radi. Mogla je da telefonira policiji i kaže im da sumnja da je neko u kući, ali šta ako dođu, pretraže kuću i ne nađu nikog? Teško da bi im bilo drago što ih je neko pozvao bez razloga i verovatno bi mrmljali komentare o nervoznim ženama koje bi mogle da imaju i pametnija posla nego da traće vreme policiji, pored toliko zločina koje valja istražiti. Stoga je možda bilo prerano za zvanje policije i trebalo je, umesto toga, da sama prođe kroz kuću, od sobe do sobe, i proveriti ima li nekog. Razume se, tako nešto je rizično. Čak i u mirnoj Bocvani dešava se da ljude napadne uljez zatečen u krađi. Ima među takvima i opasnih. A opet, ovo je bio Gaboron, u subotnje popodne, sa suncem visoko na nebu i ljudima koji prolaze Zebrinom ulicom. Ovo nije bilo vreme senki i neobjašnjivih zvukova, gluvo doba. Ovo nije bilo vreme za strah.

Drugo poglavlje ***PANTALONE I BUNDEVE***

Mma Ramocve nije sebe smatrala naročito hrabrom ženom. Bilo je nekih stvari kojih se pribojavala: nezastrih prozora kad padne večer, na primer, jer čovek nije znao šta vreba spolja, iz pomrčine; i zmija, jer je naokolo bilo istinski opasnih zmijskih - siktavica, na primer, ili lebolobolo, koje su debele i lenje i imaju ogromne zakrivljene otrovne zube, ili mokopa, dugačkih, crnih i vrlo otrovnih, za koje svi znaju da mrze ljude zbog neke davne nepravde u svom zmijskom pamćenju. To su stvari kojih bi čovek trebalo da se plaši; druge stvari mogu da budu zastrašujuće ako im čovek dozvoli, ali izvesno bi mogao da im se suprotstavi, kad bi samo bio spreman da ih pogleda pravo u oči.

Ipak, bilo je nečega vrlo neobičnog u tome da mislite da ste sami u kući i potom ustanovite da niste. Mma Ramocve je zaključila da je to zaista zastrašujuće i morala je da se izbori sa samom sobom pre no što je počela da pretražuje kuću, prošavši prvo kroz vrata koja su iz kuhinje vodila u susednu dnevnu sobu. Bacila je pogled brzo naokolo i primetila da je sve na svom mestu i da ne izgleda da je bilo šta dirano. Tu je bio njen ukrasni tanjir sa slikom ser Seretsea Khame - njen ponos i dika, zbog kojeg bi umrla od muke da joj ga ukrade nekakav provalnik.

Zatim, tu je bila njena šolja sa likom kraljice Elizabete, sa slikom kraljice koja je izgledala tako dostojanstveno. Bila je to još jedna stvar zbog koje bi se živa nasekirala da je izgubi, jer ju je podsećala na dužnost i tradicionalne vrednosti u svetu koji kao da je imao sve manje i manje vremena za takve stvari. Seretse Khama nije nijednom propustio da obavi svoju dužnost, a bogme ni kraljica, koja se divila porodici Khama i oduvek nosila Afriku u srcu. Mma Ramocve je čitala u novinama da je na sahrani ser Garfika Toda, tog dobrog čoveka koji se zalagao za očuvanje društvenih vrednosti i pravde u Zimbabveu, pročitana kraljičina poruka. A kraljica je insistirala da njen visoki poverenik lično stane iznad rake, iznad same rake, i pročita ono što je imala da kaže o tom hrabrom čoveku.

A kad je umrla leđi Khama, kraljica je takođe poslala poruku, zato što je razumela, a to je nagnalo Mmu Ramocve da oseti ponos zbog toga što je Mocvanka i zbog svega što su Seretse i njegova supruga uradili.

Žurno je bacila pogled prema zidu, da vidi da li je fotografija njenog oca - njenog tate, kako ga je zvala - pokojnog Obeda Ramocvea, i dalje na svom mestu, i bila je. Isto kao i baršunasta slika planina koju su doneli iz kuće gospodina Dž. L. B. Matekonija, tamo blizu starog Kluba odbrambenih snaga Bocvane. Tamo je bilo mnogo onih koji bi želeli da je ukradu, kako bi mogli da prelaze prstima preko nje i osete mekoću somota, ali ona je takođe bezbedno visila na zidu. Mma Ramocve nije bila sigurna u vezi s tom slikom; možda i ne bi bilo baš tako loše kad bi je neko ukrao, pomislila je, ali odmah potom se ispravila i potisnula tu misao. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je voleo tu sliku, a ona nije želela da se on nervira. Zato, neka je tamo na zidu. Staviše, da su nekad i imali pravu provalu, onu kad lopovi odnesu sve iz kuće, bila je sigurna da bi slika nekako ostala tu, a pošto bi njene fotelje bile ukradene, morala bi da je gleda sedeći na jastucima na podu.

Prišla je vratima koja su delila dnevnu sobu od verande i proverila ih. Bila su čvrsto zabravljena, baš onako kako ih je i ostavila. Rešetke od kovanog gvožđa na otvorenim prozorima takođe su bile netaknute. Niko ne bi mogao da prođe kroz prozor a da ih ne savije ili ne pokida, a to nije bilo učinjeno. Stoga uljez, ako ga je uopšte bilo, zasigurno nije mogao ući ni izaći kroz dnevnu sobu.

Izašla je iz sobe i polako se uputila hodnikom, da bi proverila ostale prostorije. Nekoliko koraka niz hodnik bila je ostava i ona je zastala tu, obazrivo zavirujući unutra kroz vrata koja su bila samo labavo prislonjena. U ostavi je bilo mračno, ali uspevala je da razazna obrise predmeta: dveju kofa, šivaće mašine, sakoa koje je gospodin Dž. L. B. Matekoni doneo sa sobom i okačio na čiviluk na zidu. Nije izgledalo da je bilo šta pomerano, a sasvim izvesno da se uljez nije krio među sakoima. Stoga je zatvorila ostavu i krenula dalje, zastavši ispred prve od tri sobe u koje se ulazilo iz hodnika. Bila je to Pusoova soba, prava dečačka soba u kojoj nije bilo mnogo stvari. Oprezno je otvorila vrata, stegnuvsi zube kad su ona glasno zaškripala. Pogledala je sto, na kojem je stajao katapult kućne

izrade, i pod, na kojem su ležali izduvana fudbalska lopta i par patika, i shvatila da eventualni uljez ne bi ni ulazio ovamo. Motolelina soba je takođe bila prazna, mada je Mma Ramocve smatrala za shodno da zaviri u plakar. Ni tu nije bilo ničega neobičnog.

Tada je ušla u spavaću sobu koju je delila s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem. To je bila najveća od tri spavaće sobe i u njoj je bilo stvari koje bi neko i mogao da poželi da ukrade. Bila je tu, na primer, njena odeća, živih boja i kvalitetne izrade. Krupne gospođe koje žele da kupe haljine svakako bi bile vrlo zainteresovane za tu odeću, ali nije bilo naznaka da je iko petljao oko šipke s koje su visile vešalice. Takođe, nije bilo naznaka da je neko dirao nešto na kozmetičkom stočiću na kojem je Mma Ramocve držala svojih nekoliko broševa i grivni koje je volela da nosi. Kako je izgledalo, sve je bilo tu.

Mma Ramocve je osetila kako njena napetost popušta. Kuća je očigledno bila prazna, a pomisao da bi se neko mogao skrivati u njoj bila je očita besmislica. Postojalo je, po svoj prilici, neko savršeno racionalno objašnjenje za otvorenu fioku i kalem kanapa na ormariću i nesumnjivo će ga čuti čim se gospodin Dž. L. B. Matekoni i deca te večeri vrate kući. Jedna od mogućnosti je bila da su krenuli, zaboravili nešto i vratili se kući po to kad je Mma Ramocve već otišla u grad. Možda su kupili poklon za rođaku gospodina Dž. L. B. Matekonija i vratili se da ga upakuju, za šta im je trebao kanap. To je bilo savršeno racionalno objašnjenje. Vraćajući se u kuhinju, Mma Ramocve je pomislila kako stvari koje deluju misteriozno najčešće nisu takve. Neobjašnjivo nije neobjašnjivo zato što ga je nemoguće objasniti, već naprosto zato što se obično, jednostavno objašnjenje još nije pokazalo. Kad počnete da istražujete, takozvane misterije dobijaju naglu tendenciju da postanu mnogo prozaičnije. Naravno, to se ljudima baš i ne dopada. Vole da misle da postoje stvari koje ne mogu da se objasne - natprirodne stvari - stvari poput tokolosa,* (*U afričkom folkloru, obestan i lascivan dlakavi patuljak (crn kao noć, s licem pavijana, polučovek, polu-životinja, ima samo jednu polovinu zadnjice, a mužjak ima ogroman polni organ).* (Prim. prev.)) na primer, koji tumaraju noću, plašeći ljude i praveći belaj. Niko nikad nije video tokolosa, iz prostog razloga što nema šta da se vidi. Ono za šta bi neko pomislio da je tokološ, obično nije bilo ništa više od senke grane na mesečini, zvuka vetra u krošnjama ili malečke životinje koja žurno grabi kroz nisko rastinje. Međutim, ova savršeno logična

objašnjenja nisu privlačila ljude i umesto toga oni su izmišljali sve moguće nepostojeće duhove. Dakle, ona nije imala nameru da bude takva kad je reč o uljezima. U kući nije bilo nikakvog uljeza i Mma Ramocve je bila sasvim sama, kao što je i mislila.

Skuvala je čaj i nasula sebi veliku šolju. Sa šoljom u ruci, vratila se u spavaću sobu. Biće prijatno provesti ostatak popodneva tako što će ležkariti na krevetu i zaspati ako joj se prispava. Na noćnom ormariću imala je nekoliko časopisa i primerak *Bocvanskih dnevnih novina*. Čitaće sve dok ne počnu da joj se sklapaju oči, a časopis joj ne ispadne iz ruke. To je tako lep način da se zadrema.

Širom je otvorila prozor, puštajući da kroz kuću dune osvežavajući povetarac. Zatim se, stavivši šolju s čajem na noćni ormarić, spustila na krevet, utonuvši u dušek koji ju je već godinama tako dobro služio i koji je odlično izdržavao dodatnu težinu gospodina Dž. L. B. Matekonija. Krevet i dušek kupila je kad se doselila u kuću u Zebrinoj ulici, oduprevši se iskušenju da kupi nešto jeftino. Po njenom mišljenju, kvalitetan krevet bio je jedna od stvari na koju vredi potrošiti sav novac koji možete sebi da priuštite. Dobar krevet donosi sreću, u to je bila sigurna; loš, neudoban krevet donosi džandrljivost i dosadne bolove.

Počela je da čita *Bocvanske dnevne novine*. Tu je bila priča o političaru koji je održao govor u kojem je podsticao ljude da se bolje staraju o svojim govedima. Rekao je da su slučajevi nesavesnog odnosa prema stoki šokantna pojava za svest jedne stočarske zemlje. Ljudi koji dozvoljavaju da im goveda trpe žedna za vreme transporta do železnice trebalo bi da se stide, rekao je. Opšte je poznato, dodao je, da ono kroz šta goveda prolaze tokom svojih poslednjih dana utiče na kvalitet mesa. Životinja koja je bila pod stresom daje govedinu koja nije savršenog ukusa, a ono što Bocvana želi jeste da njena govedina bude savršena. Najzad, bocvanska govedina je kvalitetna, jer su goveda hranjena ispašom, i mnogo je boljeg ukusa od mesa onih sirotih životinja koje drže zatvorene ili hrane onim čime se goveda nikako ne bi smela hraniti.

Mma Ramocve je ustanovila da se apsolutno slaže s tim. Njen otac je bio odličan poznavalac goveda i uvek joj je govorio da bi goveda trebalo tretirati kao članove porodice. Znao je imena svih svojih grla, što je bio pravi poduhvat, ako se uzme u obzir da je imao ogromno

krdo, i nikad ne bi tolerisao da na bilo koji način pate. Dobro je, pomislila je, što ne može da čuje ovu priču o žednim govedima ili da vidi one stvari koje je ona videla dok je danas ispijala čaj u tržnom centru.

Pročitala je članak o govedima i taman počela da čita sledeći, kad je začula zvuk. Bio je poprilično neobičan i podsećao je na stenjanje. Spustila je novine i zagledala se u tavanicu. Bilo je vrlo čudno. Zvuk je očigledno dopirao negde iz neposredne blizine - možda ispod prozora spavaće sobe, činilo se. Napregnuto je osluškivala i začuo se ponovo, negde iz blizine.

Mma Ramocve se uspravila i sela, a za to vreme se zvuk još jednom čuo - tiho, nerazgovetno jecanje, nalik na bolno skičanje. Ustala je i prišla prozoru, pogledavši napolje. Ako je u bašti pas, moraće da izađe i otera ga. Nije volela da joj se psi muvaju po bašti, pogotovo ne oni smrdljivi žuti psi kakve je držao njen komšija. Uvek su skičali i cvileli, na način koji je bio vrlo sličan zvuku koji je čula dok je ležala.

Bacila je pogled u baštu. Sunce je već bilo dosta nisko na nebu i senke drveća bile su dugačke. Videla je drveće papaje s njegovim lišćem koje je žutelo; videla je cvat bugenvilije i mopipi drvo koje je raslo uz ivicu leje s povrćem gospodina Dž. L. B. Matekonija. Videla je i visoku travu u koju su psi lutalice katkad voleli da se zavuku. Ali na vidiku nije bilo nijednog psa, ni pod njenim prozorom, ni u travi, ni pod mopipi drvetom.

Mma Ramocve se okrenula i vratila u krevet. Kad je ponovo legla, njena tradicionalna figura utonula je duboko u dušek, koji se otegao prema podu. Jecanje se istog trenutka ponovo začulo, ovog puta glasnije, i delovalo je kao da se još više približilo. Mma Ramocve se namrštila i promeškolljila, prebacivši težinu. Jecanje se smesta ponovo oglasilo, ali sada je bilo još glasnije.

Tada je shvatila da zvuk dolazi iz sobe i srce joj je preskočilo jedan odkucaj. Zvuk je bio u sobi i činilo joj se da dolazi direktno ispod nje, ispod kreveta. Upravo tada, dok joj je ova zastrašujuća spoznaja dopirala do mozga, njen dušek se izdigao ispod nje, kao da ga je neko snažno podzemno talasanje podiglo uvis. Potom, uz glasno komešanje, ispod kreveta se iskobeljala figura muškarca, koji kao da se borio s nečim što mu nije dozvoljavalo da se izvuče, da bi se

potom silom otrgao i hitro pobjegao iz sobe. Sve se dogodilo toliko brzo da je Mma Ramocve jedva stigla da ga osmotri pre no što je istrčao kroz vrata spavaće sobe. Nije imala vremena da mu vidi lice i jedva joj je do mozga doprla činjenica da je na sebi imao modernu crvenu košulju, ali ne i pantalone.

Viknula je, ali muškarac tada već više nije bio u sobi. U trenutku kad je konačno uspela da ustane, čula je kako su se kuhinjska vrata s treskom zatvorila za njim. Prišla je prozoru, u nadi da će ga videti kako beži preko dvorišta, ali krenuo je drugim pravcem, pored kuće, i zasigurno je bežao prema ogradi uz bočnu stranu njenog placa.

Tada joj je pogled pao na pod i primetila je, odmah pored kreveta, tamo gde su još uvek visile zakačene za oštar kraj opruge jedne kaki pantalone. Muškarac koji se krio pod njenim krevetom našao se zarobljen i primoran da se izmigolji iz sopstvenih pantalona da bi mogao da pobjegne. Mma Ramocve je podigla te pantalone s poda, otkrivši ih s opruge, i pregledala; najobičniji par kaki pantalona, u prilično dobrom stanju, trenutno razdvojen od svog vlasnika. Obazrivo je opipala džepove - čovek nikad ne zna šta može da nađe u muškarčevom džepu - ali nije našla ništa sem parčeta kanapa. U džepovima izvesno nije bilo ničega po čemu bi mogla da identifikuje neznanca.

Mma Ramocve je odnela pantalone u kuhinju. Iako je bila šokirana onim što se dogodilo, pomisao da je uljez morao da pobjegne bez pantalona naterala ju je da se osmehne. Kako će, za ime sveta, kukavac da stigne kući, gde god to bilo, odeven samo u košulju i čarape i bez pantalona? Policija bi ga verovatno privela ako ga spazi takvog, a u tom slučaju mu nije ginulo ozbiljno objašnjenje. Da li bi rekao da je naprosto zaboravio da navuče pantalone pre no što je izašao iz kuće? To bi bilo jedno od mogućih objašnjenja, ali da li bi neko zaboravio da obuče pantalone pre no što krene napolje? Svakako da ne bi. Ili bi mogao da kaže da su mu pantalone ukradene. Ali kako je moguće da nekom ukradu pantalone dok ih ima na sebi? Prilično je teško zamisliti kako bi nešto takvo moglo da se desi, kao i da bi se policija dala ubediti takvim objašnjenjem.

Nasula je sebi u kuhinji novu šolju čaja, jer je provalnik bežeći zakačio i preturio onu koju je odložila na noćni ormarić. Zatim je uzela tu šolju čaja i pantalone i izašla na verandu. Prebacila je

pantalone preko ograde i spustila se u svoju stolicu. Baš čudno, pomislila je. Otkriće da se pod njenim krevetom nalazi nepoznati muškarac bilo je uznemirujuće, ali on se morao uplašiti još više, pogotovo kad je ona legla na krevet i kad se našao pritisnut utonulim dušekom. To je objašnjavalo stenjanje; sirotom čoveku bio je isteran vazduh iz pluća. Dakle, ako ćemo pravo, tako mu i treba kad se zavlačio tamo gde pošteno čeljade nema šta da traži. Podozrevala je da mu neće ponovo pasti na pamet da se krije pod krevetom, što je značilo da je možda izvukao malo naravoučenije iz čitave ove nesrećne rabote. Međutim, taj je očigledno imao još štošta da nauči, a ako ikad otkrije ko je on, koliko god to bilo malo verovatno, imaće bogme da mu kaže reč-dve i pri tom se neće truditi da okoliša.

Kad su se gospodin Dž. L. B. Matekoni i deca te večeri vratili kući, Mma Ramocve nije pominjala incident sve dok Puso i Motoleli nisu čvrsto zaspali u svojim krevetima. Puso je bio sklon košmarima i nije želela da on počne da se zaokuplja brigom zbog provalnika, stoga se postarala da ne čuje ništa o onome što se dogodilo. Motoleli nije bila toliko nervozna i činilo se da se ne plaši mraka kao njen brat. Ali ako bi znala, mogla bi da se izlane pred njim u trenutku kad joj popusti pažnja, tako da je bilo najbolje da nijedno od njih ne zna ništa o celoj stvari.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je pažljivo slušao. Kad je u priči došla do dela u kojem je muškarac bez pantalona na sebi bežao iz sobe, zinuo je od čuda i pokrio usta rukom.

„Gadna stvar“, rekao je. „Ne dopada mi se pomisao da se taj neznanac motao po našoj spavaćoj sobi bez pantalona na sebi.“

„Da“, složila se Mma Ramocve. „Ali moraš imati na umu da ih nije namerno skinuo. Spale su mu dok je pokušavao da pobegne. To nije isto.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni delovao je neodlučno.

„I dalje mi se to ne dopada. Šta je tražio tu? Kakvo li je zlo planirao?“

„Ja mislim da je to prosto neki sitan lopov koji je prolazio ovuda i video da nema nikog kod kuće“, rekla je Mma Ramocve. „Međutim, kad sam se ja iznenada vratila, uspaničio se i nije znao kako da pobegne. Reka bih da je bio vrlo uplašen.“

Više nisu pričali o tome. Pantalone su ostale na verandi, tamo gde ih je Mma Ramocve prebacila preko ograde. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je nagovestio da bi ih možda mogli dati jednom od dvojice šegrta, ako pristaju nekom od njih. Ako ne pristaju, mogao bi da ih odnese nekom od onih trgovaca polovnom odećom, koji će izvesno naći odgovarajući par nogu koji će se obući u njih; poštenih nogu, za promenu.

Međutim, kad je Mma Ramocve sutra ujutru izašla na verandu da popije svoju jutarnju šolju biljnog čaja, pantalona više nije bilo tu. A odmah ispod mesta gde su bile ostavljene nalazila se ogromna žuta bundeva, sočna i spremna za jelo.

Treće poglavlje

NOVA RAZMIŠLJANJA O BUNDEVAMA

Mma Ramocve ispitala je bundevu iz svih uglova. U *Načelima privatnog istraživanja* Klovisa Andersena nije bilo ni reči o bundevama, ali Mma Ramocve je bila savršeno sposobna da istraži bundevu i bez oslanjanja na tuđe savete. U početku je nije dirala već je samo zagledala, i bundevu i tlo oko nje. Bundeve je bila stavljena u ono što bi trebalo da bude leja s cvećem, ali o kojoj se nije vodilo mnogo računa otkako se Mma Ramocve doselila u kuću. Ona je gajila povrće i žbunasto rastinje, držeći da cveće zahteva previše truda a donosi premalo koristi. Na vrelom bocvanskom vazduhu, cvetovi su se brzo otvarali i još brže zatvarali i venuli, kao uhvaćeni na prepad, sem, dabome, ako ih čovek ne bi zaštitio mrežastom tendom i svakodnevno tetošio dragocenom vodom. Mnogo je bolje, mislila je Mma Ramocve, gajiti biljke svojstvene ovom podneblju. One su poznavale tlo Bocvane i dobro su podnosile sunce. Znale su kada je vreme za cvetanje, a kad je trenutak da se sakriju; znale su kako da najbolje iskoriste svaku kapljicu vlage na koju bi naišle.

Leja u kojoj se nalazila bundeva protezala se duž prednjeg zida verande. Bila je ispunjena uglavnom peskom, ali tu i tamo raslo je nekoliko biljaka, male aloje i tome slično, koje su se ukorenile tu, i bundeva je bila ostavljena upravo pored jedne od njih. Mma Ramocve je razgledala pesak oko bundeve: bio je većim delom nedirnut, ako se izuzmu tanušne mravlje staze, ali tamo, nekoliko stopa daleko od bundeve, jasno se video otisak cipele i to je bilo sve; samo otisak đona cipele, koji čoveku nije govorio ništa sem da je osoba koja je ostavila bundevu muškarac, sudeći po veličini obuće, i da taj muškarac poseduje bar jedan par cipela.

Stajala je iznad bundeve i razmišljala o njenoj obećavajućoj punoći. Biće taman za tri obeda, pomislila je, a možda pretekne malo i za čorbu. Bila je baš kako treba dovoljno zrela da bude slatka, a opet ne prezrela i previše mekana. Ovo je bila jedna valjana bundeva i

osoba koja ju je ovde ostavila zasigurno se dobro razume u bundeve.

Mma Ramocve se sagla i počela da diže bundevu, isprva obazrivo, a potom energičnije. Držeći veliki žuti teret pritisnut na grudi, osetila je njegov sladak miris i načas zatvorila oči, zamišljajući kakva će bundeva biti kad se raseče, skuva i nađe na tanjirima na njenom stolu. Grleći je, vratila se u kuhinju i stavila je na sto.

„Baš lepa bundeva“, primetio je gospodin Dž. L. B. Matekoni, ušavši u kuhinju nekoliko minuta kasnije.

Mma Ramocve je taman zaustila da mu kaže šta se dogodilo, kad je primetila da su iza njega deca - Motoleli u svojim invalidskim kolicima i Puso, uredno obučen u sveže ispeglane kaki bermude (Rouzino peglanje) i belu košulju kratkih rukava.

„Bundeva!“ uzviknuo je Puso. „Vidi kol'ka je!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je podigao obrvu. „Već si bila u prodavnici, Mma Ramocve?“

„Ne“, odvratila je njegova supruga. „Neko nam je ostavio ovu bundevu. Našla sam je pred kućom. Lep poklon, nema šta.“ A to je zaista bila istina. Neko je ostavio bundevu pred kućom i bilo je logično pretpostaviti da je posredi pokon.

„Ko je to bio tako ljubazan?“ raspitivao se gospodin Dž. L. B. Matekoni. „gospođa Mofat je rekla da će mi doneti poklon zato što sam popravio doktorova kola. Misliš li da nam je možda ona ostavila bundevu?“

„Može biti“, odvratila je Mma Ramocve. „Ali nisam sigurna.“ Pogledala je gospodina Dž. L. B. Matekonija, pokušavajući da mu pogledom signalizira da stvar s bundevom nije tako jednostavna kao što izgleda, ali da to nije nešto o čemu bi trebalo pričati pred decom. Uhvatio je njen pogled i razumeo poruku.

„Dakle, odneću ovu bundevu u ostavu“, rekao je, „pa ćemo je docnije izvaditi odatle i pripremiti za jelo. Tako je najbolje, zar ne?“

„Tako je“, složila se Mma Ramocve. „Ti skloni bundevu, a ja ću deci da priprelim ovsenu kašu za doručak. Onda možemo svi zajedno u crkvu, pre no što postane suviše vruće.“

Odvezli su se do anglikanske katedrale, a gospodin Dž. L. B. Matekoni je parkirao svoj kombi sa strane, blizu pastorove kuće. Mma Ramocve je pomogla Motoleli da se smesti u kolica, a Puso ju

je odgurio do glavnog ulaza, gde se nalazila platforma za invalide. Mma Ramocve i gospodin Dž. L. B. Matekoni ušli su kroz sporedna vrata, uzeli sa stočića psaltire i otišli do najbliže kupe. Nekoliko minuta kasnije stigla su i deca. Motolelinu stolicu smestili su uz kraj klupe, a Puso je seo između Mme Ramocve i gospodina Dž. L. B. Matekonija, kako bi mogli da pripaze na njega. Bio je sklon da se vrpolji i najčešće bi ga posle petnaestak minuta poslali napolje, da se igra ispred velikih vratnica katedrale.

Mma Ramocve je pročitala plan liturgije. Nije joj se dopao izbor himni, od kojih nijednu nije znala, i brzo je prešla na parohijske vesti. Bio je tu spisak bolesnih i, pročitavši ga, tužno je konstatovala da se na njemu i dalje nalaze mnoga imena koja su i prošle nedelje bila tu. Bilo je ovo vreme bolesti i milosrđe se nalazilo na teškoj probi. Tu je bilo majki, onih koje će za sobom ostaviti siročad budu li pozvane. Bilo je tu siromaha i bogatih, izjednačenih u svojoj ljudskoj ranjivosti. *Setite se ove braće i sestara*, stajalo je na dnu spiska. Hoće, setiće ih se. Kako bi ih čovek uopšte mogao zaboraviti?

Ušao je hor i liturgija je počela. Stojeći tamo i nevoljko oblikujući usnama zakasnele reči himni odabranih za taj dan, njoj nepoznatih, Mma Ramocve se u mislima neprestano vraćala na bundevu koja se jutros nekim čudom našla pred njenom verandom. Jedino moguće objašnjenje misterije, pomišljala je, bilo je da se uljez iz nekog razloga vratio - možda da bi ponovo provalio u kuću - i zatekao svoje pantalone okačene na verandi. Nosio je bundevu, koju je po svoj prilici negde ukrado, i spustio je na zemlju da bi navukao pantalone. Potom je možda neko naišao - opet - i čovek se dao u beg, ne stigavši da podigne bundevu sa zemlje.

Ovakav sled događaja je izvesno bio moguć, ali da li je bio i verovatan? Mma Ramocve je podigla pogled prema crkvenom svodu, posmatrajući lopatice velikih belih ventilatora koje su lenjo sekle vazduh. Ne, nije verovatno da bi se uljez vratio, a čak i da jeste, da li bi stigao da u međuvremenu negde ukrade bundevu? Onako bez pantalona, svakako mu je prva briga bila da se dokopa kuće ili da nađe neke druge pantalone.

Mnogo je verovatnije delovala mogućnost da nestanak pantalona i pojava bundeve nisu imali nikakve međusobne veze. Odevni predmet je uzeo neki prolaznik, koji je ulučio priliku da stekne

savršeno dobar par kaki pantalona. Potom je, rano izjutra, neko od prijatelja doneo bundevu na poklon i samo je spustio pod verandu, ne želeći da budi ukućane nedeljom tako rano. To je bio mnogo verovatniji sled događaja i, odista, rešenje do kojeg bi došao i sam Klovis Andersen. *Nikad se nemojte odlučivati za suviše komplikovano rešenje*, napisao je. *Uvek pretpostavite da je najjednostavnije rešenje verovatno ono pravo. Devet od deset puta, ispostavile se da ste upravu.*

Mma Ramocve se trgla, prekinuvši svoje nagađanje. Liturgija se nastavljala i prečasni Trevor Mvamba popeo se u predikaonicu. Izbacila je iz glave sve misli o bundevi i saslušala propoved Trevora Mvambe. On ih je venčao, pod onim drvetom u dvorištu sirotišta, pre jedva šest meseci, onog dana čiji će svaki minut ostati večno urezan u njenom pamćenju: glasovi dece, koja su pevala; baldahin od lišća iznad njihovih glava; osmesi prisutnih; i one nezaboravne reči koje su obeležile početak njenog bračnog života s ovim dobrim čovekom, gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, tim odličnim automehaničarem koji je sad bio njen suprug.

Prečasni Trevor Mvamba preleteo je pogledom po kongregaciji i osmehnuo se. „Imamo goste“, rekao je, smešeći se. „Molim vas, ustanite i predstavite se.“

Prisutni su stali da se osvrću, zagledajući. Ustalo je petoro ljudi, raštrkanih među kongregacijom. Jedno po jedno, predstavljali su se glavama koje su se okretale prema njima.

„Ja sam Džon Ngvenja, iz Mbabanea u Svazilendu“, rekao je snažno građen muškarac u bisernosivom odelu. Lako se naklonio, što je dočekano aplauzom cele kongregacije, koja se potom okrenula da pogleda sledećeg gosta. Jedno za drugim, predstavili su se i ostali - muškarac iz Frensistauna, muškarac iz Brizbejna, žena iz Konkorda, u Masačusetsu, i žena iz Johanesburga. Svako je bio pozdravljen, dostojanstvenom ali srdačnom dobrodošlicom. Niko nije pravio razliku između Afrikanaca i onih koji nisu bili iz Afrike. Amerikanka je, primetila je Mma Ramocve, imala na sebi haljinu boje bundeve. Primetila je to, ali se odmah ispravila. Ovo je bilo vreme za zajedništvo, a ne vreme za razmišljanje o bundevama.

Trevor Mvamba je namestio naočari na nosu. „Braćo i sestre“, počeo je, „dobrodošli ste među nas. Odakle god da dolazite,

dobrodošli ste."

Pogledao je u beleške pred sobom. „Ponekad me pitaju", rekao je, „zašto ima tako mnogo patnje na ovom svetu i kako da pomirimo to s verom u dobrotivog Stvoritelja. To nije ništa novo. Mnogi postavljaju ovo kao pitanje verujućima i često odbijaju odgovore koje dobijaju. Nisu zadovoljni, kažu. Vaši odgovori nisu im ubedljivi. A opet, zašto uopšte misle da mi možemo da objasnimo svaku misteriju? Ima misterija koje prevazilaze našu moć poimanja. Svakodnevno nailazimo na njih."

Tačno, pomislila je Mma Ramocve. Jedna takva misterija pojavila se koliko jutros u Zebrinoj ulici. Kako da čovek objasni nestanak para pantalona i bundevu koja kao da je s neba pala? Zaustavila se. Ovo nije bio način da sluša Trevora Mvambu.

„Ima u svetu i drugih misterija koje ne možemo da objasnimo i koje moramo da prihvatamo. Misterija života, na primer. Naučnici znaju mnogo o životu, ali ne znaju kako da naprave onu iskru koja predstavlja razliku između života i neživota. Taj delić, ta struja, za njih je misterija, ma koliko mnogo znali o mehanizmu života i njegovom reprodukovanju. Stoga moramo da prihvatimo, zar ne, da postoje na ovom svetu neke misterije koje jednostavno ne možemo da razumemo? Te stvari su jednostavno tu. One su veće od nas."

Misterija života! pomislila je Mma Ramocve. Misterija bundeva. Zašto bundeve imaju takav oblik'? Zašto im je meso takve boje? Može li to iko da objasni ili je to naprosto tako i gotovo? Ponovo se napregla da prekine niz svojih misli i koncentrisala na ono što je govorio Trevor Mvamba.

„Isto je s patnjom. Možda nama deluje kao misterija to što ima patnje u svetu za koji tvrdimo da je njegova svrha božanska. Ali što više mislimo o toj misteriji, to nam odgovor sve više izmiče. Mogli bismo, dake, da slegnemo ramenima i padnemo u očajanje ili bismo mogli da prihvatimo misteriju takvu kakva jeste, kao nešto što jednostavno ne razumemo. A to ne znači zapadanje u nihilizam, filozofiju koja kaže da ne možemo da uradimo ništa povodom patnje i bola u svetu. Možemo da uradimo nešto, i svi mi koji se danas nalazimo ovde imamo priliku da uradimo nešto, makar sasvim malo, da umanjimo razmere patnje u svetu. Možemo to da uradimo

dobrotom prema drugima; možemo to da uradimo ublažavajući njihovu patnju.

„Osvrnemo li se po našem svetu danas, osvrnemo li se po svom dragom domu, Africi, šta možemo da vidimo sem suza i tuge? Da, njih vidimo. Vidimo ih čak i u Bocvani, koja je na više načina tako srećna zemlja. Vidimo ih na licima bolesnih, u njihovom strahu i tuzi pri pomisli da im je suđen tako kratak život. To je prava patnja, ali mi hrišćani ne bežimo od nje. Svakog dana, svakog trenutka u svakom danu, ima ljudi koji rade na ublažavanju te patnje. Oni rade na tom zadatku i sad, dok vam ovo govorim, tamo s druge strane drumu u bolnici Princeza Marina. Tamo rade lekari i sestre. Tamo rade i naši ljudi i ljudi velikog srca pristigli izdaleka, iz Amerike, na primer, koji su tamo da bi olakšali patnje onih koji su jako bolesni od ove okrutne bolesti koja danas pritiska Afriku. Da li ti ljudi govore o takvoj patnji kao o dokazu da ne može biti božanskog prisustva na ovom svetu? Ne. Oni ne postavljaju takvo pitanje. I mnogima snagu daje upravo ta vera kojoj neki pametni ljudi vole da se rugaju. A to je, prijatelji moji, istinska misterija pred kojom bi valjalo da budemo zadivljeni. To je ono o čemu valja da na trenutak u tišini razmislimo, dok se prisećamo imena onih koji su bolesni, tih članova ove kongregacije, ove anglikanske crkve, naše braće i sestara. A ja ću vam ih sada pročitati.”

Četvrto poglavlje

OSETLJIVO PITANJE ČAJA

U Brze motore Tlokvenga izjutra su svi pristizali u različito vreme i nikad se nije znalo ko će doći prvi. Ranije je to bio gospodin Dž. L. B. Matekoni, u vreme kad se Prva damska detektivska agencija nalazila u zasebnim prostorijama, ali otkako su dva posla počela da dele iste prostorije, katkad su to bile Mma Ramocve ili Mma Makuci ili, vrlo retko, jedan od dvojice šegrti. Uopšte uzev, šegrti su stizali kasno, budući da su voleli da se izležavaju do poslednjeg trenutka, pre no što bi skočili iz kreveta, s nogu progutali doručak i izjurili da uhvate prepun minibus koji ih je dovezio do okretnice na kraju drumu za Tlokveng.

Nakon što su se venčali, Mma Ramocve i gospodin Dž. L. B. Matekoni su, dabome, najčešće stizali zajedno, makar dolazili u dva vozila, kao konvoj, s kamionetom gospodina Dž. L. B. Matekonija koji je išao napred i malim belim kombijem za čijim je volanom sedela Mma Ramocve, odano ga prateći.

Tog jutra prva je stigla Mma Makuci, noseći paket umotan u smeđi papir. Otključala je kancelariju Prve damske detektivske agencije, stavila paket na svoj sto i otvorila prozor da uđe vazduh. Bilo je jedva sedam sati, a Mma Ramocve i gospodin Dž. L. B. Matekoni stizali su tek za pola sata ili malo više. To joj je davalo dovoljno vremena da sredi svoj pisaći sto, telefonira snaji svoje rođake u vezi s jednim porodičnim pitanjem i napiše kratko pismo ocu u Bobonong. Njenom ocu bile su sedamdeset dve godine i nije imao bogzna šta da radi, sem da odšeta do male poštanske ispostave u selu i proveriti ima li pošte za njega. Obično je nije bilo, ali najmanje jednom nedeljno zatekao bi pismo od Mme Makuci, s nekoliko kratkih novosti iz Gaborona i, katkad, novčanicom od pedeset pula. Njen otac nije baš najbolje umeo da čita engleski, stoga mu je Mma Makuci uvek pisala na narečju kalanga, što joj je pružalo zadovoljstvo, budući da je volela da održava svoje poznavanje tog jezika.

Tog dana je imala baš mnogo da mu kaže. Bila je vrlo zauzeta preko vikenda, a imala je i poziv na ručak kod svoje nove komšinice, gospođe iz Malavija koja je radila kao učiteljica u jednoj školi. Ta gospođa je godinu dana živela u Londonu i poznavala je mesta koja je Mma Makuci videla samo na stranicama *Nacionalne geografije*. Ipak, svoje doživljaje nosila je lako, ne terajući Mmu Makuci da se oseća kao provincijalka koja nije nikad nigde mrdnula. Staviše, upravo suprotno. Komšinica se s velikim interesovanjem raspitivala o Bobonongu i pažljivo slušala dok joj je Mma Makuci pričala o Frensistaunu i Maunu i sličnim mestima.

„Srećni ste što živite u ovoj zemlji“, rekla je komšinica. „Imate sve. Veliku teritoriju, dokle god pogled seže i još dalje. I ti silni dijamanti. I goveda. Ovde stvarno ima svega.“

„Vrlo smo srećni“, odvrtila je Mma Makuci. „To dobro znamo.“

„A vi sad imate ovu lepu novu kuću“, nastavila je komšinica, „i taj zanimljiv posao kojim se bavite. Mora da vas ljudi stalno pitaju kako je to kad ste privatni detektiv?“

Mma Makuci se skromno nasmešila. „Svi misle da je to vrlo uzbudljiv posao“, rekla je. „Mada u stvari nije. Najčešće samo pomažemo ljudima da saznaju ono što već znaju.“

„A ta Mma Ramocve o kojoj ljudi pričaju?“ upitala je komšinica. „Kakva je ona? Viđam je tu i tamo u prodavnici. Ima vrlo prijazno lice. Kad je pogledate, nikad ne biste rekli da je detektivka.“

„Ona je vrlo prijazna gospođa“, saglasila se Mma Makuci. „Ali je isto tako i vrlo pametna. Dovoljno je da pogleda čoveka u oči i odmah zna ako ovaj laže. A i ume s muškarcima.“

Komšinica je uzdahnula. „To je veliki talenat“, rekla je. „Volela bih da ja to umem.“

Mma Makuci se složila s tim. Bilo bi baš dobro; odista, bilo bi dobro imati bar jednog muškarca i umeti s njim. Mma Ramocve je sad imala gospodina Dž. L. B. Matekonija, a ova Malavijka je imala prijatelja, koga je Mma Makuci viđala kako uveče dolazi kod nje. Ona sama još uvek nije našla čoveka za sebe, sem onog jednog kog je upoznala na Kalaharskom kursu daktilografije za muškarce i koji se, iz nekog razloga, nije dugo zadržao pored nje. Posle toga je ustanovila pravilo: *nema emocionalnog vezivanja s polaznicima sopstvenog kursa daktilografije* - koje je bilo varijanta preporuke

Klovisa Andersena koju je čula od Mme Ramocve: *Klijente uvek držite na distanci. Zagrljaji i poljupci nisu nikad rešili nijedan slučaj, niti platili neki račun.*

Drugi deo preporuke bio je vrlo zanimljiv i Mma Makuci je mnogo razmišljala o njemu. Nije sumnjala da je tačno da uplitanje emocija u odnos s klijentom ne bi doprinelo jasnom sagledavanju problema, te stoga ne bi pomoglo u rešavanju slučaja, ali da li je bilo tačno da zagrljajima i poljupcima ne mogu da se plate računi? Bilo je mnogo onih koji su svoje troškove u životu plaćali zagrljajima i poljupcima - supruge bogatih ljudi, na primer, ili barem pojedine supruge pojedinih bogatih ljudi. Mma Makuci nije ni najmanje sumnjala u neke od onih glamuroznih devojaka iz njene klase na Bocvanskom koledžu za sekretarice, od kojih su neke jedva napabirčile pedeset procenata na završnim ispitima (naspram njenih devedeset sedam procenata); neke od tih devojaka napravile su vrlo oštrouman proračun, koji je govorio da ako žele finansijsku sigurnost, valja da se postaraju da svoje zagrljaje i poljupce daju pravom čoveku. A to je, po njihovom mišljenju, bio muškarac koji zarađuje više hiljada pula mesečno i vozi skupa kola, po mogućnosti mercedes.

Mma Makuci je u pismu svom ocu govorila o ručku kod komšinice, ali nije pominjala razgovor o muškarcima, Mmu Ramocve, ni to da je privatna detektivka; umesto toga, napisala mu je šta je komšinica spremila za ručak. Zatim mu je rekla za nevolje koje u novoj kući ima s mravima i da, kako se čini, nema pomoći u vezi s tim. Svi u Bocvani su imali nevolja s mravima i svi su imali svoje mišljenje o tome šta je najbolje činiti. Ali niko nikad nije uspeo: mravi su se uvek vraćali. Možda je to bilo zato što su oni ovde stigli pre dolaska ljudi i smatrali su ovo svojim mestom. Možda bi zemlju trebalo nazvati Bochosvane, umesto Bocvana; to je značilo Zemlja mrava. Nema sumnje da je mravi svakako tako zovu.

Završivši pismo, pribadačom je prikačila za njega novčanicu od dvadeset pula, adresirala koverat i zalepila ga. Tako je obavila svoju kćerinju dužnost za ovu nedelju i osmehnula se sebi zamišljajući oca kako otvara svoje malo metalno poštansko sanduče (koje je ona platila) i njegovo zadovoljstvo kad dobije ovo njeno pismo. Čula je da svako pismo čita iznova i iznova, svaki put nalazeći novo značenje u svakoj rečenici. Zatim bi ga pokazao prijateljima, ljudima starim

poput njega, ili čitao onima koji ne umeju da čitaju, a onda bi satima razgovarali o njemu.

Kad je završila pismo i obavila kratak telefonski razgovor, spolja se začuo dolazak kamioneta gospodina Dž. L. B. Matekonija. Taj kamionet je uvek pravio veću buku od svih ostalih vozila, što je bilo rezultat činjenice da je imao drugačiji motor od svih ostalih kamioneta. Tako je govorio gospodin Dž. L. B. Matekoni i nesumnjivo je bio u pravu. Objasnio je da se prethodni vlasnik loše starao o motoru i da je načinjenu štetu nemoguće sasvim popraviti. Ali kamionet je u suštini ostao dobar; poput verne tegleće životinje koju je vlasnik maltretirao, ali koja i pored toga nije izgubila poverenje u ljude. Za petama kamionetu dokotrljao se i mali beli kombi, koji se zaustavio na svom parking-mestu pod drvetom akacije, uz bočni zid servisa.

Kad su šegrti najzad stigli, Mma Ramocve i Mma Makuci su već pregledale jutarnju poštu. Čarli, stariji šegrt, ušetao je u kancelariju, zviždućući i drsko se osmehujući dvema ženama.

„Deluješ kao da si zadovoljan sobom“, rekla je Mma Ramocve. „Da nisi osvojio premiju ili tako nešto?“

Šegrt se nasmejao. „Vi biste da vam kažem, Mma? Vi biste baš da vam kažem?“

Mma Ramocve i Mma Makuci su izmenjale poglede. „Nadam se da nisi došao da zajmiš novac“, rekla je Mma Ramocve. „Drago mi je kad mogu da ti pomognem, ali stvarno bi trebalo da mi vratiš onih pedeset pula koje si početkom meseca pozajmio od mene.“

Šegrt je odglumio povređeni ponos. „Teško meni! Mma, zašto odmah mislite da sam došao da zajmim pare? Izgledam li ja vama kao neko kome je potrebna pozajmica? Ne bih rekao. Staviše, došao sam baš zato da bih vam vratio dug. Evo. Pogledajte.“

Posegao je u džep i izvukao smotuljak novčanica, oljuštivši s njega pedeset pula. „Eto“, rekao je. „To je pedeset pula, je l' tako? To je ono što vam dugujem. Evo, vraćam vam dug.“

Mma Ramocve je uzela novac i ubacila ga u fioku. „Reklo bi se da imaš mnogo novca. Odakle ti? Da nisi opljačkao banku?“

Šegrt se nasmejao. „Ne bih ja nikad opljačkao banku. To samo budale rade. Ako opljačkaš banku, policija će te sigurno skleptati.“

Uvek je tako. Zato nemojte da vam padne na pamet da opljačkate banku, Mma!"

„Nemam takvih namera", odvrtila je, smejući se, Mma Ramocve.

„Samo vas upozoravam, Mma", nonšalantno je rekao, razmetljivo vraćajući smotuljak novčanica u džep svog radnog kombinezona. Potom je nastavio da zvižduće i išetao je iz kancelarije.

Mma Makuci je pogledala preko sobe, prema Mmi Ramocve. „Vidi ti njega!" uzviknula je. „Kakva predstava!"

„Taj nešto petlja", reka je Mma Ramocve. „Kako je došao do tolikog novca ako ne petlja nešto? Šta mislite, da ga nije možda pozajmio od nekog, od neke lakoverne osobe koja ne zna takve mladiće?"

„Nemam pojma", rekla je Mma Makuci. „Ali da li ste mu videli izraz lica? Da li ste videli koliko je zadovoljan sobom? I da li ste videli da nosi jednu belu i jednu smeđu cipelu? Da li ste приметili to?"

„Bojim se da nisam", odvrtila je Mma Ramocve. „Šta mislite, šta bi to moglo da znači?"

„Znači da ima par belih i par smeđih cipela", odvrtila je Mma Makuci, smejući se. „Ili znači da misli da je to elegantno. Rekla bih, zaista, da on misli da to izgleda elegantno."

„Taj dečko u suštini nije loš", rekla je Mma Ramocve. „Potrebno je samo da malo odraste, zar ne mislite?"

„Ne", odvrtila je Mma Makuci. Čutala je načas pre no što je nastavila. „Znate šta, Mma? Ja mislim da se on viđa s bogatom ženom. Mislim da je našao neku gospođu koja mu daje novac. To bi objasnilo novac, ali bi objasnilo i pomodne cipele, briljantin u kosi i opšti utisak da je vrlo zadovoljan sobom. O tome je ovde reč, ako mene pitate."

Mma Ramocve se nasmejala. „Jadna žena!" rekla je. „Stvarno je žalim."

Mma Makuci se saglasila s tim, ali je istovremeno brinula zbog momka. Bio je još mlad i vrlo nezreo, a ako je ta žena mnogo starija od njega, moguće je da ga na neki način iskorišćava. Za mladića nije dobro da ga na takav način kvvari neka bogatašica kojoj je dosadno. Kad se čitava ta rabota okonča, a nesumnjivo hoće, on je taj koji će biti povređen. Jer, uprkos svemu, dopadala su joj se ta dvojica šegrti, ili je barem osećala nekakvu odgovornost za njih; možda onu vrstu odgovornosti koju starija sestra oseća za mlađu braću. Mlađi

brat je možda budalast i možda se zbog svoje gluposti uvaljuje u kojekakve probleme, ali i dalje ostaje mladi brat koga valja štiti.

„Mislim da bi trebalo da pratimo ovu situaciju“, reka je Mmi Ramocve. A Mma Ramocve je na to klimnula glavom, slažući se s njom.

„Smislićemo nešto“, rekla je. „Ali, imate pravo, ne želimo da se tom momku dogodi neko zlo. Moramo da smislimo nešto.“

Tog dana su imale mnogo posla. Pre nekoliko dana dobile su pismo od advokatske firme iz Zambije, koja ih je molila za pomoć u ulaženju u trag nestalom finansijeru iz Lusake. Okolnosti njegovog nestanka bile su sumnjive: otkrivena je velika „rupa“ u finansijama kompanije i logičan zaključak je glasio da je on uzeo novac. To nije spadalo u onu vrstu poslova kojima je Mma Ramocve uobičajeno volela da se bavi; ne, Prva damska detektivska agencija više je volela da se bavi ličnim i porodičnim problemima, ali je profesionalna čast nalagala da se nijedan klijent ne odbije, sem, dabome, ako to zaslužuje. A tu je bilo i pitanje novca. Ovakav posao se dobro plaćao, a moralo se voditi računa o troškovima poslovanja, o plati Mme Makuci, o troškovima održavanja malog belog kombija i o poštarini, što su bile samo neke od stavki koje su svakog meseca odnosila dobar deo profita.

Verovalo se da se finansijer nalazi u Bocvani, gde je imao rođake. Razume se, trebalo ih je potražiti, ali se nije znalo ko su. Advokatska firma nije raspolagala njihovim imenima, što je značilo da su Mma Ramocve i Mma Makuci morale da se raspitaju među Zambijcima u Gaboronu. To je zvučalo prilično jednostavno, ali nije uvek lako navesti strance da govore o svojim zemljacima, pogotovo ako su ti zemljaci u nevolji. Iako su znali da je pogrešno zbijati redove na takav način, pogotovo kad je reč o proneverenom novcu, ipak su to činili. Stoga je bilo potrebno da obave mnogo telefonskih razgovora, da bi videle postoji li neko ko je spreman da baci nešto svetlosti na ovaj slučaj. Bila su tu i pisma koja su slale hotelima, s molbom da im odgovore prepoznaju li osobu s priložene fotografije. Sve to oduzimalo je mnogo vremena i radile su bez prestanka sve do deset sati, kad je Mma Ramocve, završivši razgovor s vrlo neučtivom Zambijkom, spustila slušalicu, protegla ruke i objavila da je vreme za prepodnevi čaj.

Mma Makuci se složila. „Napisala sam pisma za deset hotela“, rekla je, izvlačeći papir iz pisaće mašine, „i već me glava boli od razmišljanja o nestalim Zambijcima. Baš će mi prijati šolja čaja.“

„Ja ću ga skuvati“, ponudila se Mma Ramocve. „Odjutros ste se baš naradili, a ja sam sve vreme samo razgovarala telefonom. Zaslužujete da se odmorite.“

Mma Makuci je delovala pometeno. „To je vrlo ljubazno od vas, Mma. Ali mislila sam da ovog prepodneva pripremim čaj na malo drugačiji način.“

Mma Ramocve je začuđeno pogledala svoju pomoćnicu. „Na drugačiji način? Kako može biljni čaj da se priprema na drugačiji način? Koliko znam, postoji samo jedan način - u čajnik se ubace listići čaja i potom se sipa voda. Šta ćete da radite? Prvo ćete sipati vodu? To je taj drugačiji način o kojem govorite?“

Mma Makuci je ustala sa stolice i uzela sa svog pisaćeg stola onaj paket koji je tog jutra donela. Mma Ramocve ga nije ni videla, jer je ostao zaklonjen brdom papira. Sad ga je radoznalo pogledala.

„Šta vam je to, Mma?“ upitala je Mma Ramocve. „Nešto za novi način spravljanja čaja?“

Mma Makuci nije odgovorila, nego je razmotala papir, izloživši pogledu Mine Ramocve novi porculanski čajnik.

„Ah!“ uzviknula je Mma Ramocve. „Divan čajnik, Mma! Ma pogledaj ga samo! Pogledaj to cveće sa strane. Jako je lep. Naš biljni čaj će imati odličan ukus kad se pripremi u tako lepom čajniku!“

Mma Makuci je spustila pogled prema svojim cipelama, ali nije bilo nikakve pomoći s te strane; kao i uvek, uostalom. Kad god bi postalo gusto, primetila je, njene cipele su bile sklone da kažu: *Snalazi se kako znaš, gazdarice!* Od prvog trenutka je znala da neće biti jednostavno, ali je odlučila da pre ili kasnije mora da potegne ovo pitanje s Mmom Ramocve i više nije bilo svrhe da odlaže.

„Znate, Mma“, zaustila je. „Znate...“

Ućutala je. Ovo će biti teže nego što je mislila. Pogledala je Mmu Ramocve, koja ju je s očekivanjem posmatrala.

„Jedva čekam da popijemo čaj“, reka je Mma Ramocve, u pokušaju da joj pomogne.

Mma Makuci je progutala knedlu. „Neću kuvati biljni čaj“, naglo je izgovorila. „Mislim, hoću, pripremaću ga za vas, kao i obično, ali u

ovom čajniku želim da pripremam drugi čaj, običan čaj. Samo za mene. Običan čaj. Vi možete i dalje da pijete biljni čaj, a ja ću piti običan."

Kad je začutala, usledila je potpuna tišina. Mma Ramocve je nepomično sedela na svojoj stolici, pogleda uprtog u porculanski čajnik. Mma Makuci, koja je dotle držala čajnik u rukama poput borbene zastave, zastave trupa koje više vole običan od biljnog čaja, spustila ga je i odložila na svoj pisaći sto.

„Oprostite, Mma", reka je Mma Makuci. „Molim vas, oprostite. Ne želim da mislite da sam neučtiva. Nisam. Ali pokušavala sam i pokušavala da zavolim biljni čaj i sad zaista moram da kažem onako kako osećam. A osećam da zaista mnogo više volim običan čaj. Zato sam i kupila ovaj specijalni čajnik."

Mma Ramocve ju je pažljivo saslušala i potom rekla: „Trebalo bi da oprostite vi meni, Mma. Niste vi krivi, nego ja. Ja sam bila neučtiva, i to od samog početka. Nikad nisam našla za shodno ni da vas pitam da li biste možda radije pili običan čaj. Ništa vas nisam pitala i stalno sam kupovala biljni čaj i očekivala da vam se dopadne. Molim vas da mi oprostite, Mma."

„Niste vi bili neučtivi", pobunila se Mma Makuci. „Trebalo je da vam kažem. Ja sam pogrešila."

Sve je ovo bilo tako zamršeno. Mma Makuci je pre nekog vremena prešla s biljnog na običan čaj, a onda se ponovo vratila biljnom: Mma Ramocve je bila zbunjena: kakav je čaj Mma Makuci u stvari želela da pije?

„Ne", odvrátila je Mma Ramocve. „Bili ste vrlo strpljivi sa mnom, ispijajući taj silni biljni čaj meni za ljubav. Trebalo je da shvatim. Trebalo je da vidim po vama. Ali nisam. Oprostite mi, Mma."

„Ali, nije da mi se baš *toliko* ne dopada", reka je Mma Makuci. „Nisam se mrštila dok sam ga pila. Da jesam, tada biste možda i mogli da primetite. Ali nisam. Prijao mi je - ali stvar je naprosto u tome što mi običan čaj mnogo više prija."

Mma Ramocve je klimnula glavom. „U tom slučaju, pićemo različit čaj", reka je. „Baš kao i u početku. Ja ću piti svoj, vi pijte svoj. Problem jeste težak, ali se da rešiti."

„Tačno tako", saglasila se Mma Makuci. A onda je načas razmislila. Šta je s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem i šegrtima? Sva trojica

su pili biljni čaj, ali sad kad imaju izbor, da li da im nude i običan čaj? A ako im nude, da li će hteti da piju čaj iz njenog čajnika? Ne bi joj smetalo da deli svoj čajnik s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem - to nikom ne bi smetalo - ali deljenje s dvojicom šegrti bilo je sasvim druga priča.

Odlučila je da poveri svoje dileme Mmi Ramocve. „A šta je s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem?“ upitala je. „Hoće li on hteti da pije...“

„Biljni čaj“, žurno je rekla Mma Ramocve. „To je najbolji čaj za muškarca. Svi to znaju. On će da pije biljni čaj.“

„A šegrti?“

Mma Ramocve je prevrnula očima. „Možda bi i oni trebalo da piju biljni čaj“, rekla je. „Mada, bog zna da njima nije od velike pomoći.“

Pošto su ta važna pitanja rešena, Mma Makuci je pristavila vodu za čaj i, praćena budnim okom Mme Ramocve, odmerila u novi čajnik potrebnu količinu čaja, svog običnog čaja. Zatim je uzela čajnik Mme Ramocve, koji je delovao prilično ofucano pored njenog novog porculanskog čajnika, i u njega ubacila potrebnu količinu biljnog čaja. Potom su sačekale da voda provri, ćuteći, obe zabavljene sopstvenim mislima. Mma Makuci je s olakšanjem razmišljala o reakciji Mme Ramocve na njeno priznanje, koje je delovalo kao nelojalnost ili, čak, kao izdaja. Njena poslodavka joj je u toj meri olakšala stvar da je bila preplavljena osećanjem zahvalnosti prema njoj. Mma Ramocve je nesumnjivo bila jedna od najboljih žena u celoj Bocvani. Mma Makuci je to oduvek znala, ali ovo je bio još jedan u nizu primera njenog razumevanja i saosećajnosti. A što se Mme Ramocve tiče, ona je, pak, razmišljala o tome kako je Mma Makuci jedna lojalna i valjana žena. Nek drugi zaposleni bi se žalili ili mrštili zato što piju čaj koji ne vole, a ona nije reka ništa. I ne samo to - odavala je utisak da uživa u onome što joj se nudi, baš poput učtivog gosta koji će jesti ili piti ono čime ga domaćin posluži. Bio je to još jedan dokaz upravo onih kvaliteta koji su se ispoljili na Bocvanskom koledžu za sekretarice i u njenim neverovatno visokim ocenama. Mma Makuci je bila pravi dragulj.

Peto poglavlje

SUSRET S BICIKLOM

Posle taktično rešenog pitanja čaja, Mma Ramocve i Mma Makuci su ostatak radnog vremena provele zaokupljene nastojanjem da saznaju nešto o nestalom Zambijcu. To je bila kancelarijska faza projekta; znale su da im za dan ili dva predstoji da izađu napolje i potraže ljude koji bi im mogli dati neke informacije, sem, dabome, ako neko od pisama koja je napisala Mma Makuci ili neki od telefonskih razgovora Mme Ramocve ne urode kakvim korisnim plodovima. U petnaest do pet, kad je popodnevna vrućina počela da jenjava, a nebo nad Kalaharijem da rumeni, Mma Ramocve je objavila da su tog dana toliko toga uradile da mirne duše mogu da zaključaju kancelariju i odu kući, iako, tehnički gledano, radno vreme traje još petnaest minuta.

„Danas sam obavila toliko telefonskih razgovora“, reka je, „da ne mogu više da pričam.“

„A jesmo li sad išta bliže pronalaženju tog čoveka?“ sumnjičavo je upitala Mma Makuci.

Mma Ramocve nije spadala u defetiste. „Da, jesmo“, odvratila je. „Čak iako još nismo saznale ništa konkretno, svak korak tim putem predstavlja korak bliže rešenju. Gospodin Andersen kaže, zar ne, da ako postoji stotinu pitanja koja valja postaviti tokom istrage, morate da pređete svako od njih, i tako postižete nešto čak i ako ne dobijete odgovor. Tako je napisao.“

„Sigurno je u pravu“, reka je Mma Makuci. „Ali ja nisam sigurna da ćemo ikad da nađemo tog čoveka. Previše je pametan. Nije od onih koji će dozvoliti da bude lako uhvaćen.“

„Mi smo takođe pametne“, reka je Mma Ramocve. „Za petama su mu dve pametne žene, a on je samo jedan muškarac. Nema muškarca koji u takvim okolnostima može da pobegne.“

Mma Makuci je još uvek bila sumnjičava. „Nadam se da ste u pravu, Mma“, rekla je.

„Jesam“, jezgrovito je odvratila Mma Ramocve. Rekavši to, ustala je i počela da skuplja svoje stvari. „Mogu da vas odvezem kući“, rekla je. „Idem u tom pravcu.“

Zaključale su kancelariju i uputile se iza ugla zgrade, tamo gde ih je, parkiran pod drvetom akacije, čekao mali beli kombi. Mma Makuci je sela na suvozačko sedište, pored Mme Ramocve, koja se vezala i startovala motor. Uto ju je Mma Makuci iznenada zgrabila za ruku i pokazala prema nečemu što se događalo ispred servisa.

Uz ivicu druma upravo se zaustavljao veliki srebrni mercedes. Prozori na automobilu bili su lako zatamnjeni, ali se moglo razaznati da je za volanom žena. Čim je zaustavila, ispred servisa se pojavio stariji šegrt, Čarli. Svojim pevuckavim hodom prešao je čistinu između servisa i druma, a potom otvorio vrata i smestio se na suvozačko sedište mercedesa, kao da to radi svaki dan.

Mma Ramocve je pogledala Mmu Makuci. Bilo je jasno da obe misle isto; Čarli je jutros izvadio iz džepa debeo smotuljak novčanica i Mma Makuci je vrlo oštroumno zaključila da se viđa s nekom bogatom ženom. Dakle, ovo ovde je sasvim izvesno bila bogata žena, u kolima kakva bogate žene voze, a Čarli je odlazio s njom posle završetka radnog vremena. Sve to zajedno moglo je da se tumači samo na jedan način.

„Dakle“, rekla je Mma Makuci, „u tom grmu leži zec.“

Mma Ramocve je fascinirano posmatrala prizor. „Ko bi rekao da bi taj nedotupavni momak mogao da se spetlja s takvom ženom? Ko bi to rekao?“

„Ima takvih žena“, rekla je Mma Makuci, sa primesom izrazitog neodobravanja u glasu. „Zovu ih kradljivicama dece. To je zato što odvajaju mladiće od devojaka koje im po godinama priliče. Krađu ih.“

„Znači, ona žena je kradljivica dece“, rekla je Mma Ramocve. „Vrlo zanimljivo.“ Zastala je, a potoni se okrenula prema Mmi Makuci. „Čini mi se da je potrebno da nastavimo svoje današnje radno vreme“, reka je. „Mislím da bi trebalo da pratimo ona kola, koliko da vidimo kuda idu.“

„Odlična ideja“, odvratila je Mma Makuci. „Ne smeta mi da nastavimo da radimo.“

Raskošna srebrna kola krenula su put grada, a za to vreme je mali beli kombi izašao iz dvorišta servisa i dao se u poteru za njima,

mada s pristojne udaljenosti. Za tako moćan automobil, mercedes nije vozio brzo; većina vozača mercedesa, opažala je Mma Ramocve, kao da je bila u vočitoj žurbi, ali ovaj, ova žena koju su samo na trenutak nazrele kroz mutno staklo, kao da se zadovoljavala sporom, ležernom vožnjom.

„Ne žuri joj se“, rekla je Mma Ramocve. „Sigurno razgovaraju.“

„Mogu da zamislim“, turobno je rekla Mma Makuci. „Priča joj nekakvu bajku o nama, Mma. A ona se smeje i traži mu da priča još.“

Kad su stigli do stare kockarnice, srebrna kola su naglo skrenula u Selo i uputila se niz ulicu Odi. Mali beli kombi, koji se držao na sigurnoj udaljenosti, za slučaj da se šegrt okrene i ugleda ih, pratio je svoj plen pored škole i novih stambenih zgrada, sve dok nisu došli do kapije Univerziteta. Tu je usledilo iznenađenje: umesto da skrenu levo, što bi ih odvelo u grad, srebrna kola su skrenula: desno, prema zatvoru i starom Gaboronskom klubu.

„Baš čudno“, rekla je Mma Makuci. „Pomislila bih da će otići na neko mesto kao što je hotel 'Sunce'. Šta bi ovde moglo da ih interesuje?“

Možda ona živi ovde negde“, reka je Mma Ramocve. „Bez brige, uskoro ćemo videti.“

Mma Ramocve se okrenula prema Mmi Makuci i zaverenički osmehnula. Dve žene su uživale. Nije postojao stvarni razlog za praćenje šegrta i one žene. Odista, da su samo stale i razmislile šta rade, morale bi da priznaju da ono što ih motiviše nije ništa drugo do čista radoznalost - zabadanje nosa u tuđa posla. Ali bilo je zanimljivo, na nek tračerski način. Ako se Čarli viđao sa starijom ženom, bilo bi fascinantno videti od kakve je ta sorte. Mada u tom pogledu nije moglo biti velike dileme, pomislila je Mma Ramocve.

„Šta bi gospodin Dž. L. B. Matekoni rekao na ovo što radimo?“ usudila se da kaže Mma Makuci, kikoćući se. „Da li bi se složio?“

Mma Ramocve je odmahнула glavom. „Rekao bi da smo dve vrlo znatiželjne žene koje se petljaju u tuđa posla“, reka je. „I mislim da bi ga mercedes interesovao mnogo više od ljudi u njemu. Takvi su vam automehaničari. Misle da...“

Nije završila rečenicu. Srebrna kola su sada prolazila pored starog Kluba odbrambenih snaga Bocvane i usporavala. Potom je blesnuo

migavac i kola su skrenula na kolski prilaz - koji je pripadao kući gospodina Dž. L. B. Matekonija.

Videvši kako mercedes skreće, Mma Ramocve je tako naglo okrenula volan malog belog kombija da je Mma Makuci uplašeno uzviknula. Bicikista, koji je dolazio iz suprotnog pravca, takođe se zaneo i krivudavo sišao s druma ne bi li izbegao sudar s kombijem. Mma Ramocve je zaustavila i žurno se iskobeljala napolje.

„Rra, oh, Rra“, vikala je, trčeći prema čoveku koji je ležao na zemlji. „Rra, oprostite mi, molim vas.“

Čovek se pridigao sa zemlje i stao da otresa prašnjave pantalone. Činio je to pažljivim, promišljenim pokretima, onako kako bi se to moglo očekivati od nekog ko na sebi ima skupu odeću; ali njegova je bila iznošena i zgužvana. Zatim je podigao pogled i Mma Ramocve je videla da su mu oči pune suza.

„Oh, Rra“, rekla je. „Ozledili ste se, mojom krivicom. Molim vas da mi oprostite. Odmah ću da vas odvezem kod lekara.“

Čovek je odmahnuo glavom, a potom nadlanicom obrisao oči.

„Nisam ozleđen“, odvratio je. „Potresen sam, ali nisam ozleđen.“

„Gledala sam u nešto drugo“, reka je Mma Ramocve, pružajući mu ruku. „Napravila sam glupost. Skrenula sam načas pogled s druma, a onda sam vas iznenada ugledala.“

Čovek nije odgovorio. Okrenuo se svom biciklu i podigao ga je. Prednji točak, koji je morao upasti u neku rupu u zemlji, bio je malo izvijen, a upravljač je stajao pod neobičnim uglom. Nemo je posmatrao bicikl, a potom bezuspešno pokušao da ispravi iskrivljeni upravljač.

Mma Ramocve se okrenula i dala znak Mmi Makuci da izađe iz kombija. Ona je maločas ostala da sedi unutra, usled pomešanih osećanja taktičnosti i nelagodnosti koja su je prožimala, ali sad je prišla i uputila čoveku nekoliko saosećajnih reči.

„Odvešću vas tamo kuda ste krenuli“, reka je Mma Ramocve. „Možemo da ukrcamo bicikl u stražnji deo kombija i onda ću vas odvesti tamo gde želite.“

Čovek je pokazao prema Tlokvengu. „Živim tamo preko“, rekao je. „Voleo bih sada da odem kući. Ne želim da idem nigde drugde.“

Zajedničkim snagama su podigli bicikl i smestili ga pozadi u kombi. Zatim su Mma Ramocve i Mma Makuci ušle u mali beli kombi s

jedne strane, a muškarac s druge. S njih troje u kabini, jedva da je bilo mesta da Mma Ramocve pomera ručicu menjača, tako da je svaka promena brzine stajala Mmu Makuci uboda u rebra.

„Ovo nije veliki kombi“, obratila se Mma Ramocve vedro njihovom saputniku. „Ali je zato pouzdan. Prema tome, bez problema ćemo stići u Tlokveng.“

Iskosa je pogledala čoveka. Izgledalo je da ima blizu pedeset godina. Ima prijazno lice, pomislila je; inteligentno lice, lice učitelja, možda, ili nekog službenika na položaju. I lepo se izražava, jasno izgovarajući svaku reč, kao da naglašava da misli baš to što kaže. Danas ima tako mnogo ljudi koji ne vode računa o tome kako govore, pomislila je, pa brzaju i nadovezuju reči jednu na drugu, tako da je ponekad vrlo teško odgonetnuti šta su rekli. A tek oni na radiju, oni što ih nazivaju disk-džokejima, ti govore kao da imaju štucavicu. Misle, valjda, da je to moderno i da tako deluju privlačnije - što je možda i bilo tačno, ako ste od onih čija je glava toliko prazna da vazda lebdi u oblacima - ali njoj je bilo samo smešno.

„Odneću vaš bicikl na popravku“, rekla je muškarcu. „Biće kao nov. Obećavam vam.“

Klimnuo je glavom. „Ne mogu da platim za to“, rekao je.. „Nemam novca.“

Mma Ramocve je s razumevanjem klimnula. Podozrevala je već da stvari tako stoje. Uprkos velikom napretku koji je ostvarila Bocvana i uprkos prosperitetu koji su joj doneli dijamanti, još je u njoj bilo mnogo, mnogo siromašnih ljudi. Ne bi se smelo zaboraviti na njih. Ali zašto ovaj čovek, koji je delovao kao školovana osoba, nije imao posao? Znala je da ima mnogo onih koji ne mogu da nađu posao, ali to su uglavnom bili neškolovani ljudi. Ovaj čovek svakako nije izgledao tako.

Mma Makuci je postavila to pitanje umesto nje. Mislila je isto što i Mma Ramocve. Uočila je neslaganje između znakova siromaštva - nečega o čemu je Mma Makuci sve znala - i lepog izražavanja. Takođe, videla je da su čovekove ruke bile, kako se to kaže, negovane. To nisu bile ruke fizičkog radnika, ni ruke čoveka koji obrađuje zemlju. Viđala je takve ruke na svojim večernjim časovima Kalaharskog kursa daktilografije za muškarce. Mnogi od njenih

učenika, koji su radili u kancelarijama, imali su ruke slične rukama ovog čoveka.

„Radite li u kancelariji, Rra?“ upitala je. „I, ako smem da pitam, kako se zovete?“

Čovek ju je ovlaš pogledao, a potom se okrenuo.

„Zovem se Polopecí“, odvratio je. „I ne, ne radim nigde. Tražim posao, ali niko neće da me zaposli.“

Mma Ramocve se namrštila. „Ovo su teška vremena“, rekla je. „Sigurno vam nije lako.“ Zastala je. „Čime ste se pre bavili?“

Gospodin Polopecí nije direktno odgovorio i kao da je odgovor neko vreme visio u vazduhu. Zatim je progovorio.

„Proveo sam dve godine u zatvoru. Izašao sam pre šest meseci.“

Mali beli kombi se iako, gotovo neptimetno zaneo. „I niko neće da vas zaposli?“ upitala je Mma Ramocve.

„Neće“, odvratio je.

„A vi im uvek kažete da ste bili u zatvoru?“ umešala se Mma Makuci.

„Kažem“, rekao je gospodin Polopecí. „Ja sam pošten čovek. Ne mogu da ih slažem kad me pitaju šta sam radio prošle godine. Ne mogu da im kažem da sam bio u Johanesburgu ili tako nešto. Ne mogu da im kažem da sam negde radio.“

„Znači, vi ste pošten čovek“, rekla je Mma Ramocve. „Ali zašto ste bili u zatvoru? Zar i poštene ljude zatvaraju u zatvor?“ Postavila je pitanje pre no šio je razmislila o njemu i istog časa shvatila da je moralo zvučali vrlo neučtivo; kao da je dovodila u pitanje istinitost onoga što joj je rekao.

Izgedalo je da se nije uvredio. „Nisu me poslali u zatvor zbog nepoštenja“, rekao je. „Uzgred, da, u zatvoru ima i poštenih ljudi. Ima nekih vrlo nepoštenih, ima i nekih vrlo rđavih. Ali ima i ljudi koji robijaju zbog nekih drugih stvari.“

Čekale su da nastavi, ali je ćutao.

„Tako, dakle“, rekla je Mma Ramocve. „Šta ste uradili, Rra? Zašto su vas poslali u zatvor?“

Gospodin Polopecí je spustio pogled na svoje ruke. „Poslali su me u zatvor zbog nesrećnog slučaja.“

Mma Makuci se okrenula prema njemu. „Zbog nesrećnog slučaja? Mslite, poslali su vas umesto nekog drugog?“

„Ne“, odvratio je čovek. „U zatvor sam poslat zato što se dogodio nesrećan slučaj za vreme dok sam bio zadužen za nešto. Greška je bila moja, a jedna osoba je poginula. Posredi je bio nesrećan slučaj, ali su reki da se ne bi dogodio da sam bio pažljiviji.“

Sad su se već približavali Tlokvengu i Mma Ramocve je morala da pita za pravac do čovekove kuće. Pokazao je prema prašnjavom sporednom putu, koji nije bio ništa više od džombastog puteljka, i skrenula je, manevrišući malim belim kombijem što je pažljivije mogla ne bi li izbegla barem one veće rupe u zemlji. Ako je u Tlokvengu postojao parni valjak, izvesno mu je retko kad padalo na pamet da prođe ovuda.

„Loš nam je put“, rekao je gospodin Polopec. „Kad pada kiša, ove rupetine se napune vodom i tada možete i da pecate u njima ako želite.“

Mma Makuci se nasmejala. „Zivela sam nekad pored ovakvog puta“, rekla je. „Znam kako je to.“

„Da“, rekao je gospodin Polopec. „Nije lako.“ Zaćutao je, a potom pokazao kuću nedaleko od puta. „Tamo živim.“

Bila je to jednostavna dvosobna kućica, a Mma Ramocve je uočila da joj je potrebno krećenje; donji deo spoljnih zidova bio je isprskan sasušanim crvenim blatom, nanesenim tokom poslednje kišne sezone. Malo dvorište bilo je počišćeno, što je nagoveštavalo da se o njemu stara savesna žena, a sa strane se nalazio isto tako dobro održavan mali kokošinjac.

„Vrlo uredno mesto“, rekla je Mma Ramocve. „Lepo je videti da se dom brižljivo održava, kao ovaj ovde.“

„Moja supruga“, rekao je gospodin Polopec. „Ona je ta koja održava čistoću.“

„Mora biti da se ponosite njome, Rra“, rekla je Mma Makuci.

„I mora biti da se ona ponosi vama“, dodala je Mma Ramocve.

Usledio je trenutak tišine. Zatim se oglasio gospodin Polopec. „Zašto to kažete, Mma?“ upitao je.

„Zato što ste dobar čovek“, tiho je odvratila Mma Ramocve. „Zato sam to rekla. Možda ste proveli dve godine u zatvoru, ali meni je jasno da ste dobar čovek.“

Ostavile su gospodina Polopecija pred njegovom kućom i odvezle se izlokanim putem. Bicikl je još uvek bio pozadi u kombiju i Mma

Ramocve se dogovorila s gospodinom Polopecijem da će ga sutradan odneti na popravku i vratiti mu ga čim bude gotov. Dok je izlazio iz kombija, ponudila mu je novac, kao nadoknadu za nezgodu, ali on je na to samo odmahnuo glavom.

„Ovo je zaista bio nesrećan slučaj“, rekao je. „A ljude ne treba kriviti za nesrećne slučajeve. Ja to znam.“

Nije insistirala. Ovaj čovek je bio ponosan i bilo bi neučtivo da navaljuje. Stoga su se dogovorili oko bicikla, i iskrcala ga je ispred njegove kuće. Vožnja nazad protekla je uglavnom u tišini. Mma Ramocve je razmišljala o gospodinu Polopeciju, njegovoj kući i poniženju koje je u životu pretrpeo. Sigurno su mu zato posle nezgode oči bile pune suza; zato što je to bilo još nešto što je morao da pretrpi. Razume se, čule su samo njegovu stranu priče o zatvorskoj kazni. Nisu valjda u Bocvani slali ljude u zatvor ni krive ni dužne? Znala je da mogu da budu ponosni na svoj pravni sistem - na sudije koje se nikom ne ulagaju i ne boje se da kririkuju vladu. Ima toliko zemalja u kojima nije tako, u kojima se sudije maltretiraju ili biraju iz redova partijskih poslušnika, ali u Bocvani nije bilo tako. Prema tome, te sudije sigurno ne bi nikad poslale čoveka u zatvor ukoliko nije zaslužio da bude kažnjen.

Mma Makuci se pribojavala da će zakasniti na svoj kurs daktilografije koji je trebalo da drži u sedam sati, tako da se nisu nigde zadržavale, iako su malčice skrenule s puta da bi se provezle pored kuće gospodina Dž. L. B. Matekonija - ili, radije, kuće koja je pripadala gospodinu Dž. L. B. Matekoniju, ali je u njoj sada živeo podstanar. Srebrni mercedes je još uvek bio tamo.

„Da ne živi možda ona u toj kući?“ raspitivala se Mma Makuci. „Da li je gospodin Dž. L. B. Matekoni izdao kuću ženi?“

„Ne“, odvratila je Mma Ramocve. „Izdao ju je - a da me pri tom ništa nije pitao, zamislite samo - čoveku čija je kola ranije popravljao. Ne poznaje ga naročito dobro, ali kaže da je uvek na vreme plaćao račune.“

„Baš čudno“, reka je Mma Makuci. „Moraćemo da saznamo više o ovome.“

„Hoćemo, dabome“, saglasila se Mma Ramocve. „Mnoge se misterije stvaraju u našem životu, Mma Makuci, što s bogatim

gospođama u srebrnastim kolima, što s biciklima, bundevama i ostalim, i moraćemo sve da ih rešimo."

Mma Makuci je delovala zbunjeno. „Bundevama?" upitala je.

„Da", odvratila je Mma Ramocve. „Postoji velika misterija u vezi s bundevom, ali nemamo sad vremena za priču o tome. Reći ću vam neki drugi put."

Te večeri, Mma Makuci nije mogla da izbije sebi bundeve iz glave, tako da je to bila jedna od reči koju je zadala polaznicima svog kursa. Kurs se održavao nekoliko puta nedeljno, u crkvenom holu koji je iznajmljivala u tu svrhu. Kalaharski kurs daktilografije za muškarce, na koji su, naravno, primani samo muškarci, zasnivao se na pretpostavci da muškarci obično ne umeju dobro da kucaju, ali se boje da to priznaju. I premda bi bez problema mogli da se upišu na neki od večernjih kurseva koji je organizovao Bocvanski koledž za sekretarice, nisu bili radi da to učine, jer su se stideli. Muškarci ne žele da ih žene nadmašuju u daktilografskoj veštini, što bi se tamo sigurno desilo. Stoga je diskretan kurs Mme Makuci postao vrlo popularan.

Stajala je sada pred petnaest muškaraca, redom revnosnih učenika daktilografske veštine, koji su svi dobro napredovali, istina, različitom brzinom. Već su obradili položaj prstiju na tastaturi i pisali one jednostavne reči kojima započinje svaka daktilografska karijera (gas, sat, sir i druge), tako da su sad bili spremni za komplikovanije zahteve.

„Bundeva", objavila je Mma Makuci i prsti su odmah počeli da dobuju po tasterima. Ali morala je nešto da doda: „Pazite da ne izostavite n. To je veoma važno."

Nekoliko njih je stalo i potom počelo iznova, u novom redu.

Šesto poglavlje **NOVE POJEDINOSTI**

Mma Ramocve je nameravala da se raspita kod gospodina Dž. L. B. Matekonija o njegovom novom podstanaru, ali je te večeri kod kuće bila vrlo zauzeta decom i njihovim zahtevima da ih vodi tamo i ovamo, a i Rouz je ostala do kasno, razgovarajući s njom o svom bolesnom detetu. Tako je u devet sati, kad su lonci i šerpe u kuhinji bili oprani, a sendviči za školsku užinu pripremljeni i zapakovani, Mma Ramocve bila previše umorna da bi započinjala novi razgovor, pogotovo onaj koji bi gospodinu Dž. L. B. Matekoniju mogao biti neprijatan. Stoga su otišli u krevet, gde je ona uzela neki časopis i čitala ga nekoliko minuta, dok je sanjivost nije primorala da se mane čitanja i ugasi svedo.

I tako je tek narednog prepodneva, kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni došao u njenu kancelariju na svoju uobičajenu prepodnevnu šolju čaja, ulučila priliku da pokrene razgovor o onome što su ona i Mma Makuci videle prethodne večeri. Dabome, ispričala mu je za nezgodu još ranije, a on je naložio šegrtima da se odmah late popravke bicika.

Mma Ramocve je izrazila sumnju u njihovu sposobnost da ga valjano poprave. „Oni su vrlo grubi s mašinerijom“, reka je. „Sam si mi to rekao. A i svi smo videli. Ne želim da dovedu bicikl tog sirotog čoveka u još gore stanje.“

„To je samo bicikl“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, razuveravajući je. „Nije mercedes.“

Dodajući gospodinu Dž. L. B. Matekoniju šolju punu biljnog čaja, ponovo je pokrenula temu mercedesa.

„Mma Makuci i ja smo juče videle mercedes“, počela je, pogledajući u Mmu Makuci koja je potvrdno klimala glavom. „Stao je baš ispred tvoje kuće.“

„O da“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, tonom koji je nagovestavao da nije naročito zainteresovan. „Danas ima mnogo mercedesa. Puni su ih drumovi. Koji je bio?“

„Srebrni“, požurila je da kaže Mma Makuci.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se osmehnuo. „To je boja. Imate i srebrne tojote. Mnoga kola su srebrna. Mislio sam na model.“

„3.3 kompresor“, rekla je Mma Ramocve.

Ovaj odgovor naterao je Mmu Makuci da zapanjeno podigne pogled i da ga odmah potom postićeno spusti. Naravno, bila je to baš ona vrsta detalja koju bi detektiv trebalo da uoči i koja izvesno nije promakla Mmi Ramocve. Dok ona, Mma Makuci, obična detektivska pomoćnica, nije uočila ništa sem boje.

„Dobar automobil“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Mada ja nikad ne bih dao toliki novac - čak i kad bih ga imao - na takav automobil. Mora biti da ima mnogo bogatih ljudi.“

„Mislim da je vozač bila bogata žena“, rekla je Mma Ramocve. „I mislim da je to bogata žena s kojom se vida Čarli, ovaj napolju. Da. Verujem da je tako.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se zagledao u svoj čaj. Nije voleo da razmišlja o privatnom životu svojih šegрта, najviše zbog toga što je zamišljao da je krajnje nepriličan. Sigurno stalno petljaju s devojkama, mislio je, jer je to sve o čemu razmišljaju. Samo o devojkama. Zato nije rekao ništa, a Mma Ramocve je nastavila.

„Da. Mma Makuci i ja videle smo Čarlija kako ulazi u taj mercedes s bogatom gospođom za volanom i potom su se odvezli.“

Čekala je reakciju gospodina Dž. L. B. Matekonija, ali on je samo nastavio da pijucka svoj čaj.

„Dakle“, nastavila je, „krenuli su prema starom aerodromu i onda su se odvezli do kuće.“ Zastala je pre no što je dodala: „Do tvoje kuće.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je spustio svoju šolju čaja.

„Do moje kuće?“

„Da“, rekla je Mma Ramocve. „Odvezli su se do tvoje kuće i zato sam onako naglo skrenula i oborila onog sirotog čoveka s bicikla. Da to nije bila tvoja kuća, ne bih se toliko iznenadila i ne bih naglo skrenula.“

„I zadržali su se tamo neko vreme“, rekla je Mma Makuci. „Mislim da su bili u poseti ljudima koji sada žive tamo, ko god da su.“

„Moguće“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ljudi koji žive u mojoj kući imaju prijatelje, naravno. Možda je ta gospođa s mercedesom prijateljica tih ljudi.“

Mma Ramocve se saglasila s tom mogućnošću. Ali šegrti su oduvek bili skoni prepričavanju i da su se družili s podstanarima gospodina Dž. L. B. Matekonija, bilo bi, zar ne, za očekivati da neće propustiti da to pomenu?

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je slegao ramenima. „To je Čarlijeva stvar“, rekao je. „Ako će u slobodno vreme da se smuca naokolo s tom ženom, to je njegov lični problem. Ne mogu ja da sprečim te momke da se viđaju s devojkama. To nije moj posao. Moj posao je da ih naučim da rade na automobilskim motorima, a to je već dovoljno teško. Kad bih još morao i da ih naučim da vode računa o sebi kad jednog dana odu odavde, tada...“ Raširio je ruke, pokretom krajnjeg beznađa.

Mma Ramocve je pogledala Mmu Makuci, koja je upitala: „Ko je vaš podstanar, Rra?“

„Zove se Ofence Makola“, rekao je. „Ne znam mnogo o njemu, ali redovno plaća kiriju, svakog meseca. Još nikad nije zakasnio - ni jedan jedini put.“

Mina Ramocve je uhvatila pogled Mme Makuci, signalizujući joj da bi trebalo da privedu ovaj razgovor kraju. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je izgledao kao da mu je pomalo neprijatno i bilo bi najbolje da ga u ovoj fazi više ne pritiskaju. Uz to, želela je da sazna ko je vlasnik srebrnog mercedesa, što je iziskivalo njegovu saradnju. Ako pomisli da su njih dve nešto namerile, možda neće hteti da im pomogne. Zato je bilo bolje da neko vreme ne pominju Čarlijeve poduhvate.

Nakon što se gospodin Dž. L. B. Matekoni vratio svom poslu, Mma Ramocve je obavila nekoliko telefonskih razgovora, a potom se okrenula Mmi Makuci i bez okolišanja je upitala šta misli da bi trebalo da urade.

„Da li da se trudimo da saznamo bilo šta o toj ženi?“ upitala je. „Da li je to uopšte naša stvar?“

Mma Makuci je delovala zamišljeno.

„Čarli je mlad čovek“, primetila je. „Odgovoran je za svoje postupke. Ne možemo mi da mu solimo pamet.“

Mma Ramocve se složila da je tako, ali ipak, upitala je, šta ako neko, kao starija osoba, vidi da je mlada osoba na putu da napravi veliku grešku ili uradi nešto pogrešno. Ima li pravo da joj bilo šta

kaže? Ili može samo da stoji sa strane i pušta da stvari idu svojim tokom?

Mma Makuci je razmislila načas o tome.

„Kad biste videli da se spremam da napravim neku glupost - neku stvarno veliku glupost - da li biste mi to rekli, Mma?”

„Rekla bih vam”, spremno je odvratila Mma Ramocve. „Rekla bih vam i nadala se da je ipak nećete napraviti.”

„Prema tome, da li bi trebalo da kažemo Čarliju da pazi šta radi? Da li je to ono što bi trebalo da uradimo?”

Mma Ramocve je čisto sumnjala da bi Čarli prihvatio savet u vezi sa ženom, ali pomislila je da bi možda mogle da pokušaju. „Mogle bismo da pokušamo da porazgovaramo s njim o tome”, rekla je. „Ali baš i nemamo jake argumente, zar ne? Ne znamo ništa o toj ženi, sem da vozi mercedes. To je vrlo slaba polazna osnova. Ne možeš da upozoravaš nekog isključivo na osnovu toga. Ne možeš da kažeš: ne petijaj se sa ženama koje voze mercedes! To ne možeš da kažeš, zar ne, Mma?”

„Neki ljudi bi rekli”, šeretski je primetila Mma Makuci.

„Ali ja mislim da moramo da saznamo malo više”, rekla je Mma Ramocve.

„Onda ga pitajte. Zar to nije naš metod ovde u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji? Da lepo odemo i raspitamo se kod ljudi onda kad želimo nešto da saznamo?”

Mma Ramocve je morala da se složi da je zaista tako. Da je ikad napisala neku knjigu poput *Načela privatnog istraživanja* Klovisa Andersena, dodala bi neke stvari. On je predlagao sve moguće mudre načine da se saznaju činjenice - praćenje ljudi, pretraživanje onoga što bacaju u kantu za otpatke, posmatranje onih s kojima se druže i tome slično - ali nigde nije pomenuo da možete i da im priđete i direktno ih upitate ono što želite da saznate. To je često bio najbolji način dobijanja informacija, a u svojoj knjizi, ako je ikad napiše (*Privatno istraživanje za dame* mogao bi biti sasvim dobar naslov), naglasila bi sve dobre strane ovog metoda. Najzad, ova tehnika joj je dobro poslužila u mnogim njenim dosadašnjim slučajevima i možda je ovo bila još jedna prilika da je upotrebi.

Ustala je od pisaćeg stola i polako odšetala do servisa, praćena Mmom Makuci. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je radio oko kola

parkiranih u dvorištu, čiji je vlasnik nestrpljivo cupkao, stojeći pored njega. U radionici, ispod hidraulične platforme na koju su bila podignuta velika crvena kola, Čarli i mlađi šegrt zagledali su im amortizere.

„Dakle“, reka je razgovorljivo Mma Ramocve. „Dakle, popravićeš amortizere na tom automobilu. Vozač će ti biti veoma zahvalan. Kad to središ, više ga neće brinuti svaka džomba na drumu.“

Čarli je skrenuo pogled s kola i osmehnuo se Mmi Ramocve. „Tako je, Mma. Ovi amortizeri ima da budu tako dobri da će vozač da pomisli da vozi preko oblaka.“

„Pametan si ti“, reka je Mma Ramocve.

„Tako je“, dočekao je Čarli. „Bogme jesam.“

Mma Ramocve je dobacila kratak pogled Mmi Makuci, koja je grizla usnu. Ponekad je bilo veoma teško ostati pristojan u ophođenju s ovim mladićima. Bilo bi tako lako biti sarkastičan prema njima, ali problem je bio u tome što nisu razumevali sarkazam: s njima je to bilo čisto gubljenje vremena.

„Videle smo te juče posle podne“, vedro je rekla. „Videle smo te kako ulaziš u vrlo fina kola, Čarli. Mora biti da se ovih dana družiš s vrlo finim svetom.“

Šegrt je prasnuo u smeh. „Vrlo finim“, odvratio je. „Da. U pravu ste, Mma. Imam neke vrlo fine prijatelje. Ha! Vi mislite da sam niko i ništa, ali ja imam prijatelje koji ne misle tako.“

„Nikad nisam mislila da si niko i ništa“, pobunila se Mma Ramocve. „Nisi u pravu kad to kažeš.“

Čarli je pogledao mlađeg šegrtu, tražeći podršku, ali nije je dobio. „U redu“, rekao je najzad. „Možda vi i ne mislite tako. Ali kažem vam, Mma, moj život će da se promeni. Promeniće se, i to vrlo brzo, a onda...“

Čekale su da završi rečenicu, ali nije.

„Oženićeš se?“ natuknula je Mma Makuci. „Pa to je divna vest! Brak je uvek velika promena za ljude.“

„Ha!“ rekao je Šegrt. „Ko je pomenuo brak? Ne, neću da se ženim.“

Mma Ramocve je zadržala dah. Kucnuo je čas da bude direktna i vidi kakvu će reakciju to podstaći. „Je li to zato što je tvoja devojka, ona bogata gospođa, već udata? Je li to zato, Čarli?“

Čim je postavila pitanje, znala je da je njen instinkt nije prevario. Čarli nije morao više ništa da im kaže. Način na koji se naglo uspravio i udario glavom u donji deo automobila dao joj je više nego jasno do znanja da nema potrebe da šegrt odgovori na njeno pitanje. Već je dobila odgovor.

Te večeri se Mma Ramocve postarala da se ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni vrate kući u Zebrinu ulicu dobrano pre pet sati, što im je, inače, sve teže polazilo za rukom. Oboje su bili vrlo zauzeti u profesionalnom pogledu - ona kao privatna detektivka za čijim je uslugama vladala sve veća potražnja, a on kao jedan od najboljih automehaničara u celoj Bocvani. Oboje su taj svoj poslovni ugled stekli napornim radom i strogim poštovanjem određenih principa. Za Mmu Ramocve, princip kojim se rukovodila u svojoj praksi bila je iskrenost. Katkad je bilo neophodno pribeci manjoj varci - ali nikad nečemu štetnom - da bi se istina izvukla na videlo, ali tome ne bi nikad trebalo pribegavati u ophođenju s klijentom. Dužnost nalaže da se klijent ne sme obmanjivati: ako je istina neprijatna ili bolna, postojali su načini da se predstavi na blag način. Često je bilo potrebno samo navesti klijenta da sam izvuče zaključke, naprosto tako što mu se ukaže na stvari koje bi možda i sam otkrio, samo da je bio spreman da se suoči s njima.

Razume se, nije samo to bilo zaslužno za uspeh Mme Ramocve. Drugi razlog njene popularnosti bila je njena saosećajna priroda. Ljudi su govorili da Mmi Ramocve može da se ispriča sve, ama baš sve, i da vas ona ipak neće koriti ni odmahivati glavom osuđujući vas (dokle god niste arogantni; tako nešto nije tolerisala). Stoga su ljudi mogli da odu kod nje i iskreno joj kažu šta su zgrešili - stvari koje su ih snašle u mucu - a ona je davala sve od sebe da im pomogne da se iskobeljaju iz posledica svoje sebičnosti ili gluposti. Muškarac je mogao da uđe u kancelariju Mme Ramocve i prizna da je počinio preljubu, a ona na to ne bi prezrivo skupljala usne ili mrmijala komentare ispod glasa, nego bi mu rekla: „Sigurna sam da vam je žao zbog toga, Rra. Znam kako je teško vama muškarcima, sa svim vašim slabostima." To bi ih ohrabrilo, istovremeno ne dozvoljavajući da pomisle da odobrava to što su uradili. A kad bi priznali, tada bi se Mma Ramocve često pokazala kao vrlo dovitljiva u nalaženju rešenja, koja su najčešće izbegavala suviše bola. Činilo se kao da je

njena sklonost da prašta bila zarazna. Konkurenti i neprijatelji, upetljani u besmislene razmirice, zaključivali bi da je Mma Ramocve uspela da nađe rešenje koje im je omogućavalo da sačuvaju obraz i dostojanstvo. „Svi smo mi samo ljudi“, rekla bi. „Muškarci pogotovo. Ne smete da se stidite.“

Što se tiče ugleda gospodina Dž. L. B. Matekonija, i on je bio stečen blagodareći onoj najjednostavnijoj i najprepoznatljivijoj od svih ljudskih vrline: poštenju. Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije nikad naplaćivao previše niti je dozvoljavao da iz servisa izađe nešto lošeg kvaliteta (što ga je dovodilo u česte sukobe s njegovim neodgovornim šegrtima zbog njihove aljkavosti; „Ovi momci će me u grob oterati“, rekao bi, odmahujući glavom. „Pokojni Brzi motori Tlokvenga, eto šta će na kraju da bude: vlasnik, pokojni gospodin Dž. L. B. Matekoni.“)

Među onima koji su prepoznali dragocene vrline gospodina Dž. L. B. Matekonija bila je i ništa manja persona nego britanski visoki poverenik, koji se okolo vozio u krasnom rendžroveru. On je, jednako kao i njegov prethodnik u službi, poverio svoja kola brizi gospodina Dž. L. B. Matekonija, iako su ostale diplomate davale svoja vozila na popravku u velike servise s bleštavo popločanim dvorištima, Ali, prvi britanski visoki poverenik koji je koristio usluge Brzih motora Tlokvenga umeo je dobro da proceni čoveka i odmah je znao da je napravio pravu stvar onda kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni, sasvim spontano, podesio nešto u motoru njegovog automobila iako je poverenik stao samo da uzme gorivo. Promena u zvuku motora upozorila je gospodina Dž. L. B. Matekonija da tu postoji problem i on se smesta pozabavio njime, ne naplativši ni parice. To je bio početak trajnog poslovnog odnosa, koji je podrazumevao redovno servisiranje besprekornog diplomatskog vozila u Brzim motorima Tlokvenga.

A isto kao što je Mma Ramocve bila taktična u saopštavanju loših vesti, tako je i gospodin Dž. L. B. Matekoni saopštavao lošu vest u vezi s automobilom trudeći se dobrano da ublaži udarac koji je to predstavljalo za vlasnika. Viđao je neke automehaničare kako gledajući motor odmahuju glavom - iako vlasnik automobila stoji pored njih. Odista, kad je u svoje vreme i sam bio šegrt, radio je kod automehaničara koji je zanat učio u Nemačkoj i koji bi naprosto

pokazao prstom prema motoru i uzviknuo *Kaput!*. To izvesno nije bio način da se mušteriji stavi do znanja da stvari ne stoje baš dobro i gospodin Dž. L. B. Matekoni se pitao da li su možda nemački lekari postupali na isti način sa svojim pacijentima i naprosto odmahivali glavom i govorili *Kaput!*. Možda i jesu.

On je postupao blaže. Ako bi se na kraju ispostavilo da je popravka skupa, ponudio bi katkad mušteriji stolicu pre no što joj kaže koliko će je koštati. A ako vozilu nije bilo pomoći, počinjao bi izokola, govoreći vlasniku kako sve ima svoj vek - cipele, kola, pa i sam čovek. Na taj način je mušterija umela da sagleda preminuće svog automobila kao neminovnost. Mada, gospodin Dž. L. B. Matekoni je umeo da shvati snažnu privrženost koju, su ljudi ponekad ošćali prema svojim kolima, onu koju je otkrio poslujući s Mmom Potokvani, nadzornicom sirotišta, ali i sa samom Mmom Ramocve. Sirotište je imalo jedan stari minibus, Mma Potokvani ga je ubedila da ga besplatno održava. Taj minibus je trebalo zameniti još pre izvesnog vremena, baš kao što je pumpa za vodu u sirotištu trebalo da bude zamenjena mnogo pre no što je to zaista i učinjeno. Mma Potokvani nije gajila nikakvu naročitu emocionalnu vezanost za taj minibus, već je nastojala da ne troši novac ako se to ikako moglo izvesti. Naglasio joj je onomad da je minibusu potrebno promeniti amortizere, isto kao i kočioni sistem, električnu instalaciju i nekoliko podnih ploča. Ukazao joj je na opasnost koju predstavljaju zarđale podne ploče; neko od siročadi moglo bi tokom vožnje propasti na drum, rekao je, a šta bi svet kazao kad bi se tako nešto desilo? Neće se desiti, odvrtila je. Vi to nećete dozvoliti.

Privrženost Mme Ramocve malom belom kombiju bila je više emocionalne nego finansijske prirode. Kupila ga je kad se doselila u Gaboron i otad ju je on verno služio. Nije bio brzo, a ni naročito udobno vozilo; amortizeri su već neko vreme bili u lošem stanju, pogotovo na vozačevoj strani, usled tradicionalne građe Mme Ramocve koja je sistemu nametala određeno naprezanje. I motor je bio sklon da se povremeno „razdesi“ kratko vreme nakon što bi ga gospodin Dž. L. B. Matekoni podesio, što je značilo da je mali beli kombi umeo da bude bučan i da se trza. Po mišljenju Mme Ramocve, međutim, to su bile nevažne stvari; sve dok je mali beli kombi mogao da je odveze tamo gde je krenula i sve dok se nije

suviše često kvario, bila je za to da ga zadrži. Razmišljala je o njemu kao o prijatelju, postojanom savezniku na ovom svetu, savezniku kome je dugovala čvrstu lojalnost.

Profesionalna reputacija Mma Ramocve i gospodina Dž. L. B. Matekonija značila je da su oni bili mnogo više zauzeti nego što su to želeli. Stoga je Mma Ramocve bila poprilično zadovoljna zbog toga što je te večeri uspjela da obezbedi taj jedan sat između pet i šest koji su njih dvoje mogli da provedu sedeći na verandi, šetajući baštom i pijuckajući biljni čaj. Htela je to, ne samo zato da bi gospodinu Dž. L. B. Matekoniju dala priliku da se malo opusti (smatrala je da suviše naporno radi), nego i zato što je želela da provedu neko vreme u razgovoru, sami, bez Mme Makuci ili šegrti, pa čak i bez Motoleli i Pusa koji bi čuli svaku njihovu reč.

Sedeli su zajedno na verandi, sa šoljama čaja u rukama. Nebo je bilo boje kakvu je popimalo na kraju dana - kasnopopodnevna nijansa umornoplave - i bilo je prostrano i prazno. Blagi zraci popodnevnog sunca milostivo su padali na listove drveća akacije koje je tu i tamo raslo u bašti, kao da je bitka između vrućine i života, između crvenog i zelenog, bila privremeno prekinuta.

„Drago mi je što možemo samo da sedimo ovde“, rekla je Mma Ramocve. „U poslednje vreme po ceo dan samo radimo, radimo, radimo. Moramo da povedemo računa ili ćemo toliko raditi da ćemo zaboraviti kako se sedi i razgovara o svemu i svačemu.“

„U pravu si“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ali vrlo je teško, zar ne? Ne možeš tek tako da kažeš ljudima: idite, ne mogu da vam pomognem. I ne možeš da im kažeš: ne mogu da popravim vaša kola. Ne ide to tako.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. Bio je u pravu, razume se. Nijedno od njih nije želelo da odbija ljude, bez obzira na zauzetost. Prema tome, šta je bilo rešenje? Da li bi trebalo da prošire svoje poslove? To je bila jedna od stvari o kojima je želela da porazgovara s njim - to, i težak problem s Čarlijem i starijom ženom.

„Pretpostavljam da bismo mogli da proširimo poslove“, natuknula je. „Ti bi mogao da uzmeš još jednog mehaničara da ti pomaže, a i ja bih mogla da angažujem još nekog.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je spustio svoju šolju i pogledao je. „Ne smemo to da uradimo“, odvratio je. „Mi smo mala privreda. Ako

dozvolimo da se posao mnogo proširi, to će nam doneti mnogo glavobolje. Imaćemo silnih glavobolja - stalno."

„Ali glavobolja ti sleduje i onda kad previše radiš", blagim glasom je rekla Mma Ramocve. „A koja je svrha prekomernog rada? Novca imamo dovoljno, rekla bih. Ne moramo da budemo bogati. Drugi neka budu bogati, ako to žele. Mi smo ovako srećni."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni bio je sasvim siguran da su srećni, ali je istakao da ne bi bio srećan kad bi morao da odbija ljude ili skraćuje popravke, a na uštrb kvaliteta obavljenog posla.

„Ne smem da radim na brzinu i traljavo", rekao je. „To se osveti, pre ili kasnije. Najgore šio može da se desi jednom automehaničaru jeste da kola koja održava ugleda pokvarena na ivici drumu. Takav automehaničar mora da se stidi. Ne bih mogao da živim tako."

„Pa dobro", rekla je Mma Ramocve. „Možda bi mogao da uzmeš još jednog šegrta. Ovaj put nekog valjanog. Ili bi mogao da zaposliš pomoćnog mehaničara - kvalifikovanog majstora."

„Kako da znam da će valjati?" upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ne mogu naprosto da zaposlim prvog koji ušeta u servis."

Mma Ramocve je objasnila da postoje načini da se spreči da se tako nešto desi. Mogu da provere preporuke koje kandidat donese i mogu čak privremeno da zaposle nekog, sporazumevši se oko perioda probnog rada. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je saslušao ove predloge, ali je i dalje bio neodlučan. Mma Ramocve je promenila pristup; tokom dana joj je sinula jedna ideja i želela je da mu je saopšti.

„Naravno", počela je, „bilo bi moguće zaposliti nekog ko bi radio malo za tebe i malo za mene. To bi mogla da bude osoba koja bi mogla da nauči neke jednostavne poslove koji se obavljaju u servisu - da promeni ulje, na primer - a koja bi u isto vreme bila u stanju da obavlja neke istražiteljske poslove u agenciji. Ne mislim na nekog ko bi bio samostalan detektiv, već na nekog ko bi malo olakšao teret Mmi Makuci i meni. U poslednje vreme smo pretrpane poslom i neko takav bi nam dobro došao."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni nekoliko časaka nije rekao ništa. Ali izgleda da nije odmah odbacio ideju, stoga je Mma Ramocve nastavila.

„Upoznala sam nekog ko traži posao“, rekla je. „Volela bih da ga uzmem na probu. Mogli bismo da ga zaposlimo, recimo, na mesec dana i vidimo kako mu ide. Ako je dobar, mogao bi oboma da nam bude od pomoći.“¹

„Ko je to?“ upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Znaš li nešto o njemu?“

„To je neko na koga sam naletela“, rekla je Mma Ramocve i potom se nasmejala. „Ili bih možda i naletela na njega, da ga nisam pre toga oborila s bicikla.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzdahnuo. „To što si ga oborila s bicika ne znači da moraš da mu daš posao. Ne moraš to da radiš.“

„Znam. A to i nije razlog.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je podigao šolju i iskapio poslednji gudjaj svog biljnog čaja. „Znaš li nešto o njemu?“ upitao je. „Koji je posao radio? Kako ga je izgubio?“

Mma Ramocve je dobro razmislila. Nije mogla da laže svog muža, ali joj je bilo jasno da bi, ako otkrije da je čovek bio u zatvoru, bilo krajnje neverovauio da bi pristao da ga zaposli. Na taj način, njih dvoje ne bi bili ništa drugačiji od svih ostalih koji su odbili da mu daju posao zbog njegove prošlosti. U takvim okolnostima on neće nikada uspeti da se zaposli.

„Ne znam tačno šta se desilo“, reka je, što je bilo vrlo blizu istine. „Ali zamoliću ga da dođe da lično porazgovarate. Neka ti sam objasni šta se dogodilo.“

Prošlo je neko vreme pre no što je gospodin Dž. L. B. Matekoni odgovorio, ali je posle nekoliko minuta očigledno dubokog razmišljanja pristao da razgovara s njim kada ovaj bude došao po svoj bicik. To je bilo sve što je Mma Ramocve tražila. A pošto su popili čaj, pomislila je da bi bilo lepo da za poslednjeg videla prosetaju malo baštom i popricaju o još jednom problemu koji je valjalo rešiti - Čarlijevom.

Sedmo poglavlje

PROPAST PREPODNEVNOG ČAJA... I NE SAMO TO

Gomila pisama koja ih je narednog jutra sačekala u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji bila je neuobičajeno velika. Inače, pisma za obe firme otvarala su se u istoj kancelariji, s tim što se poštom adresovanom na agenciju bavila Mma Ramocve, a za poštu adresovanu na servis starala se Mma Makuci. Imale su pravilo da bez odlaganja odgovaraju na sve i to im je odnosilo veći deo prepodneva. Ljudi su se Prvoj damskoj detektivskoj agenciji obraćali s najrazličitijim problemima i s nemogućim zahtevima. Neki od njih bili su, izgleda, pod utiskom da je agencija ogranak policijskih snaga i slali su joj optužbe protiv drugih ljudi, najčešće anonimne. Baš su tog jutra dobile jedno takvo pismo.

„Draga Mma Ramocve“, počinjalo je. „Videla sam članak o vama u *Bocvanskim dnevnim novinama*. Pisalo je da je vaša agencija jedina ženska detektivska agencija u Bocvani. Muškarci neće da se bave ovim problemom, stoga pišem vama. Želim da vam skrenem pažnju na nešto što se događa u našem selu. Ne mogu da govorim o tome ni sa kim ovde, jer ima mnogo onih koji mi ne bi poverovali i samo bi rekli da lažem i pokušavam da stvorim nevolje. Želim da se požalim na neke učitelje u našoj školi. Stalno piju i odvođe učenice u barove, gde im daju jaka pića i teraju ih da plešu s njima. Mnogo puta sam se sama uverila u ovo i mislim da je to nešto čime bi trebalo da se pozabavi policija. Ali i ovdašnji policajci dolaze u te barove da plešu. Zato vas molim da vi uradite nešto. Ne smem da vam kažem svoje ime i adresu, jer znam da će mi pretiti ako čuju za ovo. Ja sam jedna od tih devojaka. Otud i znam za sve to. Molim vas, učinite nešto.“

Mma Ramocve je naglas pročitala pismo Mmi Makuci, koja je odložila račun za rezervne delove kojim se dotad bavila i pažljivo slušala.

„Dakle, Mma?“ rekla je Mma Ramocve kad je završila s čitanjem. „Šta da radimo s ovim?“

„Koje je to selo?" upitala je Mma Makuci. „Mogli bismo da prenesemo ovo nekom. Možda oblasnom nadzorniku policije ili tako nekom."

Mma Ramocve je ponovo razgledala pismo i uzdahnula. „Nema adrese", reka je. „Ova devojka nam nije rekla odakle piše."

„A poštanski žig?" upitala je Mma Makuci.

„Nečitak je", odvrtila je Mma Ramocve. „Pismo je sasvim neodređeno. Ko zna gde bi to selo moglo da bude. Po onome što znamo, možda preko u Ganziju. Ili negde vrlo daleko. Ne možemo da učinimo ništa. Baš ništa."

Obe su zurile u jednostavno, uredno napisano pismo koje je Mma Ramocve držala u ruci. Toliko je strepnje i zabrinutosti bilo uloženo u to parče hartije!

„Sigurna sam da je svaka reč tačna", reka je Mma Ramocve, nevoljko spuštajući pismo u korpu za otpatke. „Sigurna sam da se to zaista događa. Čula sam već za rđavo ponašanje pojedinih učitelja u poslednje vreme. Zaboravili su šta to znači biti učitelj. Zaboravili su da bi trebalo da budu dostojni poštovanja."

Mma Makuci se saglasila s tim, ali to ipak, smatrala je, nije cela priča. Možda su učitelji počeli da se ponašaju rđavo, poput svih ostalih, ali to nije bila samo njihova krivica. Moraju da se nose s decom koju niko nije naučio najosnovnijem lepom ponašanju, a u takvim okolnostima im je teško da održe disciplinu.

„Nisu uvek učitelji krivi, Mma Ramocve", rekla je. „Deca su danas takođe veoma rđava."

Nekoliko časaka su ćutke sedele. Nisu imale izbora do da pismo bace, ali zbog toga im nije bilo ništa lakše. Ta devojka, ko god i gde god da je bila, tražila je pravdu, obnavljanje ravnoteže između dobra i zla, a njene vapaje niko neće čuti.

Mma Ramocve je pogledala sledeće pismo na svom pisaćem stolu i dohvatila nož za papir. „Ovaj posao ponekad baš nije lak, zar ne?" reka je.

Mma Makuci je rezignirano raširila ruke. „Ne, Mma, nije lak."

„Ali guramo nekako, je li tako?" nastavila je Mma Ramocve, nešto vedrije. „Ponekad uspevamo da uradimo nešto što nekom pomogne. To je ono što je važno. To je ono što čini naš posao dobrim."

„Da“, saglasila se Mma Makuci. „To je to. A i meni ste pomogli, Mma. Neću to nikad zaboraviti.“

Mma Ramocve je delovala iznenađeno. „Mislim da nisam, Mma. Vi ste pomogli sami sebi.“

Mma Makuci je odmahнула glavom. „Ne, vi ste mi pomogli. Dali ste mi ovaj posao i niste me otpustili čak ni onda kad agencija nije zarađivala novac. Sećate li se tog vremena? Sećate li se kako smo imale vrlo malo slučajeva i rekli ste da nije važno i da mogu da ostanem? Mislila sam da ću ostati bez posla, a vi ste me još i unapredili. Eto šta ste učinili.“

„Zaslužili ste“, skromno je odvratila Mma Ramocve.

„Neću to nikad zaboraviti“, reka je Mma Makuci. „I neću nikad zaboraviti koliko ste ljubazni bili prema meni kad se moj brat upokojio.“

„Bili ste dobri prema svom bratu“, odvratila je Mma Ramocve blagim glasom. „Videla sam šta činite za njega. Nije mogao poželeti bolju sestru. Sad je konačno našao mir.“

Mma Makuci nije rekla ništa. Pogledala je u svoj pisaći sto, a onda skinula svoje velike okrugle naočari i stala da ih glanca presavijenom čipkanom maramicom koju je volela da nosi. Mma Ramocve joj je dobacila kratak pogled, a potom uzela sledeće pismo i počela da ga otvara.

„Ovo je, izgleda, neki račun“, konstatovala je poslovnim tonom.

Kad je došlo vreme za prepodnevi čaj, bilo je već odgovoreno na većinu pisama, a i računi su bili sređeni, dolazni i odlazni.

„Ovo prepodne prosto leti“, rekla je Mma Ramocve, gledajući na svoj sat. „Baš mi se pije čaj.“

Mma Makuci se složila s njom. Bila je pomalo sklona da se ukoči kad predugo sedi za stolom, stoga je ustala i nekoliko trenutaka se klatila levo-desno, pružajući za to vreme ruke gore i dole. Zatim se okrenula da bi dohvatila svoj čajnik sa stalaže iza stola.

Čuvši uzvik, Mma Ramocve je naglo podigla pogled.

„Moj novi čajnik?“ rekla je Mma Makuci. „Da li ste videli moj čajnik?“

„Bio je na toj stalaži“, odvratila je Mma Ramocve. „Pored klasera s dokumentima.“

„Više ga nema“, rekla je Mma Makuci. „Neko ga je ukrao.“

„Ali ko bi to mogao da bude?“ upitala je Mma Ramocve. „Niko nije ulazio otkako smo juče popodne zaključale.“

„Dobro, a gde je, onda?“ ljutito je odvratila njena pomoćnica. „Čajnici nemaju noge, pa da naprosto odu. Ovde nije, što znači da ga je neko uzeo.“

Mma Ramocve se počesala po glavi. „Možda ga je gospodin Dž. L. B. Matekoni uzeo da bi pripremio sebi čaj. Jutros je došao ovamo vrlo rano - pre mene. Mora biti da je to posredi.“

Mma Makuci je razmislila o tome. Postojala je mogućnost da je gospodin Dž. L. B. Matekoni odneo čajnik, ali je to delovalo neverovatno. Da je hteo da pripremi sebi čaj, sigurno bi uzeo onaj čajnik koji je koristila Mma Ramocve. Staviše, nije mogla da se seti da ga je ikad videla da sam sebi priprema čaj, što je dodatno činilo manje verovatnim ovo objašnjenje.

Mma Ramocve je ustala sa svoje stolice i uputila se prema vratima.

„Idemo da se raspitamo“, rekla je. „Sigurna sam da će se već negde pojaviti. Čajnici ne nestaju tek tako.“

Mma Makuci je krenula za njom u radionicu. Gospodin Dž. L. B. Matekoni, zajedno sa svoja dva šegrtu, stajao je na drugom kraju prostorije. Držao je u rukama deo automobilskog motora i pokazivao nešto dvojici momaka koji su ga sa zanimanjem posmatrali. Kad su dve žene ušle u radionicu, podigao je pogled prema njima.

„Jeste li videli...“, počela je da im dovikuje Mma Ramocve, ali je odmah potom začutala. U istom trenutku, ona i Mma Makuci su ugledale čajnik, ostavljen na prevrnutom buretu za naftu.

Licem Mme Makuci razlio se osmeh olakšanja. „Eno ga“, rekla je. „Sigurno je gospodin Dž. L. B. Matekoni pripremao sebi čaj, baš kao što ste rekli.“

Prišla je buretu i uzela čajnik, ali ga je već sledećeg trenutka ponovo spustila na bure. Videći je, Mma Ramocve je odmah znala da nešto ozbiljno nije u redu. Požurila je do Mme Makuci koja je stajala u nemom očaju, zureći u čajnik na kojem nije bilo poklopca.

„Dizel-gorivo“, promrmljala je Mma Makuci. „Neko ga je napunio dizel gorivom.“

Mma Ramocve se prignula i omirisala čajnik. Nozdrve joj je smesta ispunio nedvosmisleni miris dizela.

„Oh!“ uzviknula je. „Ko je ovo uradio? Ko je ovo uradio?“

Okrenula se i pogledala trojicu muškaraca. Dvojica su je zbunjeno posmatrala, dok se treći smeteno zagledao niz svoj kombinezon.

„Čarli!“ dreknula je Mma Ramocve. „Da si odmah došao ovamo! Odmah, kad ti kažem!“

Prišao je, a gospodin Dž. L. B. Matekoni ga je u stopu pratio.

„Šta je bilo?“ upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, brišući ruke gužvom pucvale. „Čemu galama?“

„Sipao je dizel-gorivo u moj novi čajnik“, kukala je Mma Makuci. „Zašto je to uradio?“

U Čarlijevom glasu osećala se nota defanzivnosti. „Praznio sam rezervoar“, objasnio je. „Nisam imao u šta da uhvatim gorivo. Našao sam tu stvarčicu u kancelariji i video da je prazna. Palo mi je na pamet da bih mogao da je upotrebim. Ne brinite, opraću ga.“

„Zar ne vidiš da je to čajnik?“ ljutito je upitala Mma Ramocve. „Zar ni toliko nisi kadar da vidiš?“

„To nije običan čajnik“, prkosno je odvratio Čarli. „Čajnik koji mi koristimo ne izgleda tako.“

„To je zato što je ovo moj novi čajnik“, umešala se Mma Makuci. „Budalo jedna. Glupliji si od krave.“

Čarli se sav nakostrešio na ovu uvredu. „Ne zovite me budalom, Mma. Samo zato što ste dobili devedeset procenata.“

„Devedeset *sedam* procenata“, dreknula je Mma Makuci. „Ni toliko ne možeš da zapamtiš. Glup si kao bradavičavo svinjče.“

„Ne sme da me naziva bradavičavim svinjčetom“, obratio se Čarli, protestujući, gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. „Gazda, ne smete da dozvolite ovoj ludoj ženi da me naziva bradavičavim svinjčetom. Ona je bradavičavo svinjče. Bradavičavo svinjče s velikim okruglim naočarima.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni mu je pripretilo prstom. „Ne smeš tako da govoriš, Čarli. Ipak si ti taj koji je pogrešio. Ti si sipao dizel-gorivo u novi čajnik Mma Makuci. To nije bilo nimalo pametno.“

Čarli je duboko uzdahnuo. Razrogačio je oči, a nozdrve su mu treperile, šireći se. Videlo se da je besan.

„Nek sam i glup“, rekao je. „Al' nisam tol'ko glup da ostanem u ovom bednom servisu. To je to, gazda. Dajem otkaz. Odmah.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uhvatio šegrtu za mišicu u pokušaju da ga razuveri, ali je ovaj otresao njegovu ruku. „A šta je s tvojim šegrtovanjem?“ tiho je upitao stariji muškarac. „Nećeš valjda da batališ učenje zanata?“

„Što da neću?“ rekao je Čarli. „Videćete vi. Nisam ja rob, gazda. Ja sam slobodni Mocvanac. Mogu da odem kad god poželim. Sad prijateljica vodi računa o meni. Imam bogatu prijateljicu. Imam mercedes - uostalom, videli ste me, zar ne? Više nema potrebe da radim.“

Okrenuo se i stao da raskopčava svoj radni kombinezon. Potom ga je sljuštio sa sebe i ostavio da leži u bari motornog ulja na podu.

„Ne možeš tako da odeš“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Možemo da porazgovaramo o ovome.“

„Ništa od toga“, rekao je Čarli. „Dosadilo mi je da me ovde tretiraju kao psa. Odsad ima lepše da živim.“

Sve je ovo bilo toliko naglo i toliko dramatično da je bilo teško poverovati da se zaista dešava. Ali posle nekoliko minuta, dok su nemo gledali za Čarlijem koji se žurno udaljavao u pravcu grada, shvatili su da se upravo dogodilo nešto ozbiljno i potencijalno nepopravljivo. Videli su pred sobom ruševine jedne karijere; jedan životni brodolom.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je sedeo u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji, opkoračivši stolicu za klijente, glave uronjene u ruke i sumornog izraza lica.

„Toliko sam se trudio oko tog momka“, govorio je Mmi Ramocve i Mmi Makuci. „Stvarno jesam. Dve godine je već kod mene i davao sam sve od sebe da od njega napravim valjanog automehaničara. A vidi šta se dogodilo.“

„Nisi ti kriv, gospodine Dž. L. B. Matekoni“, tešila ga je Mma Ramocve. „Svi znamo koliko si učinio za njega. Svi smo videli, zar ne, Mma Makuci?“

Mma Makuci je energično klimnula glavom. Bila je potpuno šokirana šegrtovim ispadom i pitala se nije li u očima Mme Ramocve i gospodina Dž. L. B. Matekonija ona kriva za njegov nagli otkaz i odlazak. Možda je pogrešila što je onako planula na Čarlija i već se pokajala zbog toga, ali tu je u isto vreme bio i problem njenog novog čajnika i njegove sramotne sudbine da završi kao posuda za dizel-

gorivo. Čisto je sumnjala da će uspeti da istera iz njega zadah goriva, a čaj je bio tako osetljiva supstanca - i najmanja primesa mogla je da mu promeni ukus. Jednom joj je poslužen čaj iz termosu koji se redovno koristio za kafu i sećala se koliko je dugo u ustima osećala taj zbunjujući jedak ukus. Ali da je znala da će se ovo dogoditi, nikad ne bi vikala na njega - poslednje što je servisu trebalo bio je gubitak jednog para ruku, i to obučenih ruku, ako je tako nešto moglo da se kaže za Čarlijeve ruke.

„Strašno mi je žao“, tiho je rekla. „Nije trebalo da se onako naljutim na njega. Oprostite mi. Nisam pomišljala da će onako da se okrene i ode.“

Mma Ramocve je podigla ruku da bi je ućutkala. „Nema potrebe da se izvinjavate, Mma“, odlučno je rekla. „Čarli vas je nazvao bradavičavim svinjčedom. Nije imao prava da kaže tako nešto. Ne dozvoljavam da se detektivska pomoćnica Prve damske detektivske agencije naziva bradavičavim svinjčedom.“

Pogledala je gospodina Dž. L. B. Matekonija, kao da ga izaziva da odbrani neodbranljivo. Bilo je tačno da je Mma Makuci izazvala razmenu uvreda, ali samo zato što je bila žestoko isprovocirana. Da se Čarli izvinio zbog upropašćenog čajnika, Mma Makuci sasvim sigurno ne bi govorila onako neumereno.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je, ispostavilo se, imao umnogome isto mišljenje.

„Mma Makuci nije baš ništa kriva“, jednostavno je rekao. „Greška nije njena. Onaj momak je bio zapeta puška koja je samo čekala da opali. Već si mi rekla za tu njegovu žensku. Ispao sam budala, trebalo je da otvoreno razgovaram s njim o tome. A sad je odlučio da može od svega da digne ruke zato što ga njegova bogata gospođa voza naokolo u svom mercedesu. O bože! Ta kola su kriva za mnogo šta.“

Mma Ramocve je energično klimala glavom u znak da se slaže. „Jesu, Rra. Bogme jesu. Zavrte čoveku glavu, rekla bih. Eto šta rade.“

„I žene zavrte čoveku glavu“, nastavio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Žene zavrte glavu mladim ljudima i teraju ih da prave gluposti.“

Usledilo je kratkotrajno ćutanje. Mma Makuci je zaustila da kaŹe neŹto, ali se predomislila. Po njenom miŹljenju, moglo se raspravljati o tome da li Źene zavrte muŹkim glavama iŹta viŹe nego Źto muŹkarci zavrte Źenskim glavama. Smatrala je da je odgovornost u vezi s tim zajedniĉka. Ali ovo nije bio trenutak za pokretanje debate o toj temi.

„Dobro, a Źta sad da radimo?“ upitao je gospodin DŹ. L. B. Matekoni. „Da li bi trebalo da veĉeras odem i pokuŹam da razgovaram s njim? Da vidim mogu li da ga ubedim da se vrati?“

Mma Ramocve je razmislila o ovom predlogu. Kad bi gospodin DŹ. L. B. Matekoni pokuŹao da ubedi Źegrta da se vrati, to bi moglo da upali, ali bi u isto vreme moglo da ima kobne posledice po njegovo buduće ponaŹanje. Nije bilo u redu da poslodavac trĉi za potĉinjenim posle onakve scene; to bi znaĉilo da bi momak ubuduće mogao da bude bezobrazan, jer bi znao da će se na kraju uvek izvući. Takođe, to bi mu dalo povoda da pomisli da je bio u pravu, a da je Mma Makuci pogreŹila, a tako neŹto bilo bi naprosto nepravedno. Ne, pomislila je, ako će Ćarli da se vrati, biće to na njegov sopstveni zahtev, po mogućnosti praćen doliĉnim izvinjenjem Mmi Makuci, i to ne samo zbog toga Źto ju je nazvao bradaviĉavim svinjĉetom, nego i zbog toga Źto joj je uniŹtio ĉajnik. ŹtaviŹe, bio je po svoj prilici u obavezi da joj kupi novi ĉajnik, ali u ovako osetljivoj situaciji ne bi bilo pametno insistirati na tome. Izvinjenje će, prema tome, biti sasvim dovoljno.

Pogledala je gospodina DŹ. L. B. Matekonija pravo u oći. „Mislim da to nije dobra ideja“, rekla je. „Ti si gazda. On je momak koji je napustio svoje radno mesto nakon Źto je bio bezobrazan prema svom pretpostavljenom. Ne bi bilo doliĉno, zar ne, da gazda trĉi za momkom i preklinje ga da se vrati? Ne, trebalo bi mu dozvoliti da se vrati, ali tek poŹto se izvini.“

Gospodin DŹ. L. B. Matekoni delovao je rezignirano. „Da“, rekao je. „U pravu si. Ali Źta ćemo mi ovde da radimo? Źta ako se ne vrati? Ovde u servisu ima posla za trojicu, ĉak i pored toga Źto njegovom radu moŹe da se nađe mnogo mana. Biće teŹko bez njega.“

„Znam, Rra“, rekla je Mma Ramocve. „I upravo zato nam je potreban plan iz dva dela. Uvek je dobro imati plan iz dva dela.“

Mma Makuci i gospodin Dž. L. B. Matekoni su je iščekujući posmatrali. Bila je to Mma Ramocve koju su znali i cenili: žena s jasnom zamisli šta da se radi. Nisu ni najmanje sumnjali da će ona da reši ovaj problem i sada su samo želeli da čuju kako će to da uradi. Plan iz dva dela zvučao je vrlo impresivno.

Mma Ramocve kao da je i sama bila prožeta poverenjem koje su imali u nju. Zavalila se u svoju stolicu i stala s osmehom da im iznosi konture svog plana.

„Prvi deo“, rekla je, „sastoji se u tome da odmah odemo u Tlokveng, kod onog čoveka čiji je ovaj pokvareni bicikl. Možemo da mu ponudimo posao ovde - pričala sam već o tome s tobom, gospodine Dž. L. B. Matekoni. Taj čovek potom može da obavlja sve pomoćne poslove u servisu, kao da je šegrt koji tek počinje da uči zanat. Mislim da će biti valjan radnik. Neće biti pravi šegrt, razume se, ali Čarlijev drugar ovde će verovati da jeste. To znači da će Čarli odmah saznati da smo našli nekog da ga zameni. To će za njega, sigurna sam, biti veliki šok.“

Čuvši to, Mma Makuci je ispustila uzvik oduševljenja. „To će da ga nauči da ne može tek tako da zbací svoj radni kombinezon i baci ga u baru motornog ulja“, rekla je veselo.

Međutim, spustila je pogled, nakon što ju je Mma Ramocve prekorno pogledala.

„Drugi deo plana“, nastavila je Mma Ramocve, „sastoji se u tome da saznamo više o toj ženi s kojom se Čarli viđa i potom vidimo možemo li nekako da mu pomognemo da dođe pameti. Sigurna sam da je ona udata. A ako je tako, tada je tu negde i muž koji verovatno plaća onaj skupi srebrni mercedes. Mislite li da muškarci vole da daju pare za takva kola da bi se kasnije u njima vozali momci koji se viđaju s njihovim ženama? Ne bih rekla. Prema tome, potrebno je samo da saznamo gde se taj muškarac nalazi i postaramo se da otkrije šta se dešava. Potom ćemo pustiti da se stvari reše same od sebe i mislim da će se Čarli ubrzo posle toga vratiti ovamo, pokucati na vrata i preklinjati nas da zaboravimo ono što je rekao za servis.“

„I za mene“, dometnula je Mma Makuci.

„Da“, složila se Mma Ramocve. „I za vas.“

Mma Makuci se odvažila. „A ne bi li pomoglo da ga gospodin Dž. L. B. Matekoni prebije?“ upitala je. „Samo malo. Ne bi li to pomoglo da

se ubuduće lepše ponaša?"

Oboje su je pogledali, Mma Ramocve zapanjeno, a gospodin Dž. L. B. Matekoni uplašeno.

„Ta vremena su prošla“, rekla je Mma Ramocve. „Tako nešto više nije moguće, Mma.“

„Šteta“, rekla je Mma Makuci.

Osmo poglavlje ***NA AKADEMIJI ZA PLES I POKRET***

Način na koji se iz šokantne i neprijatne svađe izrodio verodostojan plan svima je podigao raspoloženje. Pogotovo je Mmi Makuci bilo drago što je te večeri mogla da ode kući neopterećena zabrinutošću i krivicom zbog onoga što se dogodilo. Jer, te joj je večeri predstojalo započinjanje novog i uzbudljivog projekta - najvažnije stvari otkako je osnovala Kalaharski kurs daktilografije za muškarce. Za razliku od kursa daktilografije, međutim, ovde nije trebalo ništa da radi, što će biti prijatna promena. Jer njen se život, dokle god joj je pamćenje dopiralo, vrteo oko rada; kao devojčica je neumorno obavljala sve domaće poslove; pešačila je svakog jutra šest milja do škole i šest nazad da bi stekla obrazovanje; a onda, kad joj se ukazala velika šansa i kad je primljena na Bocvanski koledž za sekretarice, plaćen zalaganjem i štednjom cele njene porodice, radila je marljivije nego ikada pre. Dabome da je takav rad urodio plodom - u vidu onih veličanstvenih devedeset sedam procenata - ali uvek je sve bilo samo težak rad. Sad je kucnuo čas za ples.

Videla je u novinama oglas i smesta se našla zaintrigirana imenom osobe koja ga je dala. Ko je bio taj gospodin Fano Fanope? Bilo je to nesvakidašnje ime, ali su njegovi muzički kvaliteti delovali vrlo odgovarajuće za nekog ko drži školu „plesu i pokretu, i društvenih veština koje uz njih idu“. Što se imena tiče, Fano Fanope podsećao je pomalo na Spoksa Spokezija, čuvenog radijskog disk-džokeja. Ta imena imala su u sebi neki veseli ritam; bila su to imena ljudi koji su *išli nekud*. Razmišljala je o svom imenu: Grejs Makuci. Nije bilo ničega lošeg takvom imenu - sasvim izvesno je susretala i čudnija imena u Bocvani, gde su ljudi, činilo se, davali svojoj deci osobena i katkad čudna imena - ali nije bilo ime koje bi nagoveštavalo veliko kretanje ili ambiciju. Odista, mogao bi ga čovek opisati kao bezbedno i poprilično ukočeno ime, od onih koja bi mogla pripadati vodilji kružoka pletilja ili učiteljici u nedeljnoj školi. Dabome, moglo je da bude i mnogo gore i mogla je biti opterećena jednim od onih

imena kojih se deca docnije celog veka stide. Barem nije bila nazvana kao jedna od nastavnica u Bocvanskom koledžu za sekretarice, čije je ime, prevedeno sa Secvana jezika, značilo: *ona koja mnogo galami*. To nije bilo dobro ime za dete, ali su joj ga njeni roditelji ipak dali.

Dakle, ovaj dolično nazvani Fano Fanope oglašavao je svoju plesnu školu (s dodatnim veštinama), koja se održavala petkom uveče u hotelu „Prezident“, a bio je obezbeđen i mali orkestar. U oglasu je pisalo i da će polaznici škole proći obuku iz najrazličitijih balskih plesova, te da će Fano Fanope, koji je uživao ugled u plesnim krugovima četiriju zemalja, lično obučavati sve one koji se prijave u školu. Ne predomišljajte se dugo, poručivao je oglas, jer ima mnogo onih koji jedva čekaju da unaprede svoje društvene veštine na ovaj način pa će potražnja biti velika.

Mma Makuci je sa zanimanjem pročitala oglas. Nije ni najmanje sumnjala da bi bilo dobro da nauči neke od tih neobičnih plesova o kojima je čitala - tango je, na primer, delovao vrlo zanimljivo - jednako kao što nije sumnjala ni da je plesna škola odlično mesto za upoznavanje novih ljudi. Dabome, s ljudima se susretala i na svom poslu, a bile su tu i njene nove komšije, vrlo druželjubiv svet, ali ona je priželjkivala sasvim drugačiju vrstu poznanstava. Želela je da upozna ljude koji su videli sveta, ljude koji su umeli da pričaju o fascinantnim stvarima, ljude čiji je život podrazumevao više od svakodnevice ispunjene poslom, kućom i decom.

A Mma Makuci je smatrala da nema nikakvog razloga da ona ne zakorači u baš takav svet. Najzad, bila je samostalna žena koja je imala svoj položaj u društvu. Bila je detektivska pomoćnica u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji; imala je i vlastiti mali biznis u vidu večernjeg kursa daktilografije za muškarce; a imala je i novu kuću, ili bar deo kuće, u lepom kraju grada. Imala je čime da se ponosi, i pri tom nije bilo bitno što nosi velike okrugle naočari i ima problematičan ten; konačno je i na nju došao red da malo više uživa u životu.

Brižljivo se pripremila za predstojeće veće. Mma Makuci nije imala mnogo haljina, ali barem je jedna bila odgovarajuća, crvena haljina s nizom malih činija naštampanih duž poruba, idealna za plesnu školu. Izvadila je haljinu iz ormana i brižljivo je ispeglala. Zatim se istuširala, hladnom vodom, jer u kući nije bilo tople, a potom

posvetila ostalim stvarima koje je bilo potrebno da obavi da bi bila spremna za izlazak. Trebalo je da nalakira nokte, vrlo finim ružičastim lakom koji je kupila prošle nedelje, po smešno niskoj ceni; da stavi ruž na usne; da napuderiše nos; imala je i nešto što se stavljalo na kosu. Sve to potrajalo je gotovo ceo sat, a potom je još morala da otpešači na drugi kraj ulice da bi uhvatila minibus do centra grada.

„Baš ste se lepo doterali, Mma“, obratila joj se u krcatom vozilu neka starija žena. „Sigurno imate randevu s nekim muškarcem. Ali budite pažljivi! Muškarci su opasni.“

Mma Makuci se osmehnula. „Idem u plesnu školu. Večeras mi je prvi put.“

Žena se nasmejala. „O, biće mnogo muškaraca u toj plesnoj školi“, rekla je, nudeći Mmi Makuci pepermint-bombonu iz male kese koju je izvukla iz džepa. „Muškarci se zato i upisuju u plesnu školu. Da bi upoznali lepe devojke poput vas.“

Mma Makuci nije rekla ništa, ali je, sisajući bombonu, razmišljala o izgledima da upozna nekog muškarca. Nije bila sasvim iskrena prema sebi i bila je spremna da to i prizna, barem sebi, ako nikom drugom. Volela bi da nauči da pleše i, uopšte uzev, volela bi da upozna zanimljive ljude, ali ono što je istinski želela bilo je da upozna zanimljivog muškarca i nadala se da će ovo biti prilika za to. Stoga, ako je njena saputnica iz minibusu bila u pravu, možda je baš ovo bilo veće kad će se to konačno dogoditi.

Izašla je iz autobusa ispred tržnog centra. Prozori na zgradi vlade iza nje bili su mračni, jer je bio petak uveče, a nijedan državni službenik ne bi radio prekovremeno petkom uveče, ali je zato tržni centar bio osvetljen, a naokolo su ljudi šetali, uživajući u svežem večernjem vazduhu i ćaskajući s prijateljima. Uvek je bilo toliko toga o čemu je moglo da se razgovara, čak iako se nije dogodilo ništa naročito, tako da su ljudi prepričavali jedni drugima sve važne i manje važne stvari koje su im se dešavale tokom dana, izmenjivali najnovije tračeve, slušali o onome što se događalo ili što će se možda dogoditi, samo budu li dovoljno dugo čekali.

Ispred hotela „Prezident“ stajala je grupica mladih, uglavnom tinejdžera. Stajali su u podnožju otvorenog stepeništa koje je vodilo

na verandu na kojoj je Mma Ramocve volela da obeduje u posebnim prilikama. Kad je Mma Makuci prišla stepeništu, začutili su.

„Hoćete da naučite da plešete, Mma?“ promrmljao je jedan od momaka. „Ja ću vas naučiti kako se pleše!“

Tu i tamo iz grupice dopro je prigušeni kikut.

„Ne plešem s malim dečacima“, rekla je Mma Makuci, prolazeći pored njih.

Posle trenutka ćutanja, dodala je: „Kad porasteš, tada već smeš da dođeš i pitaš me za ples.“

Ovo je izazvalo smeh ostale mlađarije, a ona se okrenula i dobacila im osmeh penjući se uz stepenice. Uspeh koji je postigla svojim dobrodušnim i duhovitim odgovorom ulio joj je samopouzdanje dok je ulazila u hotel i raspitivala se za prostorije u kojima se održavala škola plesa. Osećala je izvesnu nervozu u vezi s ovim izlaskom - šta ako ne bude uspela da upamti korake tanga ili bilo čega drugog što budu učili? Šta ako bude izgledala glupo? A šta ako joj se čak desi da se saplete i padne? I ko će sve da bude tamo? Da li su ljudi koji su posećivali škole plesa bili mnogo prefinjeniji od nje; mnogo bogatiji? Jeste da je bila prva u svojoj klasi na Bocvanskom koledžu za sekretarice, ali da li će to ičemu da vredi ovde, u svetu muzike, elegantnog plesa i ogledala?

Škola plesa održavala se u prostoriji u zadnjem delu hotela, koja se koristila za poslovne ručkove i jeftinije privatne zabave. Idući hodnikom, Mma Maktici je čula zvuk gitare s pojačivačem i bubnjeva. To je bio orkestar obećan u oglasu, a zvuk ju je ispunio iščekivanjem. Čuli su se i glasovi, zvuk ljudi zabavljenih razgovorom; biće gužva, po svemu sudeći.

Na ulazu u prostoriju nalazio se stočić za kojim je sedela žena prijatnog izgleda u haljini sa šljokicama. Osmehnula se Mmi Makuci i pokazala na štampanu objavu na kojoj je stajala cena upisnine. Iznosila je četrdeset pula, što nije bilo malo, ali opet, ovo je prava škola plesa, pomislila je Mma Makuci, s pravim dvočlanim orkestrom i prostorom u hotelu „Prezident“. Posegnula je u svoju torbicu, izvadila novac i platila.

„Imate li iskustva ili ste početnik?“ upitala je žena.

Mma Makuci je razmislila o pitanju. Plesala je i ranije, naravno, ali ništa više od bilo koga drugog. Međutim, sa stanovišta ove žene u

haljini sa šljokicama, Mma Makuci je morala biti totalni žutokljunac.

„Jesam malo plesala“, rekla je Mma Makuci. „Kao i svi ostali. Ali ništa posebno.“

„Početnik“, rekla je žena.

„Valjda“, rekla je Mma Makuci.

„Da“, odvrátila je žena. „Ako dosad niste pohađali školu plesa, znači da ste početnik. Ali nema potrebe da se stidite. Svako mora odnekud da počne.“

Žena joj je uputila ohrabrujući osmeh i pokazala prema vratima. „Uđite. Uskoro ćemo početi“, rekla je. „Gospodin Fanope je u baru, ali će svaki čas stići ovamo. On je čuveni plesač, samo da znate. Johanesburg. Najrobi. Plesao je u svim tim gradovima.“

Mma Makuci je ušla. Prostorija je bila velika, nameštaj iz sredine uklonjen, a tepih podignut. Stolice su bile poredane duž zidova, a na drugom kraju, na maloj bini, na visokim stolicama sedela su dvojica muzičara, bubnjar i gitarista. Gitarista je nešto tiho sviruckao, dok je bubnjar, mršav čovek u srebrnastom prsluku, buljio u tavanicu, udarajući u taktu palicama o koleno.

Većina stolica je bila zauzeta i Mma Makuci se načas osetila nelagodno uz sve te poglede uprte u nju. Činilo joj se kao da je procenjuju i žurno je potražila u gomili neko poznato lice, nekog kome bi mogla da priđe i pozdravi se s njim. Međutim, nije bilo nikog i ona je, praćena pogledima šezdesetak prisutnih, prešla preko podijuma i zauzela jednu od malobrojnih slobodnih stolica. Osvrnuvši se oko sebe, ustanovila je, na svoje olakšanje, da je odevena umnogome slično ostalim ženama, ali nijedna, videla je, nije nosila naočari. Na trenutak joj je palo na pamet da ih skine i spremi, ali problem je bio u tome što su joj bile zaista potrebne i bez njih ne bi mogla da razazna šta se događa.

Nekoliko minuta kasnije, u prostoriju je ušao gospodin Fanope, u pratnji žene u crvenoj haljini sa šljokicama. Bio je prilično sitan i kočoperan čova, u belom večernjem sakou s leptir mašnom. Mma Makuci je primetila da na nogama ima crne cipele od lakovane kože. Još nikad nije videla muškarca u lakovanim cipelama i pomislila je da sasvim pristaju prilici. Da li bi gospodin Dž. L. B. Matekoni obuo ovakve cipele, pitala se. Bilo joj je teško da ga zamisli u tim cipelama u servisu - ulje bi ih vrlo brzo uništilo - ali teško da je mogla da ga

zamisli u njima i u bilo kojim drugim okolnostima. Ovo zaista nije bio njegov svet, a ni svet Mme Ramocve, kad bolje razmisli. Da li bi Mma Ramocve dobro plesala? Tradicionalno građene žene umeju da budu dobre u plesu, pomislila je Mma Makuci, jer imaju dobro držanje, barem kad su neki plesovi posredi. Teško da bi tango odgovarao nekom njene građe, ali je svakako mogla da je zamisli kako igra valcer, možda, ili se njiše uz neki lagani džez. Razume se, tradicionalni plesovi nisu predstavljali problem, jer je njih svako mogao da igra. Pre nekoliko nedelja bili su u sirotištu, na rođendanskoj zabavi Mme Potokvani, i nastupila je dečija sekcija za tradicionalne plesove, nadzornici u čast, a pridružile su im se sve vaspitačice. Neke od njih bile su vrlo tradicionalno građene - usled silnog probanja hrane koju su pripremale za decu - i izgledale su vrlo dostojanstveno onako u nizu s igračima koji su se ritmično kretali i pevali. Ali sve je to bilo tako daleko od sveta gospodina Fanopea i njegove plesne škole u hotelu „Prezident“.

„Dakle, *bomma* i *borra** („*Dame i gospodo*“ na *Secvana* jeziku. (Prim. prev.))? izgovorio je u mikrofon gospodin Fanope. „Dobrodošli na prvi kurs Akademije za ples i pokret. Svojim večerašnjim dolaskom ovamo napravili ste najbolji mogući izbor, jer je ovo najbolje mesto za učenje balskih plesova u celoj Bocvani. A ja sam, narode, najbolji učitelj. Napraviću plesače od svih vas, čak iako još nikad niste zaplesali. Svako ima u sebi plesača, a ja ću mu pomoći da izađe napolje. Eto šta ću da uradim.“

Neko je u tom trenutku zapljeskao, a nekolicina mu se pridružila. Gospodin Fanope se zahvalio lakim naklonom.

„Večeras ćemo početi jednim jednostavnim plesom. To je ples koji svako može da nauči, a zove se kvikstep. Ide slou, slou, kvik; slou, slou, kvik, kvik.* (*Uobičajeni način diktiranja ovog koraka u plesnim školama (slow-quick, odn. polako-brzo). (Prim. prev.)*) Vrlo je jednostavan, a Mma Beti i ja ćemo vam pokazati kako se igra.“

Klimnuo je glavom muzičarima. Kad su zasvirali, odmakao se od mikrofona i okrenuo prema ženi u crvenoj haljini sa šljokicama. Mma Makuci je očarano posmatrala kako klize po podijumu. Oboje su bili tako neverovatno lakonogi i kretali su se skladno, kao da su jedno telo, pokretano nitima koje vuče nevidljiva ruka.

„Gledajte kako mi to radimo“, nadvikivao se s muzikom gospodin Fanope. „Gledajte nas. Slou, slou, kvik, kvik.“

Posle nekoliko minuta, pustio je Mmu Beti iz naručja i orkestar je prestao da svira.

„Odaberite partnere“, uzviknuo je. „Muškarci, ustanite i zamolite dame za ples. Ako neko ostane bez partnera, Mma Beti i ja ćemo na smenu biti vaši partneri. Mma Beti će plesati s gospodom, a ja s damama. Muškarci, ustanite i odaberite damu.“

Na ovaj signal, muškarci su poustajali sa stolica i stali da prelaze preko podijuma ili da se okreću dami pored sebe. Odjednom su se svi užurbali i uzmuvali, a Mma Makuci je zadržala dah od uzbuđenja. Prema njoj je išao muškarac, visok muškarac s brkovima u plavoj košulji. Pogledao je prema njenim cipelama. Bila je sigurna da bi bio dobar partner za ples i da bi samouvereno vodio svoju partnericu.

Ali nije je pitao; prišao je ženi koja je sedela pored nje i koja je s osmehom ustala i prihvatila njegovu pruženu ruku. Mma Makuci je čekala. Kao da su svi našli partnere i izašli na podijum - svi sem nje. Spustila je pogled. Ovo je bilo poniženje kojeg se pribojavala; nije trebalo da dođe. Na kraju će gospodin Fanope da igra s njom, iz sažaljenja, i svi će znati da joj niko nije prišao da je zamoli za ples. Krive su moje naočari, rekla je sama sebi. Moje naočari i činjenica da sam neugledna. Ja sam samo neugledna devojka iz Bobononga.

Podigla je pogled. Pred njom je stajao muškarac, naginjući se da joj nešto kaže. U opštem žamoru nije mogla da razazna šta je rekao, ali je očigledno bio muškarac i očigledno ju je molio za ples.

Mma Makuci se osmehnula i ustala. „Zahvaljujem, Rra“, rekla je. „Moje ime je Grejs Makuci.“

Klimnuo je glavom, pokazavši joj prema podijumu za igru, i zajedno su se probili kroz gužvu. Mma Makuci je kradomice odmerila svog partnera. Pomislila je da nije mnogo stariji od nje; nije bio naročito zgodan, ali je imao prijazno lice. I nekako je čudno hodao, kao da ga cipele malko žuljaju.

„Kako se zovete, Rra?“ upitala je dok su stajali među ostalim parovima, čekajući da krene muzika.

Muškarac je zurio u nju. Izgledalo je kao da mu je teško da progovori.

„Ja se zovem Futi Radifuti", rekao je. To jest, kad se sve sabere, to je bilo ono što je rekao, ali s njegovih usana nije sišlo tako direktno. „Zovem se" bilo je z... z... zovem se, a „Futi" je bilo f... f... futi.

Patio je od gadnog govornog poremećaja i Mma Makuci se snuždila. Bila je dobre duše, baš poput Mme Ramocve, ali pomislila je kako je ovo tipično za nju, da bude izabrana poslednja i da je izabere muškarac koji čudno hoda i strašno zamuckuje. Ali ipak, bio je muškarac, zar ne, i barem je plesala s nekim, a nije žalosno sedela, neželjena. Stoga se ohrabrujuće osmehnula i upitala ga da li je već ranije plesao.

Futi Radifuti je zinuo da progovori i Mma Makuci je čekala njegov odgovor, ali nikakve se reči nisu formirale. Grizao je usnu i izgledao kao da se izvinjava.

„Ne sekirajte se, Rra", vedro je rekla Mma Makuci. „Ne moramo odmah da razgovaramo. Možemo da razgovaramo i malo kasnije, posle plesa. Ne brinite. I meni je ovo prvi put da sam u plesnoj školi."

Gospodin Fanope je sada organizovao parove i signalizovao orkestru da počne.

„Obujmite svoje partnerke", uzviknuo je. „Ne tako, gospodo, ne lomite im rebra. Dobar plesač drži svoju partnerku lakim stiskom. Ovako. Vidite?"

Počeli su da igraju i Mmi Makuci je odmah postalo jasno da njen partner ima vrlo malo osećaja za ritam. Dok je ona brojala slou, slou, kvik, kvik, kako im je objasnio gospodin Fanope, on kao da je brojao slou, slou, slou, kvik ili čak slou, slou, slou, slou. Šta god da je radio, bilo je to bez ikakve veze s onim što je radila Mma Makuci.

Posle nekoliko minuta nekoordiniranog vučenja nogu, gospodin Fanope im je prišao i potapšao Futija Radifutija po ramenu.

„Ne, Rra", rekao je, odrečno mašući prstom. „Vi trčkarate na sve strane. Ovo nije fudbal. Ovo je kvikstep. Idete slou, slou, kvik, kvik, ovako."

Futi Radifuti je delovao postićeno.

„Op... op... opro... oprostite", zamucio je. „Nisam baš dobar plesač. Oprostite."

„Ja ću da brojim", ponudila se Mma Makuci. „Ovog puta me samo slušajte."

Nastavili su s plesom, dok je Mma Makuci naglas brojala i vodila Futija Radifutija u pokušaju da uskladi njihove pokrete. Nije bilo lako; Futi Radifuti je bio krajnje nespretnan i bez obzira na to koliko je razgovetno brojala, on kao da je pratio sasvim drugačiji ritam.

„Važno je da koraknete brzo kad kažem dva“, nadvikivala se Mma Makuci s glasnim zvukom bubnjeva. „Zato se ovaj ples i zove kvikstep.“

Futi Radifuti je klimnuo glavom. Sad je već izgledao veoma ojađeno, kao da se kaje zbog odluke da uopšte dođe u plesnu školu. Mma Makuci je, sa svoje strane, bila sigurna da ih svi gledaju kako se sapliću po podijumu. Promenila je mišljenje i sad je mislila da bi bilo bolje da je ostala da sedi, da joj nije prišao nijedan muškarac, nego ovo podvrgavanje trapavoj, nespretnoj izvedbi. A tamo, samo nekoliko parova dalje, nalazio se neko koga je prepoznala. Kradom je osmotrila, a potom odvratila pogled. Da, to je bila ona, jedna od žena iz njene klase na Bocvanskom koledžu za sekretarice, jedna od onih glamuroznih devojaka koja je volela da se zabavlja i koja je na finalnom ispitu osvojila jedva pedeset procenata, i sad je igrala sa samopouzdanim i privlačnim muškarcem. Mma Makuci se nije usuđivala da je ponovo pogleda, ali je naposletku ipak morala, jer se razdaljina između njih neprestano smanjivala.

„Vidi je!“ uzviknula je glamurozna devojka. „Vidi ti nju! Grejs Makuci!“

Mma Makuci je odglumila iznenađenje, osmehnuvši se devojci. Primetila je da je ova brzo odmerila Futija Radifutija, a potom nju, pri tom izgledajući kao da se zabavlja.

„Ko je to?“ zamucao je Futi Radifuti. „Ko...“

„Samo nekadašnja poznanica“, nezainteresovano je odgovorila Mma Makuci. „Već sam joj i ime zaboravila.“

„Vrlo dobro pleše“, rekao je Futi Radifuti, zastajkujući na svakoj reči.

„Nije sve u plesu“, žurno je odvratila Mma Makuci. „Ima i drugih stvari u životu, samo da znate.“

Čas plesa trajao je skoro dva sata. Bilo je još egzibicija kvik-stepa, koje su uz blistav sklad izveli gospodin Fanope i Mma Beti, kao i demonstracija valcera, za koji su ih potom pozvali da i sami pokušaju. Mma Makuci, koja se za vreme demonstracije udaljila od

Futija Radifutija, nadala se da će je neko drugi zamoliti za ples, ali ju je Futi Radifuti žurno potražio i trapavo odveo natrag na podijum.

Na kraju večeri, zahvalio joj se i ponudio da je prebaci do kuće.

„Došao sam kolima“, rekao je, „Mogu da vas povezem.“

Oklevala je. Bilo joj je žao ovog čoveka, koji je delovao sasvim bezazleno, ali ovo veće nije ispalo onako kako se nadala i kako je sanjarila. Videla je najmanje četvoricu muškaraca koji su izgledali privlačno i zanimljivo, ali oni je nisu ni pogledali, čak ni na trenutak. Umesto toga, iako tipično za nju, privukla je pažnju ovog sirotog čoveka koji je, mada vrlo pristojan, strahovito zamuckivao i bio užasno nespretno. Stoga je trebalo da odbije njegovu ponudu, da ga ne bi ohrabivala, i sačeka autobus ili čak otpešači do kuće. Za to joj nije trebalo više od trideset minuta i u ovaj sat bilo je još sasvim bezbedno.

Pogledala ga je i primetila da pod miškama na košulji ima velike tamne mrlje. Svi smo mi samo ljudi, stvorenja od vode i soli, samo ljudi. I pomislila je na trenutak na svog brata, svog jadnog brata Ričarda, koga je tako volela i predano ga pazila i koji je trpeo one užasne groznice od kojih se noćima kupao u znoju. Nije mogla da povredi ovog čoveka; nije mogla da ga odbije i kaže mu ne, ne mogu da prihvatim vašu ljubaznu ponudu.

Prihvatila je i zajedno su napustili salu. Gospodin Fanope im se na vratima osmehnuo i rekao da se unapred raduje što će se sledećeg petka ponovo videti.

„Dobar ste par“, rekao je. „Fino napredujete. Vi dobro plešete, Mma, a mislim da će i od vas, Rra, biti dobar plesač.“

Mina Makuci se snuždila. Ako se dosad samo pribojavala da će na svim budućim časovima završiti s ovim čovekom, ovo je potvrdilo da je taj njen strah bio sasvim opravdan.

„Nisam sigurna hoću li stići da dođem sledeći put“, žurno je rekla. „Strašno sam zauzeta.“

Gospodin Fanope je odmahnuo glavom. „Morate da dođete, Mma. Vašem prijatelju je potrebno da mu pomognete da nauči da pleše, zar ne, Rra?“

Futi Radifuti je zasijao od zadovoljstva, brišući čelo crvenom maramicom. „Veoma mi se dopada da plešem sa...“ reči su izlazile s

mučnom sporošću i gospodin Fanope ga je preknuo pre no što je uspeo da dovrši misao.

„Odlično“, rekao je instruktor. „Videćemo vas, dakle, oboje sledećeg petka. To je baš dobro.“ Pokazao je prema ostalim plesačima. „Nekima ovde nije ni potrebna poduka iz plesa. Ali vama jeste.“

Izašavši napolje, u tišini su otišli do parkirališta iza gvoždare. Kola Futija Radifutija bila su parkirana na suprotnom kraju, skromna bela kola s iskrivljenom antenom. Što bi rekla Mma Ramocve, već je sama činjenica da ima kola govorila nešto. Značila je da ima dobar posao. Pogledajte njegove ruke, Mma, i njegove cipele - rekla bi Mma Ramocve - i pogledajte šta one govore o njemu. Dok je pokretao kola, Mma Makuci je pogledala njegove ruke, ali one joj nisu reke ništa. Ili su joj barem reke jedno, pomislila je, osmehujući se u sebi. Ima sve prste, nije kasapin.

Prateći njena uputstva, odvezao ju je do kuće i iskrcao tamo, ne gaseći motor. Laknulo joj je kad je videla da očigledno nije imao nikakvih drugih očekivanja i, izlazeći iz kola, učtivo mu je zahvalila na vožnji.

„Vidimo se sledeće nedelje“, rekla je, iako uopšte nije planirala da to kaže. Nije planirala da se na bilo koji način obavezuje, ali je to ipak uradila, pre svega iz sažaljenja prema njemu. I primetila je da je umeo da ceni njen gest, jer se osmehnuo i zaustio da kaže nešto. Ali nije završio misao. reči su se zaglavile i ućutao je. Stoga je zatvorila vrata i mahala za njim dok se udaljavao u svojim belim kolima, posmatrajuci kako crvena svetla na njihovom zadnjem delu nestaju niz drum, stapajući se s pomrčinom.

Deveto poglavlje

GOSPODIN POLOPECI POČINJE DA RADI U SERVISU

Popravku bicikla obavio je mladi šegrt. Uspeo je da ispravi upravljač i namesti sponu na točku i, mada se nije moglo reći da je bicikl kao nov, ipak je bio u voznom stanju. Mma Ramocve gajila je određene bojazni u vezi s tim; volela bi da je vlasniku bicikla mogla da kaže da je njegovo vozilo savršeno i u boljem stanju nego ranije, ali imala je osećaj da bi to bila tvrdnja bez osnova. Umesto toga, moraće da mu kaže da su uradili najbolje što su mogli i da se nada da je zadovoljan popravkom. Dabome, imajući u vidu ponudu koju je nameravala da mu iznese, teško da će on imati nekih većih prigovora.

Zamolila ga je da dođe u servis da preuzme bicikl i sad je bio tu, sa šeširom u rukama, kucajući na vrata njene kancelarije. Doviknuia mu je da uđe i ušao je, ne odvažno kao što su muškarcu obično ulazili, već gotovo izvinjavajući se. Mma Ramocve je to uočila i pomislila da je posredi sigurno posledica zatvora, ili barem posledica koju je zatvor ostavio na poštenog čoveka koji je tamo bio nepravedno poslat. Može li biti veće nepravde od toga, i veće patnje? Da znate da ste kažnjeni zbog nečega što niste uradili ili zbog nečega za šta niste zaslužili kaznu; to mora biti vrlo bolno, pomislila je.

Ustala je da ga pozdravi.

„Dobrodošli, Rra“, rekla je. „Molim vas, uđite i sedite, da porazgovaramo. Dakle...“

„Nije gotov? Nije popravljen?“

Osmehnula se ne bi li ga razuverila. „Dabome da jeste, Rra. Uradili smo što smo najbolje mogli, bolje rečeno, šegrt je - možda ste ga videli tamo napolju - uradio što je najbolje mogao. Nadam se da je sad sve u redu“

Olakšanje koje ga je obuzelo bilo je očigledno. „Drago mi je što to čujem, Mina. Potreban mi je taj bicikl, da bih mogao da tražim posao.“

Mma Ramocve je pogledala prema drugoj strani sobe, tamo gde je Mma Makuci sedela za svojim pisaćim stolom, i izmenile su poglede.

„Dakle, Rra“, počela je. „Imala bih nešto da Vam kažem u vezi s tim. Mogu vam reći...“

Dok je govorila, gospodin Polopecu je iznenada podigao ruku da bi je zaustavio. „Ne, Mma“, rekao je, a ton mu je postajao sve odlučniji. „Molim vas, ne govorite mi ništa. Mnogi su mi dosad govorili kako da nađem posao. Svi su mi rekli da moram da tražim tu i da moram da tražim tamo. I ja to radim, ali nema vajde. Uvek isto - kažem im šta mi se dogodilo, a oni mi kažu hvala, ali ne možemo da vam pomognemo. Eto šta mi kažu. Svaki put. Zato vas molim da ne ponavljate ono što sam već čuo. Znam da to činite iz najbolje namere, ali sve sam to već mnogo puta čuo.“

Ućutao je, a onda je ponovo stao da poprima izvinjavajući izgled, kao da je potrošio svu hrabrost koju je prikupio za malopredašnji govor.

Mma Ramocve je zurila u njega. „Nisam to htela da kažem, Rra“, tiho je rekla. „Nisam htela da vam delim savete. Ne, htela sam da vam ponudim posao. To je sve.“

Gospodin Polopecu nekoliko trenutaka nije rekao ništa, a potom se osvrnuo i pogledao preko ramena Mmu Makuci, kao da traži potvrdu onoga što je čuo. Mma Makuci se ohrabrujuće osmehnula,

„Tako je, Rra“, rekla je. „Mma Ramocve ne govori ono što ne misli. Hoće da vam ponudi posao.“

Mma Ramocve se nagnula napred i potapšala dlanom svoj sto. „To je posao ovde u servisu, Rra“, rekla je. „I možda ćete tu i tamo malo raditi i za nas. Možete nam pomagati. Nije to neki veliki posao.“

Gospodin Polopecu kao da je imao teškoća da shvati ono što mu je rečeno. Zinuo je da nešto kaže i odmah potom bez reči zatvorio usta. Trenutak kasnije, postavio je pitanje.

„Da li je to posao na duže vreme?“ upitao je. „Ili samo na nekoliko dana?“

Mma Ramocve je spustila pogled prema svom stolu. Nije razgovarala o tome s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem i sad je, suočena s nadama gospodina Polopecija, morala da donese odluku.

„Najmanje na godinu dana“, samopouzvano je izjavila. „Šta će biti posle toga, to ne znamo. Ali godinu dana ste sigurni.“

Rekavši to, dobacila je kratak pogled Mmi Makuci, koja je nemo podigla obrvu. Mma Makuci je shvatala da njena poslodavka ima i svoju impulsivnu stranu, baš kao što ju je i gospodin Dž. L. B. Matekoni ponekad imao. Oboje su umeli da postupaju tako onda kad su nastojali da učine dobro, prigovarajući docnije jedno drugom zbog toga. Mma Makuci je mogla da nabroji najmanje dva tipična primera. Mma Ramocve je tako postupila onomad kad ju je unapredila u detektivsku pomoćnicu. Mma Makuci je znala da je to bilo učinjeno u razdoblju finansijskih problema, kad je zdrav razum nalagao upravo suprotno. Ali Mma Ramocve nije mogla da natera sebe da je razočara i uradila je ono što joj je nalagalo njeno srce. A onda je gospodin Dž. L. B. Matekoni uradio potpuno istu stvar, zar ne, onomad kad je usvojio ono dvoje dece iz sirotišta? Svi su znali da Mma Potokvani ume da maltretira gospodina Dž. L. B. Matekonija i da ga je zasigurno mrkim pogledima ili na podvalu navela na tu odluku, ali je lukava nadzornica sirotišta odlično umela da zaigra na kartu njegove dobre naravi. Stoga ova odluka nije bila ništa neobično, premda će Mma Ramocve kad-tad morati da prizna gospodinu Dž. L. B. Matekoniju da je dala ovakvo obećanje.

„Dakle, Rra?“ upitala je Mma Ramocve. „Da li biste hteli da radite ovaj posao?“

Gospodin Polopeci je potvrdno klimnuo glavom. „Srce mi je toliko puno da ne mogu da govorim“, rekao je. „Srce mi je tako puno, Mma. Vi ste tako dobra žena. Bog me je pogledao onomad kad ste me oborili. To je bio prst Božji.“

„Ljubazno od vas“, odvrtila je poslovnim tonom Mma Ramocve. „Ali ja bih ipak rekla da je to bilo nešto sasvim drugo. A sad bi, mislim, trebalo tla odemo preko i porazgovaramo s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, kako bi vas uputio u posao.“

Gospodin Polopeci je ustao. „Tako sam srećan“, rekao je. „Ali ja ne znam ništa o kolima. Nadam se da ću umeti da radim ovaj posao.“

„Godinama su ovde radila dva momka koja nisu imala pojma o kolima“, uplela se Mma Makuci. „To im nije ni najmanje smetalo. Prema tome, Rra, ne bi trebalo da smeta ni vama.“

„To je tačno“, rekla je Mma Ramocve. „Ali o tome ćemo malo kasnije.“ Zastala je pre no što je dodala: „Samo još nešto, Rra.“

Gospodin Polopeci je oklevao. „Da?“

„Sad imate ovaj posao“, rekla je Mma Ramocve, „tako da možete da nam ispričate šta vam se dogodilo. Ispričajte nam danas za ručkom, sve od početka, kako bismo sve saznali, jer tako nećemo morati da se pitamo šta se desilo. Recite nam, pa da više ne moramo da razmišljamo o tome.“

„Nema problema“, rekao je gospodin Polopec. „Mogu sve da vam kažem.“

„Odlično“, dočekala je Mma Ramocve. „Sad možete da počnete da radite. Ima mnogo toga da se uradi. Ovih dana imamo mnogo posla i drago nam je što sad imamo još jednog čoveka...“

„Kome možemo da komandujemo“, uplela se Mma Makuci i potom nasmejala. „Ništa ne brinite, Rra. Samo se šalim.“

Gospodin Dž. L. B. Matekonije u vreme ručka bio vrlo zauzet, jer je s onim jednim šegrtom morao da ode i popravi neka kola koja su se pokvarila na drumu za Molepolole. Stoga su samo Mma Ramocve i Mma Makuci sedele u kancelariji i slušale priču gospodina Polopecija. Mma Makuci je pripremila sendviče od hleba koji su držali u kredencu u kancelariji - debelu parčad obilato premazanu džemom - a Mma Ramocve je primetila kako se željno gospodin Polopec prihvatio hrane. Gladan je, pomislila je, i shvatila da je verovatno ono malo hrane što je imao prepuštao svojoj porodici. Dala je znak Mmi Makuci da napravi još sendviča, koje je gospodin Polopec satirao dok je pričao svoju priču.

„Rođen sam u Lobatseu“, počeo je. „Moj otac je tamo radio kao bolničar u psihijatrijskoj bolnici. Znae takva mesta. Njegov posao je bio da pomaže lekarima oko vrlo bolesnih pacijenata, li su se otimali kad su pokušavali da ih leče. Bilo je među tim pacijentima i vrlo snažnih, koji su vikali i udarali sve oko sebe. Moj otac je takođe bio snažan čovek i imao je one specijalne košulje koje je ponekad oblačio tim ljudima, vezujući im ruke iza leđa. To je olakšavalo posao lekarima.“

„Ja sam vredno učio. Hteo sam da postanem lekar kad porastem, ali kad su došli ispiti, nisam se baš proslavio. Znao sam odgovore na sva pitanja, jer sam stvarno vredno učio, ali sam imao veliku tremu i nisam mogao da pišem kako valja. Ruka mi se tresla i tresla i ispitivači su se zasigurno pitali ko je taj glupi dečak koji ne ume ni uredno da piše. Stoga nisam prošao onako dobro kako je trebalo. Da

se nisam toliko tresao, tada bih možda dobio stipendiju i otišao u Južnu Afriku da studiram medicinu. To se godilo jednom dečaku u mojoj školi, ali ne i meni.

„Međutim, nisam sedeo i kukao, jer sam znao da će mi Gospod naći neki drugi posao. I našao je. Sa šesnaest godina, dobio sam posao u bolnici u kojoj je radio moj otac. U njoj postoji apoteka i trebao im je neko da pere bočice i pomaže u nošenju i dizanju teških stvari. Takođe sam morao da upisujem napomene u knjige zaliha lekova i prebrojavam bočice i tablete. Bio sam veoma dobar u tome, tako da su me, kad mi je bilo dvadeset godina, unapredili u apotekarskog pomoćnika. To je bio dobar posao. Čak sam uz posao uzeo da učim za neke ispite i zaključio sam da se više ne bojim onoliko. Uredno sam pisao i položio sam.

„Dvanaest godina sam radio tamo, a onda su me premestili U Gaboron. Radovao sam se novom poslu, jer je radno mesto bilo odgovornije i donosilo je više novca. Postao sam apotekarski pomoćnik u bolnici 'Princeza Marina', koja je odlična bolnica. Tamo imaju veliku apoteku i mnogo, mnogo stalaža s bočicama. Naporno sam radio i išlo mi je baš dobro. Mogao sam da se oženim ženom koju sam upoznao u crkvi. To je dobra žena i rodila mi je dvoje dece, jedno je ovoliko, a drugo je ovoliko, i mnogo su dobra deca.

„Bio sam i srećan i ponosan čovek. A onda mi se jednog dana dogodilo nešto ružno, nešto što je zauvek promenilo moj život i što nikad neću moći da zaboravim. Bio je sasvim običan dan, isti kao i svaki drugi. Kad sam tog jutra izašao iz kuće, nisam znao šta će mi se dogoditi. Nisam znao da je to moj poslednji srećan dan.”

Gospodin Polopeci je zastao da bi zagrizao novi sendvič koji mu je dodala Mma Makuci. Odgrizao je veliki zalogaj i dve žene su ga ćutke posmatrale dok je žvakao. Mma Ramocve se pitala šta je to moglo da u samo jednom danu sruši ceo njegov svet. Kad su se prvi put sreli, rekao je da se desio nesrećan slučaj, ali kakav je nesrećan slučaj mogao da dovede do toga da on provede dve godine u zatvoru? Saobraćajna nesreća? Da nije možda pijan seo za volan i ubio nekog? Nije delovao kao čovek koji bi uradio tako nešto.

„Tog jutra imali smo mnogo posla”, nastavio je gospodin Polopeci, otirući nadlanicom mrvicu s usta. „Ponekad je bivalo tako. Sva bi odeljenja istovremeno ostala bez lekova, a pred šalterom bi se

otegao dugačak red ambulantnih pacijenata s receptima u rukama. A mi bismo padali na nos od posla trudeći se da sve to postignemo. Tog dana su dva apotekara bila bolesna, jer je u gradu vladao grip. Zato smo imali mnogo posla.

„Nije nam bilo dozvoljeno da radimo neke stvari. Bili smo samo apotekarski pomoćnici i nije nam bilo dozvoljeno da odmeravamo lekove i tome slično. Ali ponekad, kad bi bila takva gužva kao tog dana, umeli su da nam nalože da uradimo neke jednostavne stvari, na primer, da brojimo tablete i stavljamo ih u bočice. Tako da smo to radili.

„Tog jutra sam baš to radio. I tada sam pogrešio. Uzeo sam tablete s pogrešnog mesta i stavio ih u bočicu koju mi je apotekar dao. Stavio sam u bočicu baš te tablete jer sam mislio da mi je pokazao da ih uzmem s tog mesta, a ne s drugog. Pogrešno sam ga razumeo.

„Lek koji sam stavio u bočicu bio je vrlo jak. Ubio je ženu koja ga je uzimala. To se dogodilo zbog moje greške.

„Bili su vrlo ljuti kad je ta žena umrla. Našli su bočicu s pogrešnim lekom i pitali ko je stavio te tablete u nju. Apotekar je rekao da mi je dodao odgovarajući lek, ali da ga ja nisam poslušao. Bio je jako uplašen, jer je mislio da će njega da okrive. Znao, bio je novajlija, stranac koji je tada tek počeo da radi i već odavno više ne radi tamo. Zato je slagao. Čuo sam ga kako laže i vikao sam da ne govori istinu. Zato su ga ponovo pitali i rekao im je da se seća da mi je dao odgovarajući lek i da u tom trenutku nije bilo nikakvih drugih tableta u blizini. To nije bilo tačno. Na pultu je bilo mnogo kutija s tabletama i trebalo je da zna da bi moglo da se desi da pogrešno shvatim njegovo uputstvo.

„Kad sam te večeri došao kući, samo sam sedeo i ćutao. Nisam mogao da govorim. Moja žena je pokušavala da me uteši. Rekla je da nije moja greška što je neko umro i da je to što se desilo istinski nesrećan slučaj, kao kad pas pretrčava drum ili tanjir padne sa stola. Ali ja je nisam ni čuo kako valja, jer mi je oko srca bilo hladno, svuda u meni bilo je hladno, i znao sam da ću ostati bez posla. Kako ćemo se prehraniti ako nemam posao? Moj otac je tada bio već pokojni i nisam mogao da se vratim u njegovu kuću. Verovao sam da nam je to kraj.

„Tada nisam imao pojma da će sve biti još gore. Tek nekoliko nedelja kasnije, nakon što je policija tri ili četiri puta razgovarala sa mnom, saopštili su mi da će me optužiti za zločinačko ubistvo. Tako su to nazvali. Rekli su da je zločinačko ubistvo kad uradite nešto toliko nesmotreno da to nekog staje života. Nisam mogao da verujem da će me u toj meri okriviti, ali porodica žene koja je umrla digla je veliku galamu oko toga i stalno su pitali policiju kad će čovek koji je ubio njihovu majku biti kažnjen za ono što je učinio.

„Otišao sam kod njih. Živeli su tamo preko u Starom Nalediju i otišao sam kod njih kući i preklinjao ih da mi oprostite. Rekao sam da nisam imao ni najmanje želje da naudim njihovoj majci. Zašto bih želeo da joj naudim! Rekao sam da mi je u duši isto tako strašno kao da sam ubio rođenu majku. Molio sam ih da prestanu da traže od policije da me pošalje u zatvor i rekao sam im da sam u policiji objasnio šta se desilo. Pao sam na kolena pred njima. Ali nisu hreli ni da me pogledaju. Rekli su da se gubim iz njihove kuće ili će da pozovu policiju.

„Tako sam izašao od njih i otišao kući i čekao dan kad ću morati da izađem pred sud. Imao sam advokata koji mi je rekao da će raditi sve za mene ako mogu da ga platim. Otišao sam u poštansku štedionicu i podigao gotovo sav novac koji sam uštedeo i dao ga tom advokatu. Rekao je da će uraditi sve što može i siguran sam da jeste. Ali tužilac je rekao da sam postupio vrlo nepažljivo. Rekao je da neko ko je pažljiv ne bi nikad uradio ono što sam ja uradio. Sudija me je sve vreme gledao i bilo mi je jasno da smatra da sam ja jedan vrlo nepažljiv čovek koji je svojom nepažnjom nekog ubio.

„Kad je rekao da moram da odem u zatvor na dve godine, u prvom trenutku nisam smeo da se osvrnem. Tamo iza sedela je moja žena i čuo sam je kako plače i doziva me, pa sam se onda ipak okrenuo i video je, nju i moje dve devojčice, a one su gledale svog tatu i pitale se hoću li otići s njima kući, ali ja nisam znao šta da radim, da li da im mahnem za zbogom, tako da sam samo stajao kao kip sve dok mi policajci koji su stajali pored mene nisu rekli da moram da idem. Ti policajci su bili ljubazni prema meni. Nisu me maltretirali, nisu mi govorili ružne reči. Jedan od njih mi je rekao: 'Žao mi je, Rra. Žao mi je što je ovako ispalo. Ali sad morate da pođete.' I pošao sam, ne osvrćući se, i tako sam otišao."

Ućutao je i usledila je duga tišina. Mma Ramocve je pružila ruku i dohvatila olovku sa stola. Potom ju je ponovo spustila. Mma Makuci je sedela sasvim nepomićno. Nijedna od njih nije progovorila ni reć, jer svi obe osećale da nema nićega što bi u tom trenutku mogle da kažu.

Deseto poglavlje

UVEK SE NAĐE VREMENA ZA ČAJ I KOLAČE

(AKO IH IMA)

Bilo je vreme da Mma Ramocve poseti Mmu Silviju Potokvani, poštovanja dostojnu nadzornicu sirotišta. Za to nije imala nikakav poseban razlog; nadzornica je nije službeno pozvala, niti joj je tražila da pozajmi gospodina Dž. L. B. Matekonija zbog nekih hitnih poslova tekućeg održavanja. Bila je to čisto društvena poseta, od onih u koje je Mma Ramocve volela da odlazi onda kad je smatrala da ima vremena da sedi i ćaska. Po njenom mišljenju, ljudi nisu provodili dovoljno vremena sedeći i ćaskajući, a bilo je važno da se nađe vremena za sedenje i ćaskanje.

Dve žene su se godinama poznavale i prešle su na onaj najprijatniji mogući teren, kad se staro prijateljstvo može ponovo oživeti i skrajnuti, po želji, a da mu to ni na koji način ne naškodi. Umelo je da prođe i po nekoliko meseci da se ne vide, ali to nije ništa značilo. Nedovršen razgovor s početka sušne sezone mogao je da se nastavi posle sezone kiša; pitanje postavljeno u januaru moglo je da dobije odgovor u junu ili još kasnije, a možda i nikad. Nije bilo nikakve potrebe za formalnostima ili predostrožnošću, a mane jedne bile su dobro poznate drugoj.

Da li je Mma Potokvani imala mana? Dakle, Mma Ramocve je mogla da ih nabroji bez oklevanja, kad bi joj tako nešto palo na pamet. Svi su znali da je Mma Potokvani nasrtljiva; godinama je maltretirala gospodina Dž. L. B. Matekonija, a on se krotko pokoravao takvom tretmanu. Bile su tu bezbrojne molbe za pomoć u održavanju u životu one pumpe za vodu čiji je životni vek odavno istekao, pa onda onaj nepouzdan minibus koji je još pre nekoliko godina trebalo da završi na otpadu, ali koji se još uvek kotrljao drumom blagodareći neprevaziđenom automehaničarskom umeću gospodina Dž. L. B. Matekonija. Barem je pumpa bačena u staro gvožđe kad joj se najzad usprotivio i rekao joj da je krajnje vreme za

to, ali tek mu je predstojalo da zauzme sličan nepokolebljiv stav u vezi s minibusom.

Međutim, ubedljivo najgora od svega bila je ona rabota sa sponzorisanim padobranskim skokom, kad je Mma Potokvani obrlatila gospodina Dž. L. B. Matekonija da pristane da skoči iz aviona da bi se prikupio novac za sirotište. To zaista nije bilo lepo od nje i Mma Ramocve je bila prilično ljuta zbog cele te epizode. Iako je uspela da sredi da Čarli iskoči iz aviona umesto svog gazde - i nikada neće zaboraviti kako se momak prizemljio na veliki trn akacije čitava stvar je izazvala veliku uznemirenost kod gospodina DŽ. L. B. Matekonija. Čovek je morao da motri na Mmu Potokvani, dakle, kako ga svojim manevrisanjem ne bi dovela u neprijatan položaj. Uvek je tako s nasrtljivim ljudima; čovek je mogao da se nade uvučen u njihove tiranske planove nesvestan šta ga je snašlo. A onda bi odjednom ustanovio da je pristao da uradi nešto što zapravo ne želi.

Razume se, neka ona koja nema u sebi nasrtljivosti baci prvi kamen. Mma Rainocve je morala da prizna da ni sama nije bila iznad povremenih pokušaja da navede nekog da uradi nešto po njenom. Mada ona to ne bi nazvala nasrtljivošću, već pre... Pa dobro, bilo joj je teško da smisli reč koja bi precizno opisala mešavinu psihologije i rešenosti koju je čovek morao biti kadar da aktivira ako je nameravao da dovede bilo koji posao do kraja. A valjalo je uvek imati na umu da Mma Potokvani, čak iako je bila nasrtljiva, nije nikad bila takva zarad vlastite koristi. Svoje neosporne talente u ovom pogledu upotrebljavala je u korist siročadi i mnogi od njih imali su zbog čega da joj budu zahvalni.

Bio je tu, na primer, onaj dečkić sa zgrčenim stopalom. Mma Ramocve se sećala da ga je pre četiri ili pet godina prvi put videla u sirotištu. Došao je sa svojih šest godina, a poslat je iz Selibi Pikvea ili negde iz tih krajeva. Mma Potokvani joj je objasnila pozadinu njegovog slučaja i ispričala da je dečaka napustila majka, koja je otišla s nekim muškarcem i ostavila ga tetki koja je bila alkoholičarka. Ta tetka je nepažnjom dozvolila da se vatra na ognjištu otme kontroli i mala tradicionalna kuća u kojoj su živeli, sa svojim zidovima od pruća, planula je dok je dečak bio unutra. Tetka je izašla napolje i posrćući otišla odatle i niko nije bio svestan

činjenice da je dečak unutra, sve dok vatra nije počela da jenjava. Proveo je mesec u bolnici i potom je našao dom u sirotištu.

Mma Ramocve ga je videla kako se igra s ostalom decom, trčeći zajedno s njima za loptom u jednoj od onih neobičnih spontanih igara koje dečaci začas smisle. I videla je koliko se trudi da ne zaostaje, uzaludno, zato što je morao da vuče svoju unakaženu levu nogu.

„Hrabar dečkić, taj mali“, rekla je tada Mma Potokvani. „Uvek hoće sve da pokuša. Pokušava da se vere na drveće, ali ne može, zbog tog stopala. I voleo bi da igra fudbal, ali ne može da šutne loptu. Hrabar dečkić.“

Mma Ramocve primetila je pogled Mme Potokvani dok je govorila: taj pogled pun rešenosti; i nije se iznenadila kad je pre nekoliko meseci čula da je nadzornica sela u autobus zajedno s dečakom i otisnula se na dug put do Johanesburga. Tamo ga je odvela u ordinaciju lekara za koga je čula i insistirala da ga taj lekar pregleda. Bio je to čin veličanstvene hrabrosti. Kasnije je čula, i to od same Mme Potokvani, koja je priču prekidala čestim kikutom, kako je odvela dečaka u čekaonicu kod tog lekara, čekaonicu u blistavoj visokoj zgradi, i ignorisala proteste službenice na prijemnom šalteru koja ju je uveravala da lekar neće moći da je primi.

„Neka lekar sam odluči o tome“, izjavila je Mma Potokvani. „Ne možete vi da govorite u njegovo ime. Neka baci pogled na ovog dečkića „i neka mi onda u oči kaže da li će ga primiti ili neće.“

Čekala je i čekala, i lekar je najzad promolio glavu kroz vrata, što je za Mmu Potokvani bio signal da skoči na noge i izvuče iz svoje torbe veliki voćni kolač koji je pripremila. Gurnula ga je zapanjenom čoveku u ruke, a dečkić je, držeći se za suknju Mme Potokvani, ušao za njom u ordinaciju.

„Posle toga nije mogao da kaže ne“, objasnila je Mma Potokvani. „Iz tih stopa sam mu odsekla parče kolača i rekla mu da bi mogao da se osladi dok dečak izuva cipele i čarape. I osladio se. Pojeo je kolač i tada više nije mogao da mi kaže da neće da pregleda dečaka. A kad ga je pregledao, upitala sam ga kad bi mogao da ga operiše i dok je on pokušavao da smisli šta da mi kaže, ja sam mu odsekla još jedno parče kolača. Eto, tako je ovom dečaku stopalo popravljeno i sad više uopšte nije tako strašno. Još uvek šepa, ali ni izbliza onako

gadno. Može da igra fudbal. Može čak i da trči. Ono je stvarno dobar lekar. I ni pare nam nije naplatio. Rekao je da mu je voćni kolač sasvim dovoljan honorar."

Takva dostignuća, pomislila je Mma Ramocve, bila su više nego dovoljna da nadomeste za povremenu ljutnju koju je čovek mogao da oseti zbog nasrtljivosti Mme Potokvani, a uostalom, ovom prilikom Mma Ramocve nije ni bila raspoložena da razmišlja o manama svoje prijateljice. Želela je, radije, da čuje njeno mišljenje o nekoliko problema s kojima se suočavala. Najmanje jedan od njih bio je ozbiljan - pitanje šta da se radi u vezi s Čarlijem - a ostale je naprosto bilo potrebno saopštiti, da bi videla kako će na njih reagovati pronicljivi um Mme Potokvani.

Opazila je nadzornicu na verandi ispred njene kancelarije, zaokupljenu razgovorom s jednim od kućnih majstora. Ti ljudi bili su važni članovi osoblja sirotišta; starali su se o svim onim sitnim problemima koji su svakodnevno iskršavali, problemima poput zagušenih odvoda, slomljenih grana na drveću ili nezvanih gostiju kao što su zmijske i psi lualice.

Sačekala je u svom malom belom kombiju dok se razgovor nije završio, a potom izašla napolje i uputila se preko prašnjavog parkirališta prema nadzorničinoj verandi.

„Dakle, Mma“, doviknula joj je Mma Potokvani, „stigli ste baš u trenutku kad sam pomislila da bi bilo dobro popiti čaj. Umete odlično da odaberete vreme.“

Mma Ramocve se nasmejala i podigla ruku u znak pozdrava. „A vi uvek stignete u moju kancelariju upravo u istom takvom trenutku“, odvratila je. „Obe umemo da odaberemo vreme.“

Mma Potokvani je pozvala mladu ženu koja je stajala na pragu susedne kancelarije, zamolivši je da im skuva čaj, a potom pokretom signalizovala Mmi Ramocve da uđe unutra. Smestivši se, pogledale su jedna drugu, da vide koja će započeti razgovor.

Tišinu je prva prekinula Mma Ramocve. „Strašno sam zauzeta, Mma“, počela je, odmahujući glavom. „Imamo mnogo posla u agenciji, a u servisu je uvek gužva, kao što znate. Gospodin Dž. L. B. Matekoni se preopterećuje poslom.“

Ovim nije nameravala da aludira na činjenicu da su neki ljudi - Mma Makuci pre svega - smatrali da Mma Potokvani besramno otežava

gospodinu Dž. L. B. Matekoniju teret ovozemaljskog življenja. Srećom, Mma Potokvani, kako se činilo, nije protumačila njenu primedbu na taj način.

„On je dobar, ljubazan čovek“, rekla je Mma Potokvani. „A takvi ljudi su često prezauzeti. I ovde sam приметila to isto. Onaj čovek s kojim sam razgovarala maločas - jedan od naših kućnih majstora - on je baš takav. Toliko je ljubazan da svi od njega traže šta god im padne na pamet. Imali smo jednom jednog namćora koji je radio ovde i taj je vazda sedeo besposlen, jer niko, sem mene, naravno, nije imao smelosti da mu zatraži da bilo šta uradi.“

Mma Ramocve se saglasila da se neki ljudi ponekad zaista tako ponašaju i dodatno se složila kad je Mma Potokvani malo docnije rekla da se ljudi nikad istinski ne menjaju. Bilo je gotovo nemoguće navesti čoveka vazda zaokupljenog poslom da manje radi; on jednostavno nije bio tako sazdan.

„Brinete li zbog njega?“ upitala je neuvijeno Mma Potokvani. „Posle one njegove bolesti, možda bi trebalo da ga držite na oku. Nije li dr Mofat rekao da ne bi trebalo previše da radi?“

„Jeste“, odvrtila je Mma Ramocve. „Ali kad je to rečeno gospodinu Dž. L. B. Matekoniju, ovaj je kazao: 'A šta je s dr Mofatom? On se satire od posla kao niko na svetu. Vidim ja njega. Stalno žuri u bolnicu i vodi računa o ljudima. Ako misli da ne bi trebalo da toliko radim, što on toliko radi?' Eto to je rekao, Mma, a ja nisam znala šta da mu na to kažem.“

Mma Potokvani je frknula. „To nije odgovor“, rekla je. „Lekarima je dozvoljeno da nam kažu i ono čega se sami možda i ne pridržavaju. Oni znaju šta je ispravno, ali možda nisu u stanju da to i sami rade. To ne znači da su njihovi saveti rđavi.“

Bilo je ovo zanimljivo opažanje i Mma Ramocve je razmislila o njemu pre no što je odgovorila.

„Moram da razmislim o tome što ste rekli, Mma“, rekla je. „Da li bi stvarno trebalo da idemo naokolo i govorimo ljudima šta da rade?“

Pitanje je bilo postavljeno i visilo je svom težinom u vazduhu kad je poslužavnik s čajem donesen i stavljen na radni sto Mme Potokvani. Mma Ramocve je diskretno osmotrila njegov sadržaj: da, bio je tu i kolač dva velika parčeta voćnog kolača, onog kojem se uvek nadala kad je dolazila u posetu sirotištu. Odsustvo kolača s poslužavnika

moglo je da znači da je iz nekog razloga u nemilosti; srećom, danas to nije bio slučaj.

Mma Potokvani je pružila ruku i stavila veće parče kolača na tanjir svoje prijateljice. Zatim je drugo parče stavila na svoj tanjir i počela da sipa čaj.

„Pitanje koje ste postavili vrlo je važno, Mma“, izjavila je, podižući svoje parče kolača i odgrizajući zalogaj. „Moram da razmislim o njemu. Možda ima ljudi koji bi rekli da ja jedem previše kolača.“

„Ali vi ne jedete previše kolača, zar ne?“ primetila je Mma Ramocve.

Odgovor Mme Potokvani stigao je brzo. „Ne, ne jedem. Ne jedem previše kolača.“ Zastala je i čežnjivo osmotrila svoj tanjir koji se sve više praznio. „Ponekad poželim da pojedem previše kolača. To je izvesno tačno. Ponekad padnem u iskušenje.“

Mma Ramocve je uzdahnula. „Svi se ponekad nađemo u iskušenju, Mma. Svi smo na mukama kad su kolači posredi.“

„To je tačno“, žalostivo se saglasila Mma Potokvani. „Ovaj život je prepun iskušenja, ali kolači su verovatno među najvećim.“

Nekoliko časaka nisu progovarale. Mma Ramocve je gledala kroz prozor, prema drveću u dvorištu i iznad njega, prema nebu, koje je bilo prazno i svetloplavo i beskrajno, beskrajno. Velika ptica, možda lešinar, kružila je u visini nošena vazдушnom strujom, mala leteća crna tačka koja je tražila hranu, kao što je, razume se, svi tražimo, na ovaj ili onaj način.

Skrenula je pogled s neba i ponovo ga uperila ka Mmi Potokvani, koja ju je posmatrala s jedva primemim osmejkom na usnama.

„Iskušenje je veoma veliko“, tiho je rekla Mma Ramocve. „Ne mogu uvek da mu se oduprem. U tom pogledu nisam jaka.“

„Drago mi je što ste to rekli“, rekla je Mma Potokvani. „Ni ja nisam jaka. Na primer, ovog časa razmišljam o voćnom kolaču.“

„Ja takođe“, priznala je Mma Ramocve.

Mma Potokvani je ustala i doviknula devojci tamo napolju: „Još dva parčeta kolača, molim vas. Dva velika parčeta.“

Kad su pojele kolače, a devojka odnela poslužavnik, razgovor su nastavile uz čaj. Mma Ramocve je pomišljala da počne od zagonetke s bundevom, koja je u dobroj meri pala u zaborav usled svih skorašnjih uzbuđenja, ali je ipak predstavljala priličnu misteriju.

Stoga je ispričala Mmi Potokvani o nimalo prijatnom iskustvu kroz koje je prošla posumnjavši da se u kući nalazi uljez, a potom i o još alarmantnijem otkriću da se sakrio baš pod njenim krevetom.

Mma Potokvani je cičala od smeha dok je Mma Ramocve opisivala kako su se uljezove pantalone zakačile za oprugu kreveta.

„Mogli ste da ga spljeskate, Mma“, rekla je. „Dobro da nije završio polomljenih rebara.“

Mma Ramocve je pomislila da bi se isto moglo reći za uljeza 1 koji bi bio toliko nesmotren da se sakrije pod krevetom Mme Potokvani, ali je odolela iskušenju da to glasno kaže.

„A sledećeg jutra“, nastavila je priču, „našla sam pred kućom divnu bundevu. Neko je uzeo pantalone, a na njihovom mestu ostavio bundevu. Kako vam se to čini, Mma?“

Mma Potokvani se namrštila. „Zaključili ste da je bundevu tamo ostavila ista osoba koja je uzela pantalone, ali da li je to zaista povezano? Da nisu, može biti, bundeva i pantalone vezani za dva sasvim zasebna događaja? Imate osobu koja je donela bundevu - dok su pantalone još uvek bile tamo - i imate osobu koja je odnela pantalone, pri tom ne dirajući bundevu. Možda se baš tako dogodilo.“

„Ali ko bi doneo bundevu i ostavio je tamo bez ikakvog objašnjenja?“ upitala je Mma Ramocve. „Biste li vi uradili tako nešto?“

Mma Potokvani se počevala po glavi. „Mislim da ne bih ostavila bundevu pred nečijom kućom a da ne objasnim zašto sam to učinila. Ostavila bih cedulju zajedno s bundevom ili bih toj osobi kasnije rekla: ja sam ostavila bundevu tamo.“

„Tako je“, rekla je Mma Ramocve. „Većina ljudi bi tako postupila.“

„Ali, da znate“, dočekala je Mma Potokvani, „dešavalo se da nam ljudi ostave poklone napolju pred kapijom. Jednom sam našla punu kutiju namirnica ostavljenu tamo, bez ikakve cedulje. Neka dobra duša ostavila ju je tamo, za decu.“

„Zaista lepo“, rekla je Mma Ramocve. „Ali to je ipak nešto drugo, zar ne? Ja nisam dobrotvorna ustanova koja živi od priloga. Meni niko ne bi ostavio pred kućom bundevu, samo zato što je pomislio da mi možda treba.“

Mma Potokvani je uvidela logiku ove primedbe i već je zaustila da iznese svoje opažanje u vezi s tim, ali je zastala u pola reči. Pala joj je na pamet još jedna mogućnost. Mma Ramocve je pretpostavljala da je bundeva bila namenjena njoj, ali šta ako ju je neko greškom ostavio tamo? Bilo je moguće da je neko doneo bundevu namenivši je nekom drugom stanovniku Zebrine ulice, ali ju je ostavio pred pogrešnom kućom. Taman je htela da to i kaže, ali ju je Mma Ramocve nehotice sprečila u tome.

„Zar je važno?“ razmišljala je naglas Mma Ramocve. „Zakupile smo se razgovorom o bundevi. U ovoj zemlji ima bundeva koliko ti srce ište. Da li je pametno trošiti vreme na priču o bundevama, kad ima toliko važnijih stvari o kojima valja porazgovarati?“

Mma Potokvani se složila s njom. „U pravu ste“, rekla je. „Dovoljno smo dugo razglabale o toj bundevi. Stoga, hajde da popričamo o nečemu važnijem.“

Mma Ramocve nije gubila vreme. „Dakle“, rekla je, „imamo veliki problem s Čarlijem. Mislim da je ovog puta posredi nešto mnogo ozbiljnije od onog trna akacije koji mu se nabo u tur pantalona onomad kad je skočio s padobranom.“

„Ima li to veze s nekom ženom?“ brzo je reagovala Mma Potokvani.

„Ima“, odvrtila je Mma Ramocve. „Slušajte samo.“

Mma Potokvani se zavalila u stolici. Otkako je Čarli izveo onaj skok s padobranom u korist sirotišta, gajila je izvesnu naklonost prema njemu. Smatrala je da poseduje izvestan karakter, a izgledi da čuje neki sočan detalj iz njegovog ljubavnog života delovali su zanimljivo. Međutim, to ju je podsetilo na nešto što je nameravala da pomene Mmi Ramocve. Bilo je važno da joj to kaže pre no što Mma Ramocve krene s pričom, da ne bi slučajno zaboravila. Stoga je podigla ruku ne bi li je prekinula.

„Pre no što počnete, Mma“, rekla je, „moram nešto da vam kažem.“

Mma Ramocve je upitno pogledala svoju prijateljicu. Pitala se nije li Mma Potokvani već obavestena o Čarlijevoj aferi i neće li joj možda čak reći koja je žena posredi. Mma Potokvani je uvek bila tako dobro obavestena o svemu što se događalo da ne bi bilo nimalo iznenađujuće da je tačno znala ko je bio za volanom onog ulickanog srebrnastog mercedesa.

„Nećete nikad pogoditi koga sam videla u gradu pre neki dan“, rekla je Mma Potokvani. „Jedva sam poverovala rođenim očima.“

„Nemam ideju“, odvratila je Mma Ramocve. „Da li je to bio neko jako poznat?“

„Onako“, zagonetno je rekla Mma Potokvani. „U svetu džeza, možda.“

Mma Ramocve nije govorila ništa, čekajući da Mma Potokvani nastavi.

„Bio je to Note“, jednostavno je rekla. „Note Mokoti, vaš prvi muž. Sećate li ga se?“

Jedanaesto poglavlje

MMA MAKUCI SAZNAJE VIŠE O GOSPODINU FUTIJU RADIFUTIJU

Dok je Mma Ramocve jela svoje drugo parče voćnog kolača kod Mme Potokvani, Mma Makuci je još uvek bila u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji, i sređivala kancelariju. Mma Ramocve joj je dozvolila da tog dana ranije zaključa, budući da je i sama uzela slobodno popodne. Imale su dosta slučajeva, ali ništa što nije moglo da pričeka do sutra, i Mma Ramocve je znala da bi Mma Makuci volela da ima dovoljno vremena da se spremi za svoj čas plesa, drugi po redu, koji je trebalo da se održi te večeri.

Mma Makuci je arhivirala sva dokumenta - bio je to zadatak koji, kako su joj utuvili u glavu u Bocvanskom koledžu za sekretarice, nije nikad trebalo ostavljati za sutra. Ta poruka stigla je od same direktorke, visoke i impozantne žene koja je u Bocvanu donela najviše standarde sekretarske profesije.

„Ne dozvolite da vam se papiri vuku naokolo, devojke“, posavetovala ih je. „Neka vam svaki papir pređe preko stola jednom i samo jednom. To je odlično pravilo. Arhivirajte ga bez odlaganja. Zamislite da postoje veliki pacovi papirožderi koji će noću izaći iz svojih rupa i pojesti sva dokumenta s vašeg stola!“

Vrlo pametno rečeno, pomislila je Mma Makuci. Prizor pacova papiroždera koji noću izlazi iz svoje rupe da bi jeo nearhivirana pisma mogao se lako zamisliti i smatrala je da one praznoglave glamurozne devojke iz poslednjeg reda nisu imale razloga da se smeju onome što je direktorica rekla. Nevolja s tim devojkaama bila je u tome što nisu bile posvećene sekretarice. Svi su znali da najveći broj njih upisuje Bocvanski koledž za sekretarice naprosto zato što smatraju da je najbolji način da ulove muža s dobrim poslom i mnogo novca taj da se zaposle kod takvih kao sekretarice. Stoga su se na predavanjima dosađivale i ulagale vrlo malo truda. Mmi Makne i je palo na pamet da bi zasigurno bilo drugačije da je u nastavnom programu postojao predmet pod nazivom *Kako se udati i za svog*

šefa. Takav predmet bi zacelo bio vrlo popularan među tim devojkama i posvećivale bi mu veliku pažnju.

U trenutku besposlice Mma Makuci je stala da nagađa kakav bi mogao da bude sadržaj predmeta s takvim nazivom. Deo vremena bio bi posvećen psihologiji i sadržavao bi lekcije o načinu na koji muškarci razmišljaju. To je svakako bilo vrlo važno ukoliko ste devojka koja planira da ulovi muškarca. Morate da znate šta muškarce privlači, a šta ih odbija. Mma Makuci je razmišljala o tome. Šta privlači muškarce? Lepota? Svakako, ako je devojka lepa, sigurno će privlačiti pažnju muškaraca; tu nije bilo pogovora. Ali nije samo lepota važna, jer ima mnogo devojaka koje nisu naročito zgodne, ali kao da im ipak nije ni najmanje teško da navedu muškarce da ih primete. Te devojke se vrlo pomno oblače; znaju koje boje zapadaju za oko muškarcima (crvena i druge jarke boje; muškarci u tom pogledu nisu nimalo različiti od goveda) i znaju kako da hodaju i sedaju tako da ih muškarci smesta uoče. Hod je veoma važan; to ne sme da bude običan hod, jedna noga napred, a druga za njom; ne, noge moraju malo da se savijaju i leluju, gotovo kao da devojka misli da ide ukруг. Onda, tu je i delikatno pitanje u vezi s tim šta za vreme hoda valja činiti sa zadnjicom. Neki ljudi smatraju da zadnjicu treba pustiti da vas prosto sledi dok hodate. Nije tako. Jedan pogled na bilo koju glamuroznu devojku pokazaće vam da zadnjica mora biti *angažovanija*.

Mma Makuci razmišljala je o svemu ovome dok je tog popodneva sređivala kancelariju. Sve je bilo prilično obeshrabrujuće. Užasnula se videći u školi plesa onu ženu - ženu čije je ime zaboravila, ali koja je bila jedna od najgorih, ali baš najgorih, glamuroznih devojaka u Bocvanskom koledžu za sekretarice. Prizor te žene kako pleše s onako zgodnim muškarcem dok se ona, Mma Makuci, sapliće po podijumu sa sirotim Futijem Radifutijem, trudeći se iz petnih žila da odgonetne šta on pokušava da joj kaže; taj prizor bio je krajnje deprimirajuć. Onda, tu je bilo pitanje njenih naočara, toliko velikih da su ljudi videli svoj odraz u njima i nisu ni pokušavali da vide osobu iza stakala. Šta je mogla da učini povodom njih? Naočari su bile vrlo skupe i mada je sada finansijski stajala mnogo bolje, imala je mnogo drugih troškova - veću kiriju koju je plaćala za svoju novu kuću,

kupovinu nove odeće i povećane potrebe za novcem onih kod kuće u Bobonongu.

Pojava gospodina Polopecija na vratima kancelarije prekinula ju je u razmišljanju. On je već nekoliko dana radio u servisu i ostavio veoma dobar utisak na sve njih. Naročito je gospodin Dž. L. B. Matekoni bio zadovoljan načinom na koji je sredio ormariće u radionici, Kantice s uljem bile su sada poslagane na stalaže po veličini, a automobilski delovi razvrstani po tipu.

„Potreban vam je sistem“, izjavio je gospodin Polopeci. „Tako ćete znati kad dođe vreme da poručite novu partiju svećica i sličnih stvari. To se zove kontrolisanje zaliha.“

Takođe, oribao je pod u radionici, sklonivši više velikih mrlja od prosutog motornog ulja, oko čega šegrtima nikad ni na pamet nije palo da se potruče.

„Mogao bi neko da se oklizne“, rekao je gospodin Polopeci. „Moramo da vodimo računa.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je bio oduševljen ovim rečima i ukazao je na njih šegrtu.

„Čuješ li ti ovo, momče?“ rekao je. „Čuješ li šta kaže Polopeci? Potrebno je da vodimo računa. Jesi li nekad čuo te reči? Znaš li šta znače?“

Mlađi šegrt je ćutao, ali je zato mrgodno piljio u gospodina Polopecija. Bio je od prvog časa podozriv prema ovom novajliji, mada je gospodin Polopeci bio učtiv prema njemu i usrdno se trudio da osvoji njegove simpatije. Videvši to, gospodinu Dž. L. B. Matekoniju je bilo jasno da je njihova pretpostavka da će Čarli vrlo brzo čuti o uzurpaciji svog mesta bila sasvim tačna. Ali nije bio baš siguran da će Čarli reagovati baš onako kako je predviđala Mma Ramocve. Međutim, videće kad za to dođe vreme; zasad je bilo važno da se posao u servisu odvija bez zastoja.

Gospodin Polopeci je, suviše, ispoljio znatnu nadarenost za jednostavnije automehaničrske poslove koje mu je gospodin Dž. L. B. Matekoni davao da uradi. Posmatrajući način na koji je menjao filter za vazduh ili ispitivao nivo ulja u motoru, gospodin Dž. L. B. Matekoni je shvatio da gospodin Polopeci ima osećaj za automobile, nešto što se kod nekih automehaničara nije nikad razvijalo, ali je bilo preko potrebno da bi čovek postao istinski dobar u tom poslu.

„Volite motore, zar ne?“ rekao je gospodinu Polopeciju na kraju njegovog prvog radnog dana. „Lepo se vidi da ih razumete. Da li ste i ranije radili oko kola?“

„Nikad“, priznao je gospodin Polopeci. „Ne znam imena svih delova, niti čemu služe. Ovo ovde, na primer, čemu to služi?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je zavirio u motor. „To vam je“, rekao je, „vrlo zanimljiv deo. Razvodnik paljenja. To je deo koji šalje električnu struju u odgovarajućem pravcu.“

„Znači, ne bi valjalo kad bi do njega dopirali vlaga ili prašina“, zaključio je gospodin Polopeci.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je s odobravanjem klimnuo. Ovo je pokazivalo da gospodin Polopeci intuitivno razume kako se motor oseća. Čarli ne bi nikad izustio nešto tako pronicljivo.

Tog popodneva, u kancelariji Prve damske detektivske agencije, Mma Makuci je upitala gospodina Polopecija da li je sve u redu.

„O da, jeste“, oduševljeno je odvratio. „Sve je u redu. Samo sam navratio da vam kažem da sam završio sav posao koji sam za danas imao u servisu i da vas pitam imate li možda vi neki poslić za mene.“

Mma Makuci je bila oduševljena. Većina ljudi ne bi tražila još posla, nego bi se do pet sati pretvarali da raduckaju nešto i potom brže-bolje otišli kući. Pitajući je ima li neki poslić za njega, gospodin Polopeci je dokazao da je Mma Ramocve bila u pravu stvorivši pozitivan sud o njemu.

Osvrnula se po kancelariji, pitajući se šta bi on tu mogao da uradi. Teško da je od njega mogla da traži da arhivira dokumenta - što je, uostalom, bilo već obavljeno - a bilo bi previše očekivati da čovek ume da kuca, iako je bio apotekarski pomoćnik i bavio se, prema tome, na izvestan način kancelarijskim poslom. Stoga nije mogla od njega da traži da piše pisma; ili možda jeste?

Mma Makuci je iskosa pogledala gospodina Polopecija. „Vi ne umete da kucate, je l' te, Rra?“ upitala je, oklevajući.

Gospodin Polopeci joj je odgovorio ležernim tonom, bez i najmanje primese razmetljivost. „Umem vrlo brzo da kucam, Mma. Naučila me je moja sestra, koja je pohađala Bocvanski koledž za sekretarice.“

Mma Makuci se zagledala u njega. Ne samo da je bio vredan i spretan radnik, nego je imao i sestru koja je diplomirala na Bocvanskom koledžu za sekretarice! Razmislila je načas o

prezimenu - Polopeci. Da li je na koledžu poznavala nekog s tim prezimenom?

„Ona se drugačije zove“, objasnio je gospodin Polopeci. „Ona je moja sestra po majci. Preziva se Difele. Agnes Difele.“

Mma Makuci je pljesnula rukama. „Bila mi je drugarica“, uzviknula je, „samo godinu starija od mene. Imala je lep rezultat na završnom ispitu... takođe.“

„Da“, potvrdio je gospodin Polopeci. „Osvojila je osamdeset procenata.“

Mma Makuci je svečano klimnula glavom. To je bila dobra ocena, znatno viša od proseka. Razume se, ni blizu njenih devedeset sedam procenata, ali ipak savršeno dostojna hvale.

„Gde je ona sad?“ upitala je Mma Makuci.

„Radi kao sekretarica u Standard banci“, rekao je gospodin Polopeci. „Ali ne viđamo se mnogo u poslednje vreme. Strahovito se stidela kad sam otišao u zatvor i otad ne govori sa mnom. Rekla je da sam je osramotio.“

Mma Makuci je ćutala. Bilo joj je teško i da zamisli da se neko tako odrekne sopstvenog brata. Ona sama ne bi nikad uradila tako nešto; porodica je porodica, kako bilo da bilo; valjda je poenta porodice baš u tome. Porodica je čoveku pružala bezuslovnu podršku, bez obzira na sve.

„Žao mi je što to čujem, Rra“, rekla je.

Gospodin Polopeci je na trenutak odvratio pogled. „Ne zameram joj. Nadam se da će se jednog dana predomisлити i ponovo pričati sa mnom.“

Mma Makuci je pogledala prema svom pisaćem stolu. Na njemu je stajalo nekoliko pisama koja je trebalo otkucati i nameravala je da to učini sutradan. Ali tu je bio gospodin Polopeci, sa svojim daktilografskim umećem, i sinulo joj je da još nikad nije bila u položaju da diktira pismo, a da ga neko drugi kuca. A sad je imala pisma koja je valjalo otkucati i dobrog daktilografa na raspolaganju.

„Imam ovde pisma koja je potrebno otkucati“, rekla je. „Mogli biste da ih kucate dok vam diktiram. Tako ćemo biti brže gotovi.“

Gospodin Polopeci je, ne časeći ni časa, seo za pisaću mašinu na stolu Mme Makuci, dok se ona smestila u stolicu Mme Ramocve, s nekoliko listova papira u rukama. Ovo je divno, pomislila je. Posle svih ovih godina, sedim u šefovskoj stolici i diktiram *muškarcu*. Koliko je to bilo daleko od onih davnih dana u Bobonongu.

Mma Makuci je malo zakasnila na čas u plesnoj školi i dok je hodala kroz hodnik hotela „Prezident“ mogla je da čuje orkestar u punom zamahu i zvuk velikog broja stopala na drvenom podu. Ušavši unutra, odmah se uputila prema stolici sa strane, ali ju je presreo Futi Radifuti, koji ju je čekao. Snuždila se. Nije želela da bude neljubazna, ali se nadala da ga možda neće zateći tu i da će, može biti, imati prilike da zapleše s nekim drugim. Ovako, našla se u zamci, osuđena na ponovno spoticanje i gubljenje koraka dok svi ostali napreduju i kreću se sve lepše i gracioznije.

Vodeći je na podijum, Futi Radifuti je blistao od zadovoljstva. Orkestar, pojačan još jednim gitaristom, svirao je još glasnije nego prošli put, tako da je bilo vrlo teško razaznati reči bilo kog sagovornika, a kamoli onog s govornom manom. Tako je Mma Makuci morala da se napreže da odgonetne reči svog partnera, a čak i kad bi joj se učinilo da je uspela u tome, bivala je zbunjena njihovom prividnom nelogičnošću.

„Valcer je jako važan“, pokušavao je da kaže, misleći na ples kao takav. Međutim, Mma Makuci je čula: *Valcer je tako lažan*. Da li je osetio da ona s njim pleše samo iz sažaljenja, iz osećaja dužnosti? Ili je hteo da kaže nešto sasvim drugo?

Stoga je odlučila da zatraži objašnjenje. „Zašto?“ upitala je.

Futi Radifuti je delovao zbunjeno. Pa valcer je valcer; to je tako, i gotovo. Nije umeo da joj odgovori na pitanje i umesto toga se koncentrisao na to da pravilno izvodi korake, što mu je teško padalo. Jedan, dva, skupa, rekao je gospodin Fanope; ili je možda rekao da bi trebalo da izbroje do tri pre iskoraka?

Osećajući zbunjenost svog partnera, Mma Makuci je preuzela vodstvo. Povukavsi ga na rub podijuma, pokazala mu je kako se izvode koraci i naterala ga da ih nekoliko puta ponovi, dok je ona gledala. Krajičkom oka primetila je kako je žena koju je videla na prošlom času, ona čije je ime zaboravila, zamišljeno posmatra s druge strane prostorije. Ta žena je plesala s onim istim pristalim muškarcem od prošlog puta i mahnula je Mmi Makuci preko ramena, vrteći se naokolo u njegovim spretnim rukama.

Mma Makuci je skupila usne. Bila je odlučna da ne dozvoli da je ova žena omalovaži svojom napadnom haljinom i razmetljivim ponašanjem. Znala je šta ovog časa misli o njoj: pogledaj samo onu

jadnu Grejs Makuci, koja nikad nije uspjela da privuče pažnju nekog muškarca, i vidi na koga je spala! Život je prošao pored nje dabome, uprkos tome što je diplomirala kao najbolja u klasi. Šta ti vredi vajnih devedeset sedam procenata, ako na kraju završiš ovako kao ona.

Zamišljanje ženinih misli nije joj nimalo pomoglo; bilo bi mnogo bolje da je ignoriše ili, još bolje, da podseti sebe da ta druga žena zapravo zavređuje sažaljenje. Šta je ona, uopšte, imala od života? Karijeru sigurno ne, ta žena, već samo život koji se sastojao od vucaranja s muškarcima. A problem u vezi s tim jeste da je s godinama sve teže zainteresovati muškarca. Doći će nove generacije mladih žena, žena s mladalačkim licem i blistavim zubima, dok lice ovih starijih s godinama vene, a zubi kao da su sve manje beli.

Tokom sledećih pola sata plesali su gotovo potpuno ćutke. Mma Makuci je morala da prizna da se Futi Radifuti trudi i čak pomalo postaje bolji. Sad ju je već ređe gazio i kao da je bolje uspevao da prati ritam. Uputila mu je kompliment zbog toga i on joj se zahvalno osmehnuo.

„Čini mi se da napredujem“, zamučao je.

„Potreban nam je predah“, rekla je Mma Makuci. „Ožednela sam od ovolikog plesanja.“

Izašli su iz sale i spustili se niz hodnik do hotelske verande. Pojavio se konobar i uzeo njihove porudžbine: hladno pivo za Futija Radifutija i velika čaša pomorandžinog soka za Mmu Makuci.

Razgovor je u početku tekao sporo, ali Mma Makuci je primetila da Futi Radifuti, počevši da se opušta u njenom društvu, uspeva da govori samopouzdanije i razgovetnije. Sad je već mogla da razume najveći deo onoga što je imao da kaže, premda je tu i tamo delovalo kao da se spotakao o neku reč, a kad bi se to dogodilo, umelo je da potraje dok bi čula nešto razumljivo.

Izgledalo je da imaju o čemu da razgovaraju. Objasnio joj je odakle je (s juga) i šta radi u Gaboronu (bio je zaposlen u prodavnici nameštaja u Brodherstu, gde je prodavao stolove i stolice). Raspitivao se o njoj; o školi u koju je išla u Bobonongu, Bocvanskom koledžu za sekretarice i njenom poslu u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji. Priznao joj je da nema predstavu čime bi mogla da se bavi privatna detektivska agencija i živo ga je zanimalo da to sazna.

„Sasvim normalne stvari“, rekla je Mma Makuci. „Većina ljudi misli da je to vrlo uzbudljiv posao. Ali nije, stvarno nije.“

„Malo je uzbudljivih poslova“, primetio je Futi Radifuti. „Svi mi uglavnom obavljamo vrlo dosadne poslove. Eto, ja prodajem stolove i stolice. U tome nema ničega uzbudljivog.“

„Ali to je važan posao“, usprotivila se Mma Makuci. „Gde bismo bili da nije stolova i stolica?“

„Na podu“, ozbiljno je odvratio Futi Radifuti.

Razmislili su načas o tome, a onda je Mma Makuci prasnula u smeh. Odgovorio joj je s tolikom ozbiljnošću, kao da je posredi zaista bilo neko važno pitanje, a ne puka refleksija. Pogledala ga je i videla da se i on smeši. Da, shvatio je da je ono što je rekao bilo smešno. To je bilo važno samo po sebi. Bilo je dobro deliti takve stvari s nekim; male životne šale, sitne besmislice.

Sedeli su zajedno još nekoliko minuta, završavajući svoje piće. Zatim je Mma Makuci ustala sa stolice i rekla da ide u toalet i da će se potom naći s njim u plesnoj sali.

Pronašla je vrata na kojima je pisalo *Ženski toalet*, označena siluetom žene u dugoj, lepršavoj suknji. Ušla je unutra i istog časa se pokajala zbog toga.

„Dakle! Konačno si tu, Grejs Makuci!“ rekla je žena koja je stajala pored umivaonika.

Mma Makuci je stala, ali vrata iza nje su se zatvorila i teško da je mogla da se pretvara da je ušla u pogrešnu prostoriju.

Pogledala je ženu koja je stajala pored umivaonika i tog časa se setila njenog imena. Bila je to žena koju je videla u plesnoj sali i zvala se Vajolet Sefoto. Bila je jedna od najgorih u ekipi glamuroznih praznoglavih devojaka u Bocvanskom koledžu za sekretarice i ovog časa je puderisala nos u ženskom toaletu hotela „Prezident“.

„Vajolet“, rekla je Mma Makuci. „Drago mi je što te vidim.“

Vajolet se osmehnula, zatvorila pudrijeru i naslonila leđa na rub umivaonika. Imala je držanje osobe koja se sprema za dugotrajno ćaskanje.

„Da, naravno“, rekla je. „Sto godina te nisam videla. Sto godina. Još otkako smo diplomirale.“ Ućutala je, odmeravajući Mmu Makuci od glave do pete, kao da procenjuje njenu haljinu. „Bila si uspešna, zar ne? Na onom koledžu, mislim.“

Sušтина ovog komentara bila je nedvosmislena. Moglo je nekom da ide dobro na koledžu, ali to nije imalo nikakve veze sa stvarnim svetom. A onda, tu je bila i prezriva aluzija na *onaj* koledž, koja kao da je podrazumevala da je bilo i boljih koledža za sekretarice.

Mma Makuci je ignorisala žaoku. „A ti, Vajolet? Šta radiš? Jesi li uspela da se zaposliš?”

Nagoveštaj skriven u ovom pitanju glasio je da je za očekivati da neko ko napabirči jedva pedeset procenata na završnom ispitu ima određenih teškoća u nalaženju posla. Taj nije, međutim, promakao Vajolet, čije su se oči suzile.

„Da se zaposlim?” s visoka je odgovorila. „Mma, čekali su u redu da mi ponude posao! Imala sam toliko ponuda da naprosto nisam mogla da se odlučim. I znaš li šla sam uradila? Hoćeš da ti kažem?”

Mma Makuci je klimnula glavom. Želela je da se nađe izvan ove prostorije i što dalje od ove osobe, ali bilo joj je jasno da nema kud. Moraće da ostane i suoči se s njom, ako ne želi da se oseti sasvim ponižena ovim susretom.

„Pogledala sam muškarce koji su mi nudili posao i odabrala najzgodnijeg”, izjavila je Vajolet. „Znala sam da oni tako biraju sekretarice, pa sam primenila isti aršin na njih! Ha!”

Mma Makuci nije odgovorila. Mogla je da kaže da su to gluposti, ali time bi samo dala Vajolet šlagvort da kaže nešto poput: „Pa dobro, možda to tebi izgleda glupo, ali vidi kakve poslove dobijam.” Stoga nije rekla ništa i stoički je izdržala izazivački pogled druge žene.

Vajolet je spustila pogled i proučavala svoje blistavo nalakirane nokte. „Lepe cipele”, rekla je. „Te tvoje zelene cipele. Još nikad nisam videla nekog da nosi zelene cipele. Baš hrabro s tvoje strane. Ja bih se, bogme, plašila da će svet da mi se smeje kad bih obula takve cipele.”

Mma Makuci se ugrizla za usnu. Šta fali zelenim cipelama? I kako se usuđuje ova žena, ova šupljoglava žena, da komentariše njen izbor obuće? Pogledala je Vajoletine cipele, glatke crne cipele, šiljate i sasvim neprikladne za ples. Delovale su skupo - mnogo skuplje od ovih kojima je Mma Makuci častila sebe i kojima se toliko ponosila.

„Ali, nećemo valjda sad da razglabamo o smešnim cipelama”, veselo je nastavila Vajolet. „Bolje da pričamo o muškarcima. Zar nije

divno pričati o muškarcima? Onaj muškarac tamo u plesnoj sali. Je li ti to stric ili tako nešto?"

Mma Makuci je zatvorila oči i zamislila načas da je pored nje Mma Ramocve. Šta bi joj Mma Ramocve savetovala u ovakvoj situaciji? Da li bi joj rekla kojim rečima da se obračuna s ovom ženom ili bi rekla: „Ne, nemoj da dozvoliš sebi da te njene reči ponize. Ne spuštaj se na njen nivo. Vrediš više od te budalaste devojke." I Mma Makuci je svojim unutrašnjim okom videla Mmu Ramocve, a mogla je i da je čuje, i evo šta je rekla:

„Muškarac s kojim plešeš je vrlo zgodan", rekla je Mma Makuci. „Srećna si što imaš tako zgodnog partnera za ples. Ali ti si lepa žena, Mma, i zaslužuješ sve te zgodne muškarce. Tako i treba da bude."

Vajolet se na trenutak zablujila u nju, a potom odvratila pogled. Više ništa nisu rekle, a Mma Makuci je otišla za svojim poslom.

„Bravo, Mma", rekao je glas Mme Ramocve. „Uradili ste pravu stvar tamo unutra. Pravu stvar!"

„Bilo je vrlo teško", odvratila je Mma Makuci.

„Često je tako", rekla je Mma Ramocve.

Dvanaesto poglavlje

MMA RAMOCVE NAILAZI NA NEREŠIV PROBLEM

Mma Potokvani pomenula je to onako uzgred, kao da posredi nije ništa više od nevažnog govorkanja. Ali vest da je Note Mokoti viđen u Gaboronu bila je mnogo više od toga, barem za Mmu Ramocve. Izbacila je Notea iz svojih misli i veoma je retko pomišljala na njega, mada je tu i tamo umeo da joj dođe u snove, podrugujući joj se i preteći joj, posle čega se budila prestravljena, tešeći se da on više nije tu. Otišao je u Južnu Afriku, koliko je znala, i gradio karijeru muzičara u Johannesburgu, izgleda s određenim uspehom, budući da je tu i tamo viđala njegove fotografije u časopisima.

Nisam zlopamtilo, rekla je sebi Mma Ramocve. Ne vidim svrhu u stalnom oživljavanju starih svađa, kad je tako jednostavno pustiti ih da počivaju u miru. Promišljeno je pokušala da oprostí Noteu i mislila je da je uspela. Sećala se dana kad je to uradila, kad je otišla u šetnju po šipražju i podigla pogled ka nebu i izbacila svu mržnju iz svog srca. Tog dana mu je oprostila: oprostila mu je za fizičku surovost, batine koje je trpela kad bi se napio; oprostila mu je psihičko zlostavljanje, kad joj je obećavao ovo i ono i odmah potom kršio obećanja. A kad je na red došao novac koji je uzeo od nje, to mu je takođe oprostila, govoreći sebi da ne želi da joj vrati dug.

Kad joj je Mma Potokvani saopštila da je videla Notea Mokotija, Mma Ramocve nije ispoljila nikakvu naročitu reakciju. Odista, Mmi Potokvani se učinilo da je ta vest od male važnosti za njenu prijateljicu, toliko je nezainteresovano delovala, tako da nije rekla više ništa o tome. Nastavile su razgovor o Čarliju i njegovom zabrinjavajućem ponašanju; Mma Potokvani je imala štošta da kaže o tome i dala je neke dragocene predloge, ali docnije, kad je Mma Ramocve pokušala da se seti njenih reči, mogla je da se priseti vrlo malo toga. Njen um bio je skoro sasvim obuzet potpunim užasom vesti koja joj je bila tako uzgred saopštena. Note se vratio.

Dok se tog dana vozila iz Tlokvenga, Čarli je bio vrlo daleko od njenih misli. Ako je Note Mokoti viđen u Gaboronu, to je moglo da

znači da se vratio da živi tu - što je za sobom povlačilo vrlo očigledne teškoće - ali nije moralo da znači ništa više od toga da je došao u posetu. Ako je došao u posetu, bilo je sasvim moguće da se u međuvremenu već vratio u Johanenburg i da nema potrebe da se dalje zabrinjava zbog toga. Ako se, međutim, doselio natrag u Gaboron, neizbežno će se, pre ili posle, sresti s njim. Grad je u poslednje vreme narastao i bilo je moguće da dvoje ljudi živi u njemu a da se nikad ne vide, ali postojali su dobri izgledi da im se putevi kad-tad ukrste. Najzad, supermarketa i nije bilo tako mnogo i većito je naletala na ljude na takvim mestima. Zatim, tu je bio tržni centar, u samom srcu grada, u koji su, pre ili kasnije, svi navraćali; šta ako ode u tržni centar i ugleda Notea kako ide prema njoj? Da li će se okrenuti i otići u suprotnom pravcu ili će prosto da prođe pored njega kao pored bilo kog drugog neznanca?

Razmišljala je o tome, vozeći se svojim malim belim kombijem drumom iz Tlokvenga. Po svoj prilici, bilo je mnogo onih koji su smatrali da bi trebalo da nekog izbegavaju. Ljudi su se oduvek raspravljali među sobom, gložili oko zemlje i stoke, svađali oko nasledstva - što su bili neiscrpni izvori razmirica kud god se okrenete u ovom svetu. Neki od tih ljudi bi se pomirili i ponovo govorili jedni s drugima; ostali to ne bi učinili ni za živu glavu i tako su gnev i ozlojeđenost stalno tinjali. Zatim, bilo je onih koji su se razdvojili od ljubavnika ili ljubavnice, ili bračnog druga. Ako ste ostavili suprugu zbog druge žene, a supruga je propustila da uvidi dobre strane vašeg čina, šta ako se desi da hodate ulicom sa svojom novom draganom, držeći se za ruke, kao što i priliči sveže zaljubljenima, i ugledate svoju doskorašnju suprugu kako ide prema vama? Mora da se to često dešava, pomislila je Mma Ramocve, a ljudi se po svoj prilici suočavaju i nekako izlaze na kraj s tim, kao što obično biva. Život ide dalje uprkos svim tim društvenim zamkama.

Pokušala je da zamisli šta bi rekla Noteu kad ne bi imala alternative sem da razgovara s njim. Možda bi bilo najbolje da razgovara s njim sasvim normalno i pita ga kako je i kako živi. Potom bi mogla da kaže nešto o tome kako se nada da je njegovo bavljenje muzikom uspešno i kako veruje da je njegov život tamo u Johanenburgu zacelo veoma uzbudljiv. Da, to bi bilo sve. Time bi mu pokazala da mu ne želi nikakvo zlo i čak bi i Note, taj nimalo dobar čovek koji se

tako ružno poneo prema njoj, čak bi je i on posle toga možda ostavio na miru.

Skrenula je malim belim kombijem u ulicu Odi, da bi presekla prečicom kroz Selo i uto spazila gospođu Mofat kako ide uz kraj puta, noseći u ruci težak zembilj. Odatle nije bilo daleko do kuće Mofatovih i gospođi Mofat nije predstojalo dugo pešačenje, ali u Bocvani naprosto nije bivalo da se provezete pored prijatelja, tako da je stala i pružila ruku da otvori vrata na drugoj strani kombija.

„Vaš zembilj izgleda kao da je baš težak“, rekla je. „Odbaciću vas do kuće.“

Gospođa Mofat se osmehnula. „Vrlo ste ljubazni, Mma Ramocve“, rekla je. „A ja sam ponekad vrlo lenja. Baš kao sad.“

Ukrcala se u kombi i nastavile su kratku vožnju ulicom do kuće Mofatovih. Semjuel, koji je jednom nedeljno radio u njihovoj bašti, stajao je pored kapije i otvorio ju je da bi mali beli kombi ušao u dvorište.

„Hvala vam“, rekla je gospođa Mofat, okrećući se prema svojoj prijateljici. „Ovaj zembilj je sa svakim korakom postajao sve teži i ja...“ Nije završila rečenicu, jer je videla izraz na licu Mme Ramocve.

„Mma Ramocve, da se nije nešto dogodilo?“

Mma Ramocve je odvrtila pogled i tek onda odgovori „Jeste. Nešto se dogodilo. Nisam želela da znate, ali da, nešto dogodilo.“

Gospođa Mofat je prvo pomislila na najočiglednije. Mr Ramocve i gospodin DŽ. L. B. Matekoni su se nedavno venčali. Njihovo venčanje, kojem su ona i doktor prisustvovali, bilo je iznenađenje za sve, budući da su svi zaključili da se gospodin DŽ. L. B. Matekoni, premda je dobar čovek, neće nikad odlučiti da stane pred oltar. Možda ipak nije bio spreman za taj korak; možda je njihovo naizgled večito vereništvo bilo njegov način da kaže da ne želi da se oženi i možda je ona sad i sama to shvata. Pomisao ju je uplašila. Znala je da je Mma Ramocve bila već jednom udata, pre mnogo godina; čula je nešto malo o tom braku - da je bio jedan od onih užasnih, nasiljem ispunjenih brakova kakvim su mnoge žene primorane da se pomire - i bilo bi tako nepravedno ako su stvari ponovo pošle naopako, ukoliko je o tome reč. Mada, bilo bi nemoguće da je posredi isti problem gospodin DŽ. L. B. Matekoni bio je nesposoban za bilo kakvo nasilje - to je, barem, bilo sasvim sigurno.

Gospođa Mofat je pružila ruku i lako dotakla mišicu Mma Ramocve. „Dođite“, rekla je. „Razgovaraćemo. Možemo da sednemo u baštu ili na verandu, ako vam je tamo prijatnije.“

Mma Ramocve je klimnula glavom i isključila motor, „Ne želim da vas opterećujem“, rekla je. „Nije ništa veliko.“

„Ispričajte mi o tome“, rekla je gospođa Mofat. „Ponekad dobro ispričati se s nekim.“

Odlučile su da sednu na verandu, gde je bilo hladovito odakle su imale pogled na vrt, čijem je uređenju gospođa Mofat posvetila tako mnogo vremena. Tik pred verandom dizalo se razgranato drvo žakarande, čiji je lisnati baldahin davao hladovinu kući. Bilo je to prijatno mesto za sedenje i razmišljanje.

Mma Ramocve je smesta prešla na stvar i rekla gospođi Mofat za vest koju je čula od Mme Potokvani. Dok je govorila, videla je kako se zabrinuti izraz na licu njene prijateljice polako pretvara u izraz olakšanja.

„Znači, to je sve“, rekla je gospođa Mofat. „To je sve.“

Mma Ramocve se slabašno osmehnula. „Rekla sam vam da nije ništa veliko.“

Gospođa Mofat se nasmejala. „Naravno da nije ništa veliko“, rekla je. „A ja umislila da imate nekih bračnih problema. Pomišljala sam da nije možda gospodin Dž. L. B. Matekoni pobegao ili tako nešto. Pitala sam se šta bih na to mogla da vam kažem.“

„Gospodin Dž. L. B. Matekoni ne bi nikad pobegao“, rekla je Mma Ramocve. „On uživa u svim dobrim jelima koja stavljam pred njega. Ne bi on nikad pobegao.“

„To je dobar način da se zadrži muškarac“, rekla je gospođa Mofat. „Ali, vratimo se sad onom drugom muškarcu, Noteu Mokotiju - pa šta ako se vratio? Nemate potrebe da se zbog toga zabrinjavate. Naprosto budite učtivi prema njemu ako ga sretnete. Ne morate da idete dalje od toga. Recite mu da ste udati...“

Mma Ramocve je gledala u gospođu Mofat dok je ova govorila, ali kad je njena prijateljica rekla 'recite mu da ste udati', naglo je odvratila pogled i gospođa Mofat je zastala. Kao da su njene reči iz nekog razloga uznemirile Mmu Ramocve i pitala se šta bi to moglo da bude. Može li biti da Mma Ramocve nije zelela da Note Mokoti zna za to, da je iz nekog razloga nastavila da gaji osećanja prema

njemu i da ne bi želela da on zna za njen brak s gospodinom DŽ. L. B. Matekonijem?

„To jest, reći ćete mu“, dodala je gospođa Mofat, „ako ga sretnete. Ali reći ćete mu da ste udati?“

Mma Ramocve je zabrinutim pogledom posmatrala porub svoje haljine koji je držala među prstima. Potom je podigla glavu i srela se s očima gospođe Mofat.

„Još uvek sam udata za njega“, rekla je tiho, glasom jedva malo glasnijim od šapata. „Još uvek sam udata za tog čoveka. Nismo se razveli.“

U trenucima tišine koji su usledili, siva afrička golubica pažljivo se kretala granom žakarande, zainteresovano okrećući čas jedno, čas drugo oko ka dvema ženama dole na verandi. Na kamenu tik uz rub hladovine koju je bacalo drvo, mali gušter s plavičastom nijansom na bokovima podigao je glavu prema kasno-popodnevnom suncu.

gospođa Mofat nije rekla ništa. Nije čekala da Mma Ramocve kaže još nešto; naprosto nije znala šta bi rekla.

„Eto, Mma“, rekla je Mma Ramocve. „Ja sam tako nesrećna. Tako nesrećna.“

Gospođa Mofat je klimnula glavom. „Ali zašto niste tražili razvod? Napustio vas je, zar ne? Mogli ste da dobijete razvod.“

„Bila sam vrlo mlada“, odvrtila je Mma Ramocve. „Plašila sam se tog čoveka. Kad je otišao, prosto sam ga izbacila iz glave i pokušala da zaboravim da smo ikad i bili u braku. Naterala sam sebe da ne razmišljam o tome.“

„Ali sigurno ste se kasnije setili?“

„Ne“, odvrtila je Mma Ramocve. „Trebalo je da preduzmem nešto, ali nisam mogla da nateram sebe da se suočim s tim. Jednostavno nisam mogla. Izvinite, Mma...“

„Ne morate da mi se izvinjavate!“ izjavila je gospođa Mofat. „Stvar je naprosto u tome što je sve to prilično komplikovano, zar ne? Ne smete se ponovo udati dok se prvo ne razvedete.“

„Znam“, rekla je Mma Ramocve. „Napravila sam veliku glupost, Mma.“

Još neko vreme su sedele zajedno. Gospođa Mofat je pokušavala da smisli šta bi rekla, neki savet koji bi dala, ali jednostavno joj nije padao na pamet nikakav izlaz iz situacije u kojoj se našla Mma

Ramocve. Prijatelji se katkad ponašaju nerazborito - to je dobro znala - a ovo je bio dobar primer za to. Nije da je Mma Ramocve uradila ništa što bi u moralnom pogledu bilo dostojno prekora - ovo je više bio slučaj nepromišljenosti u pogledu zakonskih formalnosti. Ali posredi je bila zakonska formalnost od poprilične važnosti i naprosto nije mogla da se seti nikakvog izlaza.

Posle nekoliko minuta, Mma Ramocve je uzdahnula i ustala sa stolice. Zagladila je bluzu i otresla nešto prašine s boka suknje, više imaginarne nego stvarne.

„Ovo je moj problem, Mma“, rekla je gospođi Mofat. „Ne mogu očekivati pomoć od vas. Moraću sama da uradim nešto kako bih našla rešenje.“ Zastala je, a potom nastavila:

„Mada ne mogu da se setim ničega što bih mogla da uradim, Mma. Baš ničega!“

Trinaesto poglavlje
MMA MAKUCI I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI
POSEĆUJU KUĆU GOSPODINA DŽ. L. B.
MATEKONIJA

Sledećeg dana, Mmi Makuci je bilo jasno da je Mma Ramocve zaokupljena nekim drugim stvarima. Njena poslodavka je retko kad bivala neraspoločena, ali bilo je povremeno prilika kad se činilo da joj neki problem ne dozvoljava da posveti punu pažnju poslovima agencije. Obično su posredi bile neke kućne stvari - neko od dece je imalo problema u školi ili joj je Rouz, njena kućna pomoćnica, pričala o tegobnom životu nekog od svojih rođaka ili prijatelja. Bilo je toliko ljudi s problemima, čak i u srećnoj zemlji poput Bocvane; izgledalo je kao da se rezervoari patnje nikad ne prazne i, bez obzira na progres, uvek je bilo ljudi za koje nije bilo posla, krova nad glavom ni dovoljno hrane. A kad postanete svesni tih potreba, naročito ako ih osećaju oni s kojima ste na neki način povezani, teško vam je da ih izbacite iz glave.

Svi su poznavali nekog ko ima problema. Mma Makuci je i sama upravo čula za devojčicu koja je ostala bez oba roditelja. Ta devojčica, koja je živela s tetkom, bila je pametna. Imala je vrlo lepe ocene u osnovnoj školi, ali nije bilo novca za dalje školovanje i moraće da se odrekne obrazovanja ukoliko se taj novac nekako ne nađe. Šta tu čovek može da uradi? Mma Makuci nije mogla da joj pomogne; premda je imala malu ušteđevinu, blagodareći Kalaharskom kursu daktilografije za muškarce, imala je i sopstvenu familiju u Bobonongu o kojoj je morala da se stara. Tako to dete nije imalo nikog ko bi mu pomogao i izgubiće priliku da učini nešto od svog života.

Dabome, ne smete da dozvolite sebi da se previše zaokupljate ovakvim problemima. Život ide dalje i čovek mora da gleda od čega se živi. Prva damska detektivska agencija postojala je da bi rešavala probleme koji se pojavljuju u životu ljudi - to je njihov posao, kao što je često naglašavala Mma Ramocve - ali ne može da reši probleme

celog sveta. Stoga morate da okrenete glavu od toliko toga povodom čega biste voleli da preduzmete nešto i nadate se da će ti ljudi nekako naći načina da se snađu. To je sve što možete da učinite.

Mma Makuci je pogledala Mmu Ramocve, koja je sedela za svojim stolom na drugom kraju sobe, i razmišljala. Pitala se da li bi trebalo da pominje bilo šta svojoj poslodavki ili je možda bolje da ćuti. Posle nekoliko i trenutaka razmišljanja, rešila je da progovori.

„Delujete vrlo zabrinuto, Mma Ramocve“, usudila se da kaže. „Da li vam je dobro?“

Mma Ramocve neko vreme nije progovarala i pitanje Mme Makuci mučno je visilo u vazduhu.

Potom je progovorila. „Zabrinuta sam zbog nečega, Mma“, rekla je. „Ali ne želim da vas opterećujem svojim brigama. Posredi je privatna stvar.“

Mma Makuci ju je pogledala. Opisati nešto kao privatnu stvar bio je veliki korak. U Bocvani je bilo vrlo malo toga što su ljudi tretirali kao privatne stvari; bilo je to društvo u kojem su ljudi bili upućeni u tuđe poslove. „Ne želim da zabadam nos u vaše privatne stvari“, rekla je. „Ali ako ste zabrinuti zbog toga, dozvolite onda da ja preuzmem ostale probleme koji vas brinu. Tako mogu da vam pomognem.“

Mma Ramocve je uzdahnula. „Ne znam koje probleme mogu da vam prepustim. Ima ih tako mnogo...“

Mma Makuci ju je žustro prekinula. „Eto, za početak, tu je Čarli. On je velika briga. Dozvolite da se ja pozabavim Čarlijem. Tada više nećete morati da brinete zbog njega.“

Na trenutak je Mma Ramocve pomislila da treba da nađe način da odbije ovu ponudu. Čarli je bio problem servisa, a njegova dobrobit, prema tome, briga gospodina Dž. L. B. Matekonija i nje, posredno, kao njegove supruge. Ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni su uvek vodili računa o šegrtima i bilo je sasvim prirodno da tako i nastave. A opet, ponuda Mme Makuci bila je nesumnjivo privlačna. Nije imala pojma šta bi mogla da učini u vezi s Čarlijem - ako je uopšte i mogla da učini bilo šta. Mma Makuci bila je dovitljiva i inteligentna žena, savršeno sposobna da dovede nekog momka u red. Već je ranije rešavala takve probleme, kad su šegrti posredi, i to s upadljivim uspehom, stoga je možda bilo sasvim u redu da ponovo pokuša.

„Šta ćete da uradile u vezi s Čarlijem?" upitala je. „Šta tu uopšte može da se uradi?"

Mma Makuci se osmehnula. „Mogu da odem i otkrijem šta se događa", odvratila je. „Potom mogu da razmislim kako to da rešimo."

„Ali mi savršeno dobro znamo šta se događa", rekla je Mma Ramocve. „Događa se to između njega i one bogate žene u mercedesu. Svima je jasno o čemu je tu reč. Eto šta se događa."

Mma Makuci se složila s njom. Ali po njenom mišljenju, bilo je uvek i onoga što se ne vidi, što je ispod površine, a uz to, svojim očima su videli kako su ta žena i Čarli kolima ušli u dvorište kuće gospodina Dž. L. B. Matekonija. To je još uvek bilo nerazjašnjeno.

„Ima još nekih stvari o kojima bi se trebalo raspitati", rekla je Mmi Ramocve." „Nešto mislim da bi gospodin Dž. L. B. Matekoni i ja trebalo da ispitamo to malo pobliže. Eto šta mislim."

„Što se gospodina Dž. L. B. Matekonija tiče, tu morate da vodite računa", upozorila ju je Mma Ramocve. „On je odličan automehaničar, ali ne mislim da od njega može da bude dobar detektiv. Staviše, sigurna sam da ne može."

„Ja ću biti glavna", rekla je Mma Makuci. „Postaraću se da gospodin Dž. L. B. Matekoni ne doživi nikakvu neprijatnost."

„Dobro", odvratila je Mma Ramocve. „On je jedini muž koga..." Ućutala je. Taman je zaustila da kaže kako je on jedini muž koga ima, ali je istog časa, obuzeta nekom crnom slutnjom, shvatila da to nije sasvim tačno.

Kad je Mma Makuci predložila gospodinu Dž. L. B. Matekoniju da tog popodneva posete njegovog novog podstanara, pogledao je na svoj sat i počeo se po glavi.

„Imam mnogo posla, Mma", rekao je. „Tu su ona kola tamo, kojima valja da zameniti kočione diskove. Zatim, tu je i onaj kombi s motorom koji se čuje kao vršalica. Ima ovde mnogo bolesnih vozila i ne mogu da ih ostavim."

„Nisu na umoru", odlučno je izjavila Mma Makuci. „Biće tu i kad se vratite."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je uzdahnuo. „Ne vidim zašto moramo da idemo tamo. Plaćaju kiriju. Nisu zapalili kuću."

„Zbog Čarlija", odvratila je Mma Makuci. „Trebalo bi da saznamo zašto on odlazi u vašu kuću. Šta ako se upetljao u neke kriminalne

radnje, s tom svojom nalickanom ženskom u mercedesu?"

Na pomen kriminalnih radnji, gospodin Dž. L. B. Matekoni je napravio grimasu. Uzeo je te momke za šegrte još pre nekoliko godina i mogao je da zamisli da upadaju u najrazličitije petijavine s ženskim svetom. Nije voleo da se raspituje o tome i, uostalom, to su bile njihove lične stvari. Ali kriminalne radnje bile su sasvim druga stvar. Šta ako se u novinama pojavi članak koji izveštava da je šegrt iz servisa Brzi motori Tlokvenga uhapšen zbog povezanosti s nekim mutnim rabotama? To bi ga osramotilo, a tako nešto ne bi podneo. Njegov biznis bio je posvećen brizi o mušterijama i njihovim kolima, i to na pošten i valjan način. Gospodin Dž. L. B. Matekoni nije nikad koristio jeftine, neodgovarajuće rezervne delove i potom ih naplaćivao mušterijama kao skupe delove koje je i proizvođač predvideo; nije nikad dao ili uzeo mito. Davao je sve od sebe da ovaj osećaj morala - ovog trgovačkog ili, čak, automehaničarskog morala - ulije i tim momcima, ali nije bio sasvim siguran da je do kraja uspeo u tome. Ponovo je uzdahnuo. Nije želeo da se meša u život svog podstanara. Nije želeo da se vraća u svoju staru kuću, sad kad se tako lepo smestio u kući u Zebrinoj ulici. Ali činilo mu se da mu baš i nije data mogućnost da bira, tako da je pristao. Složio se da odu te večeri, odmah posle završetka radnog vremena u pet sati, s tim da ga dotad pusti da neometano radi na tim jadnim vozilima.

„Neću vas uznemiravati“, obećala je Mma Makuci. „Ali doći ću u pet, spremna za polazak.“

Tačno u pet sati, mahnula je na pozdrav Mmi Ramocve kad je ova sela u svoj mali beli kombi i krenula kući, a potom otišla da podseti gospodina Dž. L. B. Matekonija da je vreme da krenu. On je, pak, taman završio popravku jednih kola i bio je dobro raspoložen, jer je uspešno priveo posao kraju..

„Nadam se da nećemo morati dugo da se zadržavamo tamo“, rekao je, brišući ruke pucvalom. „Nemam bogzna šta da kažem onom čoveku koji je iznajmio moju kuću. Staviše, nemam baš ništa da mu kažem.“

„Možemo da kažemo da smo došli da proverimo da li je sve u redu“, rekla je Mma Makuci. „A onda možemo da pomenemo Čarlija. Možemo da ga upitamo da li ga je video u poslednje vreme.“

„Ne vidim svrhu“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ako ga je video, reći će da, a ako nije, reći će ne. I kakva je onda vajda od tog pitanja?“

Mma Makuci se osmehnula. „Vi niste detektiv, Rra. To mi je sasvim jasno.“

„Sasvim sigurno nisam detektiv“, odvratio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Niti to želim da budem. Ja sam automehaničar.“

„Oženili ste se detektivkom“, blago je rekla Mma Makuci. „Kad se venčaju, ljudi ponekad nauče ponešto o poslu onog drugog. Pogledajte predsednikovu suprugu. Sad već sigurno zna sve o svečanom otvaranju škola i potpisivanju dokumenata.“

„Ali ja ne očekujem od Mme Ramocve da popravlja kola“, prigovorio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Tako da ona ne može da očekuje od mene da budem detektiv.“

Mma Makuci je odlučila da ostavi ovu primedbu bez odgovora. Bacivši pogled na svoj sat, izjavila je da bi trebalo da krenu ili će do kuće stići baš u vreme kad podstanar i njegova porodica sednu za sto da večeraju, što bi bilo neučtivo. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je s uzdahom skinuo svoj radni kombinezon i dohvatio šešir koji je, kao i svakog dana, visio o ekseru ukucanom u zid. Potom su seli u njegov kamionet da bi prevalili neveliki put drumom koji je vodio do njegove kuće u blizini starog Kluba odbrambenih snaga Bocvane.

Približavajući se kući, gospodin Dž. L. B. Matekoni je usporio. Izvirujući preko volana, obratio se Mmi Makuci: „Baš čudan osećaj, Mma. Uvek je čudno kad se vratite tamo gde ste nekad živeli.“

Mma Makuci je potvrdno klimnula. To je bilo tačno: otkako se preselila u Gaboron, svega je nekoliko puta posetila rodni Bobonong i svaki put je to bilo uznemirujuće iskustvo. Sve je bilo tako poznato i blisko - to je bilo tačno - ali na neki čudan način više nije bilo isto. Za početak, bile su tu skučenost i otrcanost. Kad je živela u Bobonongu, kuće su joj izgledale sasvim normalno, a kuća u kojoj je živela njena porodica činila joj se vrlo udobnom. Ali gledajući je očima koje su videle Gaboron i velike zgrade u njemu, njihova kuća delovala joj je osrednje i skučeno. Što se, pak, otrcanosti tiče, dok je živela tamo, nije nikad primećivala da Bobonongu ne bi škodilo krečenje, ali živeći u Gaboronu, gde je sve bilo tako lepo održavano, bilo joj je

nemoguće da ne primeti svu tu farbu koja se ljuštila i zidove pune prljavštine.

I ljudi su joj delovali nekako manji. Njena najdraža tetka i dalje joj je, dabome, bila najdraža, ali dok ju je ranije uvek ushićivala mudrost tetkinih reči, one su joj se sad činile kao puka banalnost. Što je još gore, praktično se stidela nekih njenih izjava, verujući da bi takvi komentari u Gaboronu zvučali smešno. Osećala se krivom zbog toga i pokušavala je da se s poštovanjem osmehuje na svaku tetkinu primedbu, ali nekako joj se činilo da to iziskuje suviše veliki napor. Znala je da to nije u redu; znala je da čovek nikad ne bi smeo da zaboravi ono što duguje rodnom domu i porodici, i mestu koje ga je othranilo, ali ponekad je teško sprovesti to u praksu.

Mmu Makuci je oduvek zadivljavao način na koji se Mma Ramocve osećala sasvim lagodno U pogledu toga ko je ona i odakle dolazi. Očigledno je bila veoma vezana za Močudi i kad je govorila o svom detinjstvu tamo, to je uvek bilo s dragošću. To je baš velika sreća: voleti mesto u kojem ste odrasli; to ne može svako. A još je veća sreća imati oca kao što je bio Obed Ramocve, o kom je Mma Makuci toliko slušala od Mme Ramocve. Mma Makuci se sad već gotovo osećala kao da ga poznaje i činilo joj se da će i sama početi da citira njegove reči, iako ga, razume se, nikad nije upoznala. Naprosto je mogla da zamisli tako nešto. Rekla bi Mmi Ramocve: „Što bi rekao vaš otac, Mma..." a Mma Ramocve bi se osmehnula i rekla: „Da, uvek je to govorio, zar ne?"

Dabome, ne bi bila jedina koja to radi. Mma Ramocve je uvek govorila o Seretseu Khami i citirala njegove reči, ali Mma Makuci je bila poprilično sumnjičava u vezi s tim. Nije da Seretse Khama nije rekao mnogo mudrih stvari - rekao je - već se njoj činilo da je Mma Ramocve pomalo sklona da izrazi mišljenje - svoje vlastito mišljenje - i potom ga pripíše Seretseu Khami, iako Seretse Khama nije nikad izrekao mišljenje o tome. To se ponovo desilo nedavno, onomad kad joj je Mma Ramocve rekla da čovek ne bi nikad trebalo da goni koze preko vode i da je i Seretse Khama lično govorio o tome. Mma Makuci je bila vrlo sumnjičava u vezi s tim; koliko je mogla da se seti - a u školi je proučavala govore Seretsea Khame - on nikad nije rekao ništa o kozama i, po njenom mišljenju, Mma Ramocve je na ovaj način naprosto davala autoritet vlastitom stavu.

„Kad je on to rekao?" upitala je, izazvana.

Mma Ramocve je delovala nesigurno. „Davno, čini mi odvrtila je. „Pročitala sam negde, ne znam tačno gde."

Ovaj odgovor nije zadovoljio Mmu Makuci i bila je u stanju da svojoj poslodavki kaže: „Mma Ramocve, imajte na umu da vi niste Seretse Khama!" Ali nije to uradila, srećom, je zvučalo neučtivo, a Mma Ramocve je Seretsea Khamu pominjala iz najlepših pobuda, čak iako je ponekad iskrivljavala činjenice. Stvarni problem, mislila je Mma Makuci, bio je u tome Mma, Ramocve nije pohađala Bocvanski koledž za sekretarice. Da jeste, možda bi bila malčice pažljivija u vezi s nekim stvarima koje je govorila. Ništa ne može da zameni formalno obrazovanje, verovala je Mma Makuci; može čovek daleko da dotera blagodareći intuiciji i iskustvu, ali u suštini, ipak mu je potrebno više od toga da bi bio zaista uspešan. A da je Mma Ramocve bila te sreće da pohađa Bocvanski koledž za sekretarice, koju bi ocenu, pitala se Mma Makuci, dobila na završnim ispitima? To je bilo fascinantno pitanje. Sigurno bi prošla veoma dobro, možda bi čak dobila... pa dobro, nekih sedamdeset pet procenata. To bio vrlo dobar rezultat, dostojan poštovanja, iako nekih dvadeset dva procenta lošije od rezultata koji je ona ostvarila. Problem s osvojenih devedeset sedam procenata jeste u tome što on stavlja veštački visoke standarde ostalima.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni prekinuo je misli Mme Makuci, lako je potapšavši po ramenu.

„Mma, želite li da se popnemo na kolski prilaz?"

Mma Makuci je načas razmislila. „To bi bilo najbolje, Rra. Upamtite, vi nemate šta da krijete. Naprosto ste navratili kod tog čoveka da se uverite da je sve u redu."

„A vi?" upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, manevrišući kamionetom kroz dobro poznatu kapiju. „Šta će mislite, ko vi?"

„Mogli biste da kažete da sam vaša sestričina.", odvrtila je Mma Makuci. „Mnogi muškarci vaših godina imaju sestričine koje se voze s njima u kamionetima. Zar niste to nikad videli gospodine Dž. L. B. Matekoni?"

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je nesigurno pogledao. Nikad nije bio sasvim načisto kako da shvati Mmu Makuci, a ova dvosmislena primedba bila je tipična za nju. Međutim, nije odgovorio i

koncentrisao se na parkiranje kamioneta pored jednog od dva automobila koji su već bili parkirani ispred kuće.

Potom su zajedno otišli do ulaznih vrata, na koja je gospodin Dž. L. B. Matekoni glasno pokucao, istovremeno dozivajući stanare.

„Dvorište nije baš uredno“, pmmrmljala je Mma Makuci, diskretno pokazujući prema nekoliko prevrnutih praznih limenih kanti u kojima je nekad bio parafin, upotrebljen ko zna za šta, a koje su sad bile ostavljene tamo da leže.

„Oni su vrlo zauzeti ljudi, čini mi se“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Možda nemaju mnogo vremena da se bave dvorištem. Ne možete ih kriviti zbog toga.“

„Mogu, još kako“, odsečno je rekla Mma Makuci, sad već mnogo glasnije.

„Psst“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Neko dolazi.“

Vrata im je otvorila žena od četrdeset i nešto godina, odevena u živopisnu crvenu bluzu i dugačku zelenu suknju. Odmerila ih je od glave do pete i potom pokretom pozvala da uđu unutra.

„Nije gužva“, rekla je, pre no što su stigli da izuste pozdrav. „Ali doneću vam nešto, ako biste bili tako dobri da odete i sednete tamo pozadi. Imam rum, a možete dobiti i pivo. Šta biste želeli?“

Iznenađen, gospodin Dž. L. B. Matekoni se napola okrenuo Mmi Makuci. Nije očekivao tako poslovan doček i bilo je prilično čudno, zar ne, da se nekome tako nudi piće pre no što je i reč progovorio? Kako je ova žena, ko god bila, znala ko je on? Možda je bila žena njegovog podstanara; on je, naime, poslovaio samo s tim podstanarom i nije znao koga sve ima od porodice.

Ako je gospodin Dž. L. B. Matekoni ostao bez teksta, tako sasvim sigurno nije bilo s Mmom Makuci. Osmehnula se ženi i smesta prihvatila ponudu za pivo za gospodina Dž. L. B. Matekonija. Ona sama će radije nešto bezalkoholno, rekla je - pod uslovom da je hladno. Žena je klimnula glavom i izgubila se u kuhinji, ostavljajući gospodina Dž. L. B. Matekonija i Mmu Makuci da sami uđu u sobu koja je nekad bila njegova trpezarija.

Nekad, dok je živeo u ovoj kući, ovo je bila njegova omiljena prostorija, s lepim pogledom na zadnje dvorište i drveće papaje u njemu, i na malo brdo tamo u daljini. Ovog časa, dok su ulazili unutra, nije bilo nikakvog pogleda, jer su na prozor bile navučene

zavese, a jedina svetlost dopirala je od dveju lampi zasenjenih abažurima, postavljenih na niski stočić koji se nalazio ispred zavese. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je zaprepašćeno gledao naokolo. Znao je da se ukusi razlikuju, ali mu je delovalo krajnje čudno što neko zamračuje sobu - i nepotrebno troši struju - pored sasvim dobrog dnevnog svetla napolju koje ne košta ništa.

Okrenuo se Mmi Makuci. Možda je ona već viđala ovakve stvari, pa neće biti iznenađena. Pogledao ju je, u nadi da će dobiti objašnjenje, ali ona mu se samo nekako neobično osmehivala.

„Šta su ovi uradili s mojom trpezarijom?“ prošaputao je. „Sve ovo je vrlo čudno.“

Mma Makuci je nastavila da se osmehuje. „Veoma zanimljivo“, rekla je tihim glasom. „Dabome, vi znate da...“

Nije završila rečenicu; žena u crvenoj bluzi vratila se noseći poslužavnik s pivom i čašom kole. Stavila ga je na sto i pokazala prema velikoj kožnoj sofi na jednoj strani sobe.

„Slobodno sedite“, rekla je. „Pustiću neku muziku, ako hoćete.“

Mma Makuci je podigla svoju čašu kole. „Pridružite nam se, Mma. Danas je tako vruće, pa mislim da će vam prijati pivo. Neka bude na naš račun. Častićemo vas pivom.“

Žena je spremno prihvatila. „Ljubazno od vas, Mma. Idem da ga donesem i odmah se vraćam.“

Čim je izašla iz sobe, gospodin Dž. L. B. Matekoni se okrenuo Mmi Makuci. „Je l' ovo...“, zaustio je.

„Jeste“, upala mu je u reč Mma Makuci. „Ovi rade bez dozvole. Vaša kuća, gospodine Dž. L. B. Matekoni, pretvorena je u ilegalni bar!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se s mukom spustio na sofu. „Gadna stvar“, rekao je. „Svi će misliti da sam ja umešan u to. Vidi ga, reći će, onaj se pravi pošten, a vodi ilegalni bar. Šta li će da pomisli Mma Ramocve.“

„Njoj će biti savršeno jasno da ovo nema nikakve veze s vama“, rekla je Mma Makuci. „A sigurna sam da će i drugi ljudi misliti isto.“

„Ne volim ovakva mesta“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, odmahujući glavom. „Tu puštaju ljude da piju na veresiju i potroše do poslednje pare na piće.“

Mma Makuci se složila s njim. Neočekivano otkriće ju je zabavilo, ali je vrlo dobro znala da u vezi s ilegalnim barovima nema ničeg smešnog. Premda su ljudi bez problema mogli da posećuju legalne barove, bilo je onih koji su morali da piju na veresiju, a ovi ilegalni barovi su ih iskorišćavali. Podsticali su ljude da previše troše i tako su, iz meseca u mesec, uzimali tim ljubiteljima kapljice sve veći deo plate. Bilo je i drugih stvari: ilegalni barovi bili su povezani s kockom, na taj način dodatno iskorišćavajući ljudske slabosti.

Žena se vratila, noseći u ruci otvorenu bocu piva. Podigla ju je, nazdravljajući, a gospodin Dž. L. B. Matekoni joj je nevoljko uzvratio, mada je odgovor Mme Makuci bio ubedljiviji.

„Dakle, Mma“, vedro je rekla Mma Makuci, „lepo je ovo vaše mestašće. Baš je lepo!“

Žena se nasmejala. „Ne, Mma. Nije moje. Ja samo radim ovde. Druga žena vodi ovo mesto.“

Mma Makuci je načas razmislila. Pa dabome: takva žena, koja vozi veliki mercedes, ne bi odlazila u ilegalni bar kao obična mušterija - ona je bila gazdarica glavom.

„O da“, rekla je Mma Makuci. „Poznajem je. Ona vozi onaj veliki mercedes, a odskora ima i mladog dečka. Mislim da se on zove Čarli.“

„To je ona“, odvratila je žena. „Čarli joj je dečko. Ponekad dođe ovde s njom. Ali ima ona i muža. Taj je u Johanesburgu. 'Tamo je vrlo ugledan. Posедуje nekoliko barova, koliko znam.“

„Da“, rekla je Mma Makuci. „Dobro ga znam.“ Zastala je. „Šta mislite, da li on zna za Čarlija?“

Žena je povukla gutljaj piva iz svoje boce, a potom nadlanicom obrisala usta. „Ha! Ne bih rekla da zna za Čarlija. Da sam ja na Čarlijevom mestu, dobro bih se pripazila. Taj čovek svakih nekoliko meseci dolazi u Bocvanu da obiđe svoju ženu i Čarliju bi bilo bolje da tog vikenda negde otputuje! Ha! Da sam ja na Čarlijevom mestu, otišla bih pravo za Frensistaun ili Maun. Što dalje, to bolje.“

Mma Makuci je dobacila značajan pogled gospodinu Dž. L. B. Matekoniju, koji je pomno pratio razgovor. Zatim je ponovo pogledala ženu i upitala je: „Taj muškarac, taj njen muž, da li joj pomaže u vođenju ovog bara? Dolazi li nekad ovde?“

„Ponekad“, odvrtila je žena. „Ponekad nam telefonira i ostavlja poruke za nju.“

Mma Makuci je duboko uzdahnula. Mma Ramocve joj je rekla da onda kad postavlja važno pitanje - pitanje koje bi moglo da bude presudno za tok istrage - mora da vodi računa da zvuči smireno, kao da joj odgovor na to pitanje i nije naročito važan. Ovo je bio trenutak za takvo pitanje, ali Mma Makuci je ustanovila da joj srce gromoglasno bubnja u grudima i bila je sigurna da ova žena može da ga čuje.

„Znači, telefonira vam? Dakle, da nemate slučajno tu negde njegov telefonski broj, molim vas? Volela bih da mu kažem za jednog našeg prijatelja tamo u Johanesburgu koji želi da se vidi s njim u vezi s nečim. Imala sam negde njegov broj, ali...“

„Imam ga“, rekla je žena. „Tamo je u kuhinji, na ceduljici. Mogu da vam ga donesem.“

„Vrlo ste ljubazni“, rekla je Mma Makuci. „Kad već idete u kuhinju, uzmite sebi još jedno pivo, Mma. Gospodin Dž. L. B. Matekoni časti.“

Četrnaesto poglavlje

SEĆAŠ LI ME SE?

Mma Ramocve je nastojala da suzbije oscćaj užasa koji ju je sve više obuzimao, natkriljujući je poput crne senke. Pokušala je da izbaci Notea Mokotija iz misli; ako ga je Mma Potokvani videla, govorila je sebi, ne znači da će i ona. Ali ništa od toga nije upalilo i zaključila je da nije u stanju da prestane da razmišlja o svom prvom mužu i činjenici da će on sasvim sigurno hteti da je vidi.

Njen trenutni poriv bio je da ispriča gospodinu Dž. L. B. Matekoniju sve što je čula od Mme Potokvani, ali potom je zaključila da to jednostavno ne može da uradi. Note Mokoti bio je deo njene prošlosti - i to vrlo bolan deo - i nije mogla da natera sebe da o tome razgovara s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem. Rekla mu je, razume se, da je bila već jednom udata i da je taj njen muž bio okrutan čovek. Ali to je bilo sve što je rekla, a on je osećao da ona o tome nije želela da razgovara i poštovao je to. Takođe, nije o tome naročito mnogo pričala ni s Mmom Makuci, mada su se jednom ili dvaput dotakle toga kad bi iskrsla tema o muškarcima, a pogotovo o muževima.

Ali bez obzira na to koliko je želela da preda Notea tom toliko priželjkivanom zaboravu, u stvarnosti je on bio čovek od krvi i mesa koji se sad, evo, vratio u Gaboron i s kim će joj se, pre ili kasnije, ukrstiti put. To se dogodilo jednog prepodneva, svega dva dana nakon što je bila kod Mme Potokvani, dok su Mma Ramocve i Mma Makuci bile zaokupljene poslom u kancelariji Prve damske detektivske agencije. Gospodin Dž. L. B. Matekoni otišao je po rezervne delove kod dobavljača s kojim je poslovaao, a gospodin Polopeci je pomagao mlađem šegrtu da popravi amortizere na mrtvačkim kolima. Bilo je to jedno sasvim obično prepodne.

Najavio ga je gospodin Polopeci. Pokucavši na vrata koja su iz servisa vodila u kancelariju agencije, obazrivo je promolio glavu unutra i rekao da neko traži da vidi Mmu Ramocve.

„Ko je to?" upitala je Mma Makuci. Bile su zauzete i nisu želele da ih iko ometa, ali detektivi moraju uvek da budu spremni da prime klijenta.

„Neki muškarac“, odvratio je gospodin Polopeci, a Mma Ramocve je po tom odgovoru znala da je to Note.

„Koji muškarac?“ upitala je Mma Makuci. „Je li rekao kako se zove?“

Gospodin Polopeci je odmahnuo glavom. „Nije hteo“, rekao je. „Nosi naočari za sunce i jaknu od smeđe kože. Nije mi se dopao.“

Mma Ramocve je ustala sa stolice. „Izaći ću da se vidim s njim“, tiho je rekla. „Mislim da znam ko bi to mogao da bude.“

Mma Makuci je upitno pogledala svoju poslodavku. „Zar ne možete da ga pozovete da ude?“

„Videću se s njim napolju“, rekla je Mma Ramocve. „Mislim da je on došao zbog nekog privatnog posla sa mnom.“

Izašla je iz kancelarije, izbegavajući pogled Mme Makuci. Napolju je sve bleštalo - bio je to jedan od onih dana kad sunce prži, bacajući teške, kratke senke; jedan od onih dana kad čovek naprosto nema gde da se sakrije od sve jače vrućine; jedan od onih dana kad vazduh izgleda težak i trom. Dok je prolazila kroz široka vrata radionice, puštajući gospodina Polopecija da se vrati svom poslu, videla je benzinsku pumpu i akacije i kola koja su prolazila drumom prema Tlokvengu, a onda, odmah levo od servisa, pod senkom akacije, Notea Mokotija, koji je gledao prema njoj, palčeva zadnutih za opasač, stojeći u pozi koje se tako dobro sećala.

Prešla je onih nekoliko koraka koji su je delili od njega. Podigla je oči i videla da mu je lice punije, ali i dalje okrutno, i da ima mali ožiljak sa strane na bradi. Videla je da je nabacio pivski stomačić, gotovo sasvim sakriven kožnom jaknom koju je nosio uprkos vrućini. I iznenada je pomislila kako je čudno primećivati takve stvari na nekom koga se plašiš; kako bi bilo čudno kad bi osuđenik na smrt, u onim strašnim trenucima neposredno pre egzekucije primetio da čovek koji će mu oduzeti život ima ekcem na vratu ili maljave nadlanice.

„Note“, rekla je. „To si ti.“

Mišići oko usta su mu se opustili i osmehnuo se. Videla je njegove zube - tako je važno, govorio je, za trubača, da ima dobre zube. A

onda je začula glas.

„Da, to sam ja. Pogodila si, Dragocena. To sam ja, posle svih ovih godina.“

Pogledala je u stakla tamnih naočara, ali u njima se video samo sićušan odraz akacije i neba.

„Kako si, Note? Jesi li to doputovao iz Johanesburga?“

„Joca“, kroz smeh je rekao. „Egoli.* (Na jednom od Zulu narečja, ova reč znači „mesto gde ima mnogo zlata“, a odnosi se na činjenicu da je u toj regiji nađeno 40 odsto svetskih zlatnih rezervi i da su mnogi muškarci iz tog plemena odlazili da rade u tamošnjim rudnicima zlata. (Prim. prev.)) Joburg. Varoš s mnogo imena.“

Čekala je da još nešto kaže. Nekoliko trenutaka je ćutao, a potom progovorio.

„Znam sve o tebi“, rekao je. „Znam da si postala poznata detektivka u ovim krajevima.“ Ponovo se nasmejao, kao da je hteo da pokaže da mu je i sama pomisao na to smešna. Dabome, isto je mislio i o svim ostalim ženama: po njegovom mišljenju, nijedna žena nije mogla da obavi posao onako dobro kao muškarac. *Koliko si žena trubača u životu videla?* upitao ju je nekad davno, rugajući joj se. Tada je bila premlada da bi mu se suprotstavila, a sad, kad je mogla, kad je mogla da mu podnese pod nos činjenice o svom uspehu, osećala je samo onaj isti iskonski strah, strah koji je vekovima terao žene da drhte pred takvim muškarcima.

„Posao mi dobro ide“, rekla je.

Pogledao je preko njenog ramena, prema servisu, a potom podigao pogled, prema tabli s imenom njene firme, tabli koju je ponosno istakla nad ulazom u svoju prvu kancelariju pod Brdom Kgale, koju su poneli sa sobom kad su se preselili.

„A tvoj otac?“ neočekivano je upitao, okrenuvši pogled prema njoj. „Kako je matori? I dalje stalno priča o govedima?“

Osetila je kako joj se srce steže, a potom i nalet emocija koji je pretio da joj zaustavi dah.

„Dakle?“ rekao je. „Šta je s njim?“

Pribrala se. „Moj otac se upokojio“, rekla je. „Pre mnogo godina. Upokojio se.“

Note je slegao ramenima, „Ljudi stalno umiru. Možda si primetila.“

Na trenutak Mina Ramocvc nije mogla da razmišlja ni o čemu, a onda je pomislila na svog oca, svog pokojnog tatu Obeda

Ramocvea, koji ovom čoveku nije nikad uputio nijednu neljubaznu ili omalovažavajući i reč, iako je dobro znao kakav je; o Obedu Ramocveu koji je bio oličenje svega dobrog u Bocvani i celom svetu, koga je još uvek volela i na koga je sećanje bilo tako sveže kao da ga je koliko juče videla živog.

Okrenula se i napravila nekoliko nesigurnih koraka natrag prema servisu.

„Kuda ćeš?“ doviknuo joj je Note, oštrim glasom. „Kuda si krenula, debela?“

Stala je, i dalje izbegavajući da ga pogleda. Čula je kako joj se približava i znala je da je stao iza nje, po jetkom vonju koji je osetila u nozdrvama.

Nagnuo se prema njoj, približivši usta njenom uhu. „Slušaj“, rekao je. „Udala si se za tog tipa, je l' tako? A šta je sa mnom? Zar nisam još uvek tvoj muž?“

Spustila je pogled prema zemlji i prema svojim nožnim prstima koji su virili iz sandala koje je nosila.

„A sad“, nastavio je Note, „sad me slušaj. Nisam se vratio zbog tebe - ne sekiraj se. Nisi mi se nikad dopadala, znaš? Želeo sam ženu koja može da rodi dete, zdravo dete. Je l' znaš? A ne dete koje nije moglo da poživi. Prema tome, nisam se vratio zbog tebe. Zato me samo slušaj. Planiram da održim koncert ovde - veliki koncert u baru 'Stotina'. Ali treba mi mala finansijska injekcija, znaš? Deset hiljada pula. Za dva ili tri dana doći ću kod tebe da ih uzmem. Tako ćeš imati vremena da sakupiš pare. Razumeš?“

Stajala je sasvim nepomično i on se naglo odmakao od nje.

„Doviđenja“, rekao je. „Doći ću po taj zajam. A ako ne platiš, moguće je da ću reći nekom - ne znam kome, možda policiji - da si se udala za čoveka pre no što si se otarasila prvog muža. To je bilo vrlo nesmotreno, Mma. Vrlo nesmotreno!“

Vratila se u kancelariju, gde je Mma Makuci sedela za svojim stolom zaokupljena adresiranjem koverata. Potraga za zambijskim finansijskim prestupnikom još nije urodila plodom. Primaoci većine pisama koje su poslale pravili su se da ih nisu ni primili, mada je jedno, poslato lekaru Zambijcu za koga se verovalo da poznaje ama baš svakog u lokalnoj zambijskoj zajednici, iniciralo neprijateljski odgovor. „Vi ljudi uvek govorite kako su Zambijci nepošteni i kako

svaki nestali novac valja odmah potražiti u džepu nekog Zambijca. To je kleveta i mi smo siti takvih stereotipa. Pogotovo zato što svako živ zna da bi trebalo da potražite u džepovima Nigerijaca..."

Mma Ramocve uputila se pravo prema svom stolu i sela. Posegla je za listom papira, presavila ga i uzela svoje nalivpero. Zatim je spustila nalivpero i otvorila fioku, ne znajući zašto to radi, ali ispunjena užasom i strahom. Uzimanje nalivpera, otvaranje fioke, podizanje telefonske slušalice - sve su to bile radnje koje bi mogao da izvede neko ojađen, ko ne zna šta da radi, ali ko se nada da bi ti pokreti mogli da poraze strah, što se, naravno, nikad nije dešavalo.

Mma Makuci ju je posmatrala i znala je da je nepoznati posetilac, ko god bio, uznemirio i uplašio njenu poslodavku.

„Videli ste se s tom osobom?" blago je upitala. „Je li to bio neko koga poznajete?"

Mma Ramocve je podigla pogled prema njoj i Mma Makuci je videla bol u njenim očima.

„Bio je neko koga poznajem", tiho je odvrtila. „Neko koga vrlo dobro poznajem."

Mma Makuci je zinula da upita nešto, ali predomislila se kad je Mma Ramocve podigla ruku.

„Ne želim da govorim o tome, Mma", rekla je. „Molim vas, nemojte ništa da me pitate. Molim vas."

„Neću", odvrtila je Mma Makuci. „Neću vas ništa pitati."

Mma Ramocve je pogledala na svoj sat i promrmljala nešto o tome kako kasni na sastanak. I opet je Mma Makuci htela da upita na kakav sastanak, budući da nije bilo pomena ni o kakvom sastanku, ali tada je malo bolje razmislila i samo je ćutke gledala dok je Mma Ramocve skupljala svoje stvari i izašla iz kancelarije. Sačekala je nekoliko minuta, dok nije začula motor malog belog kombija, a potom ustala i pogledala kroz prozor, ugledavši kako Mma Ramocve izlazi na drum prema Tlokvengu i nestaje u pravcu grada.

Izašavši iz kancelarije, Mma Makuci je zatekla gospodina Polopecija kako radi sa šegrtom.

„Moram nešto da vas pitam, Rra", rekla je. „Onaj čovek koji je došao kod Mme Ramocve - ko je to bio?"

Gospodin Polopeci se uspravio i protegao. Bilo je teško raditi na kolima, u tako skućenom prostoru, mada je polako počinjao da se

navikava. Zabavljala ga je pomisao da je nastojao da stekne obrazovanje koje će mu omogućiti da ne mora da se bavi fizičkim poslovima, a evo, uživao je otkrivajući novu spretnost svojih ruku. Razume se, rekli su mu da je posao samo privremen, ali počeo je da se privikava na automehaničarski posao i možda će čak zamoliti da ga prime za pravog šegrta. Što da ne? Bocvani su potrebni automehaničari - to svako zna - i nije bilo razloga da se i neko malo stariji ne prihvati učenja tog zanata.

Gospodin Polopeci se počeošao po glavi. „Nisam ga nikad video“, rekao je. „Mocvanac je, sudeći po govoru. Ali ima u njemu nečega zbog čega deluje kao stranac. Znae kako je kad su ljudi dugo odsutni. Poprime drugačije držanje.“

„Johanesburg?“ upitala je Mma Makuci.

Gospodin Polopeci je potvrdno klimnuo. Ponekad je teško pretočiti taj osećaj u reči, ali ljudi koji su poticali iz Johanesburga ili su dugo živeli tamo imali su držanje koje se nepogrešivo primećivalo. Drugačije su hodali, drugačije su stajali, sasvim drugačije u odnosu na to kako su hodali i stajali ljudi u Bocvani. Johanesburg je grad razmetljivosti, a to je nešto što Bocvanci sebi ne bi nikad dozvolili. U poslednje vreme je bilo onih koji su se razmetali, naročito onih koji su imali novca, ali to zaista nije bio bocvanski običaj.

„I šta mislite, šta je taj čovek hteo od Mme Ramocve?“ upitala je Mma Makuci. „Da li joj je doneo neke loše vesti, šta mislite? Da joj nije možda rekao da se neko upokojio?“

Gospodin Polopeci je odmahnuo glavom. „Imam odličan sluh, Mma“, rekao je. „Mogu da čujem da nailaze kola dok su još vrlo, vrlo daleko. Mogu da čujem životinju u šipražju pre no što je vidim. Ja sam vam kao oni ljudi tamo u šipražju, koji mogu sve da vam kažu samo osluškujući vetar. Zato vam mogu mirne duše reći da joj nije doneo vest da se neko upokojio.“

Mma Makuci je bila iznenađena ovim neočekivanim razotkrivanjem gospodina Polopecija. Delovao je kao tih i miran čovek, a evo ga, upravo joj je priznao da poseduje talente jednog bušmana. Neko takav dobro bi došao detektivskoj agenciji. Prislušivanje tuđih telefona nije dozvoljeno, ali nije vam ni potrebno ako imate nekog kao što je gospodin Polopeci. Mogli biste da ga postavite na drugu stranu ulice, s ušima načuljenim u pravom smeru, i mogao bi da

izveštava o onome što se događa iza zatvorenih vrata. Bilo bi to jedno od onih niskotehnoloških rešenja o kojima ljudi katkad pričaju.

„Mora biti da je dobro kad imate takav sluh“, rekla je Mma Makuci. „Moraćemo jednom da popričamo o tome. Ali, u međuvremenu, možda biste mogli da mi kažete šta je onaj čovek rekao Mmi Ramocve.“

Gospodin Polopeci je pogledao Mmu Makuci pravo u oči. „U normalnim okolnostima, ne bih nikom rekao šta je govorila Mma Ramocve“, izjavio je. „Ali ovo je drugačije. Svakako sam nameravao da vam kažem - ali kasnije.“

„Dakle?“ rekla je Mma Makuci.

Gospodin Polopeci je spustio glas. Šegrt je stajao pored kola na kojima su zajedno radili i napregnuto ih posmatrao.

„Tražio joj je novac“, šapnuo je. „Tražio joj je deset hiljada pula. Da, deset hiljada!“

„I?“

„I rekao joj je da će, ne bude li platila, otići u policiju i reći im da je još uvek udata za njega i da zato nije smela da se uda za gospodina Dž. L. B. Matekonija.“ Ućutao je, posmatrajući dejstvo svojih reči.

Mma Makuci nekoliko časaka nije govorila ništa. Zatim je pružila ruku i stavila prst preko njegovih usana.

„O ovome ne smete nikom ništa da kažete“, rekla je. „To morate da mi obećate.“

Svečano je klimnuo glavom. „Razume se da neću.“

Mma Makuci se okrenula i otišla natrag u kancelariju, osećajući nekakvu hladnoću oko srca. Vi ste moja mati i moja sestra, pomislila je. Dali ste mi posao. Pomogli ste mi. Držali ste me za ruku i plakali sa mnom kad se upokojio moj brat. Vi ste doprineli da osetim da je moguće da neko iz Bobononga uspe u životu i drži glavu visoko u bilo čijem društvu. A sad taj čovek preti da će vas osramotiti. Ne smem to da dozvolim. Ne smem.

Stala je. Gospodin Polopeci ju je dotad ćutke posmatrao, ali tog trenutka joj je doviknuo: „Mma! Ne sekirajte se. Uradiću nešto da zaustavim tog čoveka. Mma Ramocve je žena koja mi je dala posao. Ona me je oborila - ali me je odmah potom podigla. Ja ću da se obračunam s tim čovekom.“

Mma Makuci se okrenula i pogledala gospodina Polopecija. To što je rekao bilo je vrlo ljubazno i bila je dirnuta njegovom lojalnošću. Ali šta je takav čovek mogao da učini? Ne mnogo, pribojavala se.

Petnaesto poglavlje
MMA RAMOCVE I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI
VEČERAJU U SVOJOJ KUĆI U ZEBRINOJ ULICI

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je te večeri kasnio kući na večeru. Inače se vraćao oko šest, skoro sat kasnije od Mme Ramocve. Ona je iz kancelarije odlazila oko pet, mada je ponekad umela da se vrati još ranije. Ako se u agenciji ne bi događalo ništa naročito, pogledala bi Mmu Makuci i upitala je ima li razloga za zadržavanje u kancelariji. Ponekad čak nije morala ništa da kaže, već bi joj samo uputila pogled koji je govorio: „Dosta mi je; vrućina je i bilo bi mi mnogo prijatnije kod kuće.“ A Mma Makuci bi na to uzvratila pogledom koji je govorio: „Imate pravo, Mma Ramocve, kao i obično.“ Posle tog nemuštog dijaloga, Mma Ramocve bi uzela svoju torbicu i zabravila prozor koji je gledao na bočni zid servisa. Zatim bi prebacila Mmu Makuci u grad ili do njene kuće u Produžetku Dva, da bi se potom odvezla kući u Zebrinu ulicu.

Prednost ranijeg dolaska kući bila je u tome što je sačekivala decu na povratku iz škole. Motoleli je uvek stizala malo kasnije od Pusoa, pošto su njena invalidska kolica morala da se guraju celim putem od škole. Devojčice iz njenog razreda napravile su raspored obavljanja te dužnosti i svake nedelje su se smenjivale u odvođenju svoje drugarice kući. U početku su i dečaci bili uključeni u to i nadmetali su se za tu čast, ali je, sve u svemu, zaključeno da ne zadovoljavaju. Nekoliko dečaka - istini za volju, većina njih - nije moglo da odoli iskušenju da gura invalidska kolica suviše brzo, tako da je jednom prilikom došlo do nezgode, kad je jedan od njih izgubio kontrolu nad kolicima i Motoleli je skrenula u jarak i ispala iz kolica. Nije se povredila, ali se dečak uplašio i pobegao i u pomoć je morao da joj pritekne prolaznik, kuvar u jednoj od velikih kuća u Njerereovoj ulici, koji joj je pomogao da se vrati u kolica i potom je razumnom brzinom odgurao do kuće.

„Taj dečak je vrlo glup“, rekao je kuvar.

„Obično je vrlo fin“, odvratila je Motoleli. „Ali uplašio se. Možda je mislio da sam poginula ili tako nešto.“

„Nije trebalo da pobegne“, rekao je kuvar. „To se zove bežanje s mesta nesreće i vrlo je ružno.“

Puso je bio premali da bi mogao da dovodi sestru kući. Mogao je da gura stolicu, ali imao je sklonost da bude nepouzdan. Nije se moglo računati na to da će na vreme doći u Motolelinu učionicu i bilo je sasvim moguće da će na pola puta da zaboravi kuda je pošao i otrči za nekim gušterom ili nečim drugim što mu privuče pažnju. Bio je sanjar, čak pomalo ćudljiv, i ponekad je bilo prilično teško naslutiti šta mu se mota po glavi.

„On razmišlja drugačije“, primetila je Mma Ramocve, obzirno ne pominjući da je očigledan razlog za to - po njenom mišljenju i, bez sumnje, po mišljenju većine - bio u činjenici da je Pusovim venama u dobroj meri tekla krv bušmana. Ljudi su bili čudni kada je to u putanju. Neki su bili neljubazni prema takvim ljudima, ali po mišljenju Mme Ramocve, nije trebalo da bude tako. Trebalo bi da u svojim srcima imamo mesta za sve ljude ove zemlje, govorila je, jer su i ti ljudi naša braća i sestre. Ovo je njihov dom koliko i naš. Njoj je to izgledalo sasvim jasno i nije imala strpljenja za one koji su podigli obrvu kad su ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni uzeli ovu decu iz sirotišta. Bilo je domaćinstava u kojima tako nešto ne bi moglo da se desi, zbog toga što deca nisu bila čistokrvne Cvane, ali u kući u Zebrinoj ulici to nije bio slučaj.

Ipak, Mma Ramocve je morala da prizna da je bilo određenih aspekata Pusovog ponašanja u koje su ljudi mogli da upru prstom i kažu: „Eto ti, vidiš! To je zato što mu je Kalahari stalno u glavi i čezne da bude napolju u šipražju. Njegovo srce je jednostavno takvo.“ Pa dobro, pomišljala je Mma Ramocve, možda je i tako; možda se negde duboko u tom čudnom dečkiću komešaju neke iskonske čežnje koje je nasledio od tog naroda. Ali čak i ako je tako, kakve to veze ima? Najvažnije je da je srećan, a na svoj način, to je i bio. Od njega neće nikad biti automehaničar i neće nikad preuzeti posao gospodina Dž. L. B. Matekonija, ali zar je to zaista tako važno? Njegova sestra je, na opšte iznenađenje, pokazivala veliko interesovanje za mehaniku i objavila je svoju nameru da izuči automehaničarski zanat. To je njemu ostavljalo prostora da uči nešto

drugo, mada je ovog časa bilo teško zamisliti šta bi to moglo da bude. Voleo je da juri guštere i sedi pod drvećem i posmatra ptice. Voleo je i da pravi male gomile kamenja kojih je bilo po celom dvorištu - i o koje je Rouz, kućna pomoćnica Mme Ramocve, katkad zapinjala prstima kad bi izašla da prostre veš. Šta je takav dečak mogao da očekuje da će raditi kad poraste? Kakve su nagoveštaje ta interesovanja davala o pravcu kojim će jednog dana krenuti njegov život?

„Ima poslova u Ministarstvu za divljač“, istakao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Njima su potrebni ljudi koji umeju da prate tragove životinja. Možda će biti srećan tamo u divljini, prateći trag žirafe ili šta god već tamo rade. Za neke ljude, to je posao bez premca.“

Te večeri, posle onog užasnog susreta s Noteom Mokotijem, deca su primetila da s Mmom Ramocve nešto nije u redu. Puso joj je postavio pitanje na koje je počela da odgovara i potom se ućutala na pola rečenice, kao da su joj misli odlutale na neko drugo mesto. Ponovio je pitanje, ali ovog puta nije rekla ništa, tako da je dečko zbunjeno otišao. Zatekavši je u kuhinji kako bezizrazno zuri kroz prozor, Motoleli se ponudila da joj pomogne oko pripremanja večere i dobila sličan, prilično rasejan odgovor. Čekala je da Mma Ramocve kaže još nešto, a kad se to nije desilo, upitala ju je da li se možda nešto dogodilo.

„Razmišljam o nečemu“, odvratila je Mma Ramocve. „Oprosti ako te nisam pažljivo slušala. Razmišljam o nečemu što se danas dogodilo.“

„Je li to bilo nešto loše?“ upitala je Motoleli.

„Jeste“, odvratila je Mma Ramocve. „Ali sad ne mogu da govorim o tome. Izvini. Tužna sam i ne želim da razgovaram.“

Deca su je ostavila samu. Ponekad se odrasli čudno ponašaju - to sva deca znaju - i najbolje što u takvim okolnostima mogu da učine jeste da ili ostave na miru. Po glavi su im se motale razne stvari; stvari u kojima deca ne bi nikad mogla učestvovati; taktično dete je to dobro shvatalo.

Ali kad je gospodin Dž. L. B. Matekoni te večeri došao kući, takođe izgledajući obuzet mislima i dalek, znali su da nešto vrlo ozbiljno nije u redu,

„Nešto se gadno dešava u servisu“, šapatom je rekla Motoleli svom bratu. „Jako su nesrećni.“

Dečak ju je sa zebnjom pogledao. „Hoćemo li morati da se vratimo u sirotište?“ upitao je.

„Nadam se da nećemo“, odvrtila je. „Srećna sam ovde u Zebrinoj ulici. Možda će uspeti da reše problem.“

Pokušala je da zvuči samopouzvano, ali joj je to teško padalo i još je više klonula duhom kad su seli da večeraju, a Mma Ramocve zaboravila da se pomoli i ostala je ćutljiva gotovo tokom celog obeda. Docije, odvezavši se u bratovljevu sobu i zatekavši ga kako neutešan leži na krevetu, rekla mu je da se, šta god da se desi, neka se ne boji da će ostati sam.

„Čak i ako se vratimo kod Mme Potokvani“, rekla je, „ona će se postarati da ostanemo zajedno. Uvek se starala.“

Puso ju je nesrećno posmatrao. „Ne želim da idem odavde. Tako sam srećan u ovoj kući. Ovo je najbolja hrana koju sam u životu jeo.“

„A oni su najbolji ljudi koje smo ikad upoznali“, rekla je njegova sestra. „Nema u celoj Bocvani nikog, baš nikog, ko je tako dobar i drag kao Mma Ramocve i gospodin Dž. L. B. Matekoni. Nikog.“

Dečak je potvrđivao, žustro klimajući glavom. „Znam“, rekao je. „Hoće li dolaziti u sirotište da nas obiđu?“

„Dabome da hoće - ako budemo uopšte morali da se vraćamo tamo“, hrabrila ga je. Ali to nije sprečilo suze koje je počeo da lije, suze zbog svega što mu se ikad dogodilo, zbog gubitka majke koju nije zapamtio, zbog pomisli da na celom ovom velikom i zastrašujućem svetu nema nikog, sem njegove sestre, kome može da se okrene, ko mu možda neće biti oduzet.

Kada su se deca povukla u svoje sobe, na počinak, Mma Ramocve spremila je sebi šolju biljnog čaja i izašla na verandu. Mislila je da je gospodin Dž. L. B. Matekoni u dnevnoj sobi, jer je čula zvuk radija odande i pretpostavila je da sedi u svojoj omiljenoj fotelji, razmišljajući o tom mehaničarskom problemu zbog kog se večeras tako ućutao. Zamišljala je da je posred i kakav mehaničarski problem, jer je izgledalo da jedino nešto tako može da uznemiri gospodina Dž. L. B. Matekonija; a takvi problemi su se neizbežno rešavali sami od sebe.

„Večeras si tako ćutljiv“, primetila je.

Podigao je pogled prema njoj. „Kao i ti“, odvratio je.

„Da“, rekla je. „Oboje smo ćutljivi.“

Sela je pored njega, stavljajući šolju na koleno. Za to vreme, okrznula je pogledom gospodina Dž. L. B. Matekonija; palo joj je na pamet da ga možda obuzima depresija - što je bila vrlo uznemirujuća pomisao - ali ju je brzo odbacila. Ponašao se sasvim drugačije dok je patio od depresije, nekako ravnodušno, neodređeno. Sad je, naprotiv, očigledno razmišljao o nečemu vrlo određenom.

Pogledala je u baštu, u noć. Bilo je toplo i mesec je bio gotovo pun, bacajući senke na akacije, mopipi drveće, bezimeno žbunje. Mma Ramocve je volela da šeta uveče po svojoj bašti, nastojeći da hoda polako i čvrstim korakom; oni koji su se noću šunjali naokolo rizikovali su da stanu na zmiju, ako nisu pazili, jer se zmije sklanjaju s puta samo ako osećaju vibriranje tla. Lagana osoba - osoba netradicionalne građe, na primer - bila je, iz tog razloga, u većoj opasnosti od ujeda zmije. Bio je to još jedan argument, razume se, u korist očuvanja tradicionalne građe - zbog zmija, i zbog bezbednosti.

Mma Ramocve bila je vrlo svesna teškoća s kojima su se sada suočavali tradicionalno građeni ljudi, a pogotovo tradicionalno građene žene. Bilo je u Bocvani vremena kada niko nije obraćao pažnju na mršave ljude - zaista, mršave ponekad naprosto niste mogli videti, budući da ste lako mogli da prođete pored njih. Ako bi mršava osoba stajala u pozadini drveća akacije i trave, zar nije postojala opasnost da se stopi s tom pozadinom ili da drugi od nje pomisle da je motka ili čak senka? Takva opasnost nije nikad pretila tradicionalno građeni osobama; takve osobe stajale su u pejzažu s istom istaknutošću i autoritetom kao baobabovo drvo.

Mma Ramocve nije gajila ni najmanju sumnju u pogledu toga da bi Bocvana trebalo da se vrati vrednostima koje su je sačuvale i učinile daleko najboljom zemljom u Africi. Te vrednosti bile su brojne, a obuhvatale su, između ostalog, poštovanje prema starima - bakama koje su tako mnogo znale i preturile mnoge teškoće preko glave - i poštovanje prema onima koji su bili tradicionalno građeni. U redu, lepo je kad ste moderno društvo i tako to, ali dolazak prosperiteta i rast gradova bio je čaša otrova iz koje je čovek trebalo da pijucka krajnje obazrivo. Možete vi da posedujete sve blagodati savremenog sveta, ali šta vam to vredi ako one uništavaju sve ono što vas je

učinilo snažnim i hrabrim i ponosnim na sebe i svoju zemlju? Mma Ramocve bila je užasnuta kad je pročitala o ljudima koje su u novinama nazivali potrošačima. To je bila grozna, grozna reč, koja je zvučala isuviše kao koromač, začin za koji ona baš nije marila. Ljudi nisu samo alavi potrošači, koji grabe sve na šta naiđu, a nisu ni koromači; oni su *Bacvana*, oni su *narodi*

Ali koliko god ove stvari bile ozbiljne, um Mme Ramocve nije se bavio njima; razmišljala je, umesto toga, o susretu s Noteom i pretnji koju je izrekao. Rekao je da će za nekoliko dana doći po novac i više ju je uznemiravala činjenica da će opet doći, nego svrha tog njegovog dolaska. Mogla je da izdvoji tu sumu - taman - ali se grozila pomisli da bi Note mogao da dođe u njenu kuću. To joj je izgledalo kao skrnavljenje; kuća u Zebrinoj ulici bila je dom pun sunca i sreće i nije želela da ona bude na bilo koji način povezana s njim. Štaviše, već je donela odluku, i sad je razmišljala kako da je sprovede u delo. Tog popodneva ispisala je ček i odneće mu ga - što pre, to bolje.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je otpio gutljaj svog čaja. „Vidim da si vrlo zabrinuta zbog nečega“, tiho je rekao. „Hoćeš li mi reći šta je to?“

Mma Ramocve nije odgovarala. Kako je mogla da mu kaže za ono što je Note rekao? Kako je mogla da mu kaže da u stvari nisu venčani; da je ceremonija koju je obavio velečasni Trevor Mvamba bila zakonski ništavna i da je, štaviše, predstavljala kriminalnu radnju s njene strane? Ako je bilo reči za to, onda su to bile reči koje ona nije mogla da natera sebe da izgovori.

Tu tako tešku tišinu koja se isprečila između njih prekinuo je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Taj čovek je došao kod vas, zar ne?“

Mma Ramocve je stegla svoju šolju. Sigurno mu je rekla Mma Makuci, ili možda gospodin Polopeci. To ne bi trebalo da je iznenađuje; u tako malom poslu, malo je tajni moglo da se sačuva.

„Jeste“, uzdahnula je. „Došao je i zatražio da mu dam novac. Daću mu - samo da bih ga se rešila.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je klimnuo glavom. „Često je tako s takvim ljudima“, rekao je. „Vraćaju se. Ali moraš da budeš pažljiva. Ako mu daš novac, možda će stalno tražiti još.“

Mma Ramocve je znala da je to tačno. Reći će Noteu da je to sve što ima i ako ponovo dođe kod nje, odbiće ga. Ili možda neće? Šta

ako joj ponovo zapreti policijom? Svakako bi uradila bilo šta pre nego da se suoči sa sramotom koju bi joj to donelo?

„Daću mu taj novac i reći ću mu da se ne vraća“, rekla je. „Ne želim više da ga vidim.“

„U redu“, odvratio je. „Ali čuvaj se.“

Pogledala ga je. Kratko su porazgovarali, a ona mu je uskratila stvarnu istinu, ali se čak i pored toga osećala bolje pošto mu je saopštila svoju brigu. Sad je mogla da se raspita šta ga muči.

„A šta je s tobom?“ rekla je.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je zastenjao. „Teško meni“, rekao je. „U gadnom sam sosu. Otkrio sam nešto u vezi sa svojim kućom.“

Mma Ramocve se namrštila. Znala je da s podstanarima uvek postoji rizik. S nepoštovanjem se odnose prema nameštaju; progorevaju cigaretama podove i ivice stolova. Čula je čak o seoskoj kući nedaleko od grada koja je bila iznajmljena krijumčarima pitona. Nekoliko pitona je pobeglo i nastanilo se pod krovom kuće, ostavši tamo i kada su podstanari iseljeni. Jedan od njih je umalo uspeo da se dokopa bebe vlasnika kuće, posle njihovog povratka. Otac je ušao u spavaću sobu i zatekao pitona kako leži na bebi, razjapivši čeljust oko detinjih nožica. Spasio je dete, ali su oboje bili gadno izujedani pitonovim igličastim zubima.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni, dabome, verovatno nije imao pitone u kući, ali je posredi očigledno bilo nešto vrlo loše. Posmatrala ga je s iščekivanjem.

„Tamo drže ilegalni bar“, najzad je izgovorio. „Nisam znao za to. Ne bih nikad dozvolio da od moje kuće naprave ilegalni bar. Ali tako stvari stoje.“

Mma Ramocve se glasno nasmejala. „Tvoja kuća? Ilegalni bar?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je pomalo prekorno pogledao. „Meni to nije smešno“, rekao je.

Brzo se korigovala. „Naravno da nije.“ Ton joj je postao zabrinut. „Moraćeš da učiniš nešto povodom toga.“ Zastala je. Siroti gospodin Dž. L. B. Matekoni: bio je previše blag i dobar. Nikad ne bi uspeo da izađe na kraj s gazdaricom bara. Moraće lično da se pobrine za to; ona se nije ni najmanje pribojavala gazdarica ilegalnih barova.

„Hoćeš li da ja to sredim?“ upitala je. „Mogu da se otarasim tih ljudi. To je jedna od onih stvari koju detektivska agencija može prilično

lako da obavi."

Zahvalnost gospodina Dž. L. B. Matekonija bila je gotovo opipljiva. „To je baš lepo od tebe“, rekao je. „Znam da je to moj problem, ali nisam dobar u tim stvarima. Volim da se bavim kolima, ali s ljudima sam...”

„Ti si odličan automehaničar“, rekla je Mma Ramocve, potapšavši ga po ruci. „To je sasvim dovoljno za jednog čoveka.“

„A ti si odlična detektivka“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. Što je, razume se, bilo tačno i verovao je u svaku reč tog komplimenta, ali to ipak nije bilo sasvim odgovarajuće. Znao je da Mma Ramocve nije samo odlična detektivka, nego i odlična kuvarica, i divna supruga, i divna pomajka deci. Nije bilo ničega što Mma Ramocve nije umela da radi - barem je on tako mislio. Kad bi joj dali priliku, bila bi odličan predsednik Bocvane.

Mma Ramocve je iskapila ostatak svog čaja i ustala. Pogledala je na sat. Bilo je tek osam sati. Otići će i potražiti Notea, daće mu ček i ostaviti celu tu rabotu za sobom još pre odlaska na spavanje. Razgovor s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem ispunio ju je novom rešenošću. Nije imalo svrhe da čeka. Imala je prilično jasnu predstavu o tome gde je Note mogao da odsedne - njegova porodica živela je u malom selu, nekih desetak milja južno odatle. Trebaće joj najviše pola sata da stigne tamo, isplati ga i zauvek izbaci iz svog života. Tada će moći da se vrati u Zebrinu ulicu i mirne duše ode na počinak. On neće doći u njenu kuću.

Šesnaesto poglavlje

MALI BELI KOMBI

Mma Ramocve nije volela da vozi noću. Nije bila plašljiv vozač, ali znala je da na drumovima noću postoji opasnost od koje čoveka ne može da zaštiti nikakva pažnja - lutajuća goveda. Goveda su noću volela da stoje pored druma i umela su naglo da iskorače i tako se nađu na putu nailazećim kolima, kao da su želela da otkriju šta se krije iza farova. Možda su mislila da su farovi baklje, poput onih u rukama njihovih vlasnika, pa su kretala prema njima verujući da im stiže hrana; ili su možda tražila toplotu i verovala su da su farovi sunce. Možda nisu mislila ništa posebno, što je uvek moguće kad je o govedima reč, a i o nekim ljudima, što se toga tiče.

Prijateljica Mme Ramocve Barbara Mokeci bila je jedna od mnogih za koje je Mma Ramocve znala da su noću naleteli na govedo. Vozila je kasno uveče iz Frensistauna i severno od Mahalapije udarila je u jednu kravu. Zlosrećna životinja bila je crna i prema tome potpuno nevidljiva u noći, a kola su je, udarivši je, odbacila uvis i ona je pala pravo na vetrobransko staklo, proletevši kroz njega. Jedan rog je ogrebao rame Mme Mokeci, a da je samo malo drugačije sedela, dobila bi ubod koji bi je stajao života. Mma Ramocve ju je obišla u bolnici i videla bezbroj posekotina od smrskanog stakla na njenom licu i rukama. Bila je to opasnost koju je sobom nosila noćna vožnja, sasvim dovoljna da je uznemiri. Dabome, u gradu je bilo drugačije. Tu nije bilo lutajućih goveda, mada su katkad ona umela da dotumaraju do krajnje periferije Gaborona, gde su izazivala nezgode.

Izašavši iz grada i zagledajući u pomrčinu koja se prostirala pred njom, pokušavala je da ugleda moguće prepreke na drumu. Nije to bio bogzna kakav drum - prašnjavi put izoran u crvenoj zemlji, koji su kiše izlokale u male kanjone. Noteova porodica živela je u selu na kraju tog puta, zajedno s još dvadesetak porodica. Bilo je to mestašce na oko pola puta između grada i provincije. Mlad svet iz njega radio je u Gaboronu i pešačio izjutra tim putem do glavnog druma, gde je hvatao minibus za grad. Ostali su živeli u gradu i

dolazili su u selo vikendom, kad su na kratko ponovo postajali seljaci, čuvajući stoku i orući malobrojne, oskudne njive.

Mma Ramocve se nadala da će se setiti u kojoj su kući živeli Noteovi. Ovo je već bilo kasno večer za stanovnike sela i postojali su sasvim realni izgledi da će kuća već biti u mraku i da će morati da se okrene i vrati. Takođe, bilo je moguće da Note neće biti tamo - da je odseo negde drugde u gradu. Dok je razmišljala o tim mogućnostima, palo joj je na pamet da je čitava zamisao o dolasku ovamo zapravo bila smešna. Krenula je u potragu za čovekom koji je upropastio toliko godina njenog života, planirajući da mu da svoj teško zarađeni novac kako bi mogao da ostvari neki apsurdni plan - a sve to iz straha. Bila je jaka, snalažljiva žena, koja je počela od nule i stvorila uspešan posao i koja je, u svom profesionalnom životu, mnogo puta dokazala da je kadra da se sasvim ravnopravno nosi s muškarcima. Ali ne i s ovim muškarcem. Ovaj je bio drugačiji; naterao ju je da se oseti nedovoljno dobrom, kao što je oduvek činio. Bio je to čudan doživljaj - osećala se isto kao pre mnogo godina, kad je bila tako mlada, nesigurna i uplašena.

Stigla je do prve u nizu kuća, smeđe gromade osvedjene treperavim farovima malog belog kombija. Ako ju je pamćenje dobro služilo, Mokotijevi su bili tri kuće niže; da, kuća je stajala tamo, ista kao u njenom sećanju - krečom prefarbana građevina sastavljena od četiri prostorije, sa šupom naslonjenom na jedan od spoljnih zidova i starim ambarom na kraju prednjeg dvorišta. U jednoj od soba gorelo je svetlo.

Zaustavila je kombi. Još uvek je mogla da se, ako želi, okrene, sedne u kombi i odveze kući. Mogla je i da pocepa ček koji je ispisala - gotovinski ček na deset hiljada pula koji je glasio na donosioca. Mogla je da se suprotstavi Noteu i kaže mu da slobodno ode u policiju, posle čega bi otišla i sve ispričala gospodinu Dž. L. B. Matekoniju, koji bi sasvim sigurno imao razumevanja. Bio je dobar čovek i znao je da ljudi umeju katkad da smetnu s uma neke važne stvari, na primer, da se razvedu pre no što sklope novi brak.

Zatvorila je oči i duboko uzdahnula. Znala je šta bi trebalo da uradi, ali nešto duboko u njoj, onaj deo nje koji je preostao od tih davnih godina, onaj deo koji naprosto nije smeo da se suprotstavi Noteu, koji ju je i privukao njemu onako kako svetlost privuče noćnog leptira

- taj deo naterao ju je da ode do kapije, a potom i do ulaznih vrata iza nje.

Nisu se odmah odazvali kad je pokucala, a kad su se vrata najzad otvorila, to je bilo učinjeno na takav način da su se u slučaju potrebe mogla žurno zalupiti. Ugledala je siluetu koju u prvom trenutku nije uspela da razazna, a onda je prepoznala svoju svekrvu i dah joj je stao. Bila je sad ostarela i pogurena, ali ipak ona, žena koju već godinama nije videla i koja ju je, posle nekoliko časaka oklevanja, prepoznala.

Nisu odmah progovorile. Bilo je toliko toga što je moglo da se kaže, a Mma Ramocve bi se možda i rasplakala govoreći, ali nije zato došla, niti je ova žena zaslužila to od nje. Uvek je bila na Noteovoj strani, razume se, praveći se da ne vidi ono što se događalo, ali opet, koja bi majka bila kadra da prizna drugima, ili samoj sebi, da je njen rođeni sin sposoban za takvu okrutnost?

Prošao je skoro ceo minut pre no što se stara žena pomerila u stranu i klimnula glavom. „Uđite, Mma“, rekla je.

Mma Ramocve je prešla prag, odmah osetivši miris. Bio je to miris siromaštva, života na rubu egzistencije; miris štedljivo korišćenog goriva za kuvanje, odeće koja se nedovoljno često pere - jer nema sapuna. Osvrnula se naokolo. Nalazile su se u prostoriji koja je služila kao kuhinja i dnevna soba. Gola sijalica je slabašno svetlela iznad stola na kojem su stajali poluprazna tegla džema, dva noža i presavijena kuhinjska krpa. Na stalaži na drugom kraju prostorije bilo je naslagano nekoliko limenih tanjira i čeličnih lonaca. Na zidu iza stalaže bila je pribodena fotografija, isečena iz nekog časopisa.

Mnogo puta je bila u ovoj kući. Ali to je bilo davno i sad je osećala uobičajeno delovanje uspomena, kad se neko mesto pričinjava manje nego pre, skućenije i otrcanije nego što je ranije izgledalo. Kao da čovek posmatra svet iz neke velike daljine, pa mu izgleda manji. Pokušala je da se priseti kad je tačno poslednji put bila tu, ali prošlo je mnogo godina, a bolne uspomene davno su predate zaboravu.

„Oprostite što dolazim u vašu kuću ovako kasno uveče“, rekla je Mma Ramocve. Govorila je s poštovanjem, jer se obraćala starici i pri tom - nije bilo bitno što je to majka Notea Mokotija - bila je stara mocvanska žena i to je bilo sasvim dovoljno.

Žena je pogledala u svoje ruke. „Nije tu“, odvratila je. „Note nije tu.“
Mma Ramocve nije rekla ništa. Na suprotnoj strani prostorije nalazila su se dvojna vrata, koja su vodila u ostatak kuće, u spavaće sobe. Oba su bila zatvorena.

Mma Mokoti je primelila njen pogled. „Ne“, rekla je. „U jednoj sobi je moj muž, a u drugoj podstanarka, jedna devojka koja radi u nekom ministarstvu. Ona plaća da bi stanovala kod nas. To je sve.“

Mmi Ramocve je bilo neprijatno što je Noteova majka osetila njenu sumnjičavost. „Verujem vam, Mma“, rekla je. „Možete li mi reći gde mogu da ga nađem?“

Stara žena je neodređeno pokazala u pravcu grada, a potom spustila ruku. „Negde u gradu. Odseo je negde u gradu?“

„Ne znate gde?“

Mma Mokoti je uzdahnula. „Ne znam. Došao je da nas obiđe i doći će ponovo. Ali ne znam kad.“ Promrmljala je još nešto što Mma Ramocve nije razumela, a potom podigla pogled prema svojoj posetiteljki i Mma Ramocve je videla zamagljene oči sa smeđim dužicama i žućkasto-belim beonjačama. To nisu bile oči zlonamerne osobe, već osobe koja je mnogo toga videla i dala sve od sebe ne bi li učinila nešto od teškog života. To su bile oči koje je čovek mogao da vidi bilo gde i bilo kad, oči onih koji su imali težak život i koji su uspeli da sačuvaju svoje ljudsko dostojanstvo uprkos patnji i nemaštini.

Nije imala pojma zašto je to rekla - sasvim sigurno nije planirala - ali ipak, Mma Ramocve je rekla: „Želim da znate, Mma“, počela je, „želim da znate da ne mislim ništa loše o vama, a ni o Noteu. Šta je bilo, bilo je. Vi niste bili krivi za to. A ima u vezi s vašim sinom i stvari na koje možete da budete ponosni. Da. Njegova muzika. To je veliki dar koji usrećuje ljude. Možete da budete ponosni.“

Usledila je tišina. Mma Mokoti se ponovo zagledala u svoje ruke. Potom se okrenula i pogledala prema stalaži s loncima. „Znate, nisam želela da se oženi vama“, tiho je rekla. „Posvađala sam se s njim oko toga. Rekla sam mu da ste premladi i da niste spremni za život kakav je on vodio. A bila je tu i ona druga devojka s kojom se viđao. Niste znali za to, zar ne? Bila je tu ta druga devojka, koja je rodila dete. Već je bila s njim kad vas je upoznao. Već je bio oženjen tom devojkom.“

Mma Ramocve stajala je nepomično, kao kip. Iz jedne od soba dopro je kašalj muškarca. Sumnjala je, svih tih godina, da se Note viđa s drugim ženama, ali nije joj nikad palo na pamet da je zapravo oženjen. Da li to išta menja, pitala se? Kako bi sad trebalo da se osećam? Bila je to samo još jedna u nizu njegovih laži, njegovih obmana, ali ništa što bi trebalo da je iznenađuje. Sve što joj je ikad rekao bilo je laž, činilo se; taj čovek je bio sazdan od samih laži.

„Znate li ko je bila ta druga devojka?“ upitala je. Postavila je ovo pitanje ne razmišljajući o njemu, ni o tome želi li zaista da zna odgovor. Ali osećala je da mora nešto da kaže.

Mma Mokoti se okrenula prema njoj. „Mislim da je ona sad pokojna“, rekla je. „A dete nisam nikad videla. To je moje unuče, a ja ga nikad nisam videla. Jako sam žalosna zbog toga.“

Mma Ramocve je prišla korak bliže i nežno prebacila ruku preko ramena stare žene. Rame je bilo tvrdo i koščato. „Ne smete se suviše žalostiti, Mma“, rekla je. „Vredno ste radili. Stvorili ste ovaj dom za svog muža. Ne smete se žalostiti zbog svega toga. Ostale stvari nisu toliko važne, zar ne?“

Starica nije odmah odgovorila, a Mma Ramocve je i dalje držala svoju ruku na njenim ramenima. Oduvek je smatrala da je to čudan osećaj osećati disanje druge osobe, to podsećanje na to da svi udišemo isti vazduh i da smo tako krhki. Barem je u svetu bilo dovoljno vazduha za sve; ljudi se barem oko toga nisu krvili. A bogatim ljudima bi, zar ne, bilo teško da oduzmu siromašnima sav vazduh, iako su tolike druge stvari mogli da im oduzmu? Crni ljudi, beli ljudi: isti vazduh.

Stara žena je naglo podigla pogled. „Vaš otac“, rekla je. „Sećam ga se s venčanja. Bio je dobar čovek, zar ne?“

Mma Ramocve se osiuehnula. „Bio je veoma dobar čovek. Sad je pokojni, kao što možda znate. Ali ja i dalje odlazim na njegov grob, tamo u Močudiju. I ne prođe dan a da ga se ne setim.“

Stara žena je klimnula glavom. „To je lepo.“

Mma Ramocve je blagim pokretom povukla ruku. „Sad moram da idem“, rekla je. „Moram da se vratim kući.“

Rekla je zbogom Mmi Mokoti, koja ju je ispratila do vrata, i izašla je u noć, uputivši se prema svom malom belom kombiju. Motor je upalio iz prve, kao što je uvek činio otkako ga je gospodin Dž. L. B.

Matekoni redovno održavao, i ubrzo se ponovo truckala neravnim prašnjavim putem, s neisporučenim čekom u svom džepu. I ostaće neisporučen, pomislila je, zbog razgovora koji je imala s Mmom Mokoti. Znači, Note je bio oženjen kad ga je upoznala. Dakle, ako je tako, pitanje koje logično sledi glasi: *da li se razveo?*

Gotovo da je stigla do kraja prašnjavog puta, kad se motor njenog malog belog kombija ugasio. Kraj je došao iznenada, kao što ume da dođe onima koji pretrpe infarkt ili moždani udar, bez najave, kad najmanje očekuju. Mma Ramocve svakako nije pomišljala na mogućnost kvara na motoru; njene misli su, umesto toga, bile obuzete razgovorom koji je imala s Mmom Mokoti. Za nju je ovo bila bolna poseta, barem u početku. Bilo je teško vratiti se u tu kuću, koja je bila poprište jednog od Noteovih napada na nju, jednom prilikom kad su bili sami u njoj i kad je bio pijan i kad se sa zlokobnom iznenadnošću okomio na nju. Ali bilo joj je drago što je otišla tamo i imala priliku da porazgovara s Noteovom majkom. Čak i da joj nije otkrila onu informaciju o njenom sinu, razgovor im je obema samo koristio, razmišljala je. Što se njegove majke tiče, možda joj je malo lakše sad kad zna da ona, Dragocena Ramocve, nije kivna na nju i da je oprostila njenom sinu. To je bila jedna stvar manje u životu za koji je podozrevala da mora biti bremenit brigama. Što se ticalo nje same, to što je rekla koštalo ju je vrlo malo, a i sama se sad mnogo bolje osećala. A tu je bilo i ogromno olakšanje izazvano saznanjem da po svoj prilici ipak nije počinila bigamiju. Note je još uvek bio oženjen kad se oženio njome, tako da, zakonski gledano, njihov brak nije ni sklopljen. To je značilo da je njen brak s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem savršeno legalan.

Upravo dok je razmišljala o tome, mali beli kombi je odjednom izgubio svu snagu. Uopšte nije išla brzo kad se to dogodilo, jedva deset milja na sat po tom izrovanom putu, ali je kombi naprosto u trenutku stao, a već nekoliko trenutaka kasnije motor je sasvim zamro.

Prva pomisao Mme Ramocve bila je da je ostala bez goriva. Napunila je rezervoar pre samo dva dana, a kad je pogledala dole, merač je pokazivao da je još dopola pun. Tako je ta mogućnost bila isključena. Posredi nije bio ni kvar na akumulatoru, jer su farovi još

punom snagom osvetljavali put ispred nje. Imala je, stoga, osećaj da kvar mora biti u motoru.

Snuždena, isključila je paljenje i potom pokušala ponovo da ga pokrene. Čula je zvuk startera, ali ništa sem toga. Pokušala je ponovo, s istim rezultatom.

Mma Ramocve je isključila farove i otvorila vrata na kombiju. Bilo je nešto mesečine, mada ne mnogo, i načas je samo stajala tu, pogleda uperenog u nebo, skrušena pred njegovom neizmernošću i tišinom šipražja oko nje. Mali beli kombi bio je čaura sigurnosti u tami; sad je bila sama, obična afrička žena, pod tim prostranim nebom i s dugom šetnjom koja joj je predstojala. Za nekih dvadesetak minuta, pomislila je, moći će da stigne do glavnog drumu, a otud je imala oko deset milja do grada. Bude li morala, moći će toliko da pešači, razume se, ali koliko će joj vremena trebati? Znala je da prosečna osoba može da pešači brzinom od oko četiri milje na sat, pod uslovom da je teren ravan. Međutim, pribojavala se da sebe ne može da svrsta među prosečne osobe; prosečna brzina tradicionalno građenih gospođa bila je verovatno oko tri milje na sat. To je značilo više od tri sata hoda, i to samo do ruba grada. Odatle će joj trebati pola sata - a po svoj prilici i znatno više - do Zebrine ulice.

Razume se, postojala je mogućnost da će uspeti da zaustavi minibus, ako neki bude prolazio. Vozač će verovatno iskoristiti njenu muku i naplatiti joj vožnju mnogo skuplje nego inače, ali bila je spremna da plati koliko god treba, samo da se dokopa kuće pre ponoći. Ili će možda moći da ubedi nekog od vozača u prolazu da stane i poveze je iz čistog milosrđa. Nekad su ljudi to radili i, zaista, Mma Ramocve je još puštala ljude da se voze pozadi u njenom kombiju kad bi se uputila gore u Močudi. Ali čisto je sumnjala da će neko ovako kasno uveče stati da bi pokupio ženu koja naizgled bez razloga stoji pored drumu.

Zaključala je vrata malog belog kombija i taman je htela da počne da hoda, kad je začula zvuk. U šipražju je bilo mnogo noćnih zvukova - cvrčanje insekata, šuškanje životinjica koje su tražile skrovište u žbunju. Ovaj zvuk, međutim, nije bio jedan od njih; bio je to zvuk kapljanja tečnosti. Nepomično je stajala, naćulivši uši.

Nekoliko časaka nije čula ništa, a onda se zvuk ponovio i bilo joj je jasno da dopire iz prostora ispod kombija.

Za razliku od Mme Makuci i, da, čak i od Motoleli, Mma Ramocve nije imala dara za mehaniku. Ali teško da je moguće biti u braku s automehaničarom i ne pokupiti neke mrvice znanja o motorima, tako da je zasigurno znala da motor koji izgubi ulje mora da zariba. Kapljanje koje je čula izvesno je bilo od ulja koje je oticalo - i onda se setila. Vozeći se puteljkom, gadno se protresla udarivši o jedan od velikih kamenova koji su štrčali iz zemlje. Nije tome poklonila mnogo pažnje, ali sad joj je bilo jasno šta je taj udarac izazvao. Kamen je verovatno oštetiо karter i ulje je naprosto iscurilo. U takvim slučajevima, od veličine pukotine zavisi koliko će dugo ulje da curi, ali kad najzad sasvim iscuri, motor jednostavno staje, baš kao što se večeras desilo s motorom njenog kombija. A Mma Ramocve je znala i da se motor, kad zariba, veoma ošteti. Ona i Mma Makuci su mogle, u slučaju potrebe, da izdrže dugo bez čaja, ali s motorima je, avaj, stvar stajala sasvim drugačije.

Teška srca, okrenula se i počela da korača putem. Nalazila se bliže glavnom drumu nego što je mislila i stigla je do raskršća za manje od petnaest minuta. Drum prema Lobaceu bio je prometan i, nedugo potom, ugledala je kako se s vrha brega prema njoj spušta par farova. Pored nje je prošišao kamion, podigavši svojim prolaskom vetar koji joj je očešao lice. Išao je u pogrešnom pravcu, prema Lobaceu, ali sigurno će biti i vozila koja će ići u suprotnom pravcu. Počela je da hoda.

Nije joj bilo teško da hoda drumom, asfaltom uglačanim od upotrebe. Drum je bio dobro održavan, s glatkom površinom, i moglo se prilično brzo hodati njime. Ali još se čudno osećala tako sama u noći, s pomrčinom koja se pružala u nedogled s obe strane drumu. Koliko se daleko, pitala se, nalazi najbliže stvorenje koje bi moglo poželeći da je pojede? Nije bilo lavova ovako blizu Gaborona, ali nekih četrdesetak milja na istok, stvari su već drugačije stajale. A šta ako je neki lav odlučio da krene da luta? Četrdeset milja nije bilo ništa za jednog lava, a posle tolike pređene udaljenosti zasigurno bi ogladneo i bio više nego raspoložen za tradicionalno građenu večeru...

Razmišljanje o lavovima nije joj pomoglo, stoga je Mma Ramocve prešla na nešto drugo. Iz nekog razloga, počela je da razmišlja o gospodinu Polopeciju i o tome kako se lepo uklopio tamo u servisu. Još nije stigla da porazgovara o tome s gospodinom Dž. L. B. Matekonijem, ali nameravala je da mu predloži da svog novog nameštenika prime za stalno i obuče za posao. U servisu je bilo previše posla i gospodin Dž. L. B. Matekoni je radio toliko da je počinjala da se brine. Šegrti su mu stalno zadavali glavobolje i kad jednom izuče zanat - ako ga ikad izuče - trebalo bi da ih podstakne da potraže posao negde drugde. A to će ga ostaviti bez pomoćnika, sem ako gospodin Polopeci ne ostane u servisu. Postojao je, međutim, još jedan razlog što je on bio tako podesan. Mma Makuci ga je već koristila za neke sekretarske poslove i na sva usta je hvalila njegove sposobnosti. Mogli su ga priključiti agenciji u nekom neodređenom, neodređenom svojstvu. Da, on je svakako bio najbolji izbor i to što ga je onomad oborila s bicikla bila je stvarno srećna okolnost. Kad čovek razmisli o tome, život je pun tih srećnih slučajnosti. Da nije odvezla svoj mali beli kombi na popravku u Brze motore Tlokvenga - a lako je mogla da ode i u neki drugi servis - nikad ne bi upoznala gospodina DŽ. L. B. Matekonija i ne bi se udala za njega. A da Mma Makuci nije tražila posao upravo u vreme kad je ona pokrenula Prvu damsku detektivsku agenciju, ne bi je nikad upoznala i Mma Makuci ne bi nikad postala detektivska pomoćnica. To je bio splet srećnih okolnosti i ona je nekoliko minuta razmišljala o tome šta bi bilo da je zaposlila jednu od onih beskorisnih sekretarica o kojima joj je pričala Mma Makuci, jednu od onih devojaka koje su jedva napabirčile pedeset procenata na završnim ispitima na Bocvanskom koledžu za sekretarice. Bilo joj je teško i pri pomisli na tako nešto.

Ovaj pravac razmišljanja, iako se sastojao od pukih nagađanja, možda bi je držao veći deo puta, ali beše prekinut zvukom vozila koje joj se približavalo s leđa i iznenadnom svetlošću farova. Mma Ramocve je zastala tamo gde se tog časa našla i okrenula tako da vozač može da joj vidi lice.

Kola su je brzo sustigla i Mma Ramocve je ustuknula kad su joj se svetla jako približila. Međutim, nije prestajala da maše rukom, onako kako to rade oni koji mole za prevoz. Kola su projurila pored nje, baš

kao što se i pribojavala da će uraditi. Međutim, pošto su prošla i ona se razočarano okrenula da nastavi hod, kočiona svetla su zasijala crveno i kola su stala. Jedva verujući svojoj srećnoj zvezdi, Mma Ramocve im je žurno pritrčala.

Kroz prozor s vozačeve strane izvirio je muškarac, čije lice nije mogla da razazna u tami.

„Gde idete, Mma?”

„Do grada, Rra”, odvratila je. „Moj kombi je ostao u kvaru tamo pozadi niz drum.”

„Možete da sednete pozadi. Mi idemo u tom pravcu.”

Sa zahvalnošću je otvorila vrata i skliznula na zadnje sedište. Tada je videla da je u kolima još jedna osoba, žena, koja se okrenula prema njoj i pozdravila je. Mma Ramocve je jedva mogla da joj razazna lice, koje je delovalo nekako neodređeno poznato, iako nije mogla da ga prepozna.

„Gadno je to, kad vas kola tako iznevere”, rekla je žena. „Bila bi to duga šetnja do grada.”

„Bogme bi bila”, saglasila se Mma Ramocve. „Nekad sam bila naviknuta na dugotrajna pešačenja, pre mnogo godina, dok još nisam imala kombi. Ali sad...”

„Čovek se lako odvikne od dugog hoda”, složila se žena. „Deca su nekad pešačila po deset milja do škole. Sećate li se?”

„Neka deca još uvek pešače”, rekla je Mma Ramocve.

Nastavile su razgovor, slažući se jedna s drugom povodom pitanju raznih stvari. Ubrzo su se pred njima pojavila svetla Gaborona, čiji je blesak osvetljavao nebo čak i u ovaj kasni sat. Još malo i stići će kući.

Sedamnaesto poglavlje
MMA RAMOCVE, GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI
I GOSPODIN POLOPECI
DOŽIVLJAVAJU NEPRIJATNO IZNENAĐENJE

Kad se Mma Ramocve vratila iz svoje posete domu Mokotijevih, gospodin Dž. L. B. Matekoni je već čvrsto spavao. Kad se sledećeg jutra probudio, ona je već bila na nogama i šetala je baštom sa šoljom biljnog čaja u rukama. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je ustao, umio se, obukao i izašao napolje, zatekavši je kako, utonula u misli, stoji pod krošnjom mopipi drveta.

„Još jedno lepo jutro“, rekao je prilazeći joj.

Okrenula se prema njemu, uputivši mu osmeh. „Uvek sam najsrećnija rano izjutra“, rekla je. „Stojeći ovde u bašti i posmatrajući biljke kako rastu. To je tako lepo.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se saglasio. On nije bio baš toliki ranoranilac poput nje, ali je znao da su tih nekoliko prvih jutarnjih sati najbolji deo dana, vreme svežine i optimizma. Pogotovo je voleo da u servis stigne dovoljno rano da, sagnut nad motorom kola, oseti prve zrake sunca na potiljku. Bilo je to naprosto savršeno - stanje blaženstva za automehaničara - kad mu je toplo (ali ne pretoplo) i prijatno dok popravljaju neki težak kvar. Razume se, to je u velikoj meri zavisilo od motora. Bilo je motora koji su čoveka doveli do očajanja - motora s nedostupnim čoškovima i delovima koji su se teško nabavljali - ali bilo je pravo zadovoljstvo raditi na motoru *spremnom da sarađuje*.

Tipičan primer bio je mali beli kombi Mme Ramocve. Već ga je dugo održavao i smatrao je da ga sada sasvim dobro poznaje. Njegov motor nije bio komplikovan za rad, a do delova se dolazilo bez većih problema, ali nije mogao da ga zauvek održi u voznom stanju i nije bio siguran da li će Mma Ramocve to razumeti. Isti je problem imao s Mmom Potokvani i starim mini-busom za prevoz siročadi. Bilo je pravo čudo što se još uvek kotrljao drumom - mada će pre biti da je za to moglo da se zahvali predanom održavanju i nezi gospodina Dž.

L. B. Matekonija. Međutim, kada je reč o starim vozilima, čovek pre ili kasnije mora da se suoči sa stvarnošću i prihvati da im je došao kraj. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je shvatao privrženost koju su ljudi osećali prema kolima ili kamionetu, ali tu nije bilo mesta za sentimentalnost. Ako smo spremni da pobacamo staru odeću, zašto onda oklevamo da bacimo staro vozilo, onda kad ono odradi svoje? Primetio je da je Mma Ramocve spremno pobacala njegovu odeću i tek je posle svoje nadahnute odbrane uspeo da zadrži neke jakne i pantalone koji su ga dobro služili i koji su - barem po njegovom mišljenju - mogli još dugo da traju. Ali njegovo protivljenje nju nije sprečilo da pobaca nekoliko pari pantalona (koje su još mogle da se nose i imale su samo po jednu ili dve zakrpe), njegov omiljeni par starih dubokih cipela za rad od smeđe kože i sako koji je kupio na rasprodaji tamo preko granice u Mafikengu, od svoje prve plate kvalifikovanog automehaničara. Hteo je da je pita kako bi se ona osećala da on zareda po njenoj garderobi i pobaca neke njene haljine, ali suzdržao se. Uostalom, to je svakako bilo čisto hipotetičko pitanje; ne bi mu nikad palo na pamet da uradi tako nešto. I spremno je priznavao da ne zna ništa o ženskoj odeći, kao što bi morala da prizna većina muškaraca; a ipak, žene su oduvek tvrdile da znaju koja je odeća podesna za muškarca. Ima u tome izvesne nepravde, pomislio je gospodin Dž. L. B. Matekoni, mada nije bio sasvim siguran kakve bi argumente mogao da iznese u korist svog mišljenja.

Stojeći pored Mme Ramocve, gospodin Dž. L. B. Matekoni je punim plućima udahnuo ranojutarnji vazduh.

„I, kako je prošlo?“ upitao je. „Jesi li ga našla?“

„Nije bio tamo“, odvratila je Mma Ramocve. „Ali razgovarala sam s njegovom majkom, što je bilo vrlo korisno. Saznala sam nešto važno.“

„Šta to?“ upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, zatvarajući oči i ponovo duboko udišući.

Mma Ramocve nije odgovorila. Shvatila je da to nije trebalo ni da pominje, i pored toga što je tako želela da podeli s njim osećaj ogromnog olakšanja koji joj je donela ta poseta.

„Dakle?“ rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, otvorivši oči i gledajući naokolo po dvorištu. „Ono važno. Zašto je to...“ Ućutao je, a potom namršteno rekao: „Gde je beli kombi?“

Mma Ramocve je uzdahnula. „Pokvario se, i to baš daleko od grada. Ostao je tamo.“ Neodređeno je mahnula rukom u pravcu juga, prema Lobaceu, Rtu dobre nade i prostranstvu okeana južno od Rta. „Tamo je.“

„Pokvario se?“ oštro je upitao gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Šta se dogodilo?“

Mma Ramocve mu je ispričala kako je motor odjednom izgubio snagu i potom stao. Rekla mu je da nije bilo nikakvih predznaka kvara, ali da se sve odigralo vrlo brzo, blizu raskršća s glavnim drumom. Potom je pomenula ulje i svoje sumnje da je kvar povezan s razbijanjem kartera o kamen.

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je napravio grimasu. „Verovatno si u pravu“, prekorno je rekao. „To kamenje ume da napravi grdnu štetu. Ne bi trebalo da onim malim kombijem ideš po takvim putevima. Ti kombiji nisu predviđeni za takve poduhvate.“

Mma Ramocve je ćutke podnela prekor. „A ako je motor zaribao? Šta onda biva?“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je odmahnuo glavom. „To nikako ne valja. Trebaće ti novi blok motora. Mislim da se to ne isplati.“

„Znači, trebaće mi novi kombi?“

„Tako je.“

Mma Ramocve je načas razmislila. „Već odavno imam taj kombi“, rekla je. „Veoma mi je drag. Takav više ne može da se kupi.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni ju je pogledao, odjednom ispunjen velikim ponosom. Neke žene bi jedva dočekale da se dokopaju novog kombija ili kola i bez žaljenja bi odbacile verno staro vozilo za ljubav nečega upadljivijeg i elegantnijeg. Osećao je ponos pri pomisli da Mma Ramocve nije takva. Takva žena ne bi nikad poželela da starog i beskorisnog muža zameni novim, modernijim muškarcem. To je bila vrlo utešna pomisao.

„Pogledaćemo ga“, rekao je, „Za kombi ne možeš da kažeš da je gotov dok ga dobro ne pogledaš. Možemo da odemo po njega mojim kamionetom. Dotegličemo ga ovamo.“

Tog jutra se u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji nije dešavalo ništa posebno. Mma Makuci je planirala izlazak na teren, u relativno beznadežnom pokušaju da uđe u trag neuhvatljivom zambijskom finansijeru, a pošto je ažurirala poštu, Mma Ramocve nije imala

bogzna šta da radi. Gospodin Dž. L. B. Matekoni je imao jedna kola za popravku, ali pošto je posredi bio nekomplikovan zahvat, mogao je mirne duše da ga prepusti šegrtu. Što se gospodina Polopecija ticalo, on nije voleo da sedi besposlen i svaki slobodan minut provodio je sređujući radionicu, čisteći pod ili čak glancajući automobile mušterija. U više navrata se desilo da je klijent agencije izašao napolje posle sastanka s Mmom Ramocve i ustanovio da su mu kola u međuvremenu oprana i izglancana voskom. To je uvek bilo prijatno iznenađenje i predstavljalo je još jedan poen u korist gospodina Polopecija.

„Zamislite samo kad bi svi u Bocvani bili takvi“, prokomentarisala je Mma Ramocve u razgovoru s Mmom Makuci. „Zamislite kako bi ova zemlja bila uspešna. Bili bismo toliko bogati da ne bismo znali šta ćemo s novcem.“

„Može li se uopšte biti toliko bogat?“ upitala je Mma Makuci. „Pretpostavljam da uvek imate na šta da trošite novac. Na primer, uvek možete da kupite nove cipele.“

Mma Ramocve se nasmejala. „Ne možete da nosite više od jednog para cipela odjednom“, rekla je. „Bogataši su isti kao i mi ostali - imaju dva stopala i deset nožnih prstiju. U tom pogledu smo svi jednaki.“

Mma Makuci nije bila sasvim sigurna u vezi s tim. Možda čovek ne može da nosi više od jednog para cipela odjednom, ali to ne znači da ne može da nosi drugi par svakog dana ili, čak, jedan par pre, a drugi posle podne. Da li bogataši tako rade, pitala se. Trenutno je imala samo dva para obuće, mada je planirala da vrlo uskoro kupi još jedan. Imala je svoje obične cipele za svaki dan, bile su smeđe boje i pendžetirane više puta nego što je marila da se priseća; onda, tu su bile i njene svečane cipele, zelene sa svetloplavim obrubom - cipele koje je kupila od prvog profita ostvarenog radom Kalaharskog kursa daktilografije za muškarce - na koje je bila veoma ponosna. Tu i tamo je umela da ih obuče i za posao, ali činilo joj se da je šteta trošiti ih na tako prizemne aktivnosti i stoga ih je redovno ostavljala za prilike kao što je bila škola plesa. Ono što joj je sad bilo potrebno bio je par elegantnih cipela za svaki dan, a slučajno je u jednoj prodavnici ugledala baš takve. Bile su crvene i mada nisu imale obrub u nekoj posebnoj boji,- imale su velike ukrasne šnale u boji

zlata, koje su im davale autoritativan izgled koji ostale njene cipele nisu imale. To su bile smeđe cipele i nameravala je da ih nosi prilikom suočavanja s teškim muškarcima, s kakvima je povremeno imala posla. Muškarci će biti opčinjeni šnalama i tako će ona steći prednost koja je bila neophodna u poslovanju s takvim ljudima.

Mada je oklevala da potegne to pitanje, Mma Makuci je već odavno čeznula da kaže nešto Mmi Ramocve o cipelama kakve nose sredovečne žene. Mma Ramocve se nije razmetljivo oblačila, dajući prednost kvalitetnim, pouzdanim suknjama i komotnim bluzama, ali je, bez obzira na to, imala oko za boje i uvek je bila lepo obučena. Ali što se cipela ticalo, izgledalo je kao da ju je njen dobar ukus u tom pogledu izneverio, jer je najčešće mogla da se vidi u prilično bezobličnim smeđim cipelama na kojima se jasno ocrtavao oblik njenih nožnih prstiju. Te cipele nisu bile ni najmanje elegantne i Mmi Makuci se činilo da bi trebalo da budu zamenjene nečim što bi bilo više u skladu s položajem Mme Ramocve kao najbolje privatne detektivke u Bocvani.

Jednom prilikom su se u razgovoru dotakle teme cipela Mme Ramocve, i ishod nije bio zadovoljavajući. Mma Makuci je pomenula rasprodaju u jednoj prodavnici cipela u gradu, napomenuvši da su cene izuzetno povoljne.

„Oni koji već dugo nose jedne iste cipele lako bi tamo mogli da nađu nešto odgovarajuće“, uzgred je napomenula.

Mma Ramocve ju je pogledala. „Mislite, oni poput mene?“ upitala je.

Mma Makuci se nasmejala da bi prikrila nelagodnost. „Ne, nisam mislila konkretno na vas. Ali možda biste voleli da kupite sebi nove cipele. Možete sebi da ih priuštite.“

„Ali šta fali ovima koje imam?“ upitala je Mma Ramocve. „Imam izrazito široka stopala. Ovo su izrazito široke cipele koje pristaju mojim stopalima. Šta bi moja stopala rekla kad bih kupila par uzanih pomodnih cipela? Sigurno bi pomislila da nešto nije u redu.“

Mma Makuci je odlučila da ne odstupa. „Ali možete da nađete izrazito široke cipele koje vrlo lepo izgledaju“, rekla je. „Tamo ima za svakog ponešto.“

„Meni je baš lepo u ovim cipelama“, izjavila je Mma Ramocve. „Još nisam imala nikakvih problema s njima.“

„Pa dobro, onda, možda biste mogli da kupite neke cipele za gospodina Dž. L. B. Matekonija“, predložila je Mma Makuci.

„A šta fali cipelama gospodina Dž. L. B. Matekonija?“

Mma Makuci je počinjala da žali što je uopšte načela tu temu. Po njenom mišljenju, štošta je falilo cipelama gospodina Dž. L. B. Matekonija. Za početak, bile su prekrivene mrljama od ulja i na jednoj od njih se video začetak rupe tamo gde je palac. Kao i Mma Ramocve, i on je imao određeni položaj u društvu, kao vlasnik Brzih motora Tlokvenga, a od takve osobe se očekivalo da nosi valjane cipele.

Ne dobivši od Mme Makuci odgovor na svoje pitanje, Mma Ramocve je objasnila da bi kupovina novih cipela gospodinu Dž. L. B. Matekoniju bila traćenje novca i vremena. „Nema svrhe kupovati muškarcu nove cipele“, rekla je. „To je uzaludan trud. Muškarce cipele ne zanimaju. To je opšte poznata stvar. Ako muškarac stalno razmišlja o cipelama, znači da s njim nešto nije u redu.“

„A o čemu to razmišljaju muškarci?“ upitala je Mma Makuci. „Ako ne smeju da razmišljaju o cipelama, o čemu smeju?“

Mma Ramocve je podigla obrvu. „Najčešće razmišljaju o ženama“, odvratila je. „I to s nedovoljno poštovanja. To je zato što su tako stvoreni i tu se ništa ne može. Ne mogu da se promene. A ako ne misle o ženama, tada misle o govedima i automobilima. Ima i muškaraca kojima je vazda fudbal u glavi. To je sve o čemu muškarci vole da razmišljaju.“

Tog jutra, međutim, glavna tema razgovora nisu bile cipele, a ni slabosti muškaraca, već drama malog belog kombija. Gospodin Polopeci je bio očajan kad je čuo za kvar na kombiju prema kojem je osećao zahvalnost, budući da je blagodareći njemu došao u dodir s Mmom Ramocve i ponovo našao posao. Kad je Mma Ramocve rekla da će ona i gospodin Dž. L. B. Matekoni ubrzo da odu po kombi i dotegle ga natrag u Gaboron, zamolio je da mu dozvole da pođe s njima. Mma Ramocve se složila i, nakon što je gospodin Dž. L. B. Matekoni objasnio šegrtu šta je potrebno da uradi s kolima dovezenim zbog popravke, njih troje su se ukrcali u kamionet, ostavivši Mmu Makuci samu u kancelariji.

Jutro je i dalje bilo lepo i, dok su se vozili pored Brda Kgale, izgledalo je kao da sunce zlatom boji drveće i stenje na njegovoj

padini. Nebo nad njima bilo je prazno, s izuzetkom nekoliko ptica grabljivica koje su na velikoj visini kružile nošene strujom toplog vazduha; drum pred njima bio je pust i prav, crna pantljika pružena kroz bujne sivo-zelene mladice akacije. Bilo je to jedno od onih jutara kad se čovek raduje što je živ i što se nalazi baš tu gde je.

Gospodin Polopeci je bio raspoložen za priču i izrazio je svoje mišljenje o govoru koji je poglavica Linčve nedavno održao u Gaboronu i o kojem se mnogo pisalo u novinama. Da li je poglavica bio u pravu? Gospodin Polopeci je smatrao da jeste. Gaji veliko poštovanje prema poglavici Linčveu, rekao je, i smatra da bi trebalo pridati više pažnje njegovim stavovima. Potom je prešao na pitanje šta bi trebalo uraditi povodom onih koji bacaju smeće gde stignu. Bilo je reči o tome tamo u Tlokvengu, gde je živeo, i neki su smatrali da bi one koji ostavljaju smeće na mestima koja nisu predviđena za to trebalo okupiti u grupe i naterati ih da ga raščiste. Ili to, ili bi ih trebalo primorati da na leđima nose veliki natpis PRLJAVAC. Po mišljenju gospodina Polopecija, to bi vrlo brzo zaustavilo nekontrolisano odlaganje smeća.

Mma Ramocve nije bila baš tako sigurna u to. „Stid ume da natera ljude da se pristojno ponašaju“, rekla je. „To mi je jasno. Ali ne možete da stavljate na ljude natpis PRLJAVAC jer bi drugi pomislili da je to zbog toga što se ne kupaju. A može biti da se više nego redovno kupaju.“

„Ja mislim da su natpisi dobra ideja“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni, „Mogli bi da se stavljaju i na kola. OPASAN VOZAČ, na primer, ili SKLON BRZOJ VOŽNJI. Mislim da bi to ljude nateralo da pažljivije voze.“

„Ali bi izgledalo prilično glupo, zar ne?“ rekla je Mma Ramocve. „Na kraju bi svako imao nekakav natpis. Na mojim leđima bi pisalo MMA RAMOCVE ili možda DETEKTIV. To bi bilo glupo.“ *A Mma Makuci bi na leđima imala natpis na kome bi pisalo 97procenata*, pomislila je, ali nije to glasno izgovorila.

„Nisam to rekao“, pomalo zlovoljno je izjavio gospodin Polopeci. „Rekao sam samo da bi ljudi koji neodgovorno bacaju smeće gde stignu trebalo da nose nekakav natpis. To je sve.“

Diskusiju je okončao gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Skoro smo stigli“, rekao je. „Ovo je ono skretanje o kojem si govorila?“

Usporili su i gospodin Dž. L. B. Matekoni se oprezno uputio kamionetom niz prašnjavi put. Danju su rupe i džombe na njemu izgledale mnogo gore nego noću. Nije bilo nikakvo čudo što je mali beli kombi Mme Ramocve bio tako gadno oštećen; kamenje, izbilo usled erozije tla, štrčalo je visoko na pojedinim mestima, a tu i tamo moglo je da se vidi granje opalo sa stabala, koje su energični termiti već obložili sasušanim crvenim blatom. Pored puta, mlitavo stojeći pod senlcem drveta, malo stado goveda tužnim je očima posmatralo kamionet.

„Ta goveda nisu u dobrom stanju“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Pogledajte kako se onom tamo provide rebra.“

Mma Ramocve odmerila je stručnim pogledom svetlosivu životinju i složila se s njegovim mišljenjem. „Bolesno je“, rekla je. „Moj otac bi znao šta da učini tim povodom.“

„Da, on se razumeo u goveda“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. Razume se, nije nikad upoznao Obeda Ramocvea, ali je znao za njegovu reputaciju dobrog poznavaooca stoke. Gospodin Dž. L. B. Matekoni bio je zahvalan slušalac priča o Obedu Ramocveu, mada ih je sve već mnogo puta čuo od Mme Ramocve. Čuo je priču o tome kako je Obed Ramocve upoznao Seretsea Khamu kad je ovaj jednom prilikom posetio Močudi i kako se rukovao s tim velikim čovekom. Čuo je priču o njegovom šeširu, kako je jednom bio ostavljen blizu kgode* (*Bocvanska kgotla je, kažu, demokratski sistem star kao pesak u pustinji. Kgotla može da bude bilo šta, od razgovora preko tarabe do žestoke rasprave u nacionalnom parlamentu u Gaboronu. U suštini, ona znači da se agresivnost može bolje izraziti kroz raspravu, nego kopljima. Takode podrazumeva pravo svakog da bude saslušan. Skromni pastir ima pravo da se obrati starešini. U bocvanskim rudnicima dijamanata, najniži radnik sme da se suprotstavi šefu. „Kad smo u nedoumici“, kaže generalni direktor jednog velikog rudnika dijamanata, „sazovemo kgotlu i svako može da kaže svoje mišljenje.“ (Prim. prev.)*) i brižljivo ostavljen na zidu, tamo gde je lako mogao da ga nađe.

Čuo je i za ono kad mu je vrtlog prašine podignut vetrom oduvao šešir s glave pravo na drvo. Bilo je mnogo takvih priča i shvatao je koliko su važne i slušao ih je strpljivo i s poštovanjem. Život bez priča uopšte ne bi bio život. Jer priče nas, zar ne, povezuju međusobno, žive s mrtvima, ljude sa životinjama, ljude sa zemljom?

Polako su se vozili putem. Posle izvesnog vremena, gospodin Dž. L. B. Matekoni se okrenuo prema Mmi Ramocve. „Rekla si da se kombi pokvario nadomak raskršća“, rekao je. „Ali izgleda da se to ipak desilo dalje nego što si mislila.“

Mma Ramocve se sa zebnjom osvrnula naokolo. Bila je sigurna da se dogodilo baš tu, na krivini, gde je put menjao pravac. Da, sasvim sigurno se dogodilo baš tu, ali od kombija nije bilo ni traga ni glasa.

Pogledala je gospodina Dž. L. B. Matekonija. „Zaustavi“, rekla je. „Sasvim sam sigurna da je bilo baš ovde.“

Gospodin Polopcci, koji je sedeo između gospodina Dž. L. B. Matekonija i Mme Ramocve, nagnuo se sada napred na svom sedištu. „Ukraden je!“ uzviknuo je. „Vaš kombi je ukraden!“

„Videćemo“, rekla je Mma Ramocve. Pribojavala se da je on upravu, iako se pomalo ljutila na njega zato što je to rekao. Ako je njen kombi ukraden, tada je na njoj da to i kaže, a ne na gospodinu Polopeciju.

Izašli su iz kamioneta i Mina Ramocve je otišla preko do ivice puta, nekoliko jardi iza mesta gde su se zaustavili. Razgledajući tlo, našla je ono što je tražila, mrlju od ulja na pesku. Mrlja nije imala više od nekih šest inča u prečniku, ali bila je tamna i upadljiva, ne ostavljajući u njenom umu mesta sumnji. Gledala je mesto na kojem je poslednji put videla svoj mali beli kombi, koji se sasvim sigurno više nije nalazio tu.

Prišavši joj, gospodin Dž. L. B. Matekoni pratio je njen pogled. „Ah“ izustio je i potom, podigavši lice prema njoj, ponovio: „Ah!“

„Uzeli su ga“, rekla je, a glas joj se lomio. „Moj kombi. Nema ga.“

Gospodin Polopeci je stao pored njih. „Mora biti da ga je neko popravio i odvezao.“

„Vrlo čudno“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ali to znači da tvoj motor nije zaribao. Mora biti da je posredi bilo nešto drugo. Da je zaribao, ne bi mogli da ga odvezu odavde.“

Mma Ramocve je odmahнула glavom. „Moraćemo da odemo u policiju i prijavimo krađu. To je sve što možemo da uradimo. Dosad su ga već odvezli negde daleko.“

„Bojim se da si u pravu“, blagim glasom je odvratio gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ukradena vozila brzo nestaju. Upravo tako. Nema ga više.“

Mma Ramocve se okrenula i pošla nazad prema kamionetu, praćena gospodinom Dž. L. B. Matekonijem. Gospodin Polopeci je, međutim, ostao da stoji.

„Moramo da se vratimo“, doviknuo mu je preko ramena gospodin Dž. L. B. Matekoni.

Gospodin Polopeci je pogledao mesto gde se ranije nalazio kombi, a potom ka žbunju pored puta, kroz drveće i grmlje i termitnjake, kao da je mogao da vidi nešto sem žučkaste trave, crvene zemlje i trnovitog drveća; kao da je mogao da čuje nešto sem cvrčaka i cvrkuta ptica.

„Ostavite me ovde“, rekao je. „Želim da potražim tragove. Vratite se u grad, a ja ću docnije da uhvatim autobus na drumu. Ostavite me ovde.“

Mma Ramocve se okrenula i zagledala u njega. „Nećete naći tragove“, rekla je. „Došli su i otišli. To je sve.“

„Dozvolite bar da pokušam“, rekao je gospodin Polopeci.

„Neka ga, kad već hoće“, rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Neće škoditi. Jutros svakako nema bogzna šta da radi tamo u servisu.“

Ukrcali su se u kamionet i gospodin Dž. L. B. Matekoni ga je okrenuo. Dok su polako prolazili pored njega, gospodin Polopeci je podigao ruku u znak pozdrava. Mma Ramocve je primetila da deluje uzbuđeno i malo docnije prenela svoje opažanje gospodinu Dž. L. B. Matekoniju.

„Igra se detektiva“, rekla je. „Ali u tome nema ničeg lošeg. Vrlo je željan da obavi neki detektivski posao.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se nasmejao. „Dobar je čovek“, rekao je. „I dobro si uradila kad si mu ponudila da radi za nas.“

Kompliment je obradovao Mmu Ramocve i nežno je dotakla muževljevu ruku. „I ti si dobar prema njemu“, rekla je.

Vozili su se u tišini. Nekoliko minuta kasnije, gospodin Dž. L. B. Matekoni je pogledao Mmu Ramocve i video da plače, bez glasa, ali na njenim obrazima bile su suze.

„Tako mi je žao“, rekla je. „Tako mi je žao. Moj beli kombi. Tako sam ga volela. Bio mi je prijatelj tolike godine.“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se promeškoltio na sedištu. Nije se osećao prijatno kad bi žene pustile osećanjima na volju; najzad, on je bio automehaničar i te stvari su mu bile strane.

„Naći ću ti drugi“, nežno je rekao. „Naći ću ti dobar kombi.“

Mma Ramocve nije rekla ništa. Znala je da je to lepo od njega, ali stvar nije bila u tome da li će joj naći drugi kombi. Želela je samo onaj mali beli kombi kojim je prokrstarila celu Bocvanu. Samo to i ništa drugo.

Osamnaesto poglavlje

PRODAVNICA NAMEŠTAJA „DVOSTRUKO UDOBNIJE“

Istog jutra kad je Mma Ramocve otkrila krađu svog malog belog kombija, Mma Makuci je takođe saznala nešto novo. Slučaj nestalog zambijskog finansijera ispostavio se kao krajnje razočaravajući. Sva pisma behu poslata uzalud, a ni telefonski pozivi nisu ih ništa dalje odveli. Mma Ramocve je predložila nekoliko ličnih poziva istaknutim članovima zambijske zajednice u Gaboronu i Mma Makuci se upravo spremala da to i uradi. Imali su tri imena - zubara s podužom listom pacijenata, od kojih su mnogi bili Zambijci, sveštenika i biznismena koji je vodio uvozno-izvoznju agenciju. Pogledavši spisak tog jutra, odlučila je da i ne pokušava da razgovara sa zubarom, jer je znala da su zubari obično puni posla i da najverovatnije neće stići dalje od službenice na recepciji. Dabome, mogla je da zakaže pregled i tako dođe do njega - svakako već neko vreme nije otišla na kontrolu kod zubara i odlazak tamo mogao je da predstavlja sasvim dobru zamisao - ali bilo bi teško postavljati pitanja s ustima punim zubarskih instrumenata. Iz tog razloga su, možda, razgovori sa zubarom često bili donekle jednostrani.

Telefonirala je svešteniku, ali javila se njegova telefonska sekretarica. *Nisam tu, ali možete da ostavite poruku*, javio se brižan glas, *a u međuvremenu, moje molitve su s vama*. Mma Makuci se prilično iznenadila čuvši ovu poruku i spustila je slušalicu ne rekavši ništa. Kako su njegove molitve mogle da budu s njom, kad nije znao ni ko je pozvao? Bilo bi drugačije, razmišljala je, da je rekao da će njegove molitve biti s njom u budućnosti, kad bude čuo da je ona nazvala. To bi, barem, bilo pošteno. Dabome, on je samo pokušavao da bude ljubazan - to joj je bilo jasno - ali po njenom mišljenju, bilo je važno da čovek uvek govori istinu, a sveštenici bi, više od svih ostalih, trebalo to da razumeju.

Mma Makuci je razmišljala nekoliko minuta o tome, sve više se ljuteći. Naposletku je digla slušalicu, ponovo okrenula broj i

iznervirano odslušala onu neiskrenu poruku. Potom, posle zvučnog signala koji je označio da može da ostavi poruku, rekla je: „Ovde Grejs Makuci, iz Prve damske detektivske agencije. Zovem vas u vezi s nekim važnim stvarima. Ali kako mogu vaše molitve da budu sa mnom pre no što ste uopšte čuli ko sam? Zar ne bi trebalo da kažete da ćete se moliti za nekog tek pošto saznate ko je to? Zar ne bi trebalo da bude tako? Hvala vam, velečasni, i doviđenja.”

Posle ovog malog predavanja o govorenju istine i preciznosti, osetila se malo bolje. Ispričače Mmi Ramocve o tome kad se vrati s kombijem; ona će imati povoljno mišljenje, smatrala je, budući da je vrlo istinoljubiva žena i ne voli ljude koji iznose lažne tvrdnje. Svakako će imati povoljno mišljenje... ili možda neće? Odjednom su Mmu Makuci ophrvale sumnje. Sinulo joj je da bi Mma Ramocve mogla pomisliti da je prilično neljubazno održati ovakvo predavanje - k tome još i snimljeno - svešteniku koji je samo hteo da bude od pomoći ljudima koji mu telefoniraju. Zar ne bi mogla Mma Ramocve da kaže nešto poput: „Dakle, Mma, mnoge koji ga nazivaju muči nekakva muka. Možda se neko njihov upokojio i zato telefoniraju. Možda on zbog toga nastoji da im malo olakša.”

Mma Makuci je još malo razmišljala i potom podigla slušalicu i ponovo pozvala sveštenikov broj. Odlučila je da ostavi novu poruku, u kojoj će mu saopštiti da nije mislila baš onako kako je rekla, ali ovog puta je sveštenik digao slušalicu.

Nekoliko časaka, Mma Makuci nije znala šta da kaže i razmišljala je čak da prekine vezu, poput deteta uhvaćenog kako se igra telefonom.

Međutim, zdrav razum je prevagnuo. „Ovde Mma Makuci”, rekla je. „Ostavila sam poruku pre nekoliko minuta i ja...”

„Odslušao sam vašu poruku, Mma”, prekinuo ju je sveštenik. „I u pravu ste. Nisam razmišljao kad sam rekao 'u međuvremenu'. Snimiću novu poruku, u kojoj ću reći: 'Pošto čujem vašu poruku, moliću se za vas.' Eto, to ću reći.”

Mma Makuci je porumenela od stida. „Nisam htela da budem neučtiva”, žurno je rekla.

„Znam”, odvratio je sveštenik. „Niste tako ni zvučali. Bili ste vrlo učtivi.”

Usledila je kratka tišina, a potom je sveštenik nastavio. „Nego, rekoste da imate nešto da mi kažete. Smem li da pitam šta je to?«

Mma Makuci mu je rekla o čemu je reč, a kad je završila, upitao ju je: „Mma, šta vi u stvari hoćete od mene? Tražite li od mene da vam kažem da li je takva osoba, neki biznismen iz Zambije, došla da mi se obrati? To tražite?“

„Da“, rekla je Mma Makuci. „Poznajete mnogo vaših zemljaka ovde. Dolaze i mole vas za pomoć. Mislila sam da je možda i taj čovek tako uradio.“

Sveštenik je ćutao. Na drugom kraju žice, sedeći za svojim radnim stolom u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji, Mma Makuci je posmatrala malog belog gekona koji se stručno i bez napora penjao uza zid. Glava životinje se celim putem okretala levo-desno, obazrivo motreći u potrazi za grabljivcima i plenom.

Tada je sveštenik pročistio grlo. „Ne smem da govorim o tim stvarima, Mma“, odvratio je, s primesom prekora u glasu. „Kad mi ljudi dođu sa svojim tugama i problemima, ne očekuju da ću drugima da pričam o tome. Ne pomišljaju da ću da raspravljam o njihovim privatnim stvarima s prvim detektivom koji se javi telefonom.“

Mma Makuci se osećala sve nelagodnije. Šta će taj čovek misliti o njoj? Ne samo da mu je telefonom delila lekcije koje joj niko nije tražio, već je čak zatražila od njega da naruši tajnost ispovedi. Bilo bi najbolje da mu se što pre izvini i okonča razgovor pre no što ugled Prve damske detektivske agencije u njegovim očima pretrpi još veću štetu.

„Molim vas da mi oprostite, velečasni“, počela je. „Nisam htela da...“

„Ljudi misle“, prekinuo ju je sveštenik, „ljudi misle da sveštenici sude o njihovim delima. Misle da mi sedimo ovde i mislimo, vidi, vidi, ovaj je uradio baš rđavu stvar; ili, ala je ovaj pokvaren. Ali mi to ne radimo, samo da znate. Mi priznajemo da smo svi samo slabi ljudi i da radimo stvari koje ne bi trebalo. Nema među nema nikog ko nije grešan, samo da znate. Nikog. I onda, kad je taj siroti čovek došao da mi otvori svoju namučenu dušu, ja nisam sedeo ovde misleći: sram ga bilo, nije trebalo da uzme taj novac. Nisam to mislio. Isto tako, nisam mu rekao da ne bi trebalo da beži u Johannesbnrg, kod svog brata od tetke, koji tamo radi u jednom velikom hotelu, kao što

je namerio da uradi. Nisam tako postupio. Ali sam mu rekao da može da mi se poveri jer ja neću otići u policiju. I nisam otišao u policiju, jer bi to bilo narušavanje tajnosti razgovora između sveštenika i ovčice iz njegovog stada, ko god ona bila. Stoga, kao što vidite, Mma, ne smem da razgovaram s vama o tom čoveku. Jednostavno ne smem."

Mma Makuci je naglo ispravila leđa. Na ceduljici koja je ležala pred njom na stolu, napisala je: *otišao u Johannesburg. Brat od, tetke. Hotel.*

Osmehnula se sebi u bradu. „Vrlo ste ljubazni“, rekla je svešteniku. „Oprostite što sam zapitkivala o tim privatnim stvarima.“

„A vi oprostite što nisam mogao da vam pomognem“, odvratio je on.

„Ali jeste“, rekla je Mma Makuci. Time je razgovor priveden kraju, baš kao i slučaj nestalog finansijera iz Zambije. Problem je sad mogao da bude prosleđen dalje, ali na koristan način, zajedno s nekim vrlo korisnim informacijama. Njihova lovina nalazila se u Johannesburgu, koji je velika varoš, naravno, ali u kome ipak nema baš tako mnogo velikih hotela, tako da će oni koji gone tog čoveka tačno znati gde da ga traže.

Sad su imali dovoljno informacija da pošalju izveštaj onoj advokatskoj kancelariji, i to visoko dignute glave. Izveštaj će biti vredan svake pare honorara, pomislila je; jedva je čekala da saopšti Mmi Ramocve šta je saznala. Uvek joj je bilo drago kad je mogla da izvesti o pozitivnom razvoju događaja.

Začuvši kamionet, ustala je od stola i izašla napolje. Očekivala je, naravno, da vidi kombi Mme Ramocve sramno privezan za kamionet uzetom za tegljenje, i pala je u očajanje videvši samo kamionet i Mmu Ramocve kako silazi s putničkog sedišta, sasvim neutešna.

Mma Ramocve joj je ispričala šta se dogodilo i Mma Makuci je ispustila žalostiv lelek, zaboravljajući načas dobre vesti kojima je htela da je obraduje kad se vrati.

„Jao, Mma!“ plakala je. „Vaš kombi! Ukrali su vam kombi! Jao!“

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se odmakao od dveju žena, s nesrećnim izrazom na licu. Pokušao je da ih smiri, govoreći: „Naći ćemo joj drugi kombi. Ima kombija koliko hoćeš,..“ da bi ga Mma

Makuci ućutkala, smatrajući da nije dobar ćas za razumne muške savete.

Kasnije, kad su ona i Mma Ramocve sedele zajedno u kancelariji, pijući na brzinu pripravljen biljni ćaj - za koji je Mma Makuci naprasno odlučila da ga ipak voli - Mma Ramocve je morala da teši svoju pomoćnicu.

„Pretpostavljam da je kad-tad morao da ode", rekla je. „Gospodin Dž. L. B. Matekoni ćesto kaŹe da kola i kombiji ne traju zauvek. S tim moramo da se suoćimo. I u pravu je, zar ne?"

Mma Makuci je morala da prizna da je tako. Ali to nije ućinilo ovu ogromnu nesreću ništa podnošljivijom. „Vi ste tako smireni. Ja bih bila strašno besna kad bi mi se tako nešto dogodilo."

„Dakle, bila sam besna", rekla je Mma Ramocve. „Bila sam besna kad sam videla da je kombi nestao. Bila sam pomalo besna i dok smo se vozili natrag. Ali kakva vajda od bešnjjenja, Mma Makuci? Ne verujem da bes moŹe da nam pomogne."

Mma Makuci je uzdahnula. „U pravu ste, što se besa tiće", odvratila je. „Od njega nema vajde."

„Recite mi, dakle, šta se ovde dešavalo", rekla je Mma Ramocve.

Na ovaj podsticaj, Mma Makuci se uspravila u svojoj stolici i široko osmehnula. Imala je barem nešto ćime je, makar malo, mogla da nadoknadi za vest o gubitku kombija. „rešila sam slućaj", skromno je rekla. „Onog Zambijca..."

Mma Ramocve je oduševljeno uzviknula. „Našli ste ga? Gde je?"

Mma Makuci je podigla ruku. „Nisam ga baš našla", rekla je. „Ali sam saznala da više nije ovde. U Johanesburgu je."

Objasnila je Mmi Ramocve sve o telefonskom pozivu svešteniku i o tome kako se ovaj nenamerno izbrbljao o lokaciji na kojoj se nalazila njihova lovina.

„To vi samo mislite da je bilo nenamerno", ispravila ju je Mma Ramocve. „Ja bih pre rekla da je sveštenik taćno znao šta govori. Znao je da traŹite nekog ko je verovatno ukrao veliku sumu novca? Je li znao za to?"

„Jeste", rekla je Mma Makuci. „Znao je sve o tome."

„Dakle", nastavila je Mma Ramocve, „ja mislim da taj sveštenik nije tako glup kao što mislile. Ćini mi se da je traŹio naćin da vam nešto kaŹe, a da pri tom ne napravi probleme s vlastitom savešću. Znao je

da ne bi trebalo da odaje tajnu koja mu je poverena kroz ispoved, ali ako to uradi indirektno, kao što je očigledno i uradio, možda ga onda savest neće previše gristi."

„Ali da li sveštenici razmišljaju na takav način?" upitala je Mma Makuci.

„Svakako", rekla je Mma Ramocve. „Radeći ovaj posao, naučila sam jednu stvar, a to je da ljudi, pa čak i sveštenici, uvek nađu načina da vam kažu ono za šta smatraju da ne smeju direktno da vam saopšte. Što se ovog sveštenika tiče, verovatno misli da bi bilo dobro da neko uhvati onog čoveka. Stoga vam je rekao sve što zna, ali uradio je to na poseban, zaobilazan način."

Mma Makuci je delovala zamišljeno. „Dobro, Mma, a šta bi sad trebalo da uradimo? Je li to dovoljno?"

„Šta bi predložio Klovis Andersen?" upitala je Mma Ramocve.

Mma Makuci je pogledala na primerak *Načela privatnog istraživanja*, već izlizan od silnog listanja. Još uvek nije pročitala tu knjigu od korica do korica, mada je znala da bi jednog dana trebalo to da uradi.

„Rekao bi da čovek valja da zna kad je trenutak da prestane da postavlja pitanja", usudila se da kaže. „Mislim da tako kaže, zar ne?"

„Tačno tako!" uzviknula je Mma Ramocve, dodavši: „Rekla bih da nam ta knjiga više i nije potrebna. Mislim da smo naučile dovoljno da možemo da počnemo da pišemo sopstvenu knjigu. Slažete li se?"

„Da", odvratila je Mma Makuci. „*Privatno istraživanje za dame*, od Dragocene Ramocve i Grejs Makuci. Mogu naprosto da je vidim pred sobom."

„Ja takođe", rekla je Mma Ramocve, otpivši još jedan gutljaj svog čaja. „Biće to baš dobra knjiga, Mma. Sigurna sam."

Da bi nagradila Mmu Makuci za njen uspeh, Mma Ramocve joj je dala ostatak dana slobodno.

„Vredno ste radili", rekla je svojoj pomoćnici. „Sad lepo idite i potrošite bonus koji ću vam dati."

Mma Makuci nije skrivala iznenađenje. Nikad dosad nije bilo pomena o bonusima, mada je čula ljude koji rade za velike kompanije kako govore o njima.

„Da", osmehnula se Mma Ramocve i posegnula za kutijom za gotovinu koju je držala u gornjoj fioci svog pisaćeg stola. „Dobićemo

odličan honorar za ovaj zambijski posao. Mislim da će sve skupa da bude nekih deset hiljada pula." Zaćutala je, posmatrajući efekat svojih reči na Mmu Makuci. „Znači, vaš bonus biće dvadeset pet procenata od toga, što iznosi...”

„Dve hiljade petsto pula", brzo je izračunala Mma Makuci.

„Toliko?" odsutno je prokomentarisala Mma Ramocve. „Pa, da, pretpostavljam da će biti oko dve i po hiljade pula. Razume se, moraćete da sačekate da nam plate da biste dobili pun iznos, ali, za početak uzmite ovih petsto pula."

Mma Makuci je sa zahvalnošću prihvatila novčanice i zadenula ih pod otvor svoje bluze. Već je odlučila šta će uraditi sa svojim bonusom, ili ovim njegovim delom, i činilo joj se da je ovo upravo dobar trenutak za to. Pogledala je svoje cipele, svoje radne cipele, i pripretila im prstom.

„Još novih cipela?" osmehnula se Mma Ramocve.

„Da", odvratila je Mma Makuci. „Nove cipele i nekoliko novih maramica."

Mma Ramocve je odobravajući klimnula glavom. Umom joj je ponovo proletela misao o malom belom kombiju, preteći da pomrači njeno lepo raspoloženje. Ali nije rekla ništa Mmi Makuci, koja se upravo spremala da izađe iz kancelarije i uhvati mini-bus, da bi otišla u obilazak prodavnica. Zaslužuje da se raduje, pomislila je Mma Ramocve. Toliko je godina imala veoma malo radosti. A sad, s njenim kursom daktilografije i novom kućom, i ovim bonusom, naravno, njen život zasigurno dobija znatan preokret nabolje. Moguće da će naći i nekog dobrog čoveka, mada je ovog časa možda previše tražiti još i to. Ipak, biće za nju dobro da nađe nekog valjanog muškarca, ako takvih još uopšte ima; Mma Ramocve je, naime, počinjala da gaji izvesne sumnje u tom pogledu. Žena sigurno ne bi ukrala mali beli kombi, zar ne? To je morao biti muškarac. A onaj nepošteni zambijski finansijer - takođe je muškarac, zar ne? Muškarci su odgovorni za mnoge stvari, pomislila je; osim gospodina Dž. L. B. Matekonija, razume se, i gospodina Polopecija, i njenog pokojnog oca. Dakle, bilo je tu i dobrih muškaraca, ako imate strpljenja da ih tražite. Ali gde su, pitala se, svi ti dobri muškarci kad žena traži sebi muža? Gde je Mma Makuci u svojim godinama mogla da nađe dobrog čoveka, s onim svojim

velikim naočarima i problematičnim tenom? To neće biti lak posao, zaključila je Mma Ramocve, a ona sama ili neko drugi nije mogao bogzna koliko da joj pomogne u tome.

Kupovina novih cipela oduzela joj je neverovatno malo vremena. Već je videla par koji je želela - crvene sa zlatnim šnalama - i na njeno oduševljenje, kad je stigla do prodavnice, još uvek su bile izložene na istaknutom mestu u izlogu. Bilo je tu nekoliko trenutaka zebnje dok je prodavačica tražila njen broj, ali vrlo brzo ih je imala u rukama i ustanovila da joj savršeno pristaju.

„Tako vam lepo stoje“, divila se prodavačica. „A tek te šnale, Mma! Muškarci će biti naprosto opčinjeni njima!“

Mma Makuci ju je nervozno pogledala. „Samo da znate, imam ja i pametnija posla nego da idem naokolo pokušavajući da opčinem muškarce.“

„Oh, naravno, to se odmah vidi“, ispravila se prodavačica. „Te cipele su dobre i za poslovnu ženu. Vrlo su upotrebljive, u stvari.“

Mma Makuci je odlučila da ostane u novim cipelama i dok je hodala trotoarom osećala je onu izuzetnu prijatnost koju stopalima pružaju novi kožni donovi. Bio je to osećaj zadovoljstva i sigurnosti, u ovom slučaju dodatno pojačan bleskom šnala na suncu. Mora biti da se ovako osećaju bogataši, pomislila je. Sve vreme se osećaju tako, jer su uvek u finoj odeći i novim cipelama. Pa dobro, može barem malo da oseti kako je to, dok su cipele nove, a koža neiznošena.

Odlučila je da prošetala i razgleda izloge u toj ulici. Ne samo da je tako mogla da razgazi svoje nove cipele, već je imala i dosta preostalog novca i pomislila je da bi mogla da kupi još neku sitnicu koja joj se dopadne. Stoga je krenula niz ulicu, prošavši pored male prodavnice radio-aparata koja je nije zanimala i radnje koja je prodavala baštensku opremu. Ništa od toga nije joj delovalo obećavajuće, stoga se upitala nije li ipak trebalo da uhvati minibus i odveze se do tržnog centra u kojem je Mma Ramocve volela da sedne i popije čaj. Tamo je bilo prodavnica u kojima je možda moglo da se nađe nešto lepo.

Mma Makuci je stala. Nalazila se ispred radnje u kojoj se prodavao nameštaj, pod nazivom „Dvostruko udobnije“. Unutra, u radnji, stajao je Futi Radifuti i gledao je kroz debelo staklo izloga.

Mma Makuci se osmehnula i mahnula mu. Pa dabome: radio je u prodavnici nameštaja i sad je bio na svom radnom mestu, prodajući nameštaj. Dakle, biće zanimljivo razgledati tu radnju u kojoj radi, mada nije planirala da pazari bilo kakav nameštaj.

Futi Radifuti joj je odmahnuo i prišao da joj otvori vrata. Srdačno ju je pozdravio dok je ulazila unutra, saplićući se preko reči, ali ispoljavajući očigledno zadovoljstvo što je vidi.

„Te ci... ci... cip... cipele“, rekao je. „Vrlo su 1... 1...“

„Hvala vam“, rekla je Mma Makuci. „Jesu, vrlo su lepe. Maločas sam ih kupila, od bonusa koji sam dobila.“

Futi Radifuti se osmehnuo, kršeći prste.

„Ovo je moja prodavnica“, rekao je. „Ovde radim.“

Mma Makuci se osvrnula naokolo. Bila je to velika prodavnica nameštaja, puna najrazličitijih sofa i fotelja. Bili su tu i stolovi, trpezarijski, kuhinjski i radni, izloženi u zbijenim redovima.

„Ovo je velika radnja“, rekla je. „Ima li mnogo zaposlenih?“

„Imam desetak radnika“, rekao je, a reči su mu sada izlazile mnogo lakše. Primetila je - da je njegovo zamuckivanje izraženije na početku razgovora i da, kako razgovor odmiče, postaje sve manje primetno.

Na trenutak je razmislila. Rekao je da ima desetak radnika; to je zvučalo kao da je on tu poslovođa, što je delovalo pomalo neverovatno.

„Vi ste, dakle, poslovođa?“ Upitala je šaljivim tonom.

„Jesam“, odvratio je. „Moj otac je vlasnik prodavnice, a ja sam poslovođa. On se uglavnom povukao iz posla. Voli da se bavi svojim stadom stoke, znate, ali još uvek dolazi ovamo. Upravo sad je pozadi u kancelariji.“

Mma Makuci nekoliko časaka nije progovarala. Saznanje da Futi Radifuti u stvari poseduje prodavnicu ne bi trebalo da je promenilo način na koji ga je gledala, ali jeste. Više nije bio nespretan plesač, dopadljiv, ali prilično ranjiv muškarac s kojim je igrala u plesnoj školi. Bio je važan muškarac, imućan muškarac. Pri tom novac nije bio važan. Zaista nije.

Tišinu je prekinuo Futi Radifuti. „Morate da upoznate mog oca“, rekao je. „Dođite u kancelariju, da vas upoznam s njim.“

Krenuli su ka zadnjem delu izložbene prostorije, pored stolova i stolica, i ušli u veliku kancelariju s plavim tepihom i dva pretrpana radna stola. Dok su ulazili, postariji čovek koji je sedeo za jednim od stolova podigao je pogled s gomile faktura pred sobom. Mma Makuci je prišla da ga pozdravi, upotrebivši tradicionalan pozdrav pun poštovanja, primeren za obraćanje starom čoveku.

„Ovo je moja prijateljica iz plesne škole“, rekao je Futi Radifuti. U njegovom glasu se osećao ponos, koji Mma Makuci nije propustila da uoči.

Stari čovek je pogledao u nju i polako ustao. Pri tom je napravio grimasu, kao da ga nešto boli.

„Drago mi je što vas vidim, Mma“, rekao je gospodin Radifuti. Potom, okrenuvši se svom sinu, rekao mu je da bi trebalo da ode i pobrine se za mušteriju koja je tamo u izložbenoj prostoriji čekala da bude uslužena. Ne bi je trebalo ostaviti da čeka, rekao je.

Kad je Futi Radifuti izašao iz kancelarije, starac je pokretom pokazao Mmi Makuci da sedne na stolicu pored njegovog stola.

„Vrlo ljubazno od vas što plešete s mojim sinom“, tiho je rekao. „On je stidljiv momak. Nema mnogo prijatelja.“

„Dobar je čovek“, rekla je Mma Makuci. „A pleše sve bolje. U početku nije bio naročito dobar, ali postaje sve bolji.“

Starac je klimnuo glavom. „I mnogo manje zamuckuje kad je s ljudima koje poznaje“, rekao je. „Siguran sam da mu i u tom pogledu mnogo pomažete.“

Mma Makuci se osmehnula. „Da, sad je već manje stidljiv.“ Pogledala je svoje nove cipele, pitajući se šta ovaj starac misli o njima. Ne smatra li možda da je razmetljiva, zato što nosi cipele s tako velikom šnalom?

Gospodin Radifuti kao da nije primećivao njene cipele. „Čime se bavite, Mma? Imate li posao? Moj sin vas često pominje, ali nije mi rekao čime se bavite.“

„Zaposlena sam u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji“, odvratila je Mma Makuci. „Radim tamo kao asistent. Vlasnica agencije je gospođa...“

„Po imenu Mma Ramocve“, rekao je gospodin Radifuti.

„Poznajete je?“

„Dabome“, odvratio je starac. „A poznavao sam i njenog oca. Zvao se Obed Ramocve i bio je veoma dobar čovek. Kupovao sam stoku od njega, znate, i još uvek imam u svom stadu potomke tih grla, tamo na mojoj farmi blizu Lobacea. Valjane životinje, nema šta.“ Zastao je. „Znači, radite kod Dragocene Ramocve. Dakle, to je baš zanimljivo. Rešavate li mnogo slučajeva?“

„Upravo danas sam rešila jedan“, vedro je odvratila Mma Makuci. „Gotovo da sam pronašla čoveka koji je ukrao veliki novac.“

„Gotovo? Pobegao je?“

Mma Makuci se nasmejala i objasnila kako je došla do informacije koja će policiji u Johannesburgu omogućiti da ga nađe i uhapsi. Starac ju je pažljivo slušao, zadovoljno se osmehujući.

„Vidim da ste veoma pametni“, rekao je. „To je dobro.“

Mma Makuci nije znala kako da shvati ovu njegovu primedbu. Zašto je dobro što je pametna? Zašto bi to ovom starcu išta značilo? Jedan kratak trenutak pitala se da li bi trebalo da mu kaže za devedeset sedam procenata na Bocvanskom koledžu za sekretarice, ali je naposljedku rešila da to ipak ne učini: te stvari nije trebalo previše često pominjari.

Razgovarali su još nekoliko minuta, uglavnom o prodavnicu i nameštaju koji se u njoj prodavao. Zatim se vratio Futi Radifuti, noseći poslužavnik na kojem su stajale tri šolje čaja, koji su popili pre no što je ponudio da je svojim kolima prebaci do kuće, što je ona prihvatila. Baš dobro, pomislila je, što neće morati dugo da pešači u ovim novim crvenim cipelama, koje su počinjale malo da je žuljaju na desnoj nozi - ne mnogo, ali ipak primetno.

Kad su stigli pred njenu kuću, Futi Radifuti je zaustavio kola. Zatim je posegnuo na zadnje sedište i izvukao veliki paket, koji je dao Mmi Makuci.

„Ovo je poklon za vas, Mma“, rekao je. „Nadam se da će vam se dopasti.“

Mma Makuci je pogledala pomno zapakovan poklon. „Smem li odmah da ga otvorim?“ upitala je.

Futi Radifuti je ponosno klimnuo glavom. „Iz radnje je“, rekao je.

Mma Makuci je pokidala papir. Unutra se nalazilo jastuče, kadifeno jastuče s ukrasima u boji zlata. Odavno nije videla nešto tako lepo i morala je dobro da se potruži da ne bi zaplakala. Ovo je fin čovek,

dobar čovek, kome se dopadala dovoljno da joj pokloni ovo prelepo jastuce.

Pogledala ga je i osmehnula mu se. „Tako ste dobri prema meni“, rekla je. „Tako ste dobri.“

Futi Radifuti je upro pogledom u volan. Nije mogao da progovori.

Devetnaesto poglavlje **MAGAREĆA POSLA**

Gospodin Polopeci je stajao pod kristalno vedrim nebom, pored prašnjavog puta i napola osušenog drveta akacije. Njegovo uzbuđenje počelo je da se manifestuje fizički, pulsom koji je ubrzavao i trncima koji su mu se spuštali niz vrat. Do maločas je gledao za kamionetom gospodina Dž. L. B. Matekonija koji je truckavo odmicao džombastim putem prema glavnom drumu, dižući svojim izlizanim gumama oblačić prašine za sobom. Sad se već izgubio s vidika i on je ostao sam ovde u šipražju, pogleda uprtog u mrlju na tlu tamo gde je kombi Mme Ramocve ispustio poslednje kapi ulja. Osmehnuo se. Kako bi njegov otac bio ponosan da može sad da ga vidi. Dabome, nije nikad ni sanjao da će veštine kojima je naučio svog sina biti korisćene u ovakve svrhe, ali opet, nije sanjao ni da će njegov sin da završi na robiji, ili da će raditi kao automehanićar u Brzim motorima Tlokvenga, niti da će, usudio se da pomisli, biti detektivski pomoćnik u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji. Nije istinski polagao pravo na ovu poslednju titulu, razume se, ali kad bi mu samo dali priliku da se dokaže, ne bi bilo nikakvog razloga da ne bude dobar kao Mma Makuci. Nije žudeo da postane druga Mma Ramocve - to niko ne bi mogao - ali, u najmanju ruku, bio je kadar da radi ono što je radila Mma Makuci, bez obzira na njenih devedeset sedam procenata.

Otac gospodina Polopecija Ernest Polopeci bio je sitan stoćar koji je uživao da slobodno vreme provodi u lovu. Retko je kad upucao neku divlju životinju, jer nije imao pušku i oslanjao se na druge u tom pogledu, ali je bio vićan praćenju životinjskih tragova i naućio je tome i svog sina. Pokazao mu je tragove koje ostavljaju razne životinje - cibetke, dajker-antilope, pike - i objasnio mu kako da odredi vreme koje je proteklo od prolaska životinje. Tu je bio vetar koji je ubacivao sitna zrnca peska u zareze koje su pravile životinjske šape ili papci; tu je bila kiša koja je sve spirala; tu je bilo sunce koje je isušivalo sveže prevrnutu zemlju. Zatim, tu je bilo povijanje trave, koja se

ponovo uspravljala, ali polako, u vremenu koje se moglo protumačiti kao što drugi ljudi tumače položaj kazaljki sata. Sve to znanje beše preneseno gospodinu Polopeciju još kao dečaku i danas mu se, tako neočekivano, ukazala prilika da ga iskoristi.

Pogledao je u tlo i počeo da ga ispituje. Bilo je tu otisaka koje je odmah mogao da isključi: njegovih, za početak; otisaka radnih cipela gospodina Dž. L. B. Matekonija - pljosnatih tragova koji su ukazivali na đonove od mekane gume; zatim, bili su tu otisci stopala Mme Ramocve, jedni noviji od drugih, jer je sinoć hodala oko kombija, neposredno nakon što se pokvario. A onda, tu su bili i drugi otisci - par čizama koje su došle stazom što se s desne strane spajala s prašnjavim putem. Čizme su bile praćene parom bosih stopala, nevelikih i prema tome stopala koja su pripadala detetu ili nekoj sitnoj ženi. Par čizama je nekoliko puta hodao ukrug i potom stao i radio nešto blizu mrlje od ulja. Posle toga, čizme su otišle i, da, vratile su se, dovodeći nove otiske. Gospodin Polopeci se sagnuo i stao da zagleda u gužvu tragova: čizme, gume (otisci uskih guma, otisci guma kombija) i potom, sasvim neosporno, otisci magarećih kopita. To! pomislio je gospodin Polopeci. I potom još jednom. To!

Ustao je i protegao se. Bilo je neudobno stajati tako zgrčen, ali ne može se drugačije kad pratite tragove. Čovek mora da se spusti na taj nivo i sagleda svet sa stanovišta zrnaca peska i vlati trave. Tamo dole bio je sasvim drugi svet, svet mrava i komadića sasušene zemlje, poput minijaturnih planinskih grebena, ali svet koji može mnogo da vam kaže o svetu koji se nalazi nekoliko stopa više; potrebno je samo da ga pitate.

Ponovo se sagnuo i krenuo za magarećim tragovima. Trag se kretao kratko putem i potom skretao desno, u pravcu staze kojom je došao par čizama. Sada, na tlu među žbunjem, slika je postajala mnogo jasnija. Tamo na prašnjavom putu bilo je mnogo aktivnosti; ali sad su magarci, upregnuti u mali beli kombi, vukli svoj teret preko neditnutog tla i tragovi su sve odavali. Magarce - četiri magarca, zaključio je gospodin Polopeti - gonio je, i to bičujući ih, bez sumnje, muškarac u čizmama, a za njima, krećući se preko nekih tragova magaraca i tako ih brišući, išao je mali beli kombi. Sigurno je neko sedeo za njegovim volanom i upravljao dok su ga magarci vukli.

Dabome, to je bio par bosih stopala - zasigurno dečak. Da, dečak je okretao volan dok je otac gonio magarce. Tako se to dešavalo.

Odavde je bilo lako. Gospodin Polopeci je pratio tragove preko nedirnutog tla oko pola milje, pre no što je ugledao malu grupu tradicionalnih jednosobnih kućica i obor za stoku sagrađen od pruća. Stao je. Bio je siguran da je mali beli kombi tamo, možda sakriven nekakvim prućem i lišćem, ali sasvim sigurno je bio tamo. šta da radi? Jedna od mogućnosti bila je da se trkom vrati do prašnjavog puta a onda odade na glavni drum. Za sat ili dva mogao je da stigne natrag u Gaboron i sve ispriča policiji, ali dotad bi kombi mogao sasvim da nestane. Stajao je i razmišljao i tako stojeći opazio dečaka koji ga je posmatrao s praga jedne od kuća. To je odlučilo. Sad više nije mogao da ode, jer je njegovo prisustvo bilo otkriveno i kradljivci će pokušati da se reše kombija.

Gospodin Polopeci je otišao do najbliže od četiri kuće i u tom trenutku ugledao mali beli kombi. Bio je parkiran iza kuće kojoj se približavao, napola pokriven starim nakatranjenim platnom. Prizor ga je ispunio razočaranjem. Nije nikad mogao da shvati nepoštenje, a ovde se našao suočen s očiglednim primerom najbezobraznijeg lopovluka. Da li su ovi ljudi - ovi beskorisni ljudi - znali čiji su kombi ukrali? Najgori u Bocvani ukrali su od najbolje u Bocvani; to je to i ništa više.

Kad se primakao kući, iz nje je izašao muškarac u kaki košulji i pantalonama, koji se uputio prema gospodinu Polopeciju i pozdravio ga.

„Zalutali ste, Rra?“ upitao ga je, neutralnim tonom.

Gospodin Polopeci je osetio kako mu srce lupa. „Nisam“, odvratio je. „Došao sam da uzmem kombi koji pripada mojoj šefici.“ Pokazao je prema napola pokrivenom kombiju, a muškarčev pogled je pratio njegovu ruku.

„Vi ste vlasnik tog kombija?“ upitao ga je muškarac.

„Ne“, odvratio je gospodin Polopeci. „Kao što rekoh, to je kombi moje šefice. Došao sam da ga vratim tamo gde pripada.“

Muškarac je odvratio pogled. Gospodin Polopeci ga je posmatrao i shvatio da ovaj razmišlja. Nije znao kako da objasni prisustvo kombija, napola skrivenog, iza svoje kuće.

Gospodin Polopeci je odlučio da bude direktan. „Ukrali ste taj kombi“, izazvao ga je. „Niste imali prava da ga uzmete.“

Muškarac ga je pogledao, suženih očiju. „Nisam ga ukrao, Rra. Pazite šta pričate. Samo sam ga dovukao ovamo da bih ga sačuvao za vlasnika. Ne možete, znate, ostavljati kombije u šipražju.“

Gospodin Polopeci je zadržao dah. Prenerazila ga je bezočnost ovog objašnjenja. Nije ga valjda ovaj čovek smatrao baš toliko lakovernim?

„A kako smo to mi imali da saznamo da nam čuvate kombi?“ upitao je sarkastično. „Da niste možda ostavili neku cedulju koju smo prevideli?“

Muškarac je slegao ramenima. „Ne želim da se raspravljam s vama“, rekao je. „Molim vas, odvezite taj kombi. Samo mi pravi gužvu ovde u dvorištu.“

Gospodin Polopeci je zurio u njega, boreći se s gnevom. „Slušajte, Rra“, rekao je najzad. „Dobro me slušajte. Gadno ste pogrešili kad ste uzeli taj kombi. Mnogo gadno.“

Muškarac se nasmejao. „Ma nemojte?“ rekao je. „Dozvolite da razmislim. Da li on pripada predsedniku? Ili možda pripada Janu Khami ili ministru pravde ili nekom isto tako važnom? Ala sam gadno pogrešio, možeš misliti!“

Gospodin Polopeci je odmahnuo glavom. „Taj kombi ne pripada nikom takvom“, tiho je rekao. „Pripada Mmi Ramocve, najpoznatijoj detektivki u Gaboronu. Čuli ste za Kriminalističko-istražiteljsko odeljenje, Rra? Znate ko su detektivi? Detektivi su policajci u civilnoj odeći. Znate li to, Rra?“

Gospodin Polopeci je video da su njegove reči postigle željeni efekat. Čovekov stav se odjednom promenio i više nije bio nadmen.

„Istinu vam govorim, Rra“, stao je da kuka. „Samo sam hteo da pripazim taj kombi. Nisam lopov. Verujte mi, Rra. Istina živa.“

Gospodin Polopeci je znao da u njegovim rečima nema ni zrnca istine, ali je sad promenio pristup.

„Voljan sam da zaboravim čitavu ovu rabotu“, rekao je. „Vi samo vratite kombi tamo gore do glavnog drumu - izvedite svoje magarce - a potom ću ja srediti da kamionet dođe da ga otegli.“

Muškarac se namrgodio. „Čak do glavnog drumu? Za to treba mnogo vremena.“

„Siguran sam da ga imate u izobilju“, rekao je gospodin Polopeci.
„To jest, ako ne želite da ga traćite sedeći u zatvoru.“

Muškarac je ćutao. Zatim se okrenuo i pozvao dećaka koji ih je dotad iz daljine posmatrao. „Dovedi magarce“, doviknuo mu je.
„Kombi ide na glavni drum.“

Gospodin Polopeci se osmehnuo. „Ima još nešto“, rekao je.
„Detektivka - glavna detektivka, da budem precizan - izgubila je dragoceno vreme kad je došla ovamo po svoj kombi i potom zaključila da je nestao. Vidim da ovde uzgajate neke vrlo fine bundeve. Predlažem da četiri najlepše utovarite pozadi u kombi. Tako ćete joj se izviniti za izgubljeno vreme.“

Muškarac je zinuo da se pobuni, ali se predomislio i mrgodno otišao po bundeve. Potom je mali beli kombi, sa svojim valjanim tovarom od žutog povrća, povezan s magarećom zapregom i putovanje je počelo. Gospodin Polopeci je u početku hodao pored, ali se onda predomislio i ostatak puta prešao u kombiju, zajedno s bundevama. Udobno se smestio na neke stare vreće, i posmatrao nebo iznad sebe, razmišljajući s velikim zadovoljstvom o tome koliko će Mma Ramocve biti srećna kad vidi da je njen mali beli kombi zdrav i ćitav, spašen iz nedostojnog ropstva i spreman da stupi na dužnost - posle nekih neophodnih popravki, razume se.

Dvadeseto poglavlje

NOTE

Dan posle povratka malog belog kombija - kog je gospodin Dž. L. B. Matekoni pokupio s glavnog drumca prema Lobaceu i doteglio ga, sa šegrtom za volanom - bio je dan procene situacije. Gospodin Dž. L. B. Matekoni morao je da odluči šta će da radi s kombijem, čiji je motor zaribao, baš kao što se i pribojavao, instinkt mu je govorio da ga odvuče na otpad i objasni Mmi Ramocve da se ne isplati ulagati u tako staro vozilo, ali je znao kakvu će reakciju izazvati takvo njegovo mišljenje, stoga je odvojio malo vremena da ustanovi razmere kvara i vreme potrebno za popravku. Gospodin Polopeci je bio opravdano ponosan na samog sebe. Svom pažljivom auditorijumu, Mmi Ramocve i Mmi Makuci, objasnio je kako je pratio tragove u šipražju i kako je isprepadao lopova pominjanjem glavne detektivke. Mmi Ramocve se na to osmehnula. „Biće da sam to ja“, rekla je. „Bar u izvesnom smislu. Ako ćemo pravo, niste mnogo ni slagali.“

Mmi Ramocve je izgledalo da stvari naglo kreću nabolje. Pre samo kratkog vremena njena situacija delovala je prilično turobno, uz gubitak kombija, odsustvo bilo kakvog napretka u slučaju Zambijca i Noteovu pretnju koja joj je visila nad glavom. Sad je kombi bio vraćen i nalazio se u stručnim rukama gospodina Dž. L. B. Matekonija; slučaj Zambijca bio je uspešno rešen; a ona sama jedva je čekala da vidi Notea i suoči ga s informacijom koju je dobila od njegove majke.

Više je nije bilo briga oko toga hoće li Note doći u kancelariju ili njenu kuću. Nije imala šta da krije od gospodina Dž. L. B. Matekonija - ispostavilo se da nikad nije ni bila udata, tako da je venčanje koje je velečasni Trevor Mvamba obavio pod razgranatim drvetom u dvorištu sirotišta bilo savršeno validno. Budući da je Note bio već oženjen onda kad se ona udala za njega, njihov brak bio je zakonski nevažeći, što je značilo da joj on nije nikad ni bio muž. To je za nju bila oslobađajuća pomisao i imala je zanimljivo dejstvo na njena

osećanja u vezi s njim. Više ga se nije plašila. Nikad joj nije bio muž. Osećala se oslobođenom od njega, sasvim slobodnom.

Note je odabrao baš to popodne da navrati do servisa, a ona je bila spremna. Gospodin Dž. L. B. Marekoni je prvi razgovarao s njim, a potom došao u kancelariju da joj saopšti da je stigao.

„Hoćeš li da ga oteram“, prošaputao je. „Mogu da mu kažem da ode odavde. Hoćeš li da to uradim?“

Mma Makuci je pratila razgovor sa svog mesta, praveći se da nije suviše zainteresovana, ali je bila svejedno strahovito uzbuđena. Ona bi takođe volela da je dobila priliku da otera Notea; trebalo je samo da joj kažu i ona bi se već obračunala s njim na najodlučniji mogući način.

Mma Ramocve je ustala sa svoje stolice. „Ne“, rekla je. „Želim da razgovaram s njim. Hoću nešto da mu kažem.“

„Hoćeš li da budem pored tebe?“ upitao je gospodin Dž. L. B. Matekoni.

Mma Ramocve je odmahнула glavom. „Ovo je nešto što moram sama da uradim“, odvratila je. A gospodin Dž. L. B. Matekoni je po njenom tonu znao da je čvrsto rešena. Note bi morao da bude vrlo jaka ličnost da bi se suprotstavio Mmi Ramocve kad je ovako raspoložena. Dobacio je pogled Mmi Makuci, koja je podigla obrvu, i lagano prevukao sečimice postavljenim dlanom preko svog grla. Njoj je takođe bilo jasno kakvom se riziku Note izlaže.

Mma Ramocve je izašla iz kancelarije i ugledala Notea kako stoji pored kola jedne mušterije, prevlačeći dlanom preko sveže izglancane karoserije.

„Lepa kola“, primetio je. „Ovih dana ima mnogo bogatog sveta u ovom gradu. Mnogo ovakvih kola.“

„Ne ostavljaj otiske prstiju na njima, molim te“, rekla je Mma Ramocve. „Šegrt ih je satima glancao.“

Note ju je zapanjeno pogledao. Zinuo je da nešto kaže, ali nije stigao, jer je Mma Ramocve već krenula u napad.

„Otišla sam da obiđem tvoju majku“, rekla je. „Bila sam kod nje pre neko veče. Da li ti je rekla?“

Note je odmahnuo glavom. „Zadnjih nekoliko dana nisam navraćao tamo.“

„Sirota žena“, rekla je Mma Ramocve. „Mora biti da te se mnogo stidi.“

Note je razrogačio oči. „Gledaj svoja posla“, obrecnuo se. „Drž' se dalje od nje.“

„Nisam ni imala nameru da ponovo idem tamo“, oštro je odvratila Mma Ramocve. „A i tebe neću više da vidim.“

Note se podrugljivo iscerio. „Postala si drska, a? Znaš li šta ja radim drskim ženama?“

Mma Ramocve je zatvorila oči, ali samo na čas. Sećala se nasilja, da, ali sad joj je delovalo manje zastrašujuće.

„Sad slušaj ti mene“, rekla je. „Ako si došao da mi uzmeš novac, odgovor glasi da nemam da ti dam ni paru, ni jednu jedinu paru. Zato što ti nikad nisam ni bila supruga i ne dugujem ti ništa. Baš ništa.“

Note je lagano krenuo prema njoj. „Kažeš da mi nisi ni bila supruga? Otkud ti to?“

„Zato što si već bio oženjen kad si se oženio mnome“, odvratila je. „Tako da si ti bigamista, a ne ja. Ne treba ja da se bojim prijave policiji, nego ti. Ti. Bio si oženjen drugom i imao si i dete s njom, zar ne? Sve sam saznala.“

Note je zastao u pola koraka. Videla je da mu se usna trese i da mu se prsti pomeraju na neki čudan način, kao da vežba trubu. Na trenutak se upitala da li će je udariti, kao što je pre mnogo godina često činio, ali je shvatila da neće. Iza njenih leđa, gospodin Dž. L. B. Matekoni se nakašljao i snažno udario francuskim ključem - signalizujući joj na svoj način da je tu, pri ruci, i da će se u slučaju potrebe umešati. Tu je bio i gospodin Polopeci, koji je stajao na ulazu u radionicu, praveći se da čisti pod, ali sve vreme pažljivo motreći. Njeni prijatelji, ta dva dobra čoveka, tako različita od Notea: njen muž - njen pravi muž - i taj ljubazni, vredni gospodin Polopeci bili su tu, pored nje, spremni da joj priteknu u pomoć. Note nije predstavljao pretnju dok su oni bili tu; okrutnost je pripadala senkama i skrovitim mestima i nije bila nešto što je moglo da se dešava pod budnim pogledom tih ljudi.

Note ju je pogledao, pogledom punim otvorene mržnje, i Mma Ramocve se načas ponovo uplašila, ali se potom pribrala, duboko

udahnula vazduh i koraknula prema njemu. Sad su stajali licem u lice i kad je progovorila, nije morala da govori glasno.

„Volela sam te“, rekla je, pobrinuvši se da on dobro čuje svaku reč. „Nisi bio dobar prema meni. Sad je to gotovo. Ne mrzim te, Note Mokoti, i...“ zastala je. Bilo joj je teško da kaže ovo, ali znala je da mora. „Želim da odeš u miru. To je sve.“ I izgovorila je na Secvana jeziku one dve jednostavne reči koje znače: Idi u miru, idi polako.

Zatim je posegla u džep svoje suknje i izvukla mali koverat. Unutra je bilo nešto novca - ni slučajno deset hiljada pula, koliko je tražio, već nešto malo, da mu se nađe.

„Ne mrzim te, Note Mokoti“, ponovila je. „Ovo ti je poklon od mene. Da ti se nađe. A sad te molim da odeš.“

Note je pogledao koverat koji mu je pružala. Oklevao je načas, ali je onda pružio ruku i uzeo ga. Pogledao ju je.

„Hvala“, rekao je, a potom se okrenuo i stao da se udaljava. Ali posle nekoliko koraka je stao i ponovo se okrenuo prema njoj. Pomislila je da će nešto reći i bilo je stvari za koje je želela da ih možda kaže; ali nije progovorio, ostavivši je da stoji ispred radionice, lica obasjanog popodnevnim suncem. Okrenula se i videla gospodina Dž. L. B. Matekonija koji joj je polako prilazio, brišući ruke komadom masne krpe; i gospodina Polopecija kako nepomično stoji s metlom u rukama, prestavši da se pretvara da je obuzet poslom. Tada je poželela da zaplače, ali nekako nije imala suza, jer ih je davno prolila i više nije mogla da plače nad tim delom svog života i nad patnjom koju je tada trpela. Mogla je da zaplače zbog svog malog belog kombija, to da, i njegovih muka, ali više nije mogla da plače zbog tog čoveka kome je sad konačno rekla zbogom.

„Tako“, rekla je Mma Ramocve, prinoseći usnama šolju biljnog čaja. „To je sređeno. Nema više Notea Mokotija. Nema više traganja za našim prijateljem iz Zambije. Sve je sređeno. Sem jedne stvari.“

„Koje, Mma?“ upitala je Mma Makuci.

„Čarlija“, odvratila je Mma Ramocve. „Šta ćemo da uradimo u vezi s njim?“

Mma Makuci je podigla svoju šolju i pogledala Mmu Ramocve preko njenog ruba. „A zašto mislite da to nije sređeno?“ upitala je.

„Zato što nije ovde“, odvrtila je Mma Ramocve. „Nije se vratio na posao. Po svoj prilici je još uvek s tom ženom.“

Mma Makuci je spustila šolju i pogledala svoje nokte.

„Čarli će vrlo brzo doći ovamo“, rekla je. „Koliko sutra ili najkasnije početkom sledeće nedelje. Lično sam se pobrinula za taj problem, pošto sam znala da imate drugih, prećih briga.“

Mma Ramocve se namrštila. Metode Mme Makuci bile su ponekad prilično nekonvencionalne i pitala se kojim li je merama pribegla da bi izašla na kraj s Čarlijem.

„Ne sekirajte se“, rekla je Mma Makuci, osećajući zabrinutost svoje poslodavke. „Bila sam vrlo taktična. I mislim da će se vratiti čim ostavi onu razmetljivu ženu, a verujem da će to biti vrlo brzo.“

Mma Ramocve se nasmejala. „Otkud znate da će je ostaviti? Jeste li sigurni da to nije samo vaša pusta želja da on konačno dođe pameti?“

„Taj momak izvesno ne pati od viška pameti“, rekla je Mma Makuci. „Ne, ja mislim da će ga muž te žene vrlo brzo ubediti da se vrati ovamo. Vidite, ja sam mu telefonirala. Uspela sam da dobijem njegov telefonski broj od gazdarice onog ilegalnog bara u kući gospodina Dž. L. B. Matekonija. Zatim sam mu telefonirala tamo u Johanesburg i rekla da smatram da bi trebalo da zna da se njegova žena viđa s jednim mladićem. Rekao je da će da dođe u Gaboron i sredi tog mladića. A ja sam mu rekla da se ne usudi da povredi Čarlija, već da mu samo zapreti i kaže mu da se vrati odakle je i došao. Nije bio voljan da popusti, dabome, ali sam mu onda rekla da će, u tom slučaju, morati da traži novu ženu. Rekla sam mu da ću se, ako on obeća da neće povrediti Čarlija, ja postarati da Čarli prestane da se viđa s njegovom ženom.“

Mma Ramocve je delovala zbunjeno.

„Da“, nastavila je Mma Makuci. „Rekla sam mu da je njegova žena gotova da pobegne s tim mladićem. Jedini način da je zaustavi bio bi da navede mladića da je napusti.“

„A kako ćete to izvesti?“ upitala je Mma Ramocve. Uverila se u Čarlijevu bandoglavost i nije mogla da ga zamisli da se povinovao savetu Mme Makuci ili bilo koga drugog, što se toga tiče.

„Uspela sam da uhvatim Čarlija nasamo i rekla sam mu da sam čula da muž one žene dolazi da se obračuna s njim“, rekla je Mma Makuci. „Izgledao je vrlo uplašeno i upitao kako sam to saznala. E, tad sam morala da kažem i malu laž, mada za Čarlijevo dobro. Rekla sam mu da moj brat od strica radi u policiji i da mi je rekao da sumnjaju da je taj čovek već ubio jednog ljubavnika svoje žene. To nisu uspeli da dokažu, ali znaju da je kriv.“

„To i nije velika laž“, primetila je Mma Ramocve. „Možda je čak i istina.“

„Mogla bi biti“, rekla je Mma Makuci. „Taj čovek je vrlo pretećim tonom govorio o Čarliju.“

„Znači, Čarli se uplašio i ostavio je?“ upitala je Mma Ramocve.

„Tako je“, rekla je Mma Makuci. „I pitao me je da li bi ga gospodin Dž. L. B. Matekoni ponovo primio. rekla sam da mislim da bi možda i hteo da ga primi, pod uslovom da obeća da će da bude vrlo vredan i da neće sve vreme trošiti na očijukanje s devojkama.“

„I šta je on na to rekao?“

„Rekao je da je on uvek bio vrlo vredan, a da se, što se žena tiče, prilično umorio. Biće da je dama iz mercedesa vrlo zahtevna i da traži mnogo pažnje.“

„Oduvek sam to mislila o ljudima koji se vozaju naokolo u skupim kolima“, rekla je Mma Ramocve. „Ali ne i o ženama koje voze kombije.“

Prasnule su u smeh i nasule sebi još po jednu šolju čaja.

Dvadeset prvo poglavlje

STARI GOSPODIN RADIFUTI, OTAC FUTIJA RADIFUTIJA, DOLAZI U POSETU

U danima i nedeljama koji su usledili, život u Prvoj damskoj detektivskoj agenciji i Brzim motorima Tlokvenga vratio se u svoje normalne tokove.

„Imala sam sasvim dovoljno uzbuđenja“, poverila se Mma Ramocve Mmi Makuci. „Prvo ona rabota s Noteom. Onda ona strašna stvar koja se desila mom malom belom kombiju, A onda i ona zbrka s Čarlijem. Mislim da bih teško podnela još nešto.“

„U pravu ste, Mma“, rekla je Mma Makuci. „Nikad nam se nije događalo toliko stvari istovremeno. Bolje je kad se stvari događaju svaka za sebe. Uvek to kažem.“ Zastala je da razmisli i potom dodala: „Na Bocvanskom koledžu za sekretarice učili su nas da uvek radimo jednu po jednu stvar. Tako su rekli da bi trebalo da radimo. Jedno po jedno.“

Mma Ramocve je klimnula glavom. „Tačno tako“, rekla je. Nije bila sigurna da se na Bocvanskom koledžu za sekretarice zaista učilo sve to; najzad, sigurno su imali da ih nauče mnogo više od poučnih izreka. Mma Makuci je, sa svoje strane, takođe gajila određene sumnje u pogledu izreka i stavova koje je Mma Ramocve pripisivala Seretseu Khami. Međutim, nijedna od njih nije iznosila svoje sumnje, jer je tako nalagala učtivost.

Bilo je tačno da se izdešavalo mnogo toga. Sad su obe, i Mma Ramocve i Mma Makuci, priželjkivale period stabilnosti i mira. To ne znači da se ne bi obradovale pojavi zanimljivog klijenta s izazovnim problemom; takvi klijenti bili su uvek dobrodošli - štaviše, bili su neophodni - ali ne bi bilo loše kad neko takav ne bi naišao još jednu ili dve nedelje.

Mma Ramocve bila je sigurna da i gospodin Dž. L. B. Matekoni deli njeno mišljenje u vezi s tim. Do pre nekog vremena bio je zaokupljen popravkom malog belog kombija - bio je to posao koji mu je oduzeo nekoliko dana - ali ga je

naposljetku popravio i ona je ponovo sedela za volanom vozila koje je toliko volela.

„Taj kombi neće trajati zauvek“, upozorio ju je gospodin Dž. L. B. Matekoni.- „To ti je valjda jasno?“

Mma Ramocve je rekla da jeste, kao i toliko puta ranije. „Još koja godinica biće sasvim dovoljna“, rekla je. „Pet ili možda šest. A onda ću se oprostiti s njim.“

„Pet ili šest godina?“ ponovio je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „O, ne. Ne. To je previše. Tome već ne možeš da se nadaš. Mašina je kao čovek. Umori se.“

„Videćemo“, rekla je Mma Ramocve. „Nikad se ne zna. Ima nekih vrlo starih kola koja još uvek rade. Videla sam neka koja su starija od mog kombija.“

Razgovor je ostao na tome, budući da je gospodin Dž. L. B. Matekoni morao da se posveti drugim popravkama. Čarli se vratio, kao što je gospodin Polopeci i očekivao, i zamolio da ga vrate na posao. Mma Makuci je prisustvovala prizoru stojeći na pragu kancelarije, dovoljno daleko da je šegrt ne vidi, ali na dobrom položaju da čuje sve što se govorilo. Docnije je, sa znatnim zadovoljstvom, prepričala ceo razgovor Mmi Ramocve.

„Da ste mu samo videli lice, Mma“, rekla je, osmehujući se dok se prisećala. „Izgledao je ovako.“ Povila je uglove usana naniže i žalostivo se zagledala u patos.

Mma Ramocve se osmehnula. Nije joj bilo milo zbog mladićevog poniženja, ali neke se lekcije moraju naučiti i u onome što se dogodilo svakako je bilo izvesne pravde.

„Premeštao se s noge na nogu“, nastavila je Mma Makuci. „Evo ovako. A gospodin Dž. L. B. Matekoni je stajao ovako, s rukama na kukovima, kao učitelj kad se obraća nevaljalom dečaku.“

„Šta je rekao?“ upitala je Mma Ramocve.

„Sve sam čula“, rekla je Mma Makuci. „Čarli je rekao: 'Gazda, vratio sam se. Uzeo sam nekoliko dana godišnjeg odmora. Ali sad sam opet tu.'“

„Gospodin Dž. L. B. Matekoni je rekao: 'Godišnji odmor? Ti reče da daješ otkaz. Učinilo mi se da si rekao da ti posao više nije potreban. Zar nisi baš tako rekao?'"

„A onda je Čarli rekao da je shvatio da je pogrešio. Rekao je da nije ozbiljno mislio kada je izjavio da više neće da radi ovde. Rekao je da je u stvari hteo da kaže da ide na godišnji odmor."

Mma Ramocve je uzdahnula. „Taj momak nije izvukao nikakvu pouku iz svega ovoga", rekla je. „Nije valjda stvarno očekivao da će gospodin Dž. L. B. Matekoni da poveruje u tu besmislicu?"

„Mislim da jeste", rekla je Mma Makuci. „Ali opet, znate kakav je Čarli. Taj momak nema baš prvoklasan mozak. Za četrdeset dva procenta, najviše. Toliko bi dobio na ispitu. Četrdeset dva procenta. U to sam sasvim sigurna, Mma."

Pogled Mme Ramocve odlutao je načas do diplome na zidu iznad glave Mme Makuci. Bila je to s ponosom uramljena diploma Bocvanskog koledža za sekretarice, na kojoj je ispod naziva stajao masnim slovima odštampan moto koledža: *Preciznost iznad svega*. A ispod toga nalazio se neverovatan rezultat, upisan rukom koja se zasigurno divila brojkama koje je dobila čast da ispiše: *97 procenata*.

„Dakle", nastavila je Mma Makuci, „gospodin Dž. L. B. Matekoni ga je saslušao i onda se nagnuo napred i prstom pripretilo Čarliju, baš kao onog dana kad je Čarli vikao na mene i nazvao me ružnim imenom."

Bradavičavo svinjče, setila se Mma Ramocve. Da, nazvao vas je bradavičavim svinjčetom, baš kao i vi njega, ako se dobro sećam. Prisetila se toga i pokušavala da se ne osmehne kad joj je umom na trenutak proletela slika bradavičavog svinjčeta s velikim okruglim naočarima. S velikim okruglim naočarima i zelenim cipelama s plavim obrubom.

„Gospodin Dž. L. B. Matekoni mu je rekao da je balava budala", nastavila je Mma Makuci. „Rekao je da mladi momci ne bi trebalo da se smucaju naokolo sa ženama toliko starijim od sebe. Rekao mu je da je naprosto sam tražio nevolju. Takođe

mu je rekao da bi trebalo da se ponaša odgovornije i nađe neku finu devojkicu, svoju vršnjakinju, kojom bi se mogao oženiti. Rekao je da vlada savetuje mladićima da tako postupaju i da bi Čarli trebalo da poslušava preporuku vlade.

„A Čarli je sve vreme gledao u pod i kršio prste, evo ovako. Skoro sam se sažalila na njega. U stvari, možda mi ga i jeste bilo malčice žao, iako je sam tražio sve što ga je snašlo i samo sebe može da krivi za to.

„A onda sam čula kako obećava gospodinu Dž. L. B. Matekoniju da će se ubuduće bolje ponašati i čula sam kako kaže da zna da je ispao velika budala i da se to više neće desiti. Eto, baš tim rečima je rekao, Mma, a ja sam ih zapisala na papir koji možemo da držimo ovde u kancelariji i da mu ponekad mahnemo njime pred nosom ukoliko se ukaže potreba za tim.”

Mma Ramocve je pogledala papir koji je izvukla Mma Makuci. Da, mogao bi biti od koristi, ali trebalo bi da imaju na umu, rekla je, da je Čarli još uvek mlad, a mladi momci su skloni da prave gluposti i najčešće moraju da uče na svojim greškama. Mma Makuci nije bila baš toliko voljna da prašta, ali naposljetku se složila da je verovatno dovoljno propatio i da bi mu trebalo pružiti još jednu priliku. Možda će upoznati neku dobru devojkicu i onda će se sve promeniti, mada je morala da prizna svoju rezervisanost u vezi s tim.

Razume se, Čarlijev povratak povukao je za sobom pitanje budućnosti gospodina Polopecija. Sam gospodin Polopeci bio je čutljiv otkako je Čarli ponovo primljen. I dalje je savesno obavljao svoj posao, ali je primećivao Čarlijeve neprijateljske poglede i video kako se dvojica šegrtova sašaptavaju, pogledujući u njegovom pravcu. Pretpostavljao je da šegrtov povratak znači i okončanje njegovog zaposlenja, i tog i sledećeg dana bilo je izvesne resigniranosti u njegovom ponašanju. Naposljetku, sačekavši da se gužva raščisti, došao je u kancelariju i obratio se Mmi Ramocve.

„Mma, došao sam da vam se zahvalim”, izgovorio je. „Sad kad je moj posao ovde gotov, došao sam da vam se zahvalim zbog svega što ste učinili za mene. Bio sam vrlo srećan ovde. Svi ste bili tako dobri prema meni.”

Mma Ramocve je podigla pogled. „Ne razumem o čemu govorite, Rra", rekla je. „Šta je gotovo!? O čemu vi to?"

„O mom zaposlenju ovde", odvratio je. „Šegrt se vratio. Sad ovde više neće biti posla za mene."

Mma Ramocve, koja je upravo sabirala priznanice iz servisa, spustila je olovku i pogledala gospodina Polopecija.

„Ja ne mislim da je vaše zaposlenje ovde okončano", rekla je najzad. „Da li vam je gospodin Dž. L. B. Matekoni nešto rekao?"

Gospodin Polopeci je odmahnuo glavom. „On je vrlo dobar čovek", rekao je. „Mislim da ne želi da mi kaže. Ali čini mi se da se to ipak desilo. Čini mi se da ću uskoro morati da odem. Možda već sutra. Ne znam."

Mma Ramocve je ustala od stola. „Otići ćemo i razgovaraćemo s njim", rekla je. „Pođite sa mnom, Rra."

Gospodin Polopeci je podigao ruku. „Ne, Mma. Molim vas, nemojte. Ne želim da se oko mene pravi gužva."

Ali Mma Ramocve nije obraćala pažnju na njegove prigovore i izvela ga je iz kancelarije i odvela u servis, gde je gospodin Dž. L. B. Matekoni stajao iznad lepih crvenih kola, duboko zamišljen, razmišljajući o njihovom motoru koji je stajao otvoren pred njim.

„Ljudi koji proizvode ova kola pokušavaju da nam otežaju život", rekao je. „Stavljaju u njih sve te kompjutere, a šta mi da radimo kad se pokvare? Hteli bi da pretvore kola u svemirske brodove, eto šta bi hteli. Ali nama ovde u Bocvani nisu potrebni svemirski brodovi. Potrebna su nam valjana kola, s motorima kojima ne smeta prašina. Eto šta nam je potrebno."

„Trebalo bi da pišeš ljudima koji proizvode ova kola", rekla je Mma Ramocve. „Mogao bi da im kažeš ovo što si rekao meni."

„Ne bi me slušali", rekao je gospodin Dž. L. B. Matekoni. „Ja sam samo jedan čovek. Ja sam samo gospodin Dž. L. B. Matekoni iz Brzih motora Tlokvenga. Tamo u Americi ili Japanu bi pogledali moje pismo i rekli: 'Ko je sad pa ovaj gospodin Dž.

L. B. Matekoni? Poznajemo li ga? O čemu nam to piše?' I bacili bi moje pismo u korpu za otpatke. Eto šta bi bilo. Ja nisam važan."

„Jesi", rekla je Mma Ramocve. „Ti si veoma važan. Ti si najbolji automehaničar u Bocvani."

„Tako je", rekao je gospodin Polopec. „Živa istina, Rra. Vi ste najbolji automehaničar što može da bude. Ponosan sam što sam imao prilike da radim kod vas."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni se okrenuo i pogledao ih, prvo Mmu Ramocve, a onda gospodina Polopecija.

„I vi ste dobar automehaničar, Rra", rekao je gospodinu Polopeciju. „Video sam kako baratate motorom. Vi poštujete mašine. To je zato što ste radili u bolnici. Ponašate se kao lekar prema pacijentu."

Mma Ramocve je okrnula pogledom gospodina Polopecija, a potom se obratila gospodinu Dž. L. B. Matekoniju. „Uz to je i dobar detektiv", rekla je. „Videli ste kako je pratio tragove kombija. Odličan primer detektivskog rada. Mogli bismo povremeno da ga koristimo kao pomoćnika. Možda bi mogao da bude pomoćnik Mme Makuci. Ona bi to baš volela."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je delovao zamišljeno. „Da", rekao je. „To bi bila dobra ideja." Zastao je i namrštiio se. „Niste valjda pomislili da više nemate mesta ovde kod nas, je l' te, Rra? I to samo zato što se Čarli vratio?"

Gospodin Polopec je klimnuo glavom. „Jesam, Rra, pomislio sam. I ne zameram vam. Ne mogu očekivati da zapošljavate svakog ko naiđe."

Gospodin Dž. L. B. Matekoni je prasnuo u smeh. „Ali ja nisam ni pomislio da vas pustim da odete, Rra. Trebalo je da vam kažem. Na pamet mi nije palo tako nešto. Šta će biti sa servisom kad oni momci izuče zanat - ako ga ikad izuče? Šta ću da radim ako ne budem imao nekog poput vas da mi pomaže? A čuli ste Mmu Ramocve, ona kaže da ćete i njoj biti povremeno potrebni. Rra, računajte da ćete biti veoma zauzeti."

Tog popodneva, baš kad je Mma Ramocve pomišljala da predloži da zatvore agenciju jedan sat ranije nego inače, budući da je morala da navrati u kasapnicu da kupi malo mesa za večeru, u kancelariju je ušao gospodin Polopeci i najavio posetioca koji je tražio da je vidi. To je jedan stariji gospodin, rekao je, koji je došao kolima sa šoferom, i ne želi da ulazi unutra. Da li bi Mma Ramocve bila tako ljubazna da izađe napolje, da razgovaraju tamo pod drvetom?

Mma Ramocve se osmehnula. To je baš ličilo na starije ljude tradicionalnih shvatanja: najprijatnije su se osećali razgovarajući pod drvetom, kako su ljudi oduvek činili. Izašla je napolje i videla da njen posetilac već čeka tamo pod drvetom, držeći šešir u rukama. Podsetio ju je na njenog oca i načas ju je ponovo ophrvla tuga; on je takođe voleo da razgovara s ljudima stojeći ili sedeći pod drvetom, posmatrajući goveda kako pasu ili prosto gledajući nebo i brda zemlje koju je toliko voleo.

„Dumela, Mma Ramocve, vi se mene sigurno sećate?”

Pružila mu je ruku i rukovali su se.

„Dobro vas se sećam, Rra. Vi ste bili prijatelj mog oca. Nisam vas odavno videla, ali naravno da vas se sećam. Nadam se da ste dobro, Rra.”

Lako se potapšao kažiprstom po glavi. „Moja glava je sve starija”, rekao je, osmehujući se. „A to znači da mnogo zaboravljam. Ali Obeda Ramocvea nisam zaboravio. Odrastali smo zajedno. To se ne zaboravlja.”

Klimnula je glavom. „Bili ste njegov dobar prijatelj”, rekla je.

„A on je bio dobar čovek, vaš otac.”

Zaćutali su. Pitala se da li da ga pozove unutra na čaj, ali je zaključila da nije zbog toga došao? Ali zbog čega je došao? Ponekad su stari ljudi jednostavno voleli da razgovaraju o prošlim vremenima, to je sve, i možda je zato došao kod nje.

Ali ne, posredi je bilo nešto drugo. „Ja imam sina”, rekao je. „Imam sina koji se zove Futi. On je valjan čovek, ali još uvek nije našao sebi ženu. To je zato što je vrlo stidljiv i oduvek je bio takav. Ne može dobro da govori i reči mu polako izlaze. Zato je vrlo stidljiv pred

ženama. Mislim da je to zato što su mu se devojke smejale kad je bio mlađi."

„Ljudi umeju da budu veoma okrutni", rekla je Mma Ramocve.

„Da", rekao je gospodin Radifuti. „Ali sad je upoznao jednu finu ženu."

Aha, pomislila je Mma Ramocve. Zato je došao. Došao je da me zamoli da saznam nešto o toj ženi. Često su tražili to od nje - da istraži potencijalnog bračnog partnera. Bio je to uobičajen detektivski posao i u knjizi Klovisa Andersena je čitavo jedno poglavlje govorilo o tome kako pristupiti tom zadatku.

„Ko je ta žena?" upitala je Mma Ramocve. „Ako mi kažete njeno ime, videću šta mogu da saznam o njoj. Saznaću da li će biti dobra supruga vašem sinu."

Gospodin Radifuti je u neprilici vrteo po rukama svoj šešir. „Ali ja sam siguran da će mu ona biti odlična supruga", rekao je najzad. „I mislim da i vi to već znate."

Mma Ramocve ga je gledala, ne razumevajući, a on se široko osmehnuo. „Vidite, Mma", nastavio je gospodin Radifuti, „ona radi u toj kancelariji tamo preko, iza vaših leđa. Tako da je veoma dobro poznajete."

Nekoliko trenutaka je Mma Ramocve ćutala, ne progovarajući ni reč. Zatim je rekla, gotovo šapatom: „Shvatam." Onda je zastala i potom ponovila: „Shvatam."

„Da", rekao je gospodin Radifuti. Moj sin se viđa s vašom pomoćnicom. Ona je veoma dobra prema njemu i doprinela je tome da on sad već mnogo bolje pleše. Pomogla mu je i oko njegovog govora, jer mu je ulila samopouzdanje. Vrlo sam srećan zbog toga. Ali postoji jedan problem."

Mma Ramocve se odjednom pokunjila. Dozvolila je sebi da se ponada, u ime Mme Makuci, ali postojao je, izgleda, neki problem. Biće to samo još jedno razočaranje za Mmu Makuci. Sad je već izgledalo neizbežno.

Gospodin Radifuti je polako udahnuo vazduh pre no što je nastavio - bese to potmuo, šištav zvuk. „Znam da moj sin čezne da se oženi tom ženom, u to sam siguran. Ali sam takođe siguran da se nikad neće odvažiti da je zaprosi. Suviše je stidljiv. Štaviše, rekao mi je da ne može da je zaprosi zato što će zamuckivati i zamuckivati i neće moći da kaže ono što želi. Zato smatra da ne može da joj postavi to važno pitanje.”

Učutao je i preklinjući se zagledao u Mmu Ramocve.

„Može li tu nešto da se uradi, Mma?” nastavio je. „Pametna ste žena. Možda možete nešto da učinite.”

Mma Ramocve je podigla pogled prema nebu koje se videlo kroz granje akacije. Sunce se sad već spuštalo ka zapadu i nebo je u tim trenucima uvek izgledalo praznije. To doba dana činilo ju je pomalo tužnom; behu to trenuci dugih senki i prigušene svetlosti.

„Neuobičajeno je, to je tačno”, rekla je. „Ali čini mi se da ne mogu da se setim nijednog razloga koji bi branio da neko bude nečiji glasnik u ovakvoj stvari. Jeste li videli nekad one ljubavne poruke koje su žene iz plemena Zulu pravile od perli i slale drugima? Te poruke mogle su da sadrže i prosidbu. Zašto, onda, ne bismo mogli da se poslužimo glasnikom u ovom slučaju. Ne vidim zašto ne bismo.”

Čvornovati prsti gospodina Radifutija su sad još brze prelazili po obodu njegovog šešira. „Mislite da bi trebalo da je ja zaprosim u njegovo ime, Mma? Želite da ja to uradim? Mislite...”

Podigla je ruku da ga zaustavi. „Ne, Rra. Ne brinite. U ovakvim slučajevima, najbolji glasnik je žena. Ali prvo moram da vas pitam: da li ste sigurni da vaš sin želi da se oženi ovom ženom? Da li ste stoprocentno sigurni u to?”

„Jesam”, odvratio je. „Sam mi je to rekao. Štaviše, on zna da sam došao da razgovaram s vama o tome.”

Mma Ramocve je pažljivo saslušala njegov odgovor. Potom se, rekavši mu da je sačeka tu, vratila u kancelariju, gde je njena pomoćnica razvrstavala gomilu dokumenata na svom pisaćem stolu. Mma Makuci je podigla pogled kad je Mma Ramocve ušla unutra.

„Šta je hteo?" upitala je, uzgrednim tonom. „Neki klijent?"

Mma Ramocve nije odgovarala, već je samo stajala i osmehivala se.

„Je l' posredi opet nešto smešno?" upitala je Mma Makuci. „Izgledate kao da ste čuli nešto zabavno."

„Ne", odvratila je Mma Ramocve. „Nije smešno. Veoma je važno."

Mma Makuci je spustila papir koji je držala u rukama i upitno pogledala svoju poslodavku. Ponekad ponašanje Mme Ramocve nije moglo da se prozre i tada se činilo kako ona želi da Mma Makuci sama dođe do nekih zaključaka. Ovo je, po svemu sudeći, bila jedna od takvih prilika.

„Ne mogu da pogodim, Mma", rekla je najzad. „Jednostavno ne mogu. Moraćete da mi kažete o čemu je reč."

Mma Ramocve je duboko uzdahnula. „Mma, da li biste voleli da se jednog dana udate?" upitala je.

Mma Makuci je spustila pogled prema svojim cipelama. „Da", odvratila je. „Volela bih da se jednog dana udam. Ali ne znam da li će se to ikad desiti."

„Postoji čovek koji bi želeo da se oženi vama", rekla je Mma Ramocve. „Koliko sam shvatila, to je valjan čovek. Ali suviše je stidljiv da bi vas lično zaprosio, zato što je zabrinut zbog svog mucanja..."

Glas joj je zamro. Mma Makuci je zurila u nju, očiju razrogačenih od zaprepašćenja.

„Poslao je svog oca da vas upita da li biste se udali za njega", nastavila je Mma Ramocve. „A ja sam ovde kao glasnik njegovog oca. Potrebno je samo da pažljivo razmislite. Da li vam se taj čovek dopada? Volite li ga dovoljno da biste se udali za njega? Da li je to ono što želite? Nemojte pristati ukoliko niste sasvim sigurni. Budite vrlo pažljivi, Mma. Ovo je veoma važna odluka."

Kad je završila rečenicu, učinilo joj se da Mma Makuci nije kadra da progovori. Otvorila je usta, ali ih je odmah potom

zatvorila. Mma Ramocve je čekala. Na rame joj je sletela muva, škakljući je, ali nije mahnula rukom da je otera.

Mma Makuci je iznenada ustala i pogledala Mmu Ramocve. Zatim je ponovo sela, spustivši se svom težinom i gotovo promašivši stolicu. Skinula je svoje naočari, te velike okrugle naočari, i stala žurno da ih glanca svojom presavijenom čipkanom maramicom, maramicom koju je toliko dugo brižljivo čuvala i koja je, poput malog belog kombija, bila već pri kraju svog života.

Kad je progovorila, glas joj je bio tih, gotovo šapat. Ali Mma Ramocve je dobro čula šta je rekla, a rekla je: „Udaću se za njega, Mma. Možete to da prenesete njegovom ocu. Udaću se za Futija Radifutija. Moj odgovor je da.”

Mma Ramocve je oduševljeno zapljeskala. „Mma Makuci, tako mi je drago zbog toga”, ciknula je. „Presrećna sam, presrećna, presrećna. Njegov otac mi je rekao da je Futi stoprocentno siguran u to da želi da se oženi vama. Stoprocentno, Mma. Ne devedesetsedmoprocentno - stoprocentno!”

Zajedno su izašle napolje, tamo gde je čekao gospodin Radifuti. Pogledao ih je sa zebnjom, ali je po izrazima na njihovim licima shvatio kakav mu odgovor donose. Potom su njih troje porazgovarali, ali samo nakratko, jer je gospodin Radifuti jedva čekao da se vrati i saopšti svom sinu odgovor Mme Makuci.

Kad su se vratile u kancelariju, Mma Ramocve je taktično ćutala. Mma Makuci je pribirala svoje misli, stojeći pored prozora, posmatrajući drveće u daljini i večernje sunce na sivo-zelenim brežuljcima iza drveća. Toliko toga joj je bilo na umu: njena prošlost i mesto iz kojeg je potekla; njena porodica tamo gore u Bobonongu, kojoj će biti tako drago kad čuje novost; i njen pokojni brat Ričard, koji za ovo nikad neće saznati, sem, dabome, ako je odnekud ne posmatra - što je, koliko je znala, bilo sasvim moguće. Volela je ovu zemlju, koja je bila dobro mesto za život, i volela je ljude s kojima je živela i radila. Imala je toliko ljubavi da pruži - oduvek je to osećala - a sad je tu bio neko kome je mogla da pokloni tu ljubav i to je, znala je, bilo

dobro; jer to je ono što nas ispunjava, ono što čini podnošljivim naš bol i tugu - to poklanjanje ljubavi drugima, to davanje srca.

Table of Contents

Aleksandar Mekol Smit

U DRUŠTVU VEDRIH DAMA

Prvo poglavlje

POŠTENJE, ČAJ I STVARI U KUHINJI

Drugo poglavlje

PANTALONE I BUNDEVE

Treće poglavlje

NOVA RAZMIŠLJANJA O BUNDEVAMA

Četvrto poglavlje

OSETLJIVO PITANJE ČAJA

Peto poglavlje

SUSRET S BICIKLOM

Šesto poglavlje

NOVE POJEDINOSTI

Sedmo poglavlje

PROPAST PREPODNEVNOG ČAJA... I NE SAMO TO

Osmo poglavlje

NA AKADEMIJI ZA PLES I POKRET

Deveto poglavlje

GOSPODIN POLOPECI POČINJE DA RADI U SERVISU

Deseto poglavlje

UVEK SE NAĐE VREMENA ZA ČAJ I KOLAČE (AKO IH IMA)

Jedanaesto poglavlje

MMA MAKUCI SAZNAJE VIŠE O GOSPODINU FUTIJU
RADIFUTIJU

Dvanaesto poglavlje

MMA RAMOCVE NAILAZI NA NEREŠIV PROBLEM

Trinaesto poglavlje

MMA MAKUCI I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI POSEĆUJU
KUĆU GOSPODINA DŽ. L B. MATEKONIJA

Četrnaesto poglavlje

SEĆAŠ LI ME SE?

Petnaesto poglavlje

MMA RAMOCVE I GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI
VEČERAJU U SVOJOJ KUĆI U ZEBRINOJ ULICI

Šesnaesto poglavlje

MALI BELI KOMBI

Sedamnaesto poglavlje

MMA RAMOCVE, GOSPODIN DŽ. L. B. MATEKONI I
GOSPODIN POLOPECI DOŽIVLJAVAJU NEPRIJATNO
IZNENAĐENJE

Osamnaesto poglavlje

PRODAVNICA NAMEŠTAJA „DVOSTRUKO UDOBNIJE“

Devetnaesto poglavlje

MAGAREĆA POSLA

Dvadeseto poglavlje

NOTE

Dvadeset prvo poglavlje

STARI GOSPODIN RADIFUTI, OTAC FUTIJA RADIFUTIJA,
DOLAZI U POSETU